

TEODOR MARIAN

ÎNTOARCEERE
LA DRAGOSTEA
DINȚII

EDITURA ALBATROS

Coperta de DOINA MARIAN
Fotografie de VICTOR STROE

TEODOR MARIAN

ÎNTOARCERE
LA DRAGOSTEA
DINTÎI

ROMAN

EDITURA ALBATROS

BUCUREȘTI • 1989

ISBN 973—24—0004—8

Rezemat de pervazul ferestrei, Sabin urmărea cu privirea valurile născute în depărtare, care se apropiau și se spărgeau la picioarele falezei, transformându-se într-o spumă albă, ca o horbotă. Miraculoasa schimbare se făcea cu bubuituri puternice, însă zgomotul produs de apă urca spre el, însoțit de acordurile orchestrei din restaurantul hotelului unde locuia. Pe mare, spre orizont, se zăreau prin umbra înserării luminile de licurici ale unui vapor.

Brusc, se porni o pală de vînt și trînti ușa băii. Sabin tresări. Fără grabă se ridică și închise fereastra prin care privise pînă atunci. Făcu apoi cîțiva pași și trase la loc ușa. Cei cîțiva pași i s-au părut că durează o veșnicie, fiindcă, așa, din senin, îl invadă un gînd, un regret inexplicabil că niciodată pînă atunci nu și-a rememorat în liniște viața — copilăria și tinerețea — cu momentele ei de cumpănă, de amărăciune sau de bucurie. De ce-i venise tocmai acum un asemenea gînd? De ce tocmai aici? Nu-și putea răspunde. Simțea numai că pusese stăpînire pe el, pe neașteptate, îndată ce închizînd fereastra bătaia valurilor se estompase.

Luă de pe noptieră pachetul cu țigări și, cu mișcări mecanice, alese una moale. Dădu s-o aprindă. Bricheta se stinse de cîteva ori, apoi flacăra izbucni galbenă, lungă și fumegîndă. Ii veniră în

mente vorbele lui Aristide, contabilul, care-i spunea întruna: „Mai dă-o dracului, Sabine! Asta-i tractor, nu brichetă. Ia-ți și tu una cu gaz“. A cîntărit în palmă minusculele unealtă. „N-am să mă despart niciodată de ea“, și-a zis.

Una cîte una, amintirile îl asaltară, agasîndu-l. De ce trebuia să trăiască momente de care n-ar fi dorit să-și mai aducă aminte? De ce și aici, la mare, îl hăituiau întîmplări din trecut? Se simțea parcă vinovat, ca și cînd ar fi săvîrșit o infracțiune. Încerca să-și caute scuze, banale ca-ntotdeauna în astfel de ocazii: „Să fie oare chiar așa? N-am avut vreme să reflectez la propria-mi viață? Sau n-am vrut să redescopăr lucruri ascunse în tainele sufletului?“

Sabin Șofrone stătea acum în clădirea de sticlă și beton aflată între șosea și nemărginirea de ape. Camera era așezată pe colț și avea două ferestre. Prin cea dinspre răsărit pătrundea mugetul valurilor, care se vedeau cum lovesc în mal și cum fug apoi, subțiate, pe plaja îngustă. Fereastra laterală dădea spre un loc de parcare, dar se distingea bine și șoseaua paralelă cu litoralul. Își simțea urechile invadate și de vacarmul circulației de pe panglica cenușie și de mugetul mării. Motoarele ambalate la maxim urlau, uruiau, pocneau. Valurile venite din larg se repezeau furioase și bubuiau în piciorul malului, împrôșcînd cu stropi uriași.

Venind la mare, Sabin spera că va găsi liniștea. Nu se întîmplă însă așa, dar, ciudat, zgomotele valurilor nu-l deranjau. Născute de vîrtelnița uriașă a naturii, ele îi ofereau chiar pacea pe care o știa statornicită numai în nemărginirea cîmpului îmbrăcat, după anotimpuri, în straie atît de dragi lui.

Acum, în amurg, cînd culorile apei nesfîrșite și ale cerului căpătau lumini stranii, avea impresia

că-și petrece timpul pe o fișie de pământ foarte îngustă, părăsit aici de marea în continuă mișcare. Totul în jur contribuia la împlinirea acestei impresii. Din cînd în cînd, i se părea că apele îl vor smulge din locul lui și-l vor zvîrli din nou la-ntîmplare, obligîndu-l să înoate iarăși prin ape tulburi, fără certitudinea că va ajunge la mal. Înaintea ochilor i se perindau, ca pe un ecran mare, panoramic, fragmente din anii de demult. Involuntar, în suflet i se furișa convingerea că trecutul bate în fereastră memoriei cu tot mai mare putere. Încerca să scape de această obsesie. Se întinsese pe pat și se străduia să adoarmă. Dar somnul refuza să-l cuprindă. Auzea, aproape, lupta valurilor cu stîncile și zgomotul din ce în ce mai trepidant al șoselei. Apoi, cum stătea cu ochii închiși, îl năpădiră amintirile. Îl strîngeau, parcă, precum o carapace de oțel, îl subjugau, îi loveau ființa . . .

*
* *
*

Din șoseaua care leagă Aiudul de Turda și apoi de Cluj se desprinde într-un loc, un drum comunal, nepietruit și neîngrijit. Vara, cînd plouă, pămîntul amestecat cu apă și frămîntat de picioarele vitelor devine o pastă cleioasă, gălbuie. Cu greu te poți descurca atunci de n-ai boi buni la car. Iarna, în schimb, cînd ninge, întinderea ți se arată ca un cearceaf spălat și netezit. Drumul nu se mai vede. El apare abia cînd gospodarii de la Înoc, de la Unirea ori din satele de mai sus se hotărăsc să scoată săniile și să facă pîrtie spre Cluj ori spre Turda.

În după-amiaza aceea de 12 decembrie 1944, o sanie aluneca ușor, în pasul domol al boilor, pe drumul comunal desprins din șoseaua mare și țin-

tea spre Gornești. Albul zăpezii acoperea rănila tălate de obuze în carnea pământului peste care mai stăruia încă ecoul luptei crâncene date împotriva hitleriștilor în vară. Ici-colo, resturile unor mașini incendiate aminteau de urgia ce se abătuse asupra locurilor. Boli urmăreau dungile paralele, abia vizibile acum, ale altei sanii ce trecuse ceva mai înainte. De altfel, poate nici n-ar fi fost nevoie să existe acele urme, fiindcă animalele cunoșteau atât de bine drumul încât ar fi ajuns oricum la destinație.

De nu s-ar fi pornit un pui de viscol, vremea ar fi fost frumoasă. Aerul era tare și rece. Zăpada cernută din văzduh era răsucită în fel și chip de vîntul nestatornic și spulberată peste cea veche, acum înghețată. Capetele boilor se îmbrăcau în chiciură. Păreau animale de basm. Din cînd în cînd, se opreau ca la o comandă și se scuturau zdravăn, zvîrlind de pe ei cristale strălucitoare de promo-roacă.

Pe cocenii îngrămădiți în tronul saniei ședeau doi bărbați. În față, cu picioarele în bătaia vîntului, dar vîrite în niște opinci mari, țepoase, făcute din șorici nepîrlit, stătea pe crucea saniei bătrînul care mîna boii. În spatele lui se ghemuia un bărbat tînăr, de vreo treizeci de ani, Avram Șofrone, îmbrăcat în haine soldățești, cu mantaua nevătuită și avînd capela îndesată pînă peste urechi. Privea cu jînd la șuba mare, mișoasă, a moșului. Văzînd-o, își ridică gulerul mantalei și-și îndesă adînc picioarele printre tulei, crezînd că astfel se va încălzi. Cu toate acestea, înghețase de-a binelea. Culetele mari, săpate în obrajii subțiri, i se adînciră și mai mult, împrumutînd feței un aer sever.

Lîngă bărbatul cel tînăr, înfășurat bine într-un țol gros, dormea un pui de om: fiul său, Sabin, de aproape trei ani. La răstimpuri scîncea în somn.

Tatăl se pleca asupra lui și-l legăna ușor, șoptindu-i:

— Șșșș! . . . Dormi, măi Sabine, minte-naș ajungem.

Avram Șofrone se întorcea în satul natal să-și vadă fratele, pe Toader, înainte de a pleca pe front. Îl aducea aici și altă pricină: eopilul de lângă el.

Se urcase în sania moșului la barieră. Întrebînd pe unii și pe alții încotro merg, dăduse peste acest bătrîn care se întorcea la Gornești, acolo unde vroia el să ajungă. Pe drum, țăranul îi vorbise întruna, încît aflate vrute și nevrute despre oameni și locuri, dar mai ales despre evenimentele războiului petrecute în satele prin care treceau. Erau lucruri triste. Era el însuși sătul de mizerie, de lipsuri și de suferință. Acum războiul se îndepărtase, ieșise din granițele țării și înainta spre inima fiarei care-l dezlănțuise. Avram se mulțumea doar să asculte spusele omului. Deodată însă, bătrînul începuse să-l întrebe lucruri care nu-l priveau. Avram răspunse, spunîndu-i la cine merge. Ba, chiar inventă o întreagă poveste ce păru să-l intereseze pe bătrîn. Cînd Avram deveni iar zgîrcit la vorbă, moșul porni să-l iscodească, luîndu-l pe departe.

— Și zici că ești frate-său, ai? Păi eu îl știu pe Toader, aruncă vorbele peste umăr bătrînul, scui-pînd, așa, din obișnuință, în palma mîinii-n care ținea biciul. Hai, năzdrăvanilor, în-lemnă el boii, pișcîr du-l cu biciul.

— Și zici că stai la Cluj, ai? reluă întrebările, după un timp de tăcere, țăranul.

— Da, baciule, deocamdată la Cluj . . .

— Hmm! făcu bătrînul și apoi se închise în sine. Drept înainte, în depărtare, se zărea satul. Ro-

tocoale subțiri de fum alb, ca un abur, se ridicau din coșurile caselor.

Avram își aminti că părăsise satul în 1925, când avea 14 ani. Sfirșitul primului război mondial adusesese multă mizerie și jale. Oamenii se împrăștiară. Unii muriseră pe front, alții căzuseră prizonieri ori rămăseseră cine știe pe unde. Tifosul trăsesse și el în pământ vieți tinere și bătrâne, fără alegere. Satul se umpluse de răniți și schilozi, poveri pe capul altora. Vitele fuseseră luate de nemții în retragere. Cu ce să muncești pământul? Nemaiavînd ce să înjuge la plug, unii se apucaseră să scormonească pământul cu sapa și să arunce în el sămînța. Cu recolta obținută abia puteau să-și țină zilele.

Pe vremea aceea grea, Iancu Șofrone, care pierduse în război trei feciori, îi luase de o parte pe Avram și pe Toader și le spusese:

— Băieți, întotdeauna am fost săraci, dar ca acum niciodată. Iugărele mele vi le las vouă, dar n-ajung pentru doi. Tu ești mai mic și mai sprinten la carte, Avrame, du-te la Cluj, că-i oraș mare și învață meserie. O să ai pîinea ta. Dacă te-o ajuta Dumnezeu, o să-ți faci și un rost. Aici nu știu de vom avea mămăligă. Toader o să rămînă cu noi, că sîntem bătrîni și puterile ne-au lăsat.

La început Avram se codise, dar, neavînd de ales, trebuise să plece.

Pornise cu tată-său, după ce-și luase rămas bun de la mama cu ochii înlăcrimați și-l îmbrățișase pe Toader. Plecaseră pe jos, cale de vreo 50 de kilometri.

La Cluj, tată și fiu, ajunseră a doua zi pe seară. Se opriseră în plăță, fiindcă Iancu Șofrone cunoștea doar drumul care ducea spre ea. În gura pieței trona o clădire veche, roasă de vreme, unde, pentru cîțiva bani, erai lăsat să dormi pe jos, într-o sală

mare, cu miros greu de murdărie și transpirație, alături de alți aproape treizeci de oameni, îngheșuiți unul într-altul. După o noapte petrecută sub cerul liber, somnul li se păruse, copilului și tatălui, mult mai dulce. Își potoliseră foamea cu o felie de mămăligă rece și un castravete acru, apoi se lungiseră pe podea, lângă perete. Lui Avram nu-i mai era frig și nu-l deranja nici aerul greu din încăpere. Oboseala îl toropise de tot.

A doua zi, după ce Iancu Șofrone stătuse de vorbă cu câțiva oameni pornise spre atelierul de tâmplărie al domnului Sándor Horváth. Atelierul era într-unul din cartierele Clujului, la o bună distanță de piață, pe malul Someșului. Patronul era bătrîn și șchiop. În locul piciorului, tâmplarul își meșterise singur o proteză din lemn. Mergea cu ea bocănind, ajutîndu-se de un baston gros, cu măciulle de argint. Mai avea trei ucenici. Cel mai mare, Andrei Preda, avea vreo 16 ani, dar era înalt, vînjos și părea mai vîrstnic. Ceilalți erau și ei niște adolescenți.

Ca să-l primească pe Avram ucenic, Iancu Șofrone discutasese îndelung cu domnul Horváth. Pînă la urmă căzuseră de acord: patronul avea să-l dea băiatului casă, masă și haine drept plată pînă la învățarea meseriei, iar tatăl urma să trimită în fiecare toamnă o jumătate de porc, un sac de făină și unul de mălai, o damigeană cu vin și doi saci de cartofi. La plecare, Horváth pretinsese și ceva bani. Taică-său, își amintea Avram, ridicase din umeri de unde să-i dea? Horváth bombănise și fusese gata să strice învoiala, dacă țăranul nu i-ar fi întins napoleonul de aur luat din salba de zestre a nevestei, cu gîndul să-l vîndă la piață ca să cumpere ceva pentru nevoile gospodărești.

Abia după despărțirea de părintele său, simțise Avram singurătatea. Meșterul îl dusesese în spatele atelierului, într-o cameră întunecoasă cu patru paturi, unde dormeau ucenicii. Patul dinspre ușă era fără așternut. Acolo avea să doarmă el, i se spusese după ce cucoana, doamna Horváth, îi va da cele de trebuință.

Rămas singur, se așezase pe marginea patului și începuse să plângă. Așa îl găsisese Andrei Preda.

— De ce plîngi, mă? îl întrebaser.

Ridicase din umeri.

— Cum îți zice? continuase Andrei.

După ce-și spusese numele, cel întrebat se liniști. Își șterse lacrimile și începu să vorbească cu cel ce se interesa de soarta lui. Îi povesti cum și de ce venise la Cluj. În glasul lui se simțea o mare tristețe, pe care Andrei o deslușise repede. De aceea se grăbise să-l liniștească, vorbindu-i despre el și despre atelierul domnului Horváth. Il bătu pe spate și îi spuse:

— Eu nu mai am pe nimeni! Ai mei au murit toți! I-a prăpădit războiul.

Așadar, Andrei Preda era orfan! Singur în Cluj! Avram se simțea și el ca un orfan. Ar fi putut el, dacă ar fi avut nevoie, să se ducă acasă și să se plîngă? De bună seamă că nu. Într-un fel era, deci, și el orfan. Il privea în față pe Andrei și vedea în ochii lui bunătate și prietenie.

Avram Șofrone se bucurase cînd afluase că ucenicii mănîncă bine. Cucoana Viky, nevasta patronului, dădea la masă pe săturate. „Bine că n-am să fiu flămînd“, gîndea el. Mai afluase că, dintre toți patru ucenici, cei mai fără suflet erau Balog și Breazu. De ăștia trebuia să se ferească. Patronul, în schimb, era om bun. Numai simbăta, cînd bea cu

ucenicii și se îmbăta, ajungea de nerecunoscut. Dacă te prindea atunci, ridica bastonul și lovea.

Cînd dădu să iasă pe ușă, Andrei se opri și-l întrebă pe Avram:

— Știi să scrii și să citești?

— Știu!

— Atunci e bine!

De ce era bine, noul ucenic avea să afle mai târziu.

Cîteva luni, lucrurile se petrecură așa cum îi povestise Andrei. Sîmbăta după-amiaza, așteptau ca patronul să-și plătească simbrleșil, iar cînd începea cheful, prietenul său îi făcea semn să-l urmeze. Porneau spre malul Someșului, făceau o baie în apa rece a rîului, urcau apoi către stradă prin alt loc și o porneau spre centru. Libertatea îl făcea pe copilul de țaran să zburde. Andrei îi arăta ba una, ba alta, și el căsca gura la toate. Cel mai minunat lucru i se păruse cinematograful. Nu-i venea să creadă ceea ce vedea și mult timp își chinuise mintea să priceapă cum de apăreau imaginile pe pînza aceea albă.

Într-o sîmbătă seara, pe la începutul lui iulie, după ce umblaseră prin oraș, Andrei îi spuse că vor merge la o întrunire.

— Ce-i aia întrunire? întrebă Avram.

— Adunare unde oamenii stau de vorbă despre viața și pîinea noastră, a muncitorilor, despre sudoarea noastră neplătită cum se cuvine, despre viitorul care să ne lumineze sufletele.

Trecură pe niște străzi dosnice și ajunseră în fața unei clădiri vechi, la parterul căreia se găsea o intrare pe care scria cu litere de o șchioapă: „Salon“. Se strecurară prin mulțimea de afară și pătrunseră înăuntru. Aici, lume multă, așezată pe bănci și scaune.

Andrei își lăsa însoțitorul în apropierea estradei, unde câțiva muzicanți își pregăteau instrumentele. Îi plăcea muzica și privea cu interes la foiala celor de pe estradă. Când șeful orchestrei se pregătea să dea semnalul de începere, apăruse Andrei întovărașit de un bărbat uscățiv, puțin adus de spate, cu barbă neagră mare și ochelari rotunzi, cu rama de sîrmă. Bărbatul cu barbă îl privea din cînd în cînd și dădea din cap ori de cîte ori Andrei arăta spre Avram.

— Băiete, i se adresa, știi ce-i aici?

— Știu, mi-a spus Andrei, întrunire...

— Așadar, știi că e o adunare a socialiștilor...

La început Avram nu pricepuse ce voia să spună bărbatul. Se uitase la Andrei, așteptînd. Acesta îi făcuse un semn să confirme.

— Da, știu, bîigui Avram, convins că și ei, ucenicii, puteau ajuta cu ceva la limpezirea acelui viitor de care îi vorbise Andrei.

— Atunci, ești pregătit?

— Sigur că e pregătit, răspunse Andrei în locul lui. Putem duce manifestele, că doar de asta am venit...

Fără să-și dea seama, Avram se și trezise cu un teanc de manifeste în brațe.

— Hai! îl îndemnase prietenul și ieșiseră din încăperea alăturată sălii celei mari, unde primiseră manifestele.

Cu manifestele în brațe, băieții strigau în gura mare ce scria pe ele. Au început curînd să le împartă mulțimii adunate și trecătorilor. Andrei striga cît îl țineau puterile și-l făcea semn și lui Avram să facă la fel: „Proletari din toate țările, uniți-vă! Tovarăși muncitori și țărani, participați cu toții la greva ce va avea loc în ziua de 21 iulie, ca semn de solidaritate cu muncitorii de la fabrica «Soarele».

Numai unii ne vom câștiga dreptul la o viață mai bună! Vrem pîine și libertate pentru toți muncitorii, indiferent de naționalitate. Jos reacțiunea! Comitetul de grevă“.

Oamenii veneau, ascultau, unii luau cîte un manifest și plecau mai departe. Alții treceau nepăsători. Cînd mai aveau de împărțit ultimele foi, se auziră fluierături și începuse încăierarea. Cîțiva inși năvăliră peste cei ce stăteau în fața „Salonului“ și se încinse o bătaie strașnică. Andrei îi strigase tovarășului său: „Fugi!“ Zadarnic, fiindcă el se simțise înșfăcat de ceafă și tras într-o parte. Începuse să țipe. Andrei, prins în învălmășeală, sărise să-l scape. Dar doi haidamaci puseră mîna pe el și-l trăsaseră într-un vagon pe roate cu geamurile zăbre-lite.

Așa făcuse Avram cunoștință cu poliția. Peste noapte stătuse, alături de alții, în curtea prefecturii. Cînd, dimineța, fuseseră chemați la interogatoriu, Andrei îi șoptise:

— Să nu scoți o vorbă! Fă-te mut! Lasă-mă pe mine să vorbesc!

Vorbise în fața unui comisar înfierbîntat. Pînă la urmă, comisarul îi înjurase bine, le trăsese cîte o pereche de palme și îi trimisese spre atelierul domnului Horváth însoțiți de un gardian:

— Să afle și stăpînul vostru de ce vă țineți! strigase polițistul în mînia lui.

Patronul era după cheful de sîmbătă seara. Sculat din somn, mahmur, ascultase îmbufnat spusa gardianului, apoi, fără să zică nimic, ridică bastonul cu măciulia de argint și-l lovi puternic pe Avram peste șale. Băiatul se încovoie sub puterea loviturii. Crezînd că se prefăce, Horváth se pregătea să-i mai dea una. Andrei sări și îi smulse din mîna bas-

tonul. Dezarmat și nesigur pe picioarele lui, Horváth se făcu vinăt la față și urlă!

— Afară! Afară din casa mea! Derbedeilor! Criminalilor!

Astfel se văzură cei doi în stradă, goniți de patron.

— Acum sîntem șomeri, spuse Andrei, pe cînd mergeau fără țintă. Avram nu întrebă ce-i aceea „șomer“ fiindcă era prea amărît. Se gîndea numai la bănuțul de aur din salba mamei, pe care i-l dădu-se tată-său patronului ca să-l primească în atelier...

Văzîndu-l abătut, Andrei încercă să-l liniștească:

— Mergem la Vasile Dăncuș. El o să te ajute să intri în altă parte. Ești tare supărat?

Avram nu răspunse. Ar fi trebuit să spună da, dar se abținu. Întrebă doar atît:

— Cine este Vasile Dăncuș?

— Bărbatul care ne-a dat aseară să-mpărțim manifestele. E tipograf și are atelier. Poate că te ia ucenic.

— Dar tu, ce ai să faci?

— Am să plec la București.

Avram fu cît pe ce să-l roage: „Ia-mă și pe mine“. Se răzgîndi însă, fiindcă nu știa ce va spune taică-său și nu vroia să-l supere. Oricum avea să se întristeze, cînd avea să primească vorbă că a plecat de la Horváth.

. . .

Lătrături puternice îl treziră din gîndurile de demult pe Avram. Sania ajunsese la Gornești. Făcură la stînga și intrară pe prima uliță, în dangătul mokom al clopotului prins de gîtul bouului co-

dalb. Cele mai multe căsuțe erau săracăcioase, mai toate cu pereții din pământ bătut ori din nuiiele bulgărite cu amestec de lut și balegă. Ici-colo, se vedeau câteva case mai răsărite, cu tîrnaț înalt, pe două părți. Prin ogrăzile îngrădite, acum pustii, se zăreau căpițe de paie și glugi de coceni, așezate gospodărește în preajma grajdului. Alături de ele se vedeau șuri sub care erau adăpostite care și căruțe, pluguri și grape, rarețe sau alte unelte agricole puse acolo la iernat. În mai toate ogrăzile se-nălțau foișoare cu cotețe pentru porumbei. Lîngă ele se zărea cîte o poiată pentru păsări și cotețele porcilor. Nu se vedea țipenie de om. Nici cîini. Doar ciorile din plopii și salcîmii înalți prevesteau cu croncănitul lor că timpul se va înrăutăți. Satul părea căzut într-un somn adînc. Viscolul era stăpîn peste toate.

— Acum, p-aici, toți is pe lîngă cuptor, la căldurică, rupse tăcerea bătrînul.

Avram nu zise nimic. Repetă doar în gînd ultimul cuvînt „la căldurică” și își aminti că de aproape patru ani nu știa ce este aceea căldură, fie iarnă, fie vară. De unde venea el, nu erau sobe.

Se apropiau de ulița mare. Deodată, rupînd din nou tăcerea, năușul îl iscodi pe cel ce se întorcea în sat după atîția amar de ani.

— Și-n Cluj ce făceai înainte de război?

— Lucram la fabrica de cule, minți Avram.

— La cule, zici, ai?

— Da, la cuie . . .

Un stol de ciori trecu deasupra lor, însoțindu-și zborul cu croncănitul lor.

— D-acum încolo nu ne mai lasă iarna! O vestesc astea . . . Ține minte de la mine: o să fie vînt mare, schimbă vorba bătrînul, arătînd cu codiriștea în direcția zburătoarelor.

Avram nu răspunse. Îl furaseră iarăși gândurile.

Iancu Șofrone nu fusese mulțumit când afluase dintr-o scrisoare că băiatul lui plecase de la domnul Horváth. Nu-i spusese adevăratul motiv care-l îndepărtase de atelierul de tâmplărie, dar nici nu-i spusese vreo minciună. Simplu, îl anunțase că s-a mutat la o tipografie, pentru că meseria aia îi plăcea mai mult. Tată-său nu dăduse fuga la Cluj să vadă care-i adevărul, ci se mulțumise să-i trimită vorbă printr-un consătean că, totuși, tâmplăria era mai bună, fiindcă oamenii vor începe curînd să-și ridice case noi și să le umple cu mobilă. Asta fusese dojana părintelui, care pînă la urmă gîndise că orice meserie este bună, dacă o faci cu sîrg.

Tipografia lui Vasile Dăncuș fusese pentru Avram Șofrone mai mult decît o școală. Aici nu învățase numai meserie, ci se pregătise și pentru viață. Dacă pînă a fi ucenic tipograf simțise că lumea nu-i alcătuită drept, Dăncuș îl ajutase să înțeleagă adevărul! Adeseori seara, după ce închidea atelierul, tipograful îl chema în bucătărioara din spatele casei și începea să-i povestească lucruri de necrezut.

Isteț, harnic și cu drag de învățătură, Avram reținea tot, iar cînd nu înțelegea, întreba. De multe ori, tipograful și ucenicul se culcau tîrziu, căci discuțiile durau tot mai mult. Într-o seară, după ce vorbiseră din nou, Dăncuș îl întrebase:

— Vrei să mergi la o întrunire?

— Dacă-i socialistă, da.

Meșterul dăduse mulțumit din cap și în prima duminică dimineață îl luă cu el la sediul Uniunii Tineretului Socialist. Aici cunoscuse alți tineri revoluționari. Era în 1929 și Avram avea 18 ani.

Urmase o perioadă de muncă și zbucium. Meșterul îi dăduse certificat că este un bun tipograf și că poate să se angajeze oriunde. Avram însă nu-l părăsise, deși leafa lui nu era prea mare. De altfel și atelierul era mic și fără alți lucrători. Alături de meșter, Avram participase la toate acțiunile socialiste.

Serile, la lumina lămpii de petrol, se întâlneau, se sfătuiau cum să facă alte și alte întruniri, să împrăștie manifeste, să organizeze greve, să antreneze lumea fabricilor, pe cei mulți ce-și câștigau pâinea cu greu.

Când venise vremea armatei, Avram Șofrone se prezentase la Cercul de recrutare și fusese trimis tocmai în sudul Munteniei, la o unitate de jandarmi din Giurgiu. Tîrg prăfos, murdar, cu vestita-i „farfurle“ din centru, Giurgiu nu-i făcuse impresie bună; nu se putea compara cu Clujul.

După stagiul de instrucție fusese repartizat la un post în comuna Comana. Șeful de post, plutonierul Vasile Bălosu, era un pirpiriu uscat și crăcănat, totdeauna încălțat cu cizme lustruite, fapt ce-i accentua curbura picioarelor. Avea complexe și-i ura pe oamenii bine clădiți. Cum ajunsese el plutonier de jandarmi era un mister, dacă ne gândim că la această armă erau repartizați numai bărbați înalți. Caporalul Achim Marinescu, un bucu-reștean șmecher și cu duh, spunea despre el că reușise să se strecoare printre jandarmi tocmai fiindcă era mic, așadar trecuse neobservat. Adevărul era că Bălosu fusese în timpul războiului la serviciul de aprovizionare al armatei, unde făcuse învîrteli grase, în preajma și sub ochii unui maior, care avea și el partea lui. După război, acesta îl ajutase să treacă la jandarmi și să ia postul din Comana.

De cum sosise, Avram fusese luat la ochi. Într-o zi, cînd șeful de post ancheta un presupus furt de grîu de la conacul moșiei, căci în realitate grîul fusese sustras de administrator și vîndut la Giurgiu, inevitabilul se produse. Bănuții, niște țărani amărîți, fuseseră stîlciți în bătaie de pipiriul șef de post. Scoși pe brațe din „anchetă“, aceștia fuseseră duși în arest și lăsați acolo fără pîine și apă timp de 24 de ore. Fiind de gardă la arest, tipograful Avram, el însuși fiu de țaran, se înduioșase de rugămințile bieților oameni și le dăduse cîteva căni cu apă. Întîmplător, Bălosu tocmai trecea pe-acolo, și-l zărise:

— Ostaș, de ce nu respecti consemnul? țipase el săltîndu-se pe virful picioarelor.

— Sînt oameni și ei, dom'le șef, încercă soldatul să-l îmbuneze.

— Nu, sînt infractori.

— Dar asta e lipsă de omenie!

— Ce, bă, mă-nveți tu pe mine să anchetez? Marș la ei și dă-le cîte un pumn, dar să fie pumn, mă, că altfel...

Avram nu se clintise din poziția de drepti.

— Marș! țipase Bălosu.

Văzîndu-l că nu se mișcă, începuse să țipe isteric:

— Neexecutare de ordin! Curtea marțială te mă-nîncă, bă, dumnezeu' mă-tii. Să-mi faci tu mie una ca asta?, și-l lovi cu pumnul în tîmplă.

— Legați-l! strigase șeful de post către ostașii rămași stană de piatră de spaimă și ulmire.

Trimis la București, Avram declară că e socialist și că ancheta șeful de post Vasile Bălosu este sălbatică. Concluzia tribunalului fusese lapidară: „Vinovat!“ Condamnat fără drept de apel la doi ani și jumătate. Ieșise din închisoare în 1935. Con-

siderat nedemn să facă parte din rîndurile armatei, fusese lăsat la vatră.

Galben la față, slab, bolnav, cu lada de lemn în mină, se reîntorsese la Cluj, la tipografia lui Vasile Dăncuș.

Dăncuș îl ajutase cît putuse: dormea și mîncea la el și la nevoie îi mai dădea și ceva de îmbrăcat. Dar prea mult n-avea nici fostul lui meșter fiindcă se găsea cu greu de lucru. Avram, însă, se călise. Era acum un adevărat luptător pentru dreptate! Se însuflețea la manifestații, le vorbea oamenilor despre adevărata cauză a mizeriei lor.

Toate acestea însă nu scăpaseră Siguranței. Fusese trecut pe „lista neagră“.

Urmaseră apoi evenimentele grave ale vremii: Hitler avea nevoie de „spațiu vital“. Pe rînd, Austria și Cehoslovacia fuseseră cotopte. Marea conflagrație mondială se dezlănțuise la 1 septembrie 1939, odată cu invadarea Poloniei. În 1940, Ungariei horthyste i se făcuse cadou nordul Transilvaniei, inclusiv Clujul, prin nedreptul „dictat de la Viena“. Înainte de intrarea României în război, refugiat la Turda, Avram se căsătorise cu Anca Bratu, nepoata Feliciei Dăncuș, soția meșterului tipograf. Se înfiripase între ei o dragoste mare. Dar fericirea lor fusese scurtă. Arestată la o întrunire și dusă la Prefectură, tînăra femeie fusese aruncată în închisoare. Acolo se îmbolnăvise și, în șase luni, se prăpădise. Sabin, copilul lor, se născuse cu puțin timp înainte de arestare. După moartea Ancăi, rămăsese în grija lui Avram.

Dar Avram își continuase activitatea ilegală, vorbea în fața muncitorilor, le arătase cum să lupte

înapotriva războiului nedrept, cum să lovească în mașina de război hitleristă — să arunce în aer trenuri cu petrol sau arme. Curînd și el fusese arestat. Primise trei ani de temniță grea.

Fusese eliberat din închisoare de formațiunile patriotice de luptă. Reîntors la Cluj, aflase că Vasile Dăncuș murise în închisoare.

Felicia Dăncuș rămăsese singură. Ea îl îngrijea pe micul Sabin . . .

Cu cît se apropia de locul unde știa că se găsește casa părintească, cu atît inima lui Avram bătea mai puternic.

— Uite, asta-i casa lui Toader, spuse bătrînul, rupînd tăcerea în care căzuseră cei doi.

— Știu, baciule. Îți mulțumesc că m-ai luat . . .

— Eu tot veneam încoace, răspunse omul. Noroc! Și umblă sănătos!

— Mulțam de urare și îți mulțumesc încă o dată.

Sania își reluă drumul lin, în pasul măsurat al plăvanilor și în dangătul molcom al clopotului. Cel rămas în drum cu copilul în brațe, tropăi pe loc de cîteva ori ca să-și dezmoștească picioarele.

Zăpada abundentă era acum spulberată. Viscolul se întetea și dezvelea ici-colo spinări de pămînt negru, înghețat.

Emoția reîntoarcerii îl gîtuia pe Avram. Deși aerul era tare, simțea că-i lipsește. Respiră adînc de cîteva ori. Porni spre gard, deschise poarta de scînduri și pătrunse în ogradă. Străbătu curtea măturată de vîntul care trolenea zăpada, așezînd-o pe lîngă gard și printre resturile de tufânici, surprinse de iarnă încă cu boboci și ajunse dinaintea casei, o

casă mică, acoperită cu paie. Ca multe altele din partea locului, avea în față un tîrnaț. De pe el se intra în tindă, iar de aici, la stînga și la dreapta, se pătrundea în cîte o odaie. Pe dinafară, pereții erau încercuiți de un briu albastru, pe trei laturi, atît cît putea cuprinde privirea celui ce venea dinspre poartă. Albastrul briului era întrerupt de o dungă galbenă din lut, după care pereții erau spoți în sus cu var. În dreapta căsuței, sub un șopron ce cobora în pantă lină, stăpînulei ridicase o mică vatră cu plită de tuci. Era bucătăria de vară, acum pustie și parcă fără rost, pentru că doar vîntul trebăluia pe lîngă ea, grăbind s-o umple cu zăpadă.

Avram ezită, aruncînd ochii împrejur și săltă povara, așezînd-o mai bine în brațe. O ultimă privire înainte și porni hotărît spre ușă. Ajuns la ea, lăsă jos valiza pe care o purta, ciocăni și, fără să mai aștepte încuviințarea, își scutură bocancii de zăpadă, ridică valiza, deschise ușa și pătrunse în tinda casei. O dată cu el năvăli de afară o pală de aer rece.

— Toadere, tu ești? — se auzi din gîuitura tindei, unde se afla cuptorul, vocea unei femei.

Oaspetele nu răspunse imediat. Lăsă mai întîi povara vie, care se porni imediat să scîncească. Își descheie apoi la piept mantaua și își luă capela de pe cap. Ridică din nou copilul în brațe și acesta tăcu.

Obișnuindu-se cu semiîntunericul, văzu femeia așezată cu picioarele sub ea, în fața gurii cuptorului, pe care-l înfunda cu coceni de porumb. Își desfăcuse colțurile basmalei și își ștergea cu ele fața nădușită și îmbujorată de dogoare. Pe vatra cuptorului cocenii ardeau pocnind și iscînd scînteii. Pălălaia alb-roșiatică creștea și descreștea, luminînd de fiecare dată, cînd cocenii erau aruncați pe

jar, spațiul mic din fața cuptorului. Atunci, chipul femeii apărea în culori roșietice.

Neprimind răspuns, femeia se plecă într-o parte, căutînd să străpungă cu privirea întunericul tindei. Dădu chiar să se scoale, făcînd simultan și un gest de fereală, ca și cînd ar fi vrut să ascundă sub poale brațul de coceni menit cuptorului. Dar se răzgîndi și repetă întrebarea:

— Toadere, tu ești?

— Nu, Savetă, sînt eu, Avram.

Pe cumnată nu o văzuse de cînd plecase de acasă. O știa copilă. Auzise apoi că e în dragoste cu Toader și că se căsătorise cu ea înainte ca frate-său să îmbrace haina militară. Aflase despre cununia lor printr-o scrisoare primită cu mulți ani în urmă. Tot atunci i se comunicase că Saveta născuse o fată. Mai multe nu știa. Acum îi era rușine că nu venise niciodată acasă în acest răstimp. Pe drum chiar se gîndise: „Cum are să mă primească după aproape douăzeci de ani?”

Avram făcu un pas către Saveta. Pasul acesta i se păru cel mai greu. Era pasul ce-l apropia de oamenii pe care nu-i văzuse ani de zile și la care venea acum să caute ajutor. Își aminti că și în copilărie, învățătorul îi spunea că totdeauna cel mai greu pas este cel dintîi. De altfel, primul pas îl făcuse atunci cînd se hotărîse să vină.

Femeia rămase cu cîțiva coceni în mînă, pregătită să-l arunce în gura hămesită a cuptorului. Ca trezită dintr-un somn adînc, zvirli cocenii și se ridică în picioare, privindu-l cu neîncredere, de parcă ar fi avut în față o stafie.

— Ți-ai adus aminte de noi, Avrame?

— Savetă, spuse oaspetele domol, nu te îndirji! N-am venit să rămîn... Abia cînd se apropiară unul de altul, cumnatul putu să observe că Saveta

nu mai era cea pe care o știa. Mai mare cu trei ani ca el, ea fusese o zvirlugă frumoasă, cu fața petală roză de trandafir. Acum arăta ca o femeie sătulă de viață, obosită. Cearcăne negre îi adumbreau ochii, cute mărunte îi se adunaseră spre temple și spre colțurile gurii. Bărbia îi se alungise. Slăbise și îmbătrânise.

Avram mai făcu doi pași, o cuprinse de umeri și o sărută. Mirosea a fum și a sudoare.

— Intră în odaie, nu-i nimeni — îl îmblă femeia.

— Coci pâine? întrebă bărbatul, arătând cu mîna spre cuptorul ce radia căldură și o lumină roșiatică.

— De unde făină, Avrame! Făceam un abur în odaie, că-i tare frig și Toader vine cu Dragomir și cu Emilia de la pădure.

— Dragomir?

— Feciorul nostru, pe el nu-l știi. Emilia, fata de care ți-am scris, s-a măritat acum doi ani. Gheorghe, omul ei, este pe front. Au și un prunc pe care îl ținem la noi, că Emilia robotește ca un bărbat. E vrednică. Vii de pe front? întrebă ea, cercetîndu-l cu privirea, ca să vadă dacă nu-i cumva rănit.

— Nu, Savetă, abia plec... Se opri încurcat, apoi continuă: am venit la voi să las copilul ăsta, arătînd cu ochii spre legătura ce o purta în brațe.

Saveta se apropie și luă copilul în brațe.

— Acum că ai venit, să uităm că ani și ani nu ți-ai adus aminte de noi. Hai în odaie, copilul Emi-
liei doarme acolo. Al tău o să stea cu el. Cum îl cheamă?

— Sabin.

Glasul femeii se înmuie. Copilul începu să scîncească.

— Taci cu tușa, Sabine, taci, îl alintă femeia, luînd-o înainte să deschidă ușa. Intră, Avrame!

Avram se mai scutură o dată de zăpadă, ridică geamantanul și pătrunse în odaie. Aici era mai multă lumină, deși încăperea n-avea decât o singură fereastră. Era și mai cald. Două paturi largi, acoperite cu cîte un macat vechi și o masă de stejar, cîndva lustruite, reprezentau întregul mobilier. Oaspetele îl apreciasse încă de la intrare, cu o singură privire, și simți o strîngere de inimă: nu se schimbaseră nimic de cînd plecase de acasă! Pe perețele dinspre răsărit era prins în ținte un lăicer vechi, decolorat, iar în mijlocul lui, fixată cu o pînză, era o cromolitografie ce înfățișa pe Maica Domnului cu pruncul. Sub ea, pîlpîind, ardea o candelă cu paharul ciobit. La capul patului de lîngă fereastră erau așezate, unele peste altele, două plăpumi roșii și trei perne mari, înfățate.

Saveta ghici gîndul bărbatului și spuse:

— Am avut ani grei. Cînd s-a îmbolnăvit al bătrîn, am vîndut lucruri din casă. Apoi înmormîntarea... Mama Anghelina n-a suferit nici ea mult. S-a stins ușor, ca o flacăară fără putere. Și iar am mai dat din lucruri. Toader a fost concentrat și el un an pe front... A fost rănit. A stat în spital... N-a fost deloc ușor.

Avram se opri stingher lîngă sobă. Saveta prinse să desfacă pruncul, pe care-l luase din brațele cumnatului său. Îndepărtă mai întii o sfoară, desfăcu apoi și păturica, dînd la iveală un pui de om slab, măsliniu la față și puțin buzat, cu părul creț și nu mai înalt de-un cot.

Eliberat din învelișul ce-l ținea prizonier, copilul începu să-și boțească fața într-un plîns fără lacrimi și fără zgomot. Saveta se uită întrebător spre tată-său:

— Cît are?

— Doi ani și trei luni.

— Al nostru numai un an și o lună, preciză femeia arătînd spre o copaie unde dormea un copil dolofan. Văzîndu-și nepotul, Avram compară copiii. Al lui era galben și slab, al Emiliei avea culori vii în obraji.

— Sabin o să stea aici cu Ionuț, pînă te întorci tu.

Apoi, ca și cînd și-ar fi adus aminte de ceva important, întrebă:

— Ție nu ți-e foame?

— Nu, răspunse bărbatul, în timp ce se îndreptă spre valiză. O deschise și scoase de acolo două piini mari, două rude de salam, o bucată mare de slănină și alta de brînză.

— Uite, ce-am putut să aduc și eu. Nici la Cluj nu se găsește de mîncare! Cu frontul ăsta...

Gazda primi darurile și, cu ele în brațe, ieși din odaie. Avram se lăsă pe pat lângă sobă. Căldura îl toropi. Scoase mantaua, care i se părea acum grea. Moletierele îi strîngeau pulpele. Se plecă și le desfășură încet. Parcă era mai bine. Afară căzuse întunericul.

Brusc, ușa tinzii se deschise și se auzi o voce de adolescent:

— Sșșșt! Încet, dincolo doarme unchiu-tău, vorbi pe șoptite Saveta.

Avram nu dormea. Se ridică de pe pat și își trecu degetele prin părul scurt, cînd în odaie intră timid un băiat cu fața roșie, arsă de ger și de vînt.

— Eu sînt Dragomir, unchiule.

Avram îl măsură cu privirea.

— Mă, da' ești mare și voinic!

— Am 15 ani, unchiule. Dragomir se uita lung la el. Voia parcă să descopere asemănări cu tată-său, Toader. Privirea îi fugi spre copilul care dormea alături de al Emiliei.

— El este Sabin, feciorul meu. Nu-i așa voinic ca tine. Dar unde-i taică-tău? schimbă vorba.

— A rămas alături, la nea Vasile Tătăranu, să descarce carul cu lemne. Vine îndată.

Avram își cerceta nepotul pe furiș. Semăna mult cu bunicu său, Iancu Șofrone. Era ciolănos, avea mîini mari, cu încheieturi zdravene. Aceeași frunte înaltă, ca a bătrînului Iancu, aceleași sprîncene parcă trase cu condeiul deasupra ochilor vii, sinilii. Doar părul semăna cu al Savetei: roșcat, bătînd spre culoarea nukului, cu spice aurii. Fața albă, fără cusur, nu părea a unui adolescent. Sub nas, un puf negru-roșiatic. Ar fi dorit ca și Sabin să ajungă așa. Copilul lui avea ceva din gingășia și grația Ancăi. Luase de la ea culoarea părului negru, cîrlionțat, fața smeadă și buzele pline, voluntare. În rest... Nu putu să-și continue gîndul că afară, în curte, se auzi zgomot de car. Fără să zică nimic, Dragomir deschise ușa și ieși. Nu dură mult și Toader pătrunse ca o furtună în odaie.

— Avram! strigă el, deschizînd brațele.

Frații se îmbrățișară, apoi gazda își trase frațele lingă sobă, imbiindu-l să se așeze pe pat. Fără să-i mai reproșeze că dispăruse atîția ani, zvîrli asupra lui un potop de întrebări:

— Ești militar? Ai fost pe front? Stai mult...

Avram scoase din buzunarul hainei un pachet cu țigări și începu să-i depene fratelui său, pe îndelete, întîmplări din viața lui. Fumau amîndoi. Toader nu întreba nimic. Din cînd în cînd, numai, dădea afirmativ din cap. Cînd Avram termină, în odaie se așternu o tăcere grea.

— De, viața ta e viață, Avrame... Nici noi, aici, n-am dus-o ușor! Cît despre copil, acum, nu-ți face gînduri! Ne vom descurca! A fost și mai greu. O să-l îngrijim pînă te întorci tu. Ție îți port de

grijă, că știu ce este frontul. Uite, aici am avut o schijă, și-i arată un loc în umărul drept...

Peste noapte viscolul se potoli. A doua zi zăpada căpătase o culoare atît de albă, încît trebuia să mijești ochii, altfel lumina ei te orbea. Încă din zori Avram se pregăti pentru reîntoarcerea la Cluj. De data aceasta nu mai pleca pe jos, ci cu sania lui Toader. Nimeni nu bănuia că se duce pe un drum fără întoarcere...

*
.

Începutul lui februarie '45 a fost cîinos. Geruri aspre se abătura spre Gornești și căzu zăpadă multă. Oamenii spuneau că nu trăiseră asemenea vreme decît în urmă, cu mulți ani, înaintea războiului. Pe la opt ale lunii, o căldură nesănătoasă goni frigul și zăpada porni să se topească, văzînd cu ochii. În lungul cîmpului de pe Răzoare, Valea Popii ori Pîrloage, apăreau din senin petice de pămînt negru, ce se zbiceau repede la soare. Drumurile îmbibate cu apă erau arate de roțile carelor. Nici asta nu văzuseră oamenii de mult.

Într-o dimineață, după ce se spală la jgheabul cu apă rece, Toader se apropie de gardul vecinului Vasile Tătăranu și strigă:

— Vasile!

Tătăranu sorbea cu lingura lapte dintr-o farfurie și mușca dintr-un boț de mămăligă rece.

— Ce-i, Toadere? răspunse el cu gura plină.

— Măi, tu azi un-te-duci?

— La sapă.

— Unde?

— Peste vale, la Băboaița. Am acolo un iugăr de porumb. Tu?

— Tot acolo. Cînd pleci?

— Să sorb laptele ăsta și-s gata.

— Hai, că vin și eu. Să iau doar ulciorul cu apă.

Peste câteva minute vecinii plecau împreună cu traistele de mîncare și sapele pe umăr. Toader ducea în mînă și un ulcior. Înaintau tăcuți pe uliță, doar dădeau binețe tuturor celor întîlniți. Vasile Tătăranu fluiera încet. Toader Șofrone parcă nu era în apele lui. Vasile își cunoștea bine vecinul. Copilăriseră împreună. Ba erau chiar neamuri mai îndepărtate. Nu l-ar fi făcut niciodată pe Toader să vorbească dacă el n-ar fi vrut. Așa că lăsa lucrurile să curgă de la sine și nu puse nici o întrebare.

Intr-adevăr, Toader era îngîndurat. Mergea alături de Vasile și parcă umbla singur. Mahmureala nopții trecute nu se risipise. În gură simțea un gust parcă de aramă coclită. Ochii îl usturau, ca și cînd ar fi avut nisip în ei. Dureri ascuțite îi umblau prin oase și-l făceau să se legene și mai mult din șale. Privit din spate, mersul lui părea al unui bătrîn, cu toate că n-avea decît 48 de ani.

Ajuns pe vale, răcoarea îl mai învioră pe Toader. Trase cu coada ochiului spre vecinul său. Acesta mergea alături, cumpănind sapa pe umăr și fluierînd ca-nainte. Se părea că flecare merge cu gîndurile lui, nepăsîndu-i de celălalt. De fapt nu era așa. Vasile cugeta că Toader are ceva pe suflet și nu spune, iar Toader se gîndea cum să-i zică lui Vasile ce-l rodea pe el. O pupază cu moț mare își luă brusc zborul dintr-un tufiș, filfiînd din aripi și se așază pe o cracă de alun.

— Ptiu! făcu Vasile. Mă spurci de dimineată, lighioana dracului! Stai că-ți arăt eu ție! și începu să caute un bolovan să arunce după ea. Cînd găsi ce-i trebuia și era gata să zvîrle după moțata roșcată, Toader îl opri:

— Las-o, Vasile, că are și ea rostul ei pe lume.

Tătăranu rămase cu mâna ridicată. Ezită câteva clipe, apoi se lăsă păgubaș.

— Așa-i, Toadere. Toate pe lume au o menire. Asta stă-n rahat și cîntă. Dacă-i place ei! și începu să rîdă cu hohote.

Gheața se spărsese. Toader Șofrone îl privea cum rîde cu toată gura, schimonosindu-și fața. Fără nici o introducere se pomeni zicînd:

— Avram are necazuri. E-n spital.

Vasile se opri locului și închise tîrziu gura. Toader se opri și el.

— Cum? Înseamnă că s-a-ntors de pe front! Ce-a pătît?

Răspunsurile ar fi fost prea multe și Toader Șofrone nu găsi de cuviință să răspundă. Zise doar atît:

— O să mă duc la spital, să-l văd.

Vasile Tătăranu se opri din nou.

— Stai, omule, de unde știi că are necazuri?

— Scrie-n gazetă — și Toader făcu semn cu capul către traistă. O am ocolo, am să-ți arăt!

Vasile își reluă mersul, clătînînd grav din cap. Porni și Toader.

— Fugi d-aci, omule! Cine-i el s-ajungă la gazetă?

— Așa am zis și eu, dar cînd am citit. . .

Lui Vasile Tătăranu începu să-i umble un gînd prin minte, dar se codi la început să-i zică cu voce tare. Pînă la urmă, nemaiputînd să rabde și văzînd că Toader nu mai spune nimic, se hotărî:

— Ce-a făcut?

— Politică! Așa cum știi!

Vasile Tătăranu se opri din nou. Împinse pălăria lui de pai, decolorată și ponosită pe ceafă și se

Întoarce spre Toader, care se opri și el. Spuse cu gravitate:

— Aha, politică, va să zică! Ei, atunci poate să scrie și despre el la gazetă...

Toader Șofrone nu răspunse și porni încet, chinuit parcă, cu mersul său legănat. Liniștea se așeză din nou între ei. Se auzea doar zarva păsăretului. Abia când ajunseră dincolo de vale, la Băboalca, se opriră lângă lanurile de porumb și se așezară sub părul din capul locului lui Tătăranu și reînnoară vorba.

— Ai tăbac, Vasile?

— Am.

— Dă-mi, să răsucesc și eu.

— Îți dau, apoi să-mi arăți gazeta.

Toader Șofrone scoase ziarul și-l întoarce pe prima pagină. Uite aici, arată el un titlu cu degetul. Vasile Tătăranu citi:

— „Forțele reacțiunii au atacat cu brutalitate o manifestație pașnică a muncitorilor. 3 morți și 12 grav răniți...”

Toader n-avu răbdare ca Vasile să citească tot articolul. Îi arată în josul paginii:

— Aici. Printre cei grav răniți și internați la spitalul din Cluj este trecut și frate-meu, vezi...

Vasile Tătăranu silabisii:

— ...Comunistul Șofrone Avram, tipograf... Omul ridică ochii și continuă: Păi ăsta-i el!

— Așa-i, nu? făcu Toader. Prea ar fi multe po-triveli, ca să zici că-i altul.

— El este, Toadere! Când pleci la Cluj?

— Astăzi, pe seară, să ajung mîine dimineață. Ies la șosea și poate prind acolo vreo ocazie. Făcu o pauză și mai trase un fum. Stau și mă gîndesc la Avram. De cînd a plecat de acasă l-a luat apa vie-ții și l-a tot zvîrlit din mal în mal... Și copilul ăsta

al lui, pe care-l țin la noi. Nu tu mamă, nu tu tată...

— E fraged, Toadere, și încă nu știe. La voi este ca lingă tat-său. Are o mîncare, are o zdreanță, are ce-i trebuie. Mai rău de tat-său, că-i în spital și de mumă-sa, că-i în pămînt. Lasă, Sabin crește cu Ionuț al Emiliei...

— Așa-i! Dar Avram a avut trai amărit, de mic copil...

— Parcă al nostru a fost mai bun? Vasile Tătăranu aruncă chiștocul, scuipă și începu să răsucescă altă țigară. Abia ne ducem zilele și ne spetim muncind. Pe ce? Pe-un călcîi de chită, pe-un dărab de mămăligă, o țîră de lapte, o bucată de slănină, dacă ai porc, și castraveți acri. Asta-i tot. Am ajuns ca vitele, dar flămînde. Eu am grijă de ale mele, că-s suflete. Dar de mine cine are? Mă-ntreabă careva: Ai, bă, Vasile, ce să pui pe masă la copii? Ai, mă, bani să le iei o zdreanță? Ai, mă, ce să le pui în picioare? De mine și de Mălina nici nu mai vorbesc. Am și uitat de cînd nu i-am luat femeii o basma... Dădu din mîna a lehamite. Alții însă au și trăiesc bine...

— Așa zicea și Avram cînd a venit anu' trecut, după ce ieșise din închisoare: „De ce, domnule, numai unii să trăiască bine, ai? De ce, ai? Răspundeți! Că noi muncim și alții nu!”

— Chiar așa! De ce, măi Toadere? Că și noi muncim, nu cărăm apa cu ciurul. Uite-l pe Păpuică! Face ce face și încropește! A pus mîna pe averea lui Aurel Tolocea cu japca!

— Nu m-ar miral Așa își fac unii starea: pe spinarea altora. Avram a vrut să deschidă ochii mulțimii și s-a ales cu pușcărie. Au zis că este bolșevic. Și acum uite-l în spital, stîlcit în bătaie...

— Păi dacă așa e vorba, sînt și eu bolșevic! țîpă

Vasile Tătăranu, lovindu-se cu mîna în piept. Tu nu? Că și noi vrem să fie dreptate: cine muncește să aibă, cine nu, să rabde! Uf, Doamne! Îmi vine să fug în munte și să ies d-acolo la drumul mare, cînd trec ăștia cu stare și să-l întreb: Mă, tu cum ai agonisit? Păi, o fi c-o păți... A, n-ai muncit? Ai furat pe alții! Dă-te jos din trăsură, ia sapa și treci la porumb, să vezi și tu ce pîine amară trîncăm noi!... Așa le-aș face! Nu mă crezi?

— Ba da, Vasile! Așa ar merita! Dar, vezi, ăștia cu stare au de partea lor legea, au jandarmii și cum nu le place ceva, gata: ai călcat legea! Jandarm, umflă-l! Și te umflă și te bagă la gros... Avram avea dreptate: să ne strîngem toți și să le dăm la cap bogătanilor!

Toader Șofrone se ridică de jos, luă ulciorul și gîlgii bine din el.

— Hai acum la treabă, Vasile, că ne prinde amiaza și n-am dat încă cu sapa. Sprijini ulciorul de trunchiul părului, agăță traista cu merinde de-o cracă, luă sapa și porni spre porumbul său, cu mer-sul lui legănat.

Vasile Tătăranu îl urmări cu privirea. Se sculă și el de jos, luă sapa și intră în porumb. Făcu cîțiva pași, dar se reîntoarse din drum și strigă:

— Toadere!

— Ei!

— Toadere, eu mă scriu la comuniști!

— Și eu m-am gîndit la fel! Al care muncește n-are alt partid! Și o să vină alegerile. Parcă-i văd pe gulerații ăia de liberali și de țărăniști alergînd după voturi prin sat...

— Dă-i în mă-sa, că nu-i mai crede nimeni! ăștia au tot promis și s-au îmbuibat pe spînarea noastră...

În aceeași zi, când soarele scăpătase, Toader Șofrone, spălat și primenit, pornea spre Cluj. La șoseaua mare întâlnise o căruță care-l dusesese pînă în oraș. Cu ziarul în mînă, întrebă de spitalul unde era internat Avram. Dar ziarul era vechi și cei de acolo, după ce-l priviseră cercetător și-l întrebaseră cine este, îi răspunseră: „Rănitul a sucombat”. Toader nu înțelese la început: „Adică?” întrebă el. „A murit”, îi răspunse un tinerel în halat alb. „A murit?” Presimțirile lui se adevereau, Avram nu mai era. Sabin rămăsese acum și fără tată! „Și, vă rog, unde-i înmormîntat?” mai întrebă el. „Nu știu! Du-te dumneata la sediu, la comuniști, și întreabă acolo!” Toader se duse. I se povesti cum se petrecuseră lucrurile. Avram se așezase în fruntea unei coloane de muncitori, care purtau pancarte și steaguri. Ajunsă într-o piață, mulțimea se opri, căci comunistul din frunte era urcat pe treptele din fața unei case și le vorbea înflăcărat despre viitorul lor, despre pacea care îi asigura că vor putea lupta pentru o pîine mai bună.

Pe neașteptate, de pe o stradă lăturalnică se iviseră jandarmii cu bastoane și se repeziră cu sete la Avram și la alți muncitori. Pe el îl loviseră în cap, în burtă, în spate. Căzuse leșinat. Tovarășii îl duseseră la spital, dar era prea tîrziu!... Toader merse apoi la cimitir. Aprinse o luminare și stătu mai multe ceasuri la mormîntul fratelui său...

Cînd se întoarse la Gornești, era deja membru al Partidului Comunist. Cerase tovarășilor din Cluj să-l scrie și pe el în partid. Acum știa ce are de făcut...

*
* * *

Sala căminului cultural era arhiplină. Discuții aprinse în legătură cu treburi de gospodari: cum să se construiască podul peste râu, cine să participe la muncă pentru ridicarea școlii elementare. Când lucrurile erau lămurite se auzi o voce puternică din sală: „Să-l dăm cuvîntul lui Toader Șofrone, să ne spună o poveste adevărată, auzită într-un sat unde-a fost el“!

Și Toader își dăduse drumul:

„— ... Moșierul a strîns într-o zi tot satul și a spus:

— Vreau să-l fac pe Ion, sărăntocul, milionar ca și mine. Îl văd că tot plînge că-i mor copiii de îoame. Îi pun însă o condiție: să-și numere singur pînă diseară averea ce i-o dau. Da' numai pînă seara. Să meargă chiar acum la conac și să numere un milion. Boierul și-a tras sufletul și apoi a adăugat: un milion de boabe de grîu. Atîta-i dau. S-a uitat apoi în ochii sătenilor, să vadă ce impresie face.

Cînd au auzit țărani, cruce și-au făcut. Atîta milă nu se mai pomenise la boier. Dacă n-ar fi fost de față cînd a vorbit stăpînul satului, mulți nici n-ar fi crezut. Dar așa... ce să mai zici! Babele au început să șușotească, de, ca babele:

— Să știi, soro, că pe Ion l-au uns ursitoarele în scîldătoare cu alifie din aia bună. L-am ghicit eu mai de mult, de cînd i-am văzut creștătura aia pe față (pe care, între noi fie spus, i-o făcuse vîtaful cu cravașa).

Alte cumetre se întrebau ce-o fi visat boierul peste noapte, de s-a apucat să-l facă pe Ion milionar. Cît despre Ion, ce să mai spun, era într-al nou-lea cer de fericire. Se pișca de obraji și de urechi, să vadă dacă nu cumva visează. Dar, doamne, cît o fi oare un milion de boabe? — se întreba proaspătul milionar. Și apoi unde o să pună atîtea bucate?

În bordei? Abia se învîrteau cei patru copii și nevesta, bașca socrii bolnavi, de la care primise cocloaba zestre. Cîțiva țărani, necăjiți și ei, au început să se dea bine pe lingă „nenea Ion“, așa cum îl spuneau acum, să le dea și lor cu împrumut vreo dublă.

Și s-a dus Ion la conac, să-și primească milionul. Argații au deschis porțile unui hambar, iar boierul a strigat din cerdac:

— Dacă n-ajunge, Ioane, mai am un hambar și vreo cinci pătule. Da' vezi să nu mă înșeli la socoteală!

— Măi, dacă-i așa de mare un milion, să știi că sărăcește boieru', gîndeau unii, martori la o întîmplare cum nu se mai pomenise. Ion aproape se smintise de atîta noroc. Își tot pipăia în neștire un șirag pe care erau înșirate 50 de boabe de soc. Cu șirul ăsta număra el porcii boierului în baltă, dimineața și seara. Ion nu știa nici cîți, nici socoti! Se ajuta la numărătoare cu șiragul. Porcul și mărgeaua. Tăia boierul un porc, scotea și Ion o mărgea; făta o scroafă 10 purcei, se înșirau tot atîtea mărgele, mai mici și colorate. Așa că tot cu șiragul o să-și socotească el și averea cea mare.

A făcut Ion o grămăjoară de 50 de boabe, apoi încă una și alta și alta... Grămăjoarele s-au amestecat între ele. Ion a luat-o de la capăt cu grămăjoarele de 50 de boabe, dar n-avea deloc spor.

Soarele trecuse-n amiază și el tot la început cu numărătoarea. Seara l-a prins pe Ion buimăcit de atîtea socoteli fără sfîrșit, cu numărătoarea neterminată.

— Boierule, mai păsuiește-mă și mîine, pînă în prînz, mă prind să termin numărătoarea — a spus Ion boierului.

— Vezi, mă, d-aia n-are ursul coadă! — s-a răstit boierul la țaran. Eu am vrut să te fac egal cu

mine, milionar, iar tu mă pui să-ți fiu slugă să te păzesc și mine. Fugi d-aci, mă, sărăntocule! Acuma vezi și tu că nu 'oricine poate fi milionar!

Și boierul a ris cu hohote. Se gîndea că chiar dacă ar fi numărat un milion de boabe, ce cantitate putea fi? Nimica toată...“

...Au stat țăranii și au ascultat. Unii au ris, alții, cei mai mulți, se uitau încrîncenați, cu ochii pe jumătate închiși și înjurau printre dinți. Își aduceau aminte de boier...

— Povestea aceasta am auzit-o acum în toamnă, lîngă sediul gospodăriei colective din Ceacu. Era pe vremea cînd președintele, contabilul și brigadierii îndemneau pe colectiviști să-și ridice produsele, li „amenințau“ chiar cu amenda. De ce nu se îmbulzeau cu toții să-și ridice produsele? Păi să vedeți:

Vine într-o bună zi Constantin Nica la nea Florea, președintele gospodăriei. Avea multe zile-muncă.

— Mai păsuiește-mă, omule, că n-am unde pune bucatele, parcă nu știi că a trebuit să-i fac și lui fiu-meu, Ion, casă nouă ca a mea! M-a costat destul! Acu pică din armată! De unde bani pentru alte angarale?

— Eu știu atît, că trebuie să vă luați repede produsele! Să le mîncăți, să le vindeți sau să le dați pomană — faceți ce știți — dar să-mi eliberați magaziiile și coșarele.

...Nea Florea rupe primul tăcerea care se lăsase peste povestea...

— Măi Costică! Dacă-ți dau eu ție un milion, ești în stare să-l numeri? Nea Florea e om de duh și pus pe șotii.

— Asta-i bună, nea Floreo! Cum să nu fiu. Auzi! Dă-ncoace milionul că-ți mai dau și restul.

— Bravo mă, istețule — îi întoarse vorba președintele. Atunci desfă sacii și numără pînă la un milion. Iar restul, precum ziseși, să fie al meu.

— Milion de asta, bre? Mă mir că nu-mi zici să număr nisipul de pe malul Murășului!

— Ala nu-i bun nici de leac, dar asta din saci e bob de aur! Ei, pre vremuri, milionari erau boierii! Azi sîntem noi, cei cu colectiva! S-au dus boierii pe apa Sîmbetei!... Uite, în Visăteuș, foștii dijmași de pe malul Oltului au azi contul lor la Bancă! Nu e mai mic decît al moșierului de pe vremuri! Milioane de lei în gospodăria colectivă a foștilor dijmași. Milioane de kilograme de grîu în hambarele și păturele gospodăriei și ale colectivităților. Sute de vedre de vin și țuică în pivnițele gospodăriei.

Președintele lor spune:

— M-a pus pe gînduri atîta mobilă. Numai ce aud: „Tovarășe președinte, dă-mi o căruță să-mi aduc mobila de la oraș!“ Sau: „Nea Gheorghe, împrumută-mi și mie un camion, să car mobila. În căruță mi-i să nu se lovească.“ Auzi, să nu se lovească! Cu circulația e și mai și... de la un timp nu mai avem loc prin sat de bicicliști. A trebuit să le facem și rastel de biciclete la gospodărie. De, acum sîntem bogați! Aud că pe unii îi bate gîndul să-și ia motociclete.

— Mulți și-au înălțat case noi. Unul mai păstrează din vechiul bordei două amintiri: ușa care e montată acum la cocina de porci și lampa cu gaz care e instalată în pivniță. Locuința nouă e un palat pe lîngă cea veche! Cu douăzeci de ani în urmă oamenii spuneau: „grîul boierului, porumbul boierului, satul boierului, oamenii boierului“. Nimic nu era al lor! Azi, vorba oamenilor s-a schimbat! Ei

spun: „grîul nostru, porumbul nostru, ferma noastră, gospodăria noastră!“ Totul e al lor!

— Vedeți, măi fraților, puterea muncii unite face minuni! An cu an noi gospodării colective trec în rîndurile milionarelor! Noi ce mai așteptăm dar?

Atunci, după seceră, în arșița verii lui '53, oamenii hotărîseră să desființeze haturile și să vină la sediul gospodăriei cu atelajele lor. Cei dintîi se înscriseră comuniștii, cu Toader Șofrone și Vasile Tătăranu în frunte. Ei aduceau gospodăriei primele iugăre și primele care cu boi și unelte agricole. Îi urmase, din aproape, cei șase frați Pop, cu Ion, ca întotdeauna, în față. Dar ei n-aduceau nimic, fiindcă n-aveau. Veneau însă cu dorința aprigă de a munci, de a face pămîntul să rodească, dar și de a se chivernîsi.

La început, unii se codiseră, neîncrezători sau fuseseră ținuți deoparte, ca Silviu Borcan.

Moș Dide venise într-o după-amiază la Vasile Tătăranu și-i mărturisise că ar vrea și el să se înscrie. Tătăranu îi spusese:

— Bine, baci Dide. Uite, îți scriu eu cererea, dumneata pui degetul, că trebuie s-o semnezi, și p-ormă te duci și o lași la sediul gospodăriei.

Moșul acceptase bucuros și, cu cererea în mînă, se foia înainte să plece.

Ca la orice început, lucrurile nu mergeau ușor. Toader Șofrone fu ales președinte. Se înfruntau păreri și chiar interese mărunte. Ele duceau la discuții interminabile în adunările generale, sau mai restrînse, chiar la intrigi și pîre. Nu o dată, Vasile Stana, instructorul de la raion, venise în sat la Sfatul Popular ori chiar la sediul gospodăriei, sco-

ținînd din geanta lui de mușama neagră scrisori aproape de necitit; le punea alături, după care se uita la Toader Șofrone și-i zicea, lovind cu palma în hîrtii:

— Sînt lipsuri grave, tovarășe președinte! Ce măsuri ați luat?

Toader Șofrone îl privea nedumerit:

— Ce lipsuri?

— Ei, lasă că știi dumneata, tovarășe!

Vasile Stana se uita în ochii lui. După o pauză semnificativă, timp în care susținuse privirea instructorului, Toader Șofrone spunea:

— Este adevărat, tovarășe Stana, n-am luat măsuri, dar voi lua.

Instructorul își dezlipea privirea de pe el, băga hîrțiile în geantă și spunea:

— Așa, tovarășe președinte, așa!

Apoi, după ce își scotea pachetul cu mîncare din geantă (niciodată nu accepta să fie invitat la masă) și mîncea pîinea cu brînză ori cu slănină, își lua geanta lui mare și neagră și pleca peste deal spre Sălcuța. După plecarea lui, Toader Șofrone convoca adunarea generală sau numai pe membrii consiliului de conducere și căuta să afle despre ce ar fi putut fi vorba. Și, de fiecare dată găseau, într-adevăr, lipsuri ce trebuiau înlăturate.

Matilda Tolocea se duse atunci la Șofrone să-l roage s-o ajute.

Era vară și Saveta, nevasta lui Toader, trebuia lingă bucătărie, iar Sabin, cîrpea niște saci. Auzind ciinii hămăind la gard, se ridică să vadă cine este. Văzîndu-l, Matilda-i zise:

— Sabine, mamă, ține javrele astea, că vreau să intru la voi.

Sabin ocoli prîsna și se duse la poartă, gonind ciinii.

— Intră, lele Matildă.

Femeia păși greoaie, răsuflînd anevoie. Se îngrășase mult și respirația ei devenise șuier ca de foale. Zărînd-o pe Saveta, Matilda se îndreptă către ea.

— Ziua bună, Savetă.

— Ziua bună, răspunse aceasta. Văzînd-o suflînd greu, o îndemnă să se așeze pe un scaun.

Matilda se așază și oftă adînc. Din piept îi ieși un fel de hîrîitură:

— Mă-neacă nădufu' ăsta, găsi ea de cuviință să explice Savetei, care o privea curioasă. Apoi continuă: — Faci de mîncare?

— Acum trăbă să pice... O fi flămînd...

Saveta n-o avea la inimă pe Matilda. Fusese odată clienta „băncii“ Matildei, și asta n-o putea uita! Lăsase atunci zălog două covoare țesute cu trudă de mîna ei. Nu avusese bani să le scoată în termen și Matilda i le luase. Așa ceva nu se uită ușor! Acum o privea curioasă, nebănuind pentru ce venise. Căută s-o iscodească.

— Ai cumva treabă cu mine?

Matilda o privi mută. Ochii mici, înfundați în grăsimea obrazului, se îngustară și din ei țîșniră lacrimi.

— Of, Savetă, că mai bine muream eu, decît mărîta aia de fie-me! Își prinse colțurile basmalei și începu să-și șteargă ochii. Hohotea mut, clătîndu-și trupul gros. Scaunul trosnea sub greutatea ei. Savetei i se făcu milă.

— Toți trebuie să sfîrșim o dată, mai devreme sau mai tîrziu...

— Așa-i, Savetă, așa-i! Dar eu pătinesc de ani de zile...

Saveta n-o putea ierta pentru răutățile făcute și fără să țină seama de tînguțelile ei, spuse:

— Totul se plătește în viață. Matildă, totul!

— Da, și eu plătesc! Plătesc pentru lăcomia mea, plătesc prostia, căci am fost proastă... Da, da, am fost proastă, m-am lăcomit și am făcut altora rău...

— Mult rău, Matildă, mult rău! Ai luat și cămașa de pe săraci. Ai lăsat copiii fără o bucată de piine...

— Așa-i, așa-i și mă căiesc! făcu Matilda, izbucnind din nou în plîns. Acum plătesc tot, cu vîrf și îndesat... Acum cînd am rămas singură, la bătrînețe...

Dinspre poartă se auzi lătratul cîinilor. Se întorcea Toader, însoțit de Dragomir. Săndica, nevasta băiatului, era la grădină și-i spusese lui Dragomir că pînă-n seară nu vine. Avea să mănînce oarece pe acolo. Dragomir n-ar fi vrut să vină la tatăl lui să mănînce, dar acesta îl luase din scurt și trebuise să se supună. Amîndoi erau plini de praf și uzi de transpirație. Dragomir fugi repede spre locul unde era atîrnată găleata cu apă, o luă și, urmat de Sabin, se îndreptă spre spălător — un jgheab lung de vreo doi metri, așezat pe pari lingă gardul ce despărțea ograda lui Toader Șofrone de a lui Vasile Tătăranu. Toader veni către cele două femei și le dădu binețe. Văzu că Matilda își ștergea ochii, dar nu o întrebă de ce plînge.

Omul se îndreptă spre spălător. De dincolo, de peste gard, Vasile Tătăranu îi făcu semn lui Toader Șofrone să se apropie și-i zise rîzînd:

— Ai oaspeți la masă!

Toader ridică din umeri și-i răspunse:

— Eh! I-a ajuns și ei cuțitul la os...

Ca niciodată, Vasile Tătăranu nu-și însoți vorba de obișnuita-i sudalmă.

— Toadere, eu stau și mă întreb, din ce se îngrașă asta?

— Din necazuri, Vasile.

— Crezi?

— Păi altfel din ce? De astă toamnă trăiește din mila altora.

— Și când te gîndești că o ajută tocmai ai ce și-au zălogit la ea mai demult bruma ce-o mai aveau. . .

— Așa-s oamenii, uită. Și e bine, Vasile, fiindcă omul are și suflet. Asta-l desparte de dobitocul din jug.

— Știi că Mălina mea îi dă pe furiș, să nu știi eu, cîte un ciur de mălai? Uite, asta eu n-o înțeleg. Matilda i-a luat catrința de pe ea, în urmă cu ani, și acum, cînd Mălina ar putea s-o joace, nu o face, îi dă mălai. Auzi tu. . .

— Multe nu înțelegem noi, Vasile! Dar e bine că omul este om! Trebuie să mai și iertăm. . .

Sabin veni cu găleata plină. Unchiu-său începu să se spele cu apa ce i-o turna băiatul. Vasile Tătaranu mai stătu cîteva clipe la gard, apoi intră în casă, nu înainte de a slobozi o sudalmă:

— Mama ei de viață, că tare mal e sucită. . .

După ce se spală și se șterse, Toader Șofrone trase cămașa pe el și veni lîngă cele două femei.

Saveta așeză farfuriile pe masa din fața casei și alătură mesei două bănci. Sabin și Dragomir se așezară pe una, iar Toader pe cealaltă.

— Matildă, zise Toader, vin' și tu aici.

Femeia ridică ochii mirată și-l privi lung, ca și cînd ar fi întreat: „Mă primești lîngă tine?“ Mai întii dădu să se scoale și să se așeze lîngă el, apoi se codi și rămase pe loc. Văzînd că bărbatul îi face loc pe bancă, trăgîndu-se spre o margine, se ridică și se așeză lîngă el. Saveta tăie pîine și turnă ciorba în farfurii. Băieții mîncău cu poftă. Saveta, în picioare, urmărea pe furiș mișcările Matildei. Aceas-

ta luă o bucată de piine și o trase lingă farfurie, dar nu se atinse de ea. Bău ciorba cu lingura, fără piine. Văzînd-o, gazda o îmboldi:

— Ia și piine, Matildă!

Femeia ridică privirea speriată, de parcă ar fi fost prinsă furînd. Lăsă lingura jos și lăcrimă. Printre sughituri, suspină încet:

— O duc... acasă... Pentru a mică. Azi am făcut iar lobodă...

Toader Șofrone își privi muștrător nevasta, ca și cînd ar fi vrut să-i zică: „Lasă femeia în pace“.

— Mîncă, Matildă, o să-ți dăm ceva și pentru nepoată-ta, Ana.

Matilda mai luă de cîteva ori cu lingura și iar se opri din mîncat.

— Toadere, zise ea sfioasă, ajută-mă, dacă nu pentru mine, pentru copil, pentru Ana, că ea nu-i vinovată de nimic... Te rog... Toadere...

Șofrone conțeni de mîncat. Rămase cu capul plecat spre farfurie și cu lingura în mînă. Întrebă:

— Cum, Matildă?

Femeia se întoarse spre el și-l apucă de braț.

— Ajută-mă să mă scriu și eu în colectivă... Am să muncesc... Fac orice...

— Am să caut să te ajut. Dar n-o să-mi fie ușor! Multora din sat le-ai făcut rău!

— Așa-i, Toadere, scînci femeia, așa-i, și-mi pare rău! Dar n-o să-mi pun ștreangul de gît... O să muncesc la vaci ori la grădină... Am să fac orice! Gîndește-te că trebuie să mai trăiesc cîteva ani, pînă ce a mică s-o înălța puțin. Cu cine s-o las? Cine să aibă grijă de ea? De-aș ști că s-ar descurca fără mine... Am fost o ticăloasă, știu, dar oamenii trebuie să mă ierte, că atît am suferit...

Un hohot de plîns îi înecă glasul. Sabin și Dragomir nu mai mîncau. Se uitau și ei cu milă la fe-

mela ce plîngea, zguduindu-și umerii. Saveta îi așează palma pe creștet.

— Ajunge, Matildă, zise ea, nu mai plînge. Toader o să încerce să facă ceva pentru tine!

Șofrone își clătina capul. Nimeni nu mai spunea nimic. Între timp, Saveta aduse și cartofi. Băieții lipăiră cu poftă. Cînd terminară, Toader le făcu semn să-i lase singuri. Dragomir și Sabin mulțumiră pentru masă și se ridicară. Matilda abia se atinsese de mîncare. Văzîndu-l pe Șofrone că a isprăvit ultimul duminic, se întoarse iar spre el și îl apucă de mîină. Saveta se așezase și ea în fața lor, pe banca pe care stătuseră băieții.

— Ajută-mă, Toadere, să mai trăiesc cîtiva ani. N-am ce da copilului de mîncare. . .

A doua zi, seara, Șofrone prezenta consiliului de conducere cererea Matildei de intrare în colectivă. Ion Pop, vicepreședintele, fu singurul care se opuse:

— Este o chiaburoaică!

— Ce chiaburoaică? Și ea n-are după ce bea apă! țipă Vasile Tătăranu.

— Acum este o amărită, completă și Eusebiu Măruță.

— N-avem dreptul s-o primim. Este un dușman de clasă! insistă Ion Pop.

Toader Șofrone urmărea discuția, privindu-și pe rînd interlocutorii. Cînd socoti că este cazul interveni și el:

— Este adevărat, Ion are dreptate: nu putem accepta în rîndurile noastre un chiabur! Dar întreb eu acum: este Matilda Tolocea chiaburoaică?

— Este! sări Ion Pop.

— A fost! hotărî Toader Șofrone. A fost! Acum nu mai are nimic! Dar lucrurile se pun altfel. Putem lăsa nol un om să cerșească ca să se întrețină pe el și pe copilul orfan?

Întrebarea îl descumpăni pe Ion Pop.

— Baciule — se adresă el lui Toader — raionul o să ne critice! Să se ducă la oraș și să muncească!

— Asta-i! sări îndrăjit Vasile Tătăranu.

Discuția continuă pînă tîrziu. Dar Matilda fu primită în cele din urmă ca membră în gospodăria colectivă. Avea să lucreze la grajduri, la mulsul, adăpatul și furajarea animalelor.

Era prima înfruntare dintre Toader Șofrone și Ion Pop.

Între timp, sediul gospodăriei colective căpăta viață. Oamenii veneau cu treburi, fie căutîndu-l pe președinte, fie pe contabil, fie pe vreunul dintre brigadieri. Pe atunci, ingineri încă n-aveau. Se aștepta repartizarea unui tînar, ieșit proaspăt din facultate...

*
.

Dragomir Șofrone se întorsese tocmai atunci din armată. Era deja un bărbat zdravăn și chipeș. O mustăcioară neagră îi acoperea buzele bine desenate. Gura largă, dinții albi, frumoși, de lup tînar. Ochi noptatici adumbriți de sprîncene negre, îmbinate. Nasul, potrivit, cădea drept.

Vecinele cu fete de măritat veneau adesea pe la Saveta, cu treburi sau fără, și nu de puține ori se dădeau în vorbă, căutînd să ghicească de la mamă intențiile feciorului. Mălina, nevasta lui Vasile Tătăranu, visa ca fiică-sa, Mărgărita, să fie aleasa. Dragomir era un băiat bun, harnic, și nu era zurbagiu ori bețiv; ar fi fost un ginere pe cinste — gîndea Mălina. Apoi mai erau fetele lui Stan Preutu, ale lui Iulică Rațiu, mecanicul fostei mori a lui Molnar. La urechile Savetei ajunseseră zvonuri — și ea le primea zîbind mulțumită în sinea ei —

că seara codanele lui Lie Suciu se strecurau hoțeste pe sub garduri — fără să știe una de alta, fiindcă se pizmuiau — ca să ajungă nevăzute la baba Filofteia. Ea le îndruga vrute și nevrute, le făcea de dragoste, ca Dragomir să cadă cu foc peste ele.

Totul era însă degeaba, fiindcă flăcăul avea inima dăruită. Iubea în taină pe Sândica, mezina lui Borcan. Nimeni nu știa că ei se întâlneau seară de seară, pe ascuns. Sândica avea optsprezece ani. Era o fată slăbuță, puțintică, cu pielea albă și părul ca pana corbului. Două cozi groase îi încadrau fața, scoțindu-i și mai mult în evidență culoarea verzuie a ochilor. Semăna cu răposata sa mamă, despre care se spunea că murise, cu mulți ani în urmă, de oftică.

Taică-său, Silviu Borcan, bătea spre cincizeci de ani. Părea un om bătrîn, cocîrjat de muncă, aspru și fără bucurie în viață. Era închis, tăcut și tot timpul pus pe treabă. Cînd nu lucra la cîmp, făcea cărăușie și aduna ban cu ban. Dar privirile nu i se desprindeau niciodată de pămîntul pe care-l lucra cu răbdare și sîrg. Mîinile mari, ca niște labe de urs, îi erau negre și crăpate. Borcan avea o livadă cu pomii dichisiți și îngrijiți, unul mai frumos ca celălalt. Pe straturile lui, legumele creșteau verzi și fragede și întotdeauna el le avea pe cele mai timpurii.

Acum era văduv și ședea cu fiică-sa Sândica și cu soră-sa Maranda, văduvă și ea, dar, spre deosebire de el, puturoasă. Ceilalți copii — doi băieți și o fată — erau așezați pe la casele lor. Sândica era vrednică. Dacă o priveai, n-ai fi crezut că este în stare să țină toată casa, să înhame caii și să plece cu ei la arat. Era ca o sfîrlează. Nu ședea niciodată. Cînd altele s-ar fi odihnit, ea lua acul și începea să împungă alesătura.

Săndica fusese adusă la horă de mătușă-sa. Nici un flăcău nu o luase în seamă, de micuță ce era! Dragomir jucase primul cu ea. Mirosea a sulfină și era ușoară ca fulgul. Jucară împreună pînă se sparse hora. Între ei se legă o prietenie din care curînd izvorî o iubire curată.

Fericirea celor doi se frînse în ziua cînd Silviu își anunță fata că avea s-o mărite în toamnă cu unul Codruț, din Sălcuța. De inimă rea, fata căzu bolnavă. Îi pierise pofta de muncă, nu mai ieșea duminica la horă, nu mai cînta cînd robotea prin casă. Maranda, sora cea leneșă a lui Borcan, bănuî cauza bolii și se puse la pîndit. Într-o seară dădu peste nepoată și peste Dragomir, strîns îmbrățișați, sub părul grădinii lor. A doua zi, în zori, Silviu mătură curtea cu fata, spre bucuria mătușii care își căpătase tainul pentru vînzarea făcută, și privea rînjînd, cu gura ei știrbă, la chinul Săndicăi. Borcan și Maranda interzisera fetei să mai iasă din casă. De cîte ori Sabin, pus de Dragomir, nu dăduse ocol gospodăriei lui Borcan! Săndica era însă tot timpul sub supravegherea Marandei, care n-o slăbea din ochi. Îndrăgostiții se vedeau însă din depărtare.

După vreo lună de zile, Săndica făcu în așa fel că reuși să-i arunce în uliță lui Sabin o piatră învelită într-o hîrtie. Era o scrisoare către Dragomir. Ea ascundea o mare taină: „Dragomire — scria ea — am rămas grea! Dacă află tata, mă omoară. Ia-mă sau îmi fac seama! Hotărăște-te!”

Cînd Dragomir citi slovele fetei se îngălbeni. Se hotărî pe loc. Porni pe uliță, spre casa lui Borcan. Sabin îl însoțea. Ajuns la poarta casei, cîinii săriră la gard, lătrînd furioși. De după perdeluța odăii unde Silviu avea bucătăria, ochii Marandei îl iscodeau, curioși, iar gura ei cu măsele putrede se strîmbase într-un rînjit dușmănos. Borcan ieși din bucătărie,

făcu trei pași spre poartă, se propti țeapăn pe picioare, și întrebă:

— Ce vrei, bă?

Dragomir îi dădu binețe, apoi îi spuse:

— Baci Silviu, vreau să am o vorbă cu dumneata.

— Cu mine, mă? Ce vorbă poți să ai tu cu mine? Pleacă d-aci, că deschid poarta și las cîinii slobozi.

Dragomir nu cedă ușor. Sîngele îi fierbea și îl îmboldea.

— Baci Silviu, vreau să vorbesc cu dumneata despre Sândica!

Borcan se zborși:

— N-am fată pentru tine! Caută-ți una de seama ta! Ea e dată, la toamnă o mărit! și se întoarse în bucătărie.

— Are să-ți pară rău, baci Silviu! mai aruncă Dragomir cîteva vorbe, care se loviră de ușa ce se închisese în spatele omului.

Și, într-adevăr, lui Borcan îi păru rău. Fiindcă în a doua noapte de la discuția cu Dragomir, Sândica fugi de acasă și împreună cu Dragomir se ascunseră la o mătușă, în Sălcuța. Nu luase cu ea decît o straiță cu cîteva schimburi.

Toader Șofrone, ca și Saveta, nu știa nimic de legătura dintre Dragomir și Sândica. Singurul lor sfătuitor era Sabin. Era devotat celor doi și pentru nimic în lume n-ar fi suflat vreo vorbă, fără încuviințarea lui Dragomir. Așa că atunci cînd Dragomir destăinuî pîrinților dragostea lui pentru Sândica și faptul că fugise cu ea, Toader Șofrone îi spuse:

— Bine, Dragomire, altă fată nu găseai? Tocmai pe a lui Borcan?

— Sândica a luat de la tat-său doar un rînd de schimburi. Atît! Ea muncește cît șapte și n-are nimic, cum nici eu n-am.

Saveta ascultase tăcută întreaga discuție. Cînd Toader voi să-i răspundă băiatului, ea îi făcu semn să tacă și îi șopti:

— Dacă ține la ea! Așa e dragostea, Toadere. Toader nu mai spuse nimic.

Silviu Borcan nu era pizmaș. Trei zile umblă vandra, căutînd să afle pe unde ar putea fi fata. La Toader Șofrone nu îndrăznea să se ducă. Avuseseră demult, pe vremea cînd erau tineri, o ciondă-neală pe o palmă de loc, la un răzor. De atunci nu-și vorbeau decît rar. În a patra zi își lepădă încrîncenarea, luă pe el straietele de duminică, glaja cu vinars din beci și porni spre casa lui Toader Șofrone. El nu era acasă. Doar Saveta robotea pe lîngă plită, iar Sabin căra apă cu gălețile, ca să umple două butoaie. Silviu Borcan bătu în poartă. Văzîndu-l, Sabin lăsă jos gălețile și se uită speriat spre Saveta. Ea îi spuse:

— Du-te de deschide, Sabine!

Sabin goni cîinii și-i deschise lui Borcan, care pași spre colțul casei, acolo unde Saveta îl aștepta cu miinile vîrîte sub șorț.

— Bună zua, Savetă!

— Bună zua, Silviule! Bine ai venit sănătos! Șezi!

Omul rămase descumpănit în fața femeii, apoi se așeză stîngaci pe colțul băncii. Saveta veni și ea lîngă el. Văzînd că Borcan nu știe ce să zică, femeia îl ajută.

— Toader nu întîrzie, vine acum. S-a dus la Varga, să repare găleata de la fîntină, că i-au plesnit două cercuri...

— Le-a mîncat rugina, adause Silviu Borcan, de parcă pentru așa ceva venise.

— Mai ai de lucru în cîmp? întrebă Saveta.

— Mai am, că acum, vezi tu, Savetă..., lăsa omul fraza neîncheiată.

— E greu singur! Maranda nu prea te ajută!

— Mă ajută și ea cît poate! Știi că ea are năravul ăla, de unde l-o fi luat...

— Fiecare cu ale lui...

— Așa-i, Savetă...

Borcan privea neliniștit prin ogradă. Era doar Sabin, care mai trăgea din cînd în cînd cu urechea la spusele lor. Încolo, nimeni. Se vedea că-l muncește ceva. Brusc, își aminti de glajă. O săltă și îl zise:

— Un pahar de vinars, nu ne-o face rău?

Saveta se uită în ochii lui și-l înțelese.

— Eu zic că nu. Să aduc păhărele.

După ce aduse trei pahare, deși ei erau singuri, celălalt fiind, de bună seamă, pentru Toader, Borcan turnă și ciocniră:

— Să fie într-un ceas bun, Savetă!

— Amin!

— Să aibă grijă de ea, că-i plăpîndă și inimoasă, ca maică-sa.

— Bălatul meu nu-i zurbagiu și nici darul beției n-are! În casă n-a văzut răutăți și împilări. Or să fie fericiți, Silviule!

— Să te-audă ăl de sus!

Cînd Toader Șofrone se întoarse de la fierar și intră pe poartă cu găleata în mînă, rămase crucit văzîndu-și nevasta stînd sub măr, cu păhărelul de vinars în față și cu Silviu Borcan alături. Dintr-o ochire pricepu situația. Lăsa găleata jos și întinse mîna spre Borcan. Acesta se ridicase în picioare și-l așteptă să vină lingă el:

— Bine ai venit, Silviule!

— Bine te-am găsit, Toaderel! Am venit să bem un pahar de vinars.

— Să bem!

Borcan turnă și în al treilea pahar, apoi ciocni cu Saveta și cu Toader. Toți trei goliră dintr-o sorbitură paharele. Toader Șofrone se simți obligat să spună:

— Silviule, eu n-am știut ce s-a întâmplat. Copiii, numai ei au știut...

— Ei, acum ce să ne mai facem sînge rău! Ei să trăiască bine! Noi, om vedea! Sîntem bătrîni! Mîne-poimîine, sus la deal, acolo unde-i locul, printre moșii noștri...

Saveta se ridică de pe bancă și strigă la Sabin, care veni în fugă:

— Spune, copile, știi unde-i Dragomir și Săndica?

Sabin se uită cercetător la cei trei și nu răspunse. Putea el destăinui taina pe care i-o încredințase Dragomir? Dacă voiau să-l tragă de limbă și apoi să le facă rău celor doi fugari? Trebuia mai întîi să se încredințeze de gîndurile lor bune.

Toader îl luă din scurt.

— Sabine, dacă știi unde-s, du-te și spune-le să vină acasă. Îi așteptăm. Fugil

— Dar..., încercă Sabin să afle ceva.

— Fugil strigă rîzînd și Silviu Borcan. Spune-i c-am iertat-o! Să vină aici!

— Așa?! făcu Sabin. Fug! și o zbughi pe poartă.

Saveta lăsa bărbații cu ale lor și ea se întoarse la treburile ei. Toader și Silviu porniră discuție lungă, fără de cap și de coadă, despre tot și despre toate. Discuția alunecă, firește, spre treburile satului.

Pe seară intrară pe poartă Dragomir și Săndica, însoțiți de Sabin, mîndru că el îi adusese acasă. Smeriți, sărutară mîna părinților și primiră dojana lor. O lună mai tîrziu, făceau nunta și se mutau în

odaia a „bună“ a Savetei. Toader Șofrone ținuse ca Dragomir să rămână cu el, pentru că se gîndeau la viitor.

Sabin își amintea ciudata lui primă întîlnire cu Ana, cînd doi băieți, colegi de școală, o umpluseră cu noroi, zicînd că era pîricioasa clasei. Își amintea cum o spălase; ca pe un copil, și cum, pe urmă, zile la rînd, o revăzuse pe malul heleșteului și se plimbase cu ea de-a lungul malului. Retrăi momente mult mai apropiate. Ale primului sărut, furat, deopotrivă de unul și de celălalt, ale lungilor veghi, în fapt de seară, cînd o aștepta să vină la porțița din fundul grădinii ce dădea spre cîmp.

O întîmplare nefericită pusese capăt vieții lui de elev la Cluj: În toamna lui '55 — anul în care o cunoscuse pe Ana — imediat ce începuseră cursurile, în septembrie, fusese chemat la cancelarie și, sub privirea tristă a dirigintelui, directorul îi zvîrlise printre dinți că fusese exmatriculat. Anunțat, Toader Șofrone venise imediat. El, care nu ridica niciodată vocea, țipase atunci atît de tare, încît Sabin, aflat în hol, în fața cancelariei, auzise:

— Este o minciună! Fratele meu a fost un comunist cinstit!

Sabin era prea mic să înțeleagă sensul acestor cuvinte. Mai tîrziu avea să afle că cineva „demonstrase“ că în timpul ilegalității Avram Șofrone fusese agent provocator. Ca atare, fiul lui n-avea ce căuta alături de fiii unor oameni cinstiți. Așa că fusese exmatriculat și plecase cu unchiul său la Gornești.

După exmatriculare, se gîndise că va rămîne în sat sau că va intra într-o fabrică să învețe meserie.

Toader Șofrone era însă revoltat! Nu lăsase lucrurile așa, ci se dusesse la raion, la Mărgărit. Acesta îl primise și îl ascultase, fără să-l întrerupă. La sfârșit, îi spusese: „Mă voi informa, tovarășe președinte, și-ți voi comunica“.

Dură mult pînă cînd află rezultatul investigațiilor secretarului. Între timp, unchiu-său se accidentase la moara lui Molnar, moara satului. Internat la un spital din Cluj, se făcuse bine după vreo două luni.

Rămase doar beteag de piciorul drept, pe care-l tira și trebuia să se ajute cu bastonul. Penicilina, „glonțul miraculos“, cum îi spunea Ciovică-Sanitaru, făcuse într-adevăr minuni.

— Dacă mai întîrziați cîteva ore, spusese medicul de gardă de la urgența spitalului, după ce luase în primire accidentatul și-l supusese unui tratament intensiv, veneați cu el degeaba: murea! Cine i-a făcut penicilina?

Ciovică se plecase respectuos în fața medicului și spusese mîndru, dar roșu la față ca focul:

— Eu.

Medicul îi întinsese mîna:

— Felicitări, ai fost inspirat! Cînd o ieși din spital trebuie să-ți mulțumească, dumneata i-ai salvat viața!

Scena asta, povestită și repovestită de Vasile Tătaranu pe la porți sau sub lăsătoarea fostei cîrciumi a Sergentului, se răspîndise în satele vecine. Ciovică-Sanitaru se întrecuse pe sine. Lumea îl privea, parcă cu alți ochi și-l respecta mai mult. Și dacă cineva încerca să-i pretindă niscaiva amănunte, din curiozitate, Ciovică răspundea invariabil:

— Ce vrei, dom'le, știința! Știința face minuni!

Cînd salvarea spitalului intrase pe poarta ogrăzii și Toader coborîse din ea sprijinindu-se de Drago-

mir și cumpănindu-se în baston, Saveta dusesse la gură un colț de basma și spusese:

— Ai venit, Toadere? ca și când l-ar fi întrebat, mirată: Cum, n-ai murit?

Luat din casă într-o stare gravă, între viață și moarte, Saveta era convinsă că bărbatu-său n-avea să trăiască. Mai văzuse ea oameni accidentați, dar nici unul nu se mai înzdrăvenise; zăceau acum sus, pe deal, la doi metri sub pământ. Slăbit, Toader zimbise către ea și-i răspunsese:

— Am venit, Savetă, că n-aveam de gând să mor...

Dezmeticindu-se, femeia plîngea în hohote, iar Toader o mîngiase ușor pe spate, glumind:

— Doar nu-ți pare rău?

Atunci se dezlănțuise femeia:

— Toadere, să nu mai mă lași niciodată!

Era în glasul ei toată durerea ce o purtase și o oaspise în suflet zi de zi și noapte de noapte, de la accidentul lui. Era deznădejdea femeii, care deschisese ochii în lume pe unul și același bărbat și trăise zbuciumul singurătății.

Sabin, aflat în grădină, unde așeza niște gunoi de grajd, zărind salvarea, aruncase furca și dăduse fuga la mașină. Văzîndu-l pe Toader coborînd, chiui-se o dată strașnic și strigase:

— Mamă Saveta, a venit tata! Toader îl sărutase pe obraz, lucru rar la el.

În ziua aceea au venit mulți să-l vadă pe președinte. Abia tîrziu, spre seară, a putut sta de vorbă cu Vasile Tătăranu, îndemnîndu-l:

— Ei, acum, că sîntem doar noi doi, spune-mi ce-i nou prin sat.

Vasile Tătăranu se foi pe scaun. Se părea că de astă dată n-avea ce face, trebuia să deșerte sacul.

— Ce să fie? mai încerca el să tragă de timp.
Muncă! Asta este, muncă!

Vecinul său îl privi pieziș și răspunse mieros:

— Asta știu eu! Dar oamenii, oamenii ce fac?

— Muncesc!

Toader Șofrone dădu semne de enervare.

— Măi, Vasile, tu vrei să mă prostești. Ce-mi ascunzi?

— Păi...

— Ei?!

— Ce? făcu Vasile Tătăranu, parcă mirat.

— Hai, spune-mi tot. Dar tot, mă, auzi? Tot!

— Ciovică-Sanitaru o să se supere. Ne-a interzis să te necăjim.

— Io-s stăpîn pe mine. Dă-i drumul!

— Măi, Toadere, vezi tu, viața e uneori parșivă! Cere de la om multă înțelepciune. Ce rost are să i te pui contra?

— Ce vrei să zici?

— Că poate am îmbătrînit și ar trebui s-o dăm cotită...

— Pe cine, Vasile?

Vasile Tătăranu dădu semne de nervozitate. Strivi mukul de țigară pe un colț de farfurie și începu să-și răsucescă alta. În timp ce degetele groase, crăpate de muncă și ger, umblau îndemînatice, dădea din cap și bolborosea:

— Tu ai vrut... Tot o s-o afli... Mai bine de la mine, că ți-o spun pe-a dreaptă...

— Asta și vreau: pe-a dreaptă!

După ce își dichisi țigara, Vasile Tătăranu continuă:

— Măi, unii p-aici, ziceau că nu te mai întorci.

— Cine?

— Popii... ăștia.

— Nu mă miră.

— Da, da' nu numai ei. Uite, de pildă, Stelian Stoica...

— Se-ntîmplă.

— Și Sandu Tone...

— Și mai cine?

— Și Viorel Știrbu...

— Și?...

— Lajos Varga...

— Acum că m-am întors, și-or fi schimbat gîndurile, că doar mă văd.

— Da', dar nu mai pot lua înapoi ceea ce au zis și au pus la cale. Dă-i în...

Toader Șofrone se plecă spre prietenul lui și-l prinse strîns de mîină.

— Vasile, tu îmi ascunzi ceva! Nu-mi ești prieten!

— Ba-ți sînt...

— Atunci?

— Bine. Ascultă: Cu o zi înainte să se întîmple accidentul ăla nenorocit, cuscru tău, Silviu Borcan, făcuse cerere să fie primit în colectivă...

— Eram sigur! Nu putea sta el departe de noi.

— Așa gîndești tu, așa gîndesc și eu, așa gîndesc și alții. Unii membri ai colectivei s-au gîndit însă la altceva. Ce și-au zis ei? Președintele își bagă neamurile chlabure în colectivă, ca să scape de angarale. Ficioru-to, Dragomir, l-a auzit pe Viorel Știrbu că spunea unora, pe uliță, în fața Sfatului, precum că asta-i o lucrătură de-a ta și-a mea...

— Păi de ce tu, în treaba asta? întrebă Toader, care-l asculta liniștit pînă atunci.

— Ei și cu tine! Păi ăia zic că eu sînt omul tău...

Toader făcu o grimasă și duse mîna stîngă la șale. Vasile Tătăranu se opri din povestit și-l privi cu ochi îngrijați.

— Te doare? întrebă el, aplecându-se peste masă și luându-l ușurel de mână.

Mai întâi Toader nu răspunse. Se îndreptă de sale, privi mîna mare, muncită, a Tătăranului care se așezase peste a lui și, binișor, și-o retrase. Mișcă amărît din cap, dar nu răspunse. Tăcerea căzuse grea, ca o perdea de plumb. Cîteva clipe cei doi se priviră în luminile ochilor și Tătăranu ar fi jurat mai apoi că ochii prietenului său de o viață înotau în lacrimi. Îl cuprinse un clocot de minie, ce se sălta din capul pieptului și da să se reverse spre nodul gîtului, înecîndu-l. Ar fi vrut să suduie mai dihai ca sergentul lui care îl învățase să fumeze, și să înjure. Revolta însă parcă îl paralizase.

Apoi, Toader spuse cu glasul dogit:

— Mă doare, Vasile, dar nu operația, ci inima! Inima mă doare, Vasile! Fiindcă nu eu m-am pus în fruntea obștii! Ea m-a cerut pe mine! Și martoră mi-e viața că n-am făcut nimic de care să-mi fie rușine, n-am făcut nimic pentru mine și ai mei! . . . Tu, omul meu? Dar ce sînt eu, boier cu vătăfi și slugi? Țipă el pentru prima dată la prietenul său. Asta au învățat ei de la comuniști, de la oamenii aceia care în loc să stea duminică pe la casele lor, să trebăluiască ori să-și hodinească trupurile muncite vin pe aici și ne ajută să ridicăm colectiva? Asta au învățat ei? De ce improșcă cu noroi? De ce, mă?

Întrebările picau ca niște bolovani.

Vasile Tătăranu fu mai întâi uimit de violența ieșirii lui Toader Șofrone. Apoi se sperie. Mai văzuse el oameni cărora o mare durere le pusese capăt zilelor. Și Ciovică-Sanitarul îi spusese doar, ca să nu-l supere. Uite că el, el care îi era prieten, îi făcea poate cel mai mare rău. Dar nu trebuia, oare, să afle totul? Nu trebuia să-i spună cineva adevărul

adevărat? Și cine ar fi fost mai potrivit ca el să i-o spună? Brusc, pacea căzu în sufletul lui. Toader era tare. O dovedise de multe ori până atunci. O dovedea și acum. N-avea ce să-i facă rău adevărul. Boala îl vlăgulse și avusese un moment de slăbiciune. Privindu-l în ochi, Tătăranu nu mai zări în ei lacrimi, ci aprigă mînie, care-i făcea luminile ochilor să lucească. Îngustate, pupilele fulgerau cu tăişuri de oțel. Cu greu se rupse vraja lor și aruncă o sudalmă:

— Dă-i în... Toadere, pe ăi ce nu-s oameni! Mi-ai cerut să-ți zic și ți-am zis! Nu pune la inimă, ce-ți pasă!...

Chipul lui Toader Șofrone se luminează ca cerul după ploaie. Îi părea rău de ce auzise, dar Vasile avea dreptate. Nu satul se răzvrătise contra lui, ci numai cîțiva, și aceștia poate că se lăsaseră duși cu vorba. Tătăranu îi ghici gîndurile. Zîmbetul i se lăți pe față și gingiile dezveliră niște dinți albi, mari, sănătoși, nebănuți de albi pentru un fumător înrăit ca el.

— Asta-i lucrătura Popilor, ascultă-mă! Crezi tu că de florile mărului s-a apucat Ion de cumetrit? Păi îl dădeau banii afară din casă, de a început să-și facă finii în neamurile ăstora ce-au ieșit cu vorbe? Nu, Toadere, Ion Pop vrea să fie președinte, și tu îi stai în cale. Îi tot dă zor cu principialitatea, iar Stana, de la raion, se lasă mînat de el.

Șofrone dădu din cap.

— Îl crede, zise el. De altfel, l-aș crede și eu, fiindcă Ion a dovedit de la început că vrea să meargă înainte pe calea cea nouă. Nu, tu n-ai dreptate, continuă Toader Șofrone cînd Vasile Tătăranu voi să protesteze, Ion este muncitor, e sprinten la minte și știe să se impună. Eu nu-s împotrivă ca el să fie președinte, dar cred că este egoist și pus pe căpă-

tulală! Știe că l-am dibuit și nu se lasă! Dar zi mai departe, ce a fost cu Silviu?

Descumpănit de întrebare, fiindcă discuția luase pe altă cale, Vasile Tătăranu, rămase cu privirea ațintită undeva în spatele prietenului, pe macatul prins în ținte de perete. Cîteva secunde urmărise fără voie cu ochii motivele lui geometrice.

— Păi Borcan, începu el, îmi tot căuta calea și intra cu mine în vorbă, ba de una, ba de alta. Cum începusem să-ți spun, cu o zi înainte să te prindă scocul morii sub el, Silviu venise seara la mine și-mi zisese: „Mă, Vasile, voi ați avut dreptate: nu pot sta de o parte! Vreau să mă scriu și eu! Intru în colectivă cu tot ce am“.

Eu atunci i-am răspuns:

„Păi de cînd ți-am tot zis noi, Silviule, să vii alături? Bine ai făcut că ai ajuns la gîndul ăsta! Cu Toader ai vorbit?“ El m-o privit într-o parte și o dat din cap. „Nu!“ Apoi a continuat îngrijorat, parcă: „Crezi că n-o să vrea?“ „Fugi mă, d-acia — i-am zis eu — bănuiești că lui îi vine bine să-și știe cuscru în afara colectivei? Hai să facem cereerea!“ Și m-am apucat s-o ticlulesc cu el, așa cum am crezut că-i mai bine. Voiam să-ți fac o surpriză, fiindcă știam că ai să te bucuri. A stat la mine pînă noaptea tîrziu, că am băut cu el și vreo două vîinarsuri, așa, ca să cinstim evenimentul. De unde dracului să bănuim ce aveai să pățești tu a doua zi! A venit necazul tău, te-am dus pe tine la spital și cînd am aflat că te-ai răzgîndit și nu mai vrei să te duci pe cealaltă lume, m-am dus într-o seară la Silviu și i-am zis: „Ce faci, mă, de ce nu vii la colectivă cu cererea?“ El a rămas puțin descumpănit și a îngăimat: „Dacă Toadere...“ Eu, cu arțag la el: „Păi ce dacă? Vino măi, omule, și bagă cererea!“ Silviu m-o ascultat și a doua zi, îmbrăcat cu haine

de ginere — că-ți venea să rizi dacă-l vedeai cum umbla să nu-i pleznească pe la cusături, că de, omul mai pusese pe el osînză — a venit la colectivă. Acolo, Ion și trecuse pe scaunul președintelui. Cînd am intrat cu Silviu să-l căutăm, ca să-i dea cererea, Ion Pop ședea de vorbă cu instructorul Stana. „Ce-i baciule?“ m-o întrebă Ion. „Uite că am venit cu Silviu Borcan, ca să lase și el cererea de intrare în colectivă“, îi răspund eu. „Așa?“ — întrebă el. „Așa!“ — i-am răspuns, fiindcă lui Borcan parcă îi luase sfîntul graiul. Ion s-a uitat la Stana și Stana la el. Instructorul a dat din cap și Ion s-a arătat într-un zîmbet larg, a întins mîna și a luat de la Silviu cererea: „Las-o aici, baciule — a zis el — o vom discuta în consiliul de conducere, apoi o vom supune adunării generale, așa este statutar“. Borcan s-a dezmortiț și a întrebă sfios: „O să mă primiți?“. Instructorul s-a uitat către Silviu și a spus: „Ei, măi tovarășe, nu oricine intră în rîndurile țărănimii să-race care a pornit pe drumul cel nou. Asta este o cinste... O să ți se comunice hotărîrea“. Mie nu prea mi-au plăcut deloc vorbele astea. Un ghimpe începu să-mi scormonească prin inimă și, ca să fiu sincer, i-am spus lui Stana: „Tovarășe instructor, Silviu Borcan este vrednic și demn să facă parte din gospodărie“. „Asta apreciem noi“, mi-a răspuns el. „Păi eu și alții care-l cunoaștem n-avem nici un cuvînt în daravela asta?“ — m-am băgat eu în discuție. Ion s-a plecat către el și i-a șușotit ceva la ureche.

Toader Șofrone căzuse pe gînduri.

Oamenii se schimbă, ce să-i faci, își zise el în sine.

Afară cădea întunericul. Picura parcă de sus, cernind zarea și acoperind locurile cu un zăbranic. Descătușat de destăinuire, Vasile Tătăranu începuse

să-și răsucească o nouă țigară. Nu-i reușea și degetele lui boante se chinuiau să-i dea cît de cît o formă. Cînd scăpăra cu chibritul ca s-o aprindă, odaia se luminea deodată. Toader tresări. În clipa aceea intră Saveta. Se opri preț de o secundă în prag, parcă lovită în piept de fumul acru al tutunului.

Femeia se apropie de ușă și mișcă butonul negru. Se auzi țac! și odaia se luminea puternic. Bărbații clipiră des. Saveta ieși și se întoarse cu sticla plină.

— A început să ningă, zise ea, de parcă ar fi continuat o discuție începută de mult.

— Da, da, făcu absent Toader Șofrone. Era timpul, dacă vine gerul degeră grîul...

Ca o părere, femeia se prelinse cu pași mici prin cameră, potrivî un colț de așternut pe unul din paturi și apoi, la fel de tăcută cum intrase, părăsi încăperea. Niciodată nu se băga în treburile bărbaților. Dar de cîte ori Toader, bărbatu-său, avea de luat o hotărîre o întreba, pe departe, este drept, dar o întreba și pe ea. Astăzi — Saveta simțea asta. — Toader avea inima grea. Avea să-i spună, de bună seamă, cînd se va culca. Așa obișnuia el de cînd se luaseră.

Petele de întuneric se țeseau între ele, apoi dispărură treptat, topite în smoala nopții.

— Pe Stelian Stoica, să fiu drept, era să-l bat eu, se trezi Vasile Tătăranu vorbind.

— De ce? Ce ți-a făcut omul? întrebă Toader, mai mult să-i facă plăcere.

— Că-i al dracului. Ce crezi că-mi spune mai acum vreo două săptămîni? Să te crucești, nu alta! Stai și ascultă!

Toader îl privea cu ochi de frate. Dacă n-avusese parte de frate, fiindcă Avram plecase de copil din

sat, Vasile îi fusese tot timpul alături și-i ținuse locul.

— Și cum îți spuneam, continuă Vasile Tătăranu — ne întâlnim pe uliță, cam prin dreptul prăvăliei lui Sergentu. Eu n-am de lucru și zic: „Ce faci, mă Stelian?” „Bine, vere”, îmi răspunde el. „Faci și tu cinste, mă?” arunc eu într-o doară vorba, fiindcă știam că Stelian nu bea. Al dracului, răspunde: „Fac, baciule Vasile” și ne băgăm amândoi în prăvălie. Acolo, fum, gălăgie. Ne tragem într-o margine și el pleacă la tețghea să aducă băutura. Vine cu doi deți de coniac. Zice el: „Asta-i bun. Eu dacă beau, apoi d-asta beau! Am vândut ieri un porc și d-aia am bani!” Auzindu-l că a fost la oraș, îl întreb: „Dar pe la Toader ai trecut?” „Ce să caut acolo? Să-l văd cum își dă sufletul?” „Cum își dă sufletul, mă?” întreb eu. „Bine, ca orice om, când îl vine timpul, dumneata nu știi?” „Mă, tu ești bolund!” zic eu. „Ba nu-s, răspunde el. Păi toată lumea din sat știe că baciule Toader Șofrone se urcă curînd sus pe deal, lingă bîtu, numai dumneata faci pe nisnaiul. Eh!” „Cin-ți-a zis, mă, că Toader suflă în lampă?” îl descos eu, fierbînd din ce în ce mai tare. „Nașu Ion Pop”, răspunse el. „Așa, care va să zică, naș-to Ion Pop? Îl iau eu din scurt. Ți-a botezat copil și-acum îi mănînci din palmă”. „Stai, baciule Vasile, zice el, ce vrei, eu să mă pun în bătaia vîntului? Dacă zice el că moare, moare!” „Moare pe dracu să te ia!” zic eu. El: „Păi vezi? Nu-s eu prost, te cinstesc și dumneata mă-njuri”. Avea dreptate, așa c-o domolesc. „Eh, așa-i vorba mea. Nu te uita la mine!” Stelian Stoica, văzîndu-mă că nu dau în foc, prinse curaj. „Și să-ți mai spun o vorbă, baciule Vasile”. „Zii, mă!” „Păi crezi dumneata că baciule Toader Șofrone este mai bun președinte decît nașul Ion Pop?” „Este!” am țipat eu, că larma era

mare în prăvălie. „Nu este, baci Vasile, fiindcă Popii-s tari!“ „Cum îs tari, mă, întreb' eu.“ „Sînt, baci Vasile, că uite toată ziua nașu Ion stă bot în bot cu ăla de la ralon, cum îi zice...“ „Stana!“ spun eu. „Așa, Stana. Și ăla îl ascultă. Așa că de ce să te crez pe dumneata și să nu-l crez pe nașu; care e tare? Să-ți mai zic ceva: de mîine mă duc ajutor de mecanic la moară, fiindcă Lajos Varga a fost făcut morar-șef în locul lui Iulică Rațiu, plecat la Cluj într-o școală și Varga are nevoie de ajutor. Învăț și meserie, banii vor fi mai mulți, mai pică și ceva făină din măcinș, că de...“ „Gine te face pe tine ajutor de mecanic și pe Lajos morar-șef?“ „Nașu Ion Pop, cu aprobarea lui Stana, care a vorbit la Sfatul Popular.“ „Așa?“ fac eu mirat. „Precum auzi, baci Vasile. Vezi că Popii-s tari?“

Îmi venea să-i dau vreo două, dar mi-am zis: „Mă, dacă ăsta are dreptate și eu nu știu adevărul despre Toader?“ A doua zi am fugit la oraș, cu două găini, m-am dus la directorul spitalului și n-am plecat pînă ce n-a chemat pe medicul-șef de salon, unde erai tu internat, și acesta mi-a zis verde: „Pleacă liniștit, omule, acasă, bolnavul se întoarce pe picioarele lui“. M-am întors grăbit în sat. Cînd am trecut pe la poarta lui Stellan i-am strigat să audă și vecinii: „Mă, spune lui nașu-to că-i un prost! Toader Șofrone vine mîine, poimîine acasă, pe jos. Așa să știi, mă!“ El a rîs, că nu-i băiat rău — și mi-a aruncat peste gard vorbele astea pe care nu le uit și le visez noaptea cînd dorm: „N-are a face, baci Vasile, ăia sînt tari! Ascultă-mă pe mine! Sînt tari!“

Toader Șofrone clătină din cap și zise, rîzînd minzește:

— Dar tu, Vasile, tu ce crezi despre mine?

Întrebarea îl descumpăni pe Tătăranu. Se uită lung la Toader.

— Adică, ce să crez?

— Tu crezi că am să mai fiu întreg vreodată? puse Toader întrebarea mai lămurit.

— Păi ce să cred. Și, ca și cînd abia acum s-ar fi dumirit, întrebă cu obidă: Adică vrei să zici că ăia au dreptate, că tu nu mai ești bun de nimic, că de-acum încolo locul tău e pe cuptor lingă babe, că dacă te ajuți o țiră cu bastonul nu mai ești întreg! Ai?!

Cu toată supărarea ce-l ardea pe dinăuntru, Șofrone se porni pe un rîs năvalnic. Prietenul îl privise întîi mirat, apoi molipsit și el de veselia gazdei, în odaie se revărsă un torent de hohote. Auzind de alături, Saveta deschise ușa, îi cuprinse nedumerită pe amîndoi dintr-o privire.

La despărțire, cei doi își urară noapte bună. Toader zicîndu-i:

— E musai, Vasile, să stau de vorbă cu tovarășul Stana.

Dorința lui avea să se împlinească mai repede decît gîdea.

A doua zi, zi de decembrie, cu zăpadă așezată ca o căciulă de uriaș peste întreaga suflare a satului, Toader Șofrone ieși binișor din casă, șezu vreme de o țigară în tîrnaț, adulmecînd izul proaspăt al iernii, apoi coborî în bătătură și o luă copăcel, sprijinit în baston, către poartă. Saveta îl privea de după perdeaua de borangic din odaia „a bună“, unde întinsese războiul și țesea de zor.

Privirea îi fugi apoi din nou către bărbat și se întristă văzîndu-l cum se chinuia să meargă cu bastonul, neîndeminatic, ca un copil pornit copăcel, după ce s-a săltat prima dată de la pămînt.

În curte, Sabin făcuse pîrtie spre poartă, către cotețul găinilor și al porcului și acum grăbea să termine lopătatul zăpezii către grajd, unde Toader Șofrone, unchiu-său, ținuse înainte boii. Adăpostul ajunsese acum magazie, în care Saveta, mai ales ea, ținea tot ce nu gîndeai. Băiatul zorea, fiindcă tare ar fi vrut să stea de vorbă cu tata Toader, cum îi spunea el. După ce făcuse la Cluj două clase, pe lingă cele patru absolvite la școala din sat, se reîntorsese în toamnă la Gornești, pentru că aici școala avea de-acum opt clase. Deși fusese dat afară din liceu, lui nu-i mai părea rău. Era acasă și aici se simțea slobod să facă orice. La internat era altfel. Zărindu-l pe Toader, Sabin strigă:

— Sărut mîna, tată Toadere! și flutură lopata ca pe un steag.

— Să trăiești, nepoate! răspunse Șofrone, mișcînd și el bastonul deasupra capului.

— Unde te duci, tată Toadere?

— Nicăieri. Pîn-la poartă, să văd ulița. Azi n-ai fost la școală?

— Sînt după-amiază, de la unu jumătate la șase jumătate.

— Să nu mă dai de rușine, Sabine!

— N-avea grijă, tată Toadere, iau eu premiu și aici.

Dialogul celor doi poate ar mai fi continuat, dacă în poartă n-ar fi apărut Ion Pop și instructorul Stana.

— Ehe, strigă vesel Ion Pop. Și noi îți purtăm de grijă! Cîinele e slobod? Întrebă el înainte să-i deschidă instructorului poarta.

— Nu mai țin zgardele. La ce-s bune decît să hămăie fără rost! răspunse Șofrone. Intrați!

Vasile Stana intră în ogradă, urmat de vicele gospodăriei. Instructorul avea pe el o pufoaică al-

băstruie, pantaloni vătuiți, bocanci mari în picioare și o căciulă îmblănită, cu urechi. Promoroaca i se așezase pe mustățile-i țepoase. Sufla greu și aburii ce-i țîșneau prin nări făceau să crească, aproape văzînd cu ochii, cristalele de gheață din mustață. Într-o mină purta vechea lui servietă de mușama, burdușită cu hărți și, bineînțeles, piinea, slănina ori brînză, prînzul lui. „Eu nu trebuie să iau de la voi, ci să vă dau!” obișnuia el să zică celor care nu-i știau năravul și-l îmbiau cu ceva. Ion Pop purta și el pe cap o căciulă cu urechi, era îmbrăcat cu o scurtă îmblănită, descheiată acum, o pereche de pantaloni militărești și niște cizme cu carîmb înalt. De cînd intrase în colectivă — vară și iarnă — Ion Pop purta numai cizme. Ziceau unii că se fudulește. Odată — era în toiul verii, la treierat — Sin Spînu îl întrebuse: „Mă, Ioane, ție nu-ți ard chicioarele în cizmele astea? Eu abia poci să stau în trocii ăștia!” și arătase spre picioarele lui, încălțate în niște resturi de opinci.

Ion Pop îi răspunse cam într-o dungă: „Uite că poci, mă!” Apoi pe un ton mai de povață: „Învăț și tu să poți, că nu costă un cap de țară! Să nu mai zică unii că sîntem neamuri proaste și umblăm în chicioarele goale, cum pocești tu vorba!” Sin Spînu n-a simțit unde bătea Pop și a ridicat din umeri. Vorba aia: treaba lui!

Vasile Stana se apropie de Toader Șofrone cu mîna întinsă.

— Noroc, tovarășe președinte, și bine te-am găsit! Îi strînse zdravăn mîna, zguduînd-o bine din umăr

Spunea odată Trălan Pop că nu-i mai întinde niciodată mîna, fiindcă zicea el: „Măi oameni buni, am simțit că-mi troznesc oasele, zău așa! Și eu doar am forță, nu-s babă!” Viorel Știrbu îl lămurise:

„Păi tu n-ai știut, mă, că tovarășul, Stana a fost lăcătuș la cefere, ai? D-aia are putere în brați!”

După ce-și desprinsese mîna din încheștare, Toader strînse și mîna lui Ion Pop și-i poști în casă.

Instructorul Stana i se adresă:

— Tovarășe președinte, am vrea să avem o discuție oficială. S-ar putea? și-l privise adînc în ochi. Știi, ne-am gîndit că încă îți este greu să mergi pînă la sediu. Cum e vorba: dacă nu vine Mahomed la munte, vine muntele la Mahomed.

Vicepreședintele interveni prompt:

— Eu i-am spus tovarășului instructor de la raion că încă nu-i cazul...

— De ce, Ioane? întrebă Toader. Mă, după cum vezi, n-am murit și să-ți spun un secret: nici n-am de gînd să mor curînd! Toader ghici pe fața lui arsă de vînt că vorbele ce i le aruncase în glumă nu-și greșiseră ținta. Ion Pop simți arsura lor, dar se făcu că nu înțelege și ridică din umeri, zicînd:

— Să trăiești, baciule, o mie de ani!

Instructorul curmă discuția:

— Ar fi bine să vină și tovarășul Vasile Tătăranu. Am fost informat că la ultima adunare a consiliului de conducere n-a venit. Ce-o fi cu el?

— Dacă n-o fi fost anunțat? spuse într-o doară Toader Șofrone, întorcîndu-se către ogradă, ca să-l strige pe Sabin. Cînd băiatul veni în fața țîrnatului, îi spuse: Fugi, Sabine, pîn-la baciul Vasile și cheamă-l. Avem o treabă cu el! Sabin o rupse la goană, către gard, ca să strige. Toader îl opri cu un gest și-i făcu semn să se ducă prin față, pe uliță.

Saveta, care auzise și văzuse tot din camera a „bună” rînduise patru scaune în jurul mesei din odaia unde cu o seară înainte stătuseră Vasile cu Toader. Pe o față de masă albă, alta decît aceea pătată ieri, odihnea un coș mare alb.

De afară se auziră tropăituri. Venise Vasile Tătăranu și lovea puternic cu bocancii în podeaua tirnațului, ca să-i scuture de zăpadă.

— Ziua bună la toată lumea! ură el, intrînd în odaie. Avea o flanelă sinilie, decolorată și nițel flendurită pe la coate. Venise așa cum era în casă; nici bocancii nu-i erau legați cu șireturi, se vedeau ciorapii din lină groasă, seină.

Fiecare se așează pe cîte un scaun: Stana în față cu Tătăranu și Șofrone cu Pop. Toader își privi mesenii. Oare de ce venisră cei doi? Pe chipul instructorului nu se citea nimic. Deschise servieta lui din mușama și căută ceva în ea. Pe fața lui Pop începuse să se bată un mușchi sub tîmpla stîngă. Privea și el zîmbitor, ca întotdeauna, către ceilalți trei. În sfîrșit, Stana găsi foaia după care scotocea în servietă și o scoase pe masă.

— Tovarăși, începu el — în cele două luni, cît timp președintele gospodăriei colective a lipsit, s-au petrecut cîteva lucruri care merită reținute. Dintre toate, azi aș vrea să discutăm despre... Se uită pe rînd la fiecare, vrînd parcă să capete acordul lor. Aș dori să ne oprim asupra oportunității discutării alegerii tovarășului vicepreședinte ca președinte al gospodăriei...

Cuvîntul instructorului îi zdruncină pe cei doi vecini și prieteni. Ion Pop lăsase privirile în jos fiindcă știa ce urmează.

Primul se dezmetici Vasile Tătăranu. Lovi cu palma lui mare în tăblia mesei și țipă gros:

— Mă opun! Nu sînt de acord! Pe ce te întemeiezi dumneata de afirmi că Toader nu mai este bun? Ai?

Nu se mira că instructorul vorbise despre schimbarea președintelui, ci că poate fi atît de nepăsător, de calm. Plimbă ochii în jurul mesei și-și

dădu seama că cel mai emoționat era Ion Pop: fruntea i se umpluse de broboane mari de sudoare, iar zvicnitura aceea de sub timplă îi strimba de fiecare dată obrazul. Mîinile sucăleau un colț din fața de masă, mototolind-o.

O liniște grea se lăasă în odaie. Era o liniște pe care parcă o puteai auzi.

Stana întoarse capul spre Șofrone.

— Dumneata ce spui: ești de acord să discutăm problema?

Toader aproape se miră de ușurința cu care buzele sale pronunțară cuvintele:

— De acord, tovarășe instructor!

— Bun! În cazul acesta, continuă Stana, uite argumentele pe care mă întemeiez eu. Mai înainte de toate, țin să-l asigur pe tovarășul președinte că sînt foarte principal și că propunerea mea de a discuta această problemă, într-un cadru mai mult sau mai puțin oficial este o dovadă a respectului ce i-l port. Cred că după ce ne vom ridica de la această masă, toți vom fi de acord că am procedat cum nu se poate mai bine. Instructorul se opri și îi privi pe fiecare în ochi. Bun! — continuă el. Iată de ce consider oportună modificarea pe care v-am anunțat-o. Mai întii, pentru că funcția de președinte al unei gospodării agricole colective solicită intens eforturi fizice din partea persoanei alesc. În al doilea rînd, și în al doilea rînd ca importanță — președintele trebuie să aibă o situație clară și nepătată în partid. Este?

Vasile Tătăranu nu se putu abține și întrebă:

— Păi, tovarășul Șofrone n-are?

— Nu! răspunse scurt instructorul, fără să-l privească. Părîndu-i-se prea categorică afirmația, o îndulci puțin, adăugînd: Deocamdată nu este clară. Dar să trecem mai departe! După ce m-am sfătuit

cu tovarășii de la raion, am ajuns la concluzia că în aceste condiții tovarășul Ion Pop, acum vicepreședinte al gospodăriei, ar răspunde cel mai bine sarcinilor ce ne sînt trasate de partid, privind opera de cooperativizare și socializare a agriculturii. Din referințele pe care le avem, a reieșit că tovarășul Ion Pop este atașat cauzei noastre, este harnic, întreprinzător, are putere de muncă și s-a înscris imediat după 23 August în partid.

Pe deasupra are origină sănătoasă . . .

Vasile Tătăranu dădea semne de nervozitate: scosesese pachetul de tutun și cărticica și se chinuia să răsucească o țigară, care se încăpățîna să iasă. Urmărindu-l cu coada ochiului, Stana îi întinse pachetul lui de „Garpați“. Tătăranu luă una și ca și cînd nu s-ar fi cuvenit să aprindă țigara cu vestitul său amnar, ceru și foc:

— Chibrit aveți?

Stana se opri surprins, se căută prin buzunarele pantalonilor lui vătuiți și-i întinse cutia. Tătăranu aprinse țigara, trase tare din ea, aruncă o trîmbă groasă de fum pe gură și pe nas și zise:

— Origină sănătoasă avem cu toții, neam de neamul nostru au fost plugari, pălmași.

— Da, dar tovarășul Pop — și continuă făcînd un gest larg, rotund cu mîna, de parcă ar fi ținut un discurs — ca și toți ceilalți membri ai familiei sale au fost și mai crunt exploatați . .

Vasile Tătăranu privea surprins spre Șofrone și nu înțelegea starea de pasivitate a acestuia. Cum putea el asculta liniștit vorbele instructorului, cînd știa bine ce urmărea Pop? Vasile se trezi repetînd cu mîna gestul acela rotund, de conferențiar.

Stana se opri, surprins:

— Ce vrei să zici? îl întreabă el.

— Vreau să zic, oare noi n-am fost exploatați?

Noi am trăit în rai? Bunicii și tații noștri au trudit cu anasina la bolerul Baba, iar noi ne-am spetit pentru Băboaița și pe urmă...

— Pe urmă? îl întrerupse Stana.

— Și pe urmă, după ce s-a împărțit moșia Băboaiței am muncit fiecare pe ce ne-a fost dreptul...

— Așa deci, fiecare pentru el. Individualism! Vedeți dumneavoastră, aici este diferența: tovarășul Pop și ceilalți din familia sa n-au cunoscut forma aceasta de proprietate privată...

Preț de câteva clipe liniștea se așternu în odaie. Șofrone desena cu degetul rotocoale pe fața de masă. Vasile Tătăranu luase pachetul cu tutun și tocmai reușea să răsucescă o țigară groasă. Instructorul urmărea efectul vorbelor sale. Ion Pop zîmbea în sinea lui. Sus, spre timplă, nu i se mai bătea mușchiul acela. Colțul buzelor se săltase spre poameții obrazilor. Sigur pe el, Stana se lăsase pe spătarul scaunului. Aștepta. Sesizînd apăsarea momentului, instructorul consideră că trebuie să aducă argumentul final:

— Tovarășul Pop — ca și ceilalți frați ai săi — au fost exploatați atît la oraș, cît și aici în sat de ăla... trosni din degete, cerînd ajutor.

— Truță Mălai, șopti Ion Pop.

— Așa, exact, Truță Mălai.

Tătăranu aruncă țigara stinsă, care se dezlipise la mijloc în farfurioara ce ținea loc de scrumieră și răbufni:

— Păi, tovarășe instructor, nu erau veri, adică neamuri? Nu s-a-nfruptat și el din agoniseala lui Păpurică?...

Pe fruntea lui Ion Pop apărură o cută. Se îndreptă în scaun și din nou începu mușchiul acela să-i bată sub timplă, strîmbîndu-i colțul gurii. Pentru prima dată Șofrone interveni în discuție:

— Așadar, cum rămîne' cu originea, tovarășe instructor?

Vasile Stana privi la Pop, care se mișcă zgomoșos în scaun.

— Au fost rude, într-adevăr, dar — făcu din nou un gest cu mina — tovarășul Pop a știut s-o rupă cu trecutul și s-a-ncaadrat în rîndurile partidului, chiar cînd îl exploata Truță Mălai. În ceea ce privește avantajele de care s-a amintit, din documentele ce le dețin nu reiese că ar fi beneficiat de ceva. În plus, tovarășul Pop încearcă și reușește să contribuie la depistarea unor elemente dușmănoase...

— Exagerează! spuse scurt Șofrone.

— Minte! Vrea să se pună în fruntea satului și folosește orice mijloc să iasă deasupra, adaugă Vasile Tătăranu.

Presimțind că discuția alunecă pe un făgaș nedorit, instructorul interveni, împăciuator:

— Tovarăși! Tovarășe Șofrone, poate ai și dumneata dreptate... Dar să fim realiști și principiali.

Toader Șofrone spuse deschis:

— Tovarășe instructor, eu, membru de partid din decembrie 1944, președintele gospodăriei, jur cu mina pe inimă că oamenii la care vă referiți nu sînt dușmani! Categorie!

Stana îl întrerupse brutal:

— Chiar fratele dumitale, Avram Șofrone, a fost demascat ca element dușmănos!

— Cazul acesta este în curs de anchetare! Sînt sigur că învinuirile ce i se aduc acum, după moarte, sînt neadevărate! De altfel, tovarășul secretar Mărgărit mi-a promis că va urmări ancheta și mă va anunța și pe mine.

— Tovarășul Mărgărit nu mai este secretar!

Șofrone simțea cum se îndirjește.

— Așa? Atunci mă voi adresa în scris Comitetului Central al Partidului!

— Mă rog, poți s-o faci, este dreptul dumitale! Dar eu nu pot privi deocămdată altfel lucrurile!

— Dacă aveți documente și sînteți lămurit asupra mea și a altora nu văd unde ar putea duce discuția începută. Toader se sprijini în baston și se ridică greoi în picioare.

Instructorul Stana luă servieta de mușama și puse cu grijă într-un dosar foaia de hîrtie pe care o scosese la începutul discuției. Închise servieta și zise către Ion Pop:

— Să mergem, tovarășe. Făcu doi pași către ușă, se întoarse și se adresa lui Șofrone:

— M-aș fi așteptat de la dumneata la o poziție autocritică, care să ne permită a te privi cu îngăduință. Foarte rău, tovarășe Șofrone, că n-ai adoptat o astfel de poziție! Foarte rău! Să mergem, tovarășe Pop. Va trebui să convocăm o adunare de partid și apoi adunarea generală a gospodăriei. Noroc, tovarăși!

Oprîți în tîrnașul casei, Toader și Vasile urmăreau cu privirea pe cei doi care se îndreptau spre poartă.

Afară începuse să geruiască. Pornise peste sat o negură ca o ceață ce se tîra învălătucindu-se peste case și acareturi. Vîntul o mîna de colo-colo, răscolind-o, acoperind ici o casă, dezvăluind colo un pîlc de pomi.

Norii, caiere de lînă sinilie, se aninaseră de vîrful salcîmilor, de parcă ai fi putut să-i prinzi cu mina. De i-ai fi stors, ar fi curs din ei zăpadă cît să îneci tot satul.

— O să vină viscol, Vasile! zise Șofrone.

— Atunci mă duc acasă, să mă prindă la căldură.

Ziua bună, Toadere! Vasile Tătăranu plecă sp. poartă, cu pași rari, ferindu-se să nu-i între zăpadă în bocancii nelegați cu șireturi.

O săptămână mai târziu, după discuții aprige, cu o mică majoritate de voturi, adunarea generală de partid excludea din rîndurile ei pe Toader Șofrone. Cauza nu era limpede, se spunea că este vorba de atitudine neprincipială față de unii membri ai colectivei, de declarații necinstite în legătură cu activitatea dușmănoasă a fratelui său Avram. Aceeași adunare sancționa cu vot de blam cu avertisment pe Vasile Tătăranu. După ședință, la ieșirea din sală, Stelian Stoica se alătură lui Vasile Tătăranu și îi șopti:

— Ai văzut, baciū' Vasile, că ăștia-s tari?

— Da, mă, dar nu e drept...

— Eu știu, dar ce să fac? Sînt mic, am copii și Popii-s tari...

Tătăranu mozoli între buze cea mai deșuchiată înjurătură pe care o știa. Simțea că totul se năruie în el. Stelian Stoica ridică din umeri și trecu înainte, către grupul unde instructorul cu tot neamul Pop în jur, discuta aprins. Trebuia să se țină aproape, altfel nu mai ajungea ajutor de mecanic la moară...

A doua zi, în lipsa lui Toader Șofrone și a lui Vasile Tătăranu, jumătate plus unu din membrii gospodăriei, adunați cu chiu cu vai de frații Pop, ba cu promisiuni, ba cu „strîngerii cu ușa” — hotărau cu „majoritate” de voturi destituirea președintelui ca necorespunzător și înlocuirea lui cu Ion Pop.

*
* * *

În acel decembrie '55 cît era Sabin de copil, înțelesese că în comuna lor se petrece o nedrepta-

e a cărei victimă era chiar unchiul său. Simțea lucrul ăsta după felul cum îl priveau oamenii și mai ales după cum îi vorbeau. Îl opreau femeile să-l întrebe ce face Saveta, fiindcă rar o mai vedea cineva pe uliță. Îl opreau bărbații să afle ce mai face Toader. La școală era primul din clasă și Alexandru, directorul școlii, îl aprecia foarte mult. Dar toate acestea nu-l încălzeau pe Sabin. O vedea pe Saveta cu ochii roșii, ba chiar o auzea scîncind ușor, cu un colț de basma în mînă, cu care își apăsa pe furiș pleoapele, cînd credea că el nu o privește. Dragomir venise să afle vești, dar se întorsese acasă fără să intre să-l vadă pe tată-său.

Saveta nu-l lăsase să-l tulbure pe bătrîn. Avea temeiuri să fie îngrijorată de soarta lui Toader pentru că, după ce fusese exclus din partid și îndepărtat de la conducerea gospodăriei agricole colective, omul ei căzuse într-o stare vecină cu boala. Ziua stătea pe pat, cu picioarele atîrnînd, și privea, cu ochi pierduți, undeva departe. Noaptea se foia, perpelindu-se. Ceea ce i se părea Savetei mai grav, era că nu vorbea deloc, devenise și el mut. Nu voise să-l vadă nici pe Vasile Tătăranu.

În cea de a treia zi de cînd nu mai vorbise apărură primul semn care încălzi speranța în sufletul femeii: cînd intrase în camera lui, Toader o urmări cu privirea de parcă atunci o vedea pentru întia oară. Saveta încercase să-l îmble cu oarece, fiindcă omul nu pusese nimic în gură de cînd venise de la ședință. Toader îi răspunse cu voce șoptită:

— Nu-mi tihnește, Savetă. Trimite-l pe Sabin să-mi cumpere două pachete de Mărășești și tu adu-mi o cană cu apă.

Femeia nu se mira că bărbatul începea din nou cu fumatul, nărav de care se dezbăraseră cît fusese

în spital. Se miră doar că-i cerea apă. Se aplecă spre el și, punîndu-i mîna pe umăr, îi spusese cu dragoste:

— Să-ți aduc vin, Toadere, ca să uiți!

Apoi el își învinse durerea și, într-a patra zi, ieși din casă. Era tras la față, ca după boală grea, avea cearcăne, dar ochii îi luceau și pe buze purta un surîs senin.

— Vasile! strigă el vecinului, peste uluci.

Mălina se apropie de gard și-i zise:

— Bună dimineața, baci Toadere. Te-ai îndrăvenit? Să-ți fie de bine! Apoi mai încet, ca să nu o audă decît el. Uf, ce ne-ai speriat. Lelea Saveta se dădea de ceasul morții.

Șofrone se uită la ea mirat:

— De ce v-ați speriat! Cînd omul n-are chef de nimic, trebuie lăsat în banii lui... Unde-i Vasile?

— Zace!

Toader tresări.

— E bolnav?

— Din glajă! A băut ieri, alaltăieri și răsalaltăieri cu Ciovică-Sanitaru că abia l-au adus Petre și cu Sabin al dumatăle de la cîrciumă. Era să dea de bucluc. I-a înjurat pe toți Popii, iar Ciovică, fiindcă a aruncat cu pietre după șareta nouă a președintelui, a fost amendat... Cred că el nu știe nimic, fiindcă era la fel de beat ca și Vasile...

Șofrone dădu din cap.

— Bine, bine, lasă-l să doarmă. Și dă-i oarece gras să mănînce. O să-i treacă!...

O jumătate de oră mai tîrziu, îmbrăcat cu haine bune, părăsea ograda cu pași mărunți, nițel îndoit de șale, sprijinindu-se în baston. Era ger și aburul îi țîșnea pe nări ca unei locomotive. Zăpada scîrțîia sub tălpile bocancilor. Din hornurile case-

lor se ridicau trîmbe alburii de fum, ce desenau pe cer fel de fel de animale fantastice care-și schimbau din clipă în clipă înfățișarea. Soarele poleia zăpada cu razele sale, împrumutîndu-i luciri ce băteau uneori spre culorile curcubeului. Saveta îl petrecuse cu privirea pînă la poartă, apoi ieșise din casă și-l urmărise și de la poartă încotro se duce. Nu-l întrebasese nimic și nici el nu-i spusese încotro avea s-o apuce.

Ajuns în fața sediului gospodăriei, Toader Șofrone ezită o clipă, apoi pași apăsător către intrare. În pragul ușii se lovi piept în piept cu Stelian Stoica.

— 'neața, baciule Toadere! zise acesta. Te-am lovit?

— 'neața, Steliene. Aș!

Stelian Stoica se uită la el, vrînd parcă să-i citească gîndurile. Făcu semn din cap și șopti:

— E aici... I-am spus eu lui baciule Vasile că Popii-s tari. Ai văzut?

Șofrone zîmbi mai larg, ridică din umeri și intră în sediu, lăsîndu-l pe Stelian descumpănit.

Cînd ieși, după mai bine de trei ore — timp în care discutase cu noul președinte Ion Pop despre lucrurile ce intenționase să le facă pe vremea cînd era el președinte — fluiera vesel o învîrtită, nedomerindu-i pe cei cîțiva care așteptau să între la președinte cu vreo treabă. Ajuns acasă, îi spuse din ușa Savetei:

— Acum poți să-mi dai un pahar cu vin!

Fața i se rumenise de ger, iar ochii prinseseră viață. Nu mai era omul de ieri-alaltăieri. Era cel pe care-l știa de-o viață. Sabin îl ajută să-și scoată bocancii din picioare, apoi se cuibărise lîngă el. Cînd Saveta intră cu sticla de vin îi găsi pe amîndoi lup-tîndu-se pe pat, ca pe vremea de mult uitată, cînd

și Dragomir era copil, iar în casă domnea pacea și buna înțelegere.

— Măi, măi, ce-i aici, se miră ea de formă, ca să intre în joc.

— Făt-Frumos l-a dovedit pe Zmeul Zmeilor, mamă-Saveta! țipă Sabin ascuțit, încălecându-l pe Toader. Te dai prins, zmeule?

— Zmeule, ce-ai cu Făt-Frumos? se rățoi Saveta la „zmeul“ înfrînt. Să-i dai înapoi pe Ileana Cosînzeana.

— Mă dau prins și o înapoiez pe Ileana Cosînzeana. Cruță-mi viața, Făt-Frumos!

— Atunci îți cruț viața! Ești liber!... și Sabin sări de pe trupul bătrînului.

— Uf! făcu acesta. A ostenit zmeul...

— Puțin vin are să-l înzdrăvenească, zise Saveta și turnă într-un pahar și i-l întinse.

— Pune-ți și ție și lui! Să bem cu toți cîte un pahar!

Saveta se miră, la început, de hotărîrea omului ei, dar nu zise nimic și-i făcu pe plac. Cu paharele în mînă, ciocniră și Toader bău cu sete.

Văzîndu-l pe Sabin că se codește îl zise:

— Bea-l, măi Sabine, bea-l!

Băiatul se strîmbă și dădu paharul peste cap.

— Măi, tu semeni cu Vasile Tătăranu, că-ți place, zise Toader.

— Ba nu-mi place! Dar nu vreau să te supăr...

Șofrone îl trase pe pat lingă el și îl mîngîie pe păr.

— Stai și tu, Savetă. Să-ți spun una, de n-o să-ți vină să crezi...

Saveta îl cercetă curioasă.

— De mîine sînt conducător de atelaj... Ha, ha, ha! rîse el gros. Ce zici?

Femeia îl privi nedumerită. Pe față i se așternu nedumerirea. Treptat, obrazii i se îmbujoraseră și buzele prinseră să i se strângă, subțindu-se.

Sabin bătu voios din palme:

— Tată-Toadere, ai să mă lași și pe mine să mii caii, nu?

— Apăi, cum? Se-nțelege. Iar către Saveta: Tu nu zici nimic? Zîmbetul se șterse și de pe fața lui, zărind cutele ce se adînceau pe fruntea femeii. Într-un tirziu, Saveta ridică din umeri:

— Ce să zic, dacă tu vrei să-i fii grăjdarul lui Ion Pop, n-am decît să fiu voioasă.

Vocea îi tremura, gituită de emoție. Era pentru prima dată în viață cînd nu era de acord cu el. Nu pentru că i-ar fi fost rușine să fie soție de rîndaș la grajduri, ci fiindcă în sinea ei socotea că i se făcea bărbatului ei o mare nedreptate. Omul lăsă ochii în pămînt. Cînd îi ridică, pe față îi înflorise din nou zîmbetul.

— Crezi tu, Savetă, că dacă nu mai sînt președinte sînt alt om? Crezi oare că-mi pică coroana de pe frunte dacă voi avea de-acum în grijă o pereche de cai și o căruță?...

— O să-l conduc și eu? se băgă în vorbă Sabin.

Șofrone nu-l luă în seamă. O apucă de mină pe Saveta, o trase spre el și o sărută pe tîmplă. Femeia scînci ușor.

— Hai, hai, lasă... De altfel, Ion s-a gîndit bine cînd mi-a propus să iau în primire atelajul. Știu doar, piciorul mă supără. Umblînd cu căruța l-aș cruța.

— Atunci n-a vrut să te batjocorească? făcu Saveta, ridicînd ochii spre el.

— Nu! ... Poate că o să fie un bun președinte.

Poate că cu m-am înșelat. Poate că, așa cum zice Stana, n-am încă suficient nivel politic...

— Ce-i ăla?

— Ei, n-am încă destulă știință în felul cum să lucrez cu oamenii. Lasă, Savetă, Ion Pop este și mai tânăr... Și pe urmă, drept să-ți spun, crezi că este ușor să ai grija unui sat întreg? Ehei, de-ai ști câte trebuie să ai în cap...

Așa se întâmplă că Toader Șofrone luă în primire un atelaj cu doi cai roibi. Când auzi Vasile Tătăranu, ceru și el un atelaj și, spre surprinderea tuturor, dar mai ales a lui Tătăranu, președintele îi făcu pe plac.

— Toadere — spuse el într-o dimineață la grajd — președintele ăsta ori e dat în paștele mă-sii de șmecher, ori noi l-am luat prea ușor și-am greșit...

— Așa-i, Vasile, și eu mi-am pus întrebarea asta. Ce bine ar fi să ne înșelăm noi!

Din păcate cei doi prieteni nu se înșelau...

Întorcându-se din armată, Sabin fusese prins de îndoieli, de griji, de sentimente întortocheate. O iubea pe Ana și avea încredere în iubirea ei. Dar lelca Matilda, ce avea să zică? Își va da binecuvîntarea? Ana era acum la o școală de contabilitate. El reușise abia să termine liceul. Nu dăduse examen la facultate și ajunsese mecanic-tractorist, rămînînd în sat. Acum, în vara lui '64, cînd se întorcea acasă, inima îi bătea mai repede ca atunci, la plecare.

— Sărut-mîna, tată-Toadere! strigă Sabin, cînd își văzu unchiul așteptîndu-l singur pe peronul gării din Cluj.

Bătrînul îl privi cu ochi umezi și-i răspunse stîngherit:

— Bine ai venit, Sabine!

Băiatul ar fi vrut să i se repeadă în brațe, să-l sărute, să chiuie de bucurie! Dar nimic din toate acestea nu se întîmplă! De, ce? Nu-și putea da seama! Toader Șofrone se simțea și el stîngher în acel du-te vino de oameni grăbiți să ajungă fiecare acasă. Întinse mîna să ia cufărul de la băiat. Acesta se feri și, luîndu-l ușurel de braț, făcură cîțiva pași:

— Cu ce-ai venit, tată Toaderc?

— Cu căruța, și omul arată cu bastonul spre partea laterală a intrării în gară.

Fără să-i zică nimic, pășiră într-acolo. Sabin voi să arunce în căruță cufărul de lemn, cunoscuta valiză ostășească, de culoare maronie, pe care scria cu litere albe, de o șchioapă, numele: *Șofrone A. Sabin*. Înainte de a-și duce gîndul la îndeplinire, Toader îl opri:

— Vezi, să nu strivești zarzavatul ăla, că or să mă-njure oamenii.

Sabin ridică binișor cufărul și rămase mirat văzînd în tronul căruței vreo douăzeci de pîini, legături de ceapă verde, de usturoi și de morcovi, cîteva sticle cu ulei și vreo cinci pungi de plastic cu pui tăiați. Probabil pentru vreo nuntă, gîndi el și așeză cufărul într-o margine.

Cînd să se urce în căruță, cei doi se priviră întrebători:

— Vrei să mîi tu caii? întrebă bătrînul, ghicindu-i din ochi dorința.

— Vreau, tată Toaderc! Mi-era dor de cai!

Sabin urcă în dreapta, Toader în stînga. Primul luă hățurile și strigă:

— Hei!

Caii, simțind parcă mină de om tânăr, porniră iute din loc. Pe Sabin îl potopi un val de bucurie. Era bucuria întoarcerii acasă, înzecită de reînceperea uneia dintre îndeletnicirile țaranului, care-l era dragă.

Sabin tăcu, neștiind ce să spună. Nici Toader n-avea pe limbă cuvinte. Se gîndea fiecare la cine știe ce. După un timp, Sabin sparse liniștea apăsătoare:

— Ți-au dat căruța?

Toader îl privi mirat, dar dumirindu-se, răspunse cu înțeles:

— Păi nu vezi... Mi-au dat-o!

Din nou se așternu liniștea. Caii mergeau la țăcăneală.

Păreau singurele vietăți în după-amiaza aceea de vară, încremenită în zăduful lui iunie.

„Și aveam atîtea să-i spun, să-l întreb, își vorbi sieși Sabin. Parcă mi-a încleștat cineva gura!“.

„Ce o avea de gînd să facă? — se întreba și Toader Șofrone. S-o duce din nou la școală? Aș fi vrut să rămînă cu mine aici. M-aș fi simțit mai puternic. Da' de ce n-o vorbi nimic?“

— Și cînd ziceați că începeți secerișul? întrebă băiatul așa, ca-ntr-o doară.

Toader se întoarse spre el:

— Păi, nu ți-am zis nimic, dar dacă mă întrebi, ți-o spune: peste vreo zece zile.

— Ți-a-i grîu?

— Care? făcu bătrînul, mai mult să se afle în vorbă.

— Ți-a de colo, arată băiatul cu codoriștea bi-ciului.

— A, ăla? Da, e grîu... O să facem grîu mult anul ăsta... De n-o da vreo piatră peste noi...

— Aș, nu dă! îl asigură flăcăul, parcă sigur că, într-adevăr, nu va cădea grindină.

Dându-și seama că nu întrebasese încă de cei de acasă, Sabin se rușină, simțindu-se vinovat:

— Mama-Saveta este sănătoasă?

— Este!

— Dar baciul Vasile Tătăranu și ai lui?

— Toți sînt bine. Petre s-a liberat și el săptămîna trecută. A început să lucreze la gospodărie...

Sabin mai avea o întrebare pe buze, dar se sfia s-o rostească. Încercă pe departe:

— Lelea Matilda mai lucrează?

— Lucrează, și-i țeapănă, deși se plînge toată ziua de năduful ce-l are în piept și care o înecă...

— Ana?

— Ei, Ana este acum la o școală mare, la oraș, iar în vacanță lucrează socotitoare la sediu. Se zice că...

Bătrînul se opri și dădu din umeri.

— Ce se zice? se interesă Sabin, fulgerat de un gând prevestitor de rele.

— Ei, lumea spune c-ar fi în vorbă cu Virgil al președintelui...

Dar eu cred că-s numai vorbe, continuă bătrînul.

Discuția se încheie aici. Căruța apucase pe drumul de țară, acum pletruit, care ducea spre Gornești. Din față, sărind dintr-un hop într-altul, venea, legănîndu-se ca o rață, un GAZ. În urma lui se ridicau nori de praf.

— Uite-l pe președinte, zise moale bătrînul. Se duce la oraș. Nu poate să meargă cu căruța sau cu IRTA. Mă rog, numai cu mașina...

Mașina se apropie și, înainte de a-i învălui într-o perdea groasă de praf, îl văzură pe șofer și pe

Ion Pop făcându-le cu mina. Ba, Sabin avu impresia că președintele arăta spre ei rîzînd . . .

— Mîă, Sabine, mîă, să ieșim din praful ăsta! făcu bătrînul luînd biciul din mîna băiatului și cîcîind cu el spinările cailor, care începură să fugă în galop, hurducîndu-i pe cei doi de pe leagănul căruței.

— Oho! strigă băiatul, trăgînd de hățuri. De ce ai dat în ei, tată-Toadere! Ce-s ei de vină? . . . Oho, băieții! . . . Oho! . . .

Caii se liniștiră și reluară mersul la trap țacănit. Într-un tîrziu, băiatul întrebă:

— Președintele, tot cu neamurile, tot cu . . . să trăiți . . . în sus, să trăiți . . . în jos?

— Tot, confirmă Șofrone.

În zare se vedeau casele gospodariilor din comună. Ceva i se părea lui Sabin străin, necunoscut. Își dădu însă seama imediat despre ce era vorba și zise către Toader:

— Oamenii au tăiat salcîmii de prin grădini și au despuiat satul . . .

Bătrînul dădu din cap afirmativ:

— Așa-i! Astă toamnă președintele nu s-a ocupat ca oamenii să aibă lemne de foc. Și ce să facă ei, să rabde de frig? Au tăiat salcîmii. Unii chiar și pomii fructiferi . . .

În trap mărunt, la „țacăneală“, caii alergau cu nările în vînt.

— Știi — mai spuse Sabin înainte de a intra în sat — m-au primit în U.T.M.

Toader îl cîntări cu privirea.

— E bine, Sabine, e foarte bine, îngîă el . . .

După ce dădu ziua bună Savetei, care îl sărutase pe obraji, mirîndu-se cît de mîndru și mare se făcuse, Sabin se spală, mîncă și ieși în drum. Ar fi vrut să se ducă la Ana, dar îl ținea pe loc ce auzise de la Toader.

De alături îl zărise Vasile Tătăranu:

— Ia uite, măi, cine a venit! Fă-te încoa, să vedem dac-ai prins ceva cheag în mîini! Era jocul care-i plăcea lui: să vadă dacă îi putea pune cineva brațul pe masă, joc cunoscut prin alte părți cu numele de „braț de fier“. În comună, pe vremuri, doar Varga fierarul era capabil s-o facă. Sabin trecu podișca și intră în curte.

— Baciule Vasile, bine te-am găsit! Acum am picat. Petre este acasă?

— Petre! țipă el. Vino, că avem oaspeți. Dar pină una, alta, vino mătăluță încoace să vedem ce-ți poate osul.

Se așeză pe scaun, cu cotul pe masa din bătrătură și îl invită pe Sabin cu un gest să facă la fel. Băiatul se așeză și îi prinse palma. Încordă puțin brațul, apoi îl lăsă pe bătrîn să-i culce brațul pe tăblia mesei. Chiar atunci ieșea Petre din casă.

— Păcat c-ați făcut armata! zise Vasile Tătăranu, sculîndu-se de pe scaun. Și tu, ca și Petre. Sînteți încă de lapte. Ehe, cînd eram ca voi! ... Fumezi?

— Nu, baciule Vasile.

— Nici asta n-ai învățat! Să-l fi avut voi de sergent pe ăl de m-a învățat pe mine ...

Petre strînse puternic mîna întinsă de Sabin.

— Bine ai venit, mă! zise Petre. Apoi, încet: L-ai lăsat, nu? Sabin plecă ușor din cap. Și eu l-am lăsat — continuă Petre — ar fi dezamăgit dacă ar pierde și acest avantaj, pe care crede că-l mai are. Îmbătrînește, ce să-i faci ... Ia spune, cum a fost?

— Cum să fie? Ca la armată: instrucție, masă, somn și iar de la capăt. Tu, tu ce faci, c-ai venit de o săptămână...

Vasile Tătăranu făcu doi pași și se amestecă în vorbă:

— Uite, să ți-l spun — zise el. Vrea să plece din sat, să se facă orășean! Vrea să lucreze la fabrică!

Pe măsură ce vorbea, vocea i se înăsprea și i se adîncea șanțul săpat de griji între sprîncenele stufoase.

— Știi, tată, doar ți-am zis de ce. Iar dacă-mi ceri, îți mai spun de cinci, de zece ori, de cîte ori este nevoie, dar eu de rămas în colectivă nu rămîn! Merg unde m-or duce picioarele, merg la oraș, că de găsit o bucată de pîine să mănînc se găsește pentru cine vrea să muncească...

— Stai cuminte, măi băiete, că nu ești chiar de capul tău! În neamul nostru nu-mi amintesc de vreun copil să fi ieșit din vorba bătrînului său. Adică cum? Tu ești mai cu moț! Tu ai să mă faci de rușine? țipă Vasile Tătăranu.

Sabin se trase de o parte și prîvi mut și surprins.

— Ce, îi rușine să lucrezi la oraș? sări Petre, încruntîndu-se ca un cocoș.

— Nu te face că nu pricepi! Știi bine că prin rușine am gîndit altceva... Am gîndit că nu se poate ocară mai mare pentru mine decît să ieși din vorba mea.

Mălina, auzindu-i iar certîndu-se, ieși din casă și începu să-și facă de lucru în ogradă, stîrnind căiere de praf în urma legăturii de nuiiele ce ținea loc de mătură. Vasile o goni cu glas voit domolit.

— Lasă-ne, femeie, lasă-ne... Avem treabă de

bărbați și tu te bagi ca... Lasă-ne... Mergi, de vezi de cloșcă fiindcă-î vremea să iasă puii...

Vasile Tătăranu se întoarse către Sabin. Își trecu degetele noduroase prin mustață și reluă:

— Ca să vezi și tu cum se poartă! Se răsuci apoi spre Petre. Adică, crezi tu că eu m-am căznit și te-am ținut să faci la Cluj școala aia de zootehnist ca apoi să-mi zlei „rămii cu bine, tată“ și să zbori la oraș? Știi bine că te-am vrut și te vreau aici, lângă mine și lângă mumă-ta. Și asta nu pentru că am fi bătrâni și neputincioși, dar pentru că din șapte copii câți am crescut, ajunge că șase s-au dus pe la casele lor și au uitat de noi. Tu mi-ai rămas, mezinule, și te vreau aici! Înțelegi, ori ba? În ochii bătrînului apăruseră lacrimi.

Petre zvîrli departe chiștocul și spuse cu nădăd:

— Nu mă mai chinui și dumneata cu vorbe ce-mi sfredelesc sufletul. Dacă nu-ți înțelegeam voia, nu făceam școala aia...

— Ba ai făcut-o pentru că de mic îți plăceau animalele...

— E drept! Și acum îmi plac! N-am făcut școala cu gândul să am o patalama la mînă, ca unii... Am învățat cu sîrguință, dornic să muncesc în zootehnie, să cresc animale. Dar ce folos?

— Nu te înțeleg, măi băiete! Pe de o parte, vorbești că ți-e drag de vite, că vrei să faci treabă aici, în matca de unde-ți tragi viața. Pe de altă parte, vrei să dai bir cu fugiții! Mă — țipă Vasile Tătăranu — noi sintem talpa țării și nu putem pleca de-aici!... Și cînd zise „talpa țării“ își umflă foalele pieptului și se îndreptă din șale, dornic să pară mai în putere, mai arătos. Petre plecă fruntea.

— Tată, dumneata ai de bună seamă dreptate.

Dar eu am un motiv, știi bine. Așa că...

— Ce motiv, care motiv? se răsti bătrînul. Din ce aluat ești plămădit, măi Petre, de te sperii și o ici la goană cînd unul îți stă în cale?! Parcă n-ai fi din osul nostru, al Pădurenilor, care nu ne clințim din voia și dreptatea noastră cu una cu două.

— Asta așa este! Dar cînd cel care îți stă în cale este chiar președintele colectivei, cel chemat să meargă în fruntea oamenilor, să schimbe mereu lucrurile din bine, în mai bine... Cînd vezi că oricum încerci n-ai pic de spor, te apucă o silă și o lehamite... Nu știu cum să-ți zic, dar uitate, simt o amărăciune care mă îneacă... Lasă-mă, tată, lasă-mă!

Martor mut la scena dintre tată și fiu, Sabin crezu că este mai bine să plece. Dar Vasile Tătăranu îl apucă de mîină:

— Ei, vezi? Tu nu i-ai face așa ceva lui taică-tău...

— Are să plece și el, zise Petre.

— Ba nu, n-are să plece. El are respect pentru neamul lui...

— Și eu spun că are să plece. Sau să fiu mai clar: are să-l facă și pe el să plece...

Sabin căută curios spre prietenul său:

— De ce, Petre? Nici nu mă gîndesc. Abia aștept să încep munca.

— Ți-o fi fost dor de Popi, ai? îl luă peste picior Petre.

— Să-i ia dracu', ce-am eu cu ei! Îmi vîd de treaba mea!

— Așa am zis și eu... și Petre scoase o nouă țigară și o aprinse cu bricheta.

— Doar cu atît s-a ales din armată, adică cu ce-i mai rău! Mai bine învăța să-njure, constată trist Vasile Tătăranu.

— Ei măi, tată... dumneata n-ai învățat să fumezi în armată? făcu Petre, nițel stînjinit.

— Fumează, mă, fumează, dacă vrei, și bătrînul o luă amărit către ușa casei, lăsîndu-i pe cei doi cu ale lor.

Băieții rămaseră în picioare lîngă masă.

— Stai jos, zise Petre.

Sabin îl privi cercetător și se așează.

— Așadar, dezertezi și tu? spuse el trist.

— N-am ce face! Am încercat, dar nu se poate altfel! Ai să vezi că o să mă urmezi! Nu poți să te pui cu figura asta de Ion Pop...

— Dar ce s-a întîmplat?

— Nu ți-a povestit baciul Toader?

— Cu Pop?

— Și cu el, dar și cu bătrînul — și arată cu mîna spre ușa prin care intrase Vasile Tătăranu. Ai văzut doar...

— Măi, da' multe se întîmplă în lumea asta.

— Ce vrei? E lumea mare și-s mulți nebuni în ea!

— Ia zi-mi, Petre, ce-a fost cu Pop? îl îndemnă Sabin. M-ai făcut curios!

Petre își mai aprinse o țigară și începu:

— Bine! Am să-ți povestesc tot, așa cum s-a întîmplat.

Înalt, subțirel, dar vînos, cu părul puțin ondulat, șaten, cu ochii verzi spre albastru, cu o aluniță pe obrazul stîng, Petre era flăcău frumos. Dar brusc, buza și maxilarul inferior îi ieșiră înainte, deformîndu-i chipul. Strînse pumnii și încheieturile i se albiră. Făcu o pauză. Vocea i se cufunda în tristețe. Revedea cu ochii minții ultimele zile. Și începu să povestească.

— Am venit acasă din armată și eram dornic să încep munca la gospodărie. N-am apucat să lucrez

nici măcar o zi, pentru că după ce am terminat școala de tehnicieni zootehniști am plecat militar. Eram vesel. Pășeam pe uliță senin, încrezător în ce avea să urmeze. Mă simțeam ca un fulg. „Cine-i ca mine? O să fac minuni. O să le arăt eu ce știe Petre Tătăranu!“ îmi ziceam în sinea mea. De cu seară mi-am pregătit costumul cel nou. În prima zi așa se cade. Din respect față de locul unde vei lucra, față de conducere. În servieta mea, roasă de ani, aveam certificatul de absolvire a școlii. După ce am ajuns la sediu și i-am trecut pragul m-a cuprins o teamă nelămurită. Am căutat să mi-o înfrîng și am bătut la ușa biroului președintelui. Am intrat și m-am înclinat cu tot respectul ce i se cuvine unui conducător de unitate.

— Bună dimineața, baci Pop, sau, mă iertați, vreau să spun, tovarășe președinte! Mă prezint la datorie. M-am întors din armată și dacă se poate spune așa, sint proaspăt absolvent al școlii de tehnicieni zootehniști. Poftim repartizarea.

Președintele a ridicat privirea de pe hîrtoage și automat i-au fugit ochelarii de pe nas. M-a măsurat de sus pînă jos și nu a schițat nici un gest, de parcă nu m-ar fi cunoscut. Eu o băgasem pe minecă! Să știi că mă refuză! Am continuat:

— Mi s-a zis să mă adresez direct dumneavoastră...

Deodată, fața președintelui se luminează de un zîmbet deschis, prietenos.

— O, bată-te norocul să te bată, Petre! Era să nu te mai cunosc, ce mare te-ai făcut! Te-ai spițat ca un ghegeneral de pe vremea lui Franț Iosef! Fain fecior! Încă cițiva ca tine și se umple curtea gospodăriei cu fecioare dornice de măritat. Am mai schimba și noi fața, babele noastre ar putea să mai

stea pe acasă să îngrijească de plozi și de orătănii...

— Așa-i, tovarășe președinte! mă reped eu, deși știam că vorbele dinainte erau doar mieroase. Să creștem animale și-n colectivă, dar și-n gospodăriile oamenilor, că aduc venit...

— Stai, mă băiete, că nu sîntem la ședință. M-a luat și pe mine gura pe dinainte... Cum ziceam, mă bucur că ai terminat armata! Fiindcă ne ard buzele după un om de ispravă, mai cu carte, mai tînăr, că asta înseamnă și energie! Ș-apoi spune, ce-ai învățat tu pe la școală, ce știi și ce-ți place să faci?

— Am învățat multe, ca la orice școală, baciule. Din practică am învățat mai mult, cum se spune, m-am specializat. Am îndrăgit zootehnia. Îmi plac animalele de cînd eram mic. Ce-am învățat la școală e cam departe de cum trebuia tata în gospodărie...

— Măi Petre, tu știi a vorbi frumos, ca un avocat. Dar spune mai departe.

— La școală aveam o fermă nouă. Născută numai de cîțiva ani. Strașnică fermă, cum scrie la carte.

— Taci, nu mai spune!

— Ei și dumneata, baciule! Era faină. Mîncarea se aducea, se deșerta și se împărțea mecanizat. Gunoii se scotea tot așa. Ba chiar și adăpatul era automatizat! Dar mai strașnic era organizat lucrul în complexul de creștere a porcilor, unde am fost în practică. Acolo-i militarie, nu alta. Îngrijitorii parcă-s ostași sau muncitori de uzină! Toți în șalopetă. Înainte de a intra în grajduri, de le zice hale de producție, toți fac baie și se schimbă. La ieșire, încă o dată. Disciplină, nu glumă! Dar și rezultatele-s pe măsură! Dacă dumneavoastră vreți, s-ar

putea face așa ceva și la noi. La început, mai mic, apoi...

— Prea te-avînți, băiete, îmi tăie el elanul. Ce știți voi! Acum cei tineri ca tine, cărora nici tullei nu le-au dat pe sub nas, faceți pe deșteptii. Trebuie să mai stați, măi, să mai creșteți, să dați și voi ochii cu viața! Nu așa, una două, să luați taurul de coarne! Nu de alta, măi Petre, dar taurul împunge! Înțelegi tu? Împunge — repetă președintele, mulțumit de „poanta” găsită. Dar ce să mai lungim vorba — reluă Pop. Du-te acasă, Petre, și de mîine dimineată te prezinți la treabă. Vom vedea noi ce să-ți dăm de lucru. Slavă Domnului, avem atîtea găuri de astupat că dacă plouă cu ăștia ca tine și tot nu le astupăm!

La plecare, președintele m-a bătut prietenește pe umăr și mi-a urat spor la treabă!

Toată ziua nu mi-am găsit locul: nu aveam astîmpăr. A doua zi m-am trezit cu noaptea-n cap, pe la patru și jumătate.

— Stai liniștit, măi băiete, mai e vreme, îmi zice tata. Parcă n-ai ști că mergem la treabă ca ai de la oraș, la oră fixă. Și ora asta e mult după cîntatul cocoșilor.

— Nici chiar așa, tată. Lasă gluma!

— Nu-mi arde, măi, de glumă. E adevărul gol, goluț. Ba într-o dimineată, cînd vreo două muicri gureșe l-au luat la zor pe unul de ce vine abia la orele 8 la treabă, chiar președintele Pop a zis în gura mare: „Doar n-om munci din zori și pînă-n noapte! Acum e socialism și nu mai sîntem slugi la nimeni...” Și oamenii s-au dat după vorba președintelui, că sămînța de buruiană prinde repede.

— Bine, tată, dar eu de la dumneata am învățat că atunci cînd vine vremea cîmpului, n-ai somn decît cîteva ceasuri pe noapte... Iar la grajd se

merge cînd se mai îngină ziua cu noaptea, nu ca funcționarii!

— S-au mai schimbat oamenii, Petre, cît ai fost tu militar. Unii în bine, alții în rău... Dacă pleci acum spre grajduri, poate o să te întîmpine vreun ciine, dar om nici vorbă...

— Găsesc eu pe cineva... La școală ni se spunea că zootehnia — cea pusă pe făgaș de industrie — e un sector cu foc continuu. Vreau să văd cum focul arde și în colectiva noastră.

Petre făcu o pauză și mai aprinse o țigară. Apoi continuă:

— Crede-mă, Sabine, voiam să mă înham cît mai curînd la treabă! Așa că de vreme ce am apucat să mă îmbrac, mi-am zis că n-am ce păgubi dacă dau o raită pînă la grajduri! Și am pornit cu pas întins. Pe drum n-am întîlnit țipenie de om. Cînd am ajuns în dreptul casei lui Bolăneț am luat-o pe scurtătură, tăind direct prin grădină spre grajduri. Nici n-am băgat de seamă cînd am sosit la marginea satului. Eram cu gîndul aiurea. În depărtare se zăreau grajdurile colectivei. De-abia acum mi-am dat seama că de cîteva minute bunc liniștea dimineții era curmată de un vaier neîntreput, ceva neclar la început. M-am adunat în mine, dornic să deslușesc dacă ceea ce mi se păruseră a fi mugetele vacilor pornește, într-adevăr, dinspre grajdurile ce se zăreau deja. Da, nu mă înșelasem. Întregul cîmp părea să poarte și să aducă spre sat corul de mugete al bietelor animale. O neliniște soră cu spaima puse stăpînire pe mine. Nu puteam să-mi închipui ce s-a putut întîmpla cu vacile, de ajunseseră într-un asemenea hal de agitație. La școală aveam un grajd cu 108 vaci. Cînd grupa mea era de serviciu în tura de dimineață, eram la ușa grajdului cînd se crăpa de ziuă. Niciodată nu

mi-a fost dat să aud așa mugete. Am zorit pasul și curind am trecut pragul primului grajd, în care ușa, smulsă din balamale, stătea zvârlită într-o margine de șanț, sub o grămadă de bălegar. Vacile, costelive, numai piele și os, înotau într-o baie de noroi. Nici un așternut. Ieslele uscate și goale. Lihnite de foame și sete, animalele mugeau fără încetare. Cu durerea în suflet, cu ochi măriți a mirare, am ieșit din primul grajd și am pornit-o pe aleea dintre adăposturi. Alee e un fel de a spune, pentru că era aproape în întregime înecată în gunoi și must de grajd. În al doilea grajd, majoritatea animalelor erau culcate pe podea, de parcă se odihneau. Poste tot ugere uscate, zbîrcite. „De cînd n-or mai fi mîncat vacile astea? mă trezii întrebîndu-mă de unul singur. De cînd n-or mai fi băut apă?!“ Mă pregăteam să plec, să mă duc să-i spun președintelui ce văzusem, cînd am auzit la capătul celălalt un foșnet, un zgomot. M-am apropiat și am dat cu ochii de o mogîldeață de om pitic între o vacă ceva mai în putere și iesle. Pe jos, la picioarele vacii, un șîstar pe jumătate cu lapte. Omul se speriasc. Nu prea avusese de a face cu controale nici peste zi, darmitc în zori. Încercase, la început, să-și ascundă cît de cît înfățișarea, rămînînd dosit de după trupul vacii. Curînd însă se arată la vedere. Era numai o mină de om, tuciuriu, cu o înfățișare care se potrivea cu grajdul: nebărblerit de săptămîni, cu niște pantaloni care puteau găzdui doi cît el, găuriți la genunchi, lăsînd să se vadă niște ciolane uscate, maronii.

— Eu sîs îngrijitor aici, la vaci. Zlate sîmi zice, domnișorule. Pînă să vină careva, mai mulg și cu un fund de găleată cu lapte, să am pentru puradei. Dacă izbutesc să umplu găleata, o parte îl fac brîn-

ză. Să nu mă spui, domnișorule, lu' tetea Lungu, minca-ți-aș sufletu'.

— Dar cînc-i Lungu?

— E brigadierul nostru de la animale. Și dacă mă spui tot nu-mi pasă... De dat afară nu mă dă, nu-i dă mîna; că n-are alții...

Și lui Zlate i-a turuit gura ca o meliță. În mai puțin de un sfert de oră a deșertat tot sacul și l-a pus la curent pe „domnișoru“ cu toate cite-s vechi și noi în zootehnia colectivei.

Șugubăț, Zlate a încheiat:

— Dă bază la ele este apă, paie și bătaie! D-aia n-au lapte și-s căzute toate, domnișorule...

Am plecat de la grajduri cu urechile vijîind și cu tremur de mîini! Pe drum am încercat să-mi rînduiesc gîndurile, simțămînte, dar n-a fost chip! O idee mi-a venit cît se poate de clară. Președintelui nu-i voi spune decît în ce stare am găsit vacile și că aș vrea să pună umărul la redresarea sectorului zootehnic...

Președintele m-a ascultat la început tăcut, dar încruntat, apoi și-a ieșit brusc din pepeni și a urlat:

— Cine ți-a dat ție voie, țîncule, să-ți bagi nasul unde nu-ți fierbe oala! Mi-am zis eu ieri că ești periculos, că ai venit cu teorii și cu gură mare...

— Dar, tovarășe președinte, m-am gîndit că veți fi mulțumit dacă mă înham să fac treabă la vaci...

— Să te înhami la tac-tu, ori unde-i vrea! Eu n-am nici un post liber!

— Tovarășul de la raion, mi-a zis că pot începe imediat lucrul în colectivă.

Spusele mele îl cam încurcaseră pe președinte, așa că, după o clipă de îndoială, zise:

— Da' ce?! Am zis eu altfel? poți să începi chiar

din clipa asta! Dar la sapă, măi băiatule, la sapă, în echipa lui Tănase!

— E nevoie și la zootehnie de oameni. Eu sînt tehnician zootehnist, am calificare...

— Adică, cum vine asta? tună președintele. Mă înveți tu pe mine, mucosule, unde să te repartizez? Ai?! Dacă vrei la sapă, dacă nu, du-te unde poți.

Petre răsufală adînc.

— Ei, acum știi de ce vreau să plec d-aici!

Se ridică de pe scaun, străbătu încet, parcă oboșit, cei cîțiva pași care-l despărteau de fîntînă, prinse roata cu o mîină și începu a zmuca puternic, trăgînd găleata afară. O așeză pe buza fîntînii și sorbi din ea cu lăcomie. Apa sărea și-l stropea peste picioarele goale, vîrite în niște troci. Sabin îl urmări în tăcere. Cînd termină de băut, îi aruncă:

— Ei bine, eu tocmai pentru așa ceva n-aș pleca! L-aș înfrunta! M-aș duce la organizația de partid! Chiar așa, cine e secretar?

— Nicodim Boldiș, răspunse Petre.

— Și el n-are un cuvînt de spus în comuna noastră?

— Are, cum să nu, însă Popii sînt deocamdată mai puternici. Ș-apoi în partid sînt înscriși încă puțini oameni... Președintele ăsta face ce vrea!

— Bine, dar ce zic oamenilor?

— Nimic! Unora le e frică, pe alții, pe navetiști, nu-i interesează!...

Sabin nu voia să recunoască, dar, într-un fel, îi dădea dreptate lui Petre. Nici el n-ar fi știut cum să se descurce într-o așa încîlceală.

— Și cînd te gîndești, măi Sabine, că sînt gospodării unde treburile merg cu totul altfel. Am fost, nu de mult, la colectiva din Bănești. Deși se află în apropierea unui oraș mare, nu duce lipsă de

brațe de muncă — și încă tinere! Oamenii au mult de muncă la ei în sat, lucrează bine și câștigă bine! Frumoase împliniri! Băneștenii trăiesc altă viață și muncesc cu tragere de inimă! Dar președintele cooperativei, Costică Mareș, este un om de ispravă!

Într-adevăr, fiindcă folosesc mai bine pământul, roadele au fost bogate an de an! Era o zi obișnuită de iulie, în dimineața căreia i-am găsit pe cei din Bănești în drum spre câmp.

Cit cuprindea ochiul — o uriașă grădină de legume. Cum se spune „prin livezi albinele...“, pe câmp, asemenea lor, femeile. Se lucra de zor la prășitul verzei de toamnă. M-a încântat fiecare plantă: numai fir și fir, nici cu lupa nu puteai vedea o buruiană! Am vorbit cu oamenii, ce mai, este o pildă pe care ar trebui s-o urmăm și noi!

La Bănești se cultivă demult legume. Munca este migăloasă, dar nu-i mai puțin adevărat că este frumoasă și bănoasă. În truda lor oamenii s-au deprins să îndeplinească învățătura părinților cu tehnologiile moderne: știu să folosească din plin brațele de muncă, să răsădească soiuri de mare productivitate... Animalele sînt valoroase, că zootehnia e darnică cu omul gospodar!...

Ce să mai zic, s-au apucat și de împletituri, fac și cărămidă, fac de toate!

Ce zic? Așa să tot lucrezi! Aici președintele e una cu toți oamenii. Își pleacă urechea la fiecare.

Primăvara fusese năbădăioasă, pusă parcă pe șotii. Nefiresc de timpurie la început, făcînd să inunde vegetația, cu explozii de flori în livezi, o luase razna spre sfîrșitul lui aprilie și începutul lui mai, cu niște zile și nopți reci, care înspăimîntaseră

pomicultorii, făcându-i să le stea inima în loc pentru soarta poamelor. Dar totul trecuse cu bine. Vara venise obișnuit la începutul lui iunie, cu căldură și cu siguranța belșugului de roade oglindită în frumusețea lanurilor de grâu, ce se îngălbeneau văzînd cu ochii, făcându-i pe oameni să simtă deja în nări aroma de pîine nouă.

De mulți ani nu fusese o vară așa de frumoasă care-i făcea pe toți să fie mai voioși ca niciodată, presărînd chiar și în cele mai serioase discuții multe vorbe de duh.

Pe măsură ce iunie se înscăuna, căldura creștea moleșînd în miezul zilei toată suflarea. Cîinii, lăptoșii cîini din sat, se afundau pe sub șuri sau șoproane, nepăsători chiar la intrarea străinilor în curți, pe care-i întîmpinau doar cu un leneș mîrîit.

Moțăiau, întinși cu botul pe labe, cu ochii întredeschiși, numai din cînd în cînd cite o muscă obraznică le gîdila botul.

Vacile domnului, gîze roșii și nevinovate, care cu o lună în urmă căutau cu lăcomie căldura, răsfățîndu-se pe scîndurile gardului, la soare, se aciuseră de acum în locuri ascunse, numai de ele știute.

Doar oamenii, în ciuda căldurii, intraseră cu tot sufletul în truda verii, pregătind momentul cînd aveau să strîngă cu sîrg, din zori și pînă în noapte, roadele întinselor lanuri.

Toți, țărani, mecanizatori, ingineri, activiști verificau mașinile, curățau magaziiile, organizau și urmăreau echipele pentru seceriș.

Tot ce era legat de viață, pămînt și soare, aer și apă, plante și animale și mai ales oamenii, aveau că vara intrase în depline drepturi.

La poalele ultimului deal din șirul de coame ce se undulează descrescînd dinspre munte, apare, spre sud, un șes mînos. Aici este Rotunda — veche vatră de moșneni, buni gospodari. Dealul ce străjuiește satul împunge cerul cu o muchie uniformă, fără cocoase sau șei, de parcă ar fi fost netezit cu mistria de o mină uriașă. Spre stînga este tăiat de o vale, de unde, cu apele agitate, pătrunde în cîmpie rîulețul Repedea.

Rotunda trecea în raion drept una din cele mai bogate așezări. Avea și teren de cultură în partea de șes, cu pămînt gras, de unde se obțineau recolte mari de cereale, iar în apropierea satului — grădina de legume udate de motopompe cu apa din Balta Lungă, dar și o vie în terase, pe partea bătută de soare a dealului. Toate acestea făceau ca oamenii din alte părți să vină cu plăcere la Rotunda.

În aceeași după-amiază de iunie, cînd Petre povestea cu durere ce văzuse în grajduri, Volga președintelui Pop alerga pe șoseaua care întovărășea Repedea și se afunda în pădurea Strîmba. Mașina era condusă cu mină sigură de Vilică, băiatul cel mare al lui Andrei Pop, fratele președintelui.

Limuzina neagră a președintelui avea o poveste cu tîlc. În urmă cu aproape un an, consiliul de conducere hotărîse ca gospodăria colectivă să mai achiziționeze o mașină, GAZ-ul nefiind de ajuns.

Delegați împuterniciți au plecat la Cluj și s-au zbatut să cumpere de la o instituție o Volgă, în perfectă stare, cu mica sumă de unsprezece mii de lei. Instituția o scosese din uz pe motiv că își îndeplinea norma de km prevăzuți. Prețul de vînzare, prin virament, fusese stabilit ca pentru o unitate socialistă. Adusă la colectivă, elegantă, Volga neagră staționează aproape o lună în garaj lîngă cîteva autocamioane scoase la reformă. După încă o lună, o altă

adunare generală hotări că achiziția făcută nu era corespunzătoare; și pe drept cuvânt: ce nevoie avea gospodăria de o limuzină! Așa că s-a stabilit vinderea ei la licitație. În ziua hotărîtă pentru înstrăinarea automobilului se prezentă un singur licitator: Nicolae Mărgineanu, inginerul colectivei. Acesta licită și din lipsă de contracandidați Volga îi fu vîndută tot cu unsprezece mii lei. Legal, cu acte în regulă! Dar Nicolae Mărgineanu n-avea carnet de conducere și n-avea timp să umble să-l obțină. Așa că vînduse automobilul, după o săptămînă, tot cu acte în regulă, președintelui Ion Pop. Și așa ajunse Pop proprietarul limuzinei. Peste cîteva luni un control financiar sesizase niște nereguli, cel mai grav fiind acela că un obiect preluat la preț de achiziție prin virament nu poate fi înstrăinat pe bani lichizi unui particular. Dar lucrurile se aranjază. Mai mult, umblau zvonuri că toată povestea fusese îndelung și meticulos regizată de președinte și oamenii săi, ca să pună mîna pe mașină. Dar nimeni nu dovedise nimic. Volga era folosită de președinte ori de cîte ori aveau drumuri la Cluj sau în locuri unde trebuia „să facă față“, cum obișnuia el să zică.

Acum mașina înghițea kilometri pe drumul asfaltat ce lega Rotunda de Cluj. În față, lângă șofer, ședea președintele gospodăriei, Pop, în spate Toma Grigoraș de la Consiliul agricol și inginerul colectivei, Nicolae Mărgineanu. Alergau zoriți la Cluj, pentru că trebuiau să fie neapărat la o ședință. Ședințele erau viața lor: ieșeau dintr-una ca să intre într-alta! Pe cîmp nu prea aveau timp să meargă. La Rotunda fusese o ședință organizată de Comitetul raional de partid, cu toți președinții de gospodărie din raion, și nu întîmplător. Faima colectivei Rotunda trecuse demult granițele raionului, era bine cunoscută în regiune, ba și în țară. De altfel, la

această adunare se îmbulzeau și unii președinți ca să vorbească și ei despre realizările lor.

La ședința de la Rotunda, președintele Pop nu avusese cu ce să se laude. Ba, secretarul cu probleme agricole îl ridicase chiar în picioare, ca să-l vadă toată lumea, și îl criticase aspru, atrăgându-i atenția că așa nu mai merge. Comuna avea rezultate slabe nu numai în zootehnie, unde abia reușeau să aducă planul pînă la jumătate, dar și la cultura mare. An de an, nu se făcea planul la grîu și la porumb, necum la alte culturi.

— Așa ceva nu se poate permite! spusese indignat secretarul. Rog Consiliul agricol să ia măsuri corespunzătoare!

Președintele luase multe prafuri în viața lui și era obișnuit, dar de astă dată se sperie de-a binelea. Ceru cuvîntul și se angajă să ia măsurile cele mai eficiente; și mai anunță că anul acesta vor face planul la grîu. Secretarul îi atrăsese atenția:

— Bagă de seamă, tovarășe Pop, dacă nu te ții de cuvînt, am să te pun în discuția organizației de partid. Dar apropo: tovarășul Nicodim Boldiș, de ce n-a venit la ședință?

— Are o problemă de familie, răspunse inginerul-șef Mărgineanu.

Președintele știa că a te pune în discuție era ca și cum te-ar fi destituit pentru incompetență și se sperie din nou la gîndul că n-ar putea obține cantitatea de grîu planificată. Se mai calmă cînd îl văzu pe Grigoraș că îi face semn să stea liniștit.

Acum, în drum spre Cluj, peste cei patru călători din mașină se lăsase o liniște apăsătoare. Vilică, după ce aflate din discuții de ce era Pop îmbufnat, nu-și făcea griji, fiindcă știa că unchiu-său știe să iasă basma curată, cum ieșise și din alte încurcături. Fumau toți patru și Vilică fusese obli-

gat să deschidă două geamuri, altfel n-ar mai fi putut conduce: îl usturau ochii. Pop împărțea cu dărnicele țigări. Îi plăcea să pozeze cu țigara între degetele miinii stingi ca să i se vadă ghiulul gros de aur cu un rubin mare de pe degetul mic, de care era foarte mîndru. Jinduise de mult după un astfel de inel și totdeauna încerca o mare bucurie cînd și-l admira dar mai ales cînd i-l admirau alții.

Tăcerea o destrăamă inginerul. La o depășire bruscă, mașina balansă în stînga, apoi în dreapta, aruncîndu-l pe Mărgineanu peste Pop. Deschise ochii și țipă către șofer:

— Măi Vilică, ce faci?

Șoferul dădu drumul unui hohot de rîs:

— V-a fost frică, ai?

Grigoraș se întoarse către cei din spate și se adresă inginerului:

— Nu-ți fie frică, inginerule! Tu ai să mori într-un butoi de vin, nu accidentat pe șosea! Ai cam început s-o iei razna, nu te mai poți abține!

Și către președinte:

— Mai strunește-l, Ioane!

Președintele interveni, împăciuitoare:

— Ei, și dumneavoastră, a băut și nepotu' cîteva pîhărele.

— De acord, mă, dar dacă treaba asta ajunge la urechile secretarului, îl schimbă cît ai zice pește! Asta-i antialcoolic! Ai văzut că nici nu fumează?...

Gîndul că secretarul cu probleme agricole l-ar putea pune în discuție îl muncea pe Pop încă de cînd părăsise Rotunda.

— Tov' Grigoraș, cum crezi dumneata c-am să fac grîul anul ăsta?

— De ce te-ai înfipt președinte la gospodăria voastră? Trebuia să stai în banca ta, dacă nu te descurci! Mă, președinte fără energie și dragoste de

muncă este un fel de ... nu găsi cuvântul potrivit ... un fel ...

Grigoraș făcu semn cu mîna după o țigară. Pop îi întinse pachetul. Omul agriculturii raionului luă o țigară și o aprinse de la bricheta lui Mărgineanu, trezit acum de-a binelea. Inginerul interveni și el:

— Chiar așa, nea Lazăre, cum mă descure după seceriș?

— Asta-i treaba voastră, descurcați-vă! Pune-te cu burta pe treabă, adu-i și pe ăilalți lingă tine, învață și tu după atîta vreme cum să muncești cu oamenii!

— Vezi că la adunarea generală a colectivităților, să le prezinți problemele mai importante care s-au ridicat la ședința asta de la Rotunda ... Și mai deschide și tu ochii, vezi ce-i în jurul tău, că nu te putem apăra toată viața. Fă-ți rost de un inginer sau tehnician zootehnist la ferma de vaci. Nu poți rămîne mereu în coada raionului! Mișcați și voi, obțineți și voi rezultate mai bune!

— Mă gîndeam să țin postul pentru băiatul meu, cînd o ieși inginer zootehnist ...

— Pînă iese fi-tu inginer, angajează pe careva și p'ormă îi vedea ...

— În regulă, am unul în sat.

Volga făcu un ocol și intră pe una din străzile principale ale orașului.

Cînd plecase de la Petro, pe seară, Sabin era atît de zdruncinat, încît simțea că trebuie neapărat să rămînă singur. Nu-i venea să creadă: era posibil ca președintele să se poarte așa cu un tînăr dornic să se înhame cu rîvnă la lucru? Mîncă ceva în fugă și, ocolindu-l pe Toader, care ar fi vrut să-l întrebe

una sau alta, se trase pe prispă, unde mama Saveta aşternuse o saltea şi-i încropise un pat pentru noaptea. Motivase, şi aşa era de fapt, că dorea să doarmă o noapte afară. Toader şi Saveta îşi dăduseră seama că voia să fie singur şi-l lăsaseră. Un greiere îi vegheă somnul pînă spre ziuă, însoţindu-i visele cu ţîriitul său.

Toader se trezi primul. Era deprins de o viaţă să deschidă ochii fără ceas deşteptător. Îmbrăcat numai în maiou şi pantaloni, se îndreptă spre fîtină, cu paşi egali, de om muncit, paşi de ţăran care supune pămîntul pe care calcă.

Cu mîinile făcute căuş, luă apă din ulcică şi o aruncă pe faţă şi pe gît, însoţindu-şi mişcările cu sunete guturale de plăcere. Saveta veni şi se aseză tăcută la dreapta lui, cu ştergarul înflorat pregătit. După ce aruncă ultima oară cu apă pe faţă, fără să se întoarcă, Toader întinse mîna după el. Scena se repetase de mii de ori de-a lungul anilor ca într-un ritual matinal. Gestul acesta simplu, de a sta lîngă soţ şi a-i înmîna ştergarul dimineata, după ce se spală, arăta parcă supunerea străveche a femeii faţă de stăpînul casei şi tatăl copiilor ei.

Pe cînd se îngîna ziua cu noaptea, Sabin se trezise brusc. Cineva bătea în poartă şi striga:

— Măi Toadere, măi!

Sabin sărise din aşternut şi, aşa cum era, numai în izmene şi cămaşă, venise la colţul casei şi privise spre uliţă. În poartă, lîngă o căruţă, şedea moş Avram Socaciu. Cînd acesta îl văzu, întrebă:

— 'Mneata! Voi luaţi ceva?

— Ce să luăm?

Deşi dormise somn de plumb, Sabin parcă ar mai fi tras încă un puiuleţ. Dar îi părea bine că fusese trezit de dimineată. „Numai aşa am să mă

scol de-acum încolo“, hotărî el. Din poartă Avram Socaciu îl zori:

— Du-te, Sabine, și întreabă-l pe tată-tu!

Din fundul grădinii tocmai venea Toader Șofrone cu un braț de crăci tăiate scurt, pentru foc.

— 'Mneața, măi băiete!

— 'Neața tată-Toadere! A venit baci Avram, cică „luăm ceva?“

— Apăi, cum nu? Sigur că luăm! și Toader porni încetișor către poartă. Avea un mers greoi, bătrînesc.

Sabin nu se putuse stăpîni:

— Dar ce are moș Avram de-a venit cu noaptea-n cap?

Fără să se întoarcă, Toader răspunse:

— Azi este el de rînd...

De ce venise moșul în zori și ce era cu rîndul acela, avea să se lămurească Sabin mai tîrziu. După ce dădură binețe, cei doi bătrîni schimbă cîteva vorbe:

— Avrame, aș vrea...

— Ce să-ți iau?...

— Ieri am fost și eu la Cluj, s-aduc băiatul de la gară, mi-am cam luat...

— Părădăici, ceapă, vinete?

— Aml... Poate mai găsești și altele, că Saveta mea a împărțit cu Mălina tot ce-aveam prin casă și n-o să ne ajungă. Uite banii!

Baci Avram dădu zlua bună și îndemnă caii, ca să-i oprească mai sus, la poarta lui Vasile Tătăranu, unde repetă strigarea către gospodar.

După plecarea bătrînului, Sabin își întrebă tatăl:

— Ce-a fost toată discuția asta cu baci Avram?

— Ce știi tu, flăcăule?! Ai fost plecat de pe aici și nu mai cunoști rînduielile. Ca să zic așa, ne-am modernizat și noi! Facem aprovizionare și noi!

— Nu pricep, să mă tai! Cum, adică?

— Vezi tu prin grădină părădăici, ori ardei? Brinza ce-am primit-o de la colectivă s-a terminat de mult! Și trebuie să mîncăm și noi, nu?

— Așa-i! Dar de ce nu pui în grădină legume? De ce nu crești o vacă, tată-Toadere?

— Uite că ne-am dezobișnuit de-acuma. A adus Pop obiceiuri noi, mai boierești...

Saveta puse pe masă o tigaie cu ouă făcute jumări.

— Uite că și ouă aducem, fiindcă ne-au murit găinile... se băgă în vorbă și Saveta. Și-apoi e mai ușor așa.

Sabin simți un nod în gît.

— Și crezi, dumneata, tată-Toadere, că așa e bine?

— Poate ar trebui să se deschidă-n sat o prăvălie...

— Pe cîte știu, acum doi-trei ani dumneata puneai în grădină și roșii și castraveți și ardei și fasole! Să nu mai vorbesc de ceapă și usturoi! De ce nu mai pui?

— Poate c-am îmbătrînit ori m-am lenevit și eu...

De dincolo, de după gard, Vasile Tătăranu le dădu binețe. Ieșise din casă și se spăla zgomotos, suflînd ca un armăsar alergat o zi întreagă. Mălina trebăluia pe lîngă soba de afară. Un fum acru, iute, de lemn ud se ițise și peste gard, la Șofrone. Vasile Tătăranu trînti cîteva vorbe gloduroase la adresa sobei ce scotea fum.

De o parte și de alta a gardului, oamenii înfulecau tăcuți. Vasile Tătăranu termină repede, se ridică de la masă și strigă peste gard:

— Toadere, vin pe la tine!

— Aveți timp dimineața să stați și de vorbă! constată Sabin.

— Avem, băiete, că pînă ne adunăm se ridică soarele sus. De, ca la oraș! rîse minzește Toader. Ce să te mai miri că ne aprovizionăm din piață? Asta-i...

Vasile Tătăranu, cu sapa pe umăr și cu o traistă în mînă, pătrunse în curtea lui Toader Șofrone și veni spre masa unde ședeau cei doi. Se așază pe bancă, lingă ei. Oftă:

— Nu-ș-ce-am, mă dor picioarele!

— Bătrînețe, Vasile, zise Toader.

— Ei, bătrînețe! Am niște reumă, care mă-ncearcă mereu cînd e a ploaie. Privi în sus. Continuă: Știu eu, s-ar putea să plouă pe seară sau mîine.

— Și pe mine m-a-njunghiat șoldul ăsta, făcu Toader, pipăindu-și partea strivită de scocul morii.

Fără să vrea, lui Sabin îi veni în mîinte că mai totdeauna oamenii în vîrstă simt plăcere să-și comunice unul altuia durerile fizice și mai puțin pe cele ascunse în suflet. Așa bănuia că trebuie să fie și cu tată-său Toader... Sabin însă n-avea de ce să se plîngă: era tînăr, sănătos, în față i se deschideau toate cărările vieții. Care cărări? Își aminti de discuția cu Petre. Chiar așa să fi fost? S-au schimbat oamenii în sat. Se trezi întrebîndu-l pe Vasile Tătăranu:

— Și dumneata te aprovizionezi de la oraș?

Cel întrebat își miși ochii. Părea mirat. Răsucea tacticos o țigară.

— Păi, cum altfel? Nu mi-a adus Toader ce-mi trebuia?! Avram m-a sculat degeaba în zori.

— Dar cum ați ajuns la obiceiurile astea?

Tătăranu continuă să-și lipească țigara și se chinui cu amnarul.

— Nu-l las pe ăsta nici mort! zise el, arătînd spre amnar. Chibritele strică gustul tutunului. Aşa-i, Toadere? şi pînă să vină răspunsul, se întoarse la întrebarea lui Sabin. Dacă oamenii n-au mai pus în curte, trebuiau să aducă şi ei de undeva. Ce să facă? Stăm prost şi cu nutreţul pentru animale. Cu ce să creşti porci, păsări sau o viţică?

— Şi Pop ce zice?

— Pe Pop îl doare exact în cot! El şi ai lui au de toate! Secretarul Boldiş ne dojeneşte pe toţi, dar noi parcă-l auzim numai pe Pop!

— Dar atelajul ăsta, omul, cine-i montează? Că bănuiesc că nu-i convine să piardă o zi? Cine-l plăteşte?

— Cum cine? Noi, colectiva! sări Toader. Ce contează o căruţă şi un om? Pop nu-i prost! Să-i sară oamenii în cap? Închide ochii! Se face că plouă!

Sabin rămase uimit de răspunsul pe care îl primise. Nu se aşteptase ca Toader Şofrone să spună atît de uşor toate astea. Era chiar revoltat! Se pomeni zicînd:

— În loc să duceţi la oraş, le luaţi ăloră bucătăica de la gură!

Vasile Tătăranu se uită spre Toader Şofrone, parcă întrebîndu-l din ochi.

— Dacă am face aici producţie cum trebuie, n-am lua de la oraş! Dar vezi bine că nu e! Nu ajunge! Chiar nici nu ştiu cum să-ţi explic... E ceva care scîrţîie la noi! Unii înţeleg greşit agricultura nouă, ca Pop al nostru, cu neamurile şi prietenii lui!

— Şi de ce nu le atrageţi atenţia? sări Sabin.

— Ai dreptate, dar crezi că n-am încercat? De, au în mînă pîinea şi cuţitul! Ştiu să intre pe sub pielea şefilor, să-i laude! Dacă-i merge lui bine, crezi că-l mai doare pipota de altul? Aş!

— Asta-i rău, baci! Vasile! Ar trebui să ne doa-

ră pe toți, dacă unul n-are. Și-ar trebui să luptăm ca să aibă. Dar organizația de partid nu-și spune cuvântul?

Toader Șofrone oftă:

— Îl cunoști doar pe Nicodim Boldiș, zise el. Băiat vrednic, deștept! A fost la o școală de partid și s-a întors, a luat taurul de carne, dar s-a lovit în piept cu Pop. Am avut astă primăvară o adunare generală a membrilor colectivei în care el s-a ridicat și a spus că nu-i bine să desființăm grădinile de legume, că nu trebuie să trimitem la oraș pentru aprovizionare de două ori pe săptămână. Crezi că a răzbit? Nu! Pop l-a pus la punct: „Oameni buni — a zis el — doar Nicodim vrea să mănânce legume și să aibă porc“. Și oamenii, ca oile, după el. „Așa-i, așa-i!“ Fiindcă, într-adevăr, Nicodim este printre puținii din sat care mai are grădină de legume în spatele casei și o parcelă cu lucernă pentru animale... Ei, ca Pușoașii, Bordeștii și încă vreo doi-trei, care la fel ca Tătăranu, se opun din răspunderi lui Pop și alor lui. Numai că, din păcate, nu prea au spor. Știi cu ce s-a ales Nicodim după ședință? Cu ponoasele! Cu anonime la raion, — știm noi cine le scrisese — precum că instigă oamenii! Ei, ce zici? A fost și anchetă. Dar cei care au venit în anchetă tot n-au putut îndrepta lucrurile.

— Eu m-am întâlnit cu el, îi luă vorba Vasile Tătăranu, și mi-a zis: „Sîntem prea puțini, baciule! Vasile! Deocamdată. Să știi însă că eu nu mă-nchin! Nu! Sînt convinși că va veni ziua cînd o să fim mai puternici, cînd oamenii au să vadă clar că Pop nu le apără interesele. Atunci o să facem din satul ăsta o bijuterie. Sînt convinși că va veni și ziua cînd tinerii noștri nu vor mai pleca la oraș. L-am așteptat pe Petre al dumitale să vină din armată. Acum sînt greutăți, înaintăm ca melcul și oamenii se cam

sperie. Organizația de partid încă nu-i suficient de puternică. Trebuie să luptăm pentru adevăr. Toți așteptăm însă ca altcineva să ne dea imboldul, pentru ca și la noi să curgă „lapte și miere!“ Așa și cu Petre! Abia a dat ochii cu Pop și, gata, se pregătește s-o ia din loc la oraș“, încheie trist Vasile Tătăranu.

Sabin își reaminti de discuția lui cu Petre și gândi cu voce tare:

— Eu n-am să plec, orice ar fi!

— De ce să pleci? întrebă mirat Toader. Locul tău este aici, unde ar fi stat și taică-tău, dacă putea. Sărăcia l-a obligat pe el să plece. Pe tine cin-te obligă? După cum vezi, avem de toate.

— Ziccam și eu, așa. Brusc tresări. Tată-Toader, cu am plecat spre S.M.T. Vreau să încep chiar de azi munca. Am furnicături în degete. Strigă: Sărut mina, mamă Savetă! Sănătate, baciule Vasile! Sănătate, tată Toadere!

Cei doi bătrâni îl urmăriră cu privirea. Pe uliță apăruseră oameni cu sape pe umeri care mergeau către sediu, unde avea loc adunarea și de unde erau duși cu autocamioanele la cîmp.

— Ce zici de ei? făcu Toader Șofrone.

— Zmei, asta sînt! Totuși, Toadere, zic că băieții ăștia au dreptate. Ar trebui să facem ceva, prea ne-am lăsat pe tînjală! Și nu este bine!

— Cred că știu ce am de făcut, răspunse Șofrone căzut pe gânduri. M-am adresat odinioară mai sus, pentru problema aceea a lui Avram și pentru excluderea mea din partid. Acum am să mă adresez direct Comitetului Central! Trebuie să se facă lumină!

— Asta-i cel mai bun lucru de început, Toadere... Hai, să mergem, este trecut de șapte.

La S.M.T., Sabin se înțelese imediat cu directorul: a doua zi putea începe lucrul. Ceruse să fie repartizat brigăzii de tractoare a gospodăriei și cererea îi fusese aprobată. Era normal, de altfel. Întîlnirea cu foștii lui tovarăși de muncă îl destinsese puțin. Îi mai fugiseră gîndurile. Așa că atunci cînd plecă spre casă după vreo trei ore, fluiera vesel. Ar fi vrut să treacă pe la sediul colectivei, ca măcar să schimbe cîteva vorbe cu Ana, dar se răzgîndi. Se întoarse către casă.

Toader Șofrone și Saveta erau la cîmp. Singur, se lăsă furat de închipuire.

Gîndul că Ana l-ar putea părăsi pentru sfrijitul de Virgil i se păru la început ceva de domeniul fanteziei. Treptat însă îi pătrunse în suflet îndoiala. Virgil era student la medicină veterinară, viitor medic. Apoi era fiul președintelui, om cu stare, cineva în sat. Se putea compara el, biet tractorist, cu Virgil? Nu, de bună seamă că nu! Își aminti că atunci cînd venise în permisie și adusese vorba de însoțitoare, lelea Matilda se uitase urît și-l luase cam răstit: „Da' ce-ți veni? Ți-ai gătat armata? Ai vreo stare? Om trăi și om vedea!...”

Sosise în sat de două zile și o văzuse pe Ana doar în fugă. Seara, la poartă nu venise ea, ci îi trimisese vorbă prin Mărunțelu, că n-o lasă Matilda, ca să nu-i iasă vorbe în sat. Avea dreptate, gîndise el, dar...

Își aminti de jurămintele lor. Ea spusese:

— Să mă bată baiu cel rău, Sabine, dacă nu te-oi aștepta! Da' și pe tine, dacă după cătănie nu mă iei, ori te încurci cu vreuna de la oraș! Jură și tu.

Și Sabin jurase:

— Să mă fac ca nuiăua, să mă topesc ca său! de luminare, să fiu galben ca floarea de rapița,

dacă voi iubi o altă fată și nu mă voi însoți cu tine.

Jurămintele le pecetluiseră cu un sărut lung.

Nu, Ana nu-l putea înșela! Și atunci mintea i se luminează: Virgil o place, desigur, dar aceea care dorește prietenia cu el, este, fără îndoială, Matilda! Hrăpăreață, dornică de avuție — așa cum aflase de la alții, mai vîrstnici ca el — femeia aceasta își adusese aminte de vremea cînd ținea „Banca Matilda” și făcea ce voia. Acum, probabil ar fi vrut s-o împingă pe Ana spre Virgil, pentru că el era cineva.

Brusc, Sabin se întristă. Matilda — voia binele fetei, să-i asigure viitorul. El, mecanic-tractorist, ce-i putea oferi?

În prima duminică de la venirea din armată se hotărî să-i facă Anei o vizită „oficială”. Matilda n-avea cum să-l oprească. Se îmbracă de sărbătoare și pleacă. Ulița forfotea de lume.

Ajuns acasă la Ana, Sabin se tot sucise pe lângă bunica fetei, pînă îndrăzni:

— Las-o, lele Matildă, să meargă cu mine la cămin. Nu ne-am văzut de atîta vreme.

Femeia i-o tăie scurt:

— Nu, Ana are treabă. Și cînd zic nu, așa rămîne!

— De ce, lele Matildă? mai încercă Sabin s-o îmbuneze.

— Apăi, dacă taică-tău nu are ce-ți da de lucru, noi avem. Seara-i horă. O să meargă la joc. Pînă atunci lucră.

Sabin n-avu ce face și nu mai insistă. Matilda era de neînduplecat.

— O să vin deseară, lele Matilda...

— Vino, vino deseară...

Pe uliță, Sabin era ca plouat. Nu s-a simțit atît de descumpănit nici la prima tragere, cînd n-a nimerit ținta și locotenentul l-a muștrat. L-a prins

bine atunci. A luat armata în serios. Aici e cu totul altceva. Ce să faci cu lelea Matilda? Una-două nu te mai lasă să-i calci pragul! Ori asta ar însemna să o piardă pe Ana!

Mergînd, așa, pe uliță, se auzi strigat.

— Sabine, nu mai vezi lumea? Te-ai ajuns!

În fața unei case, pe o bancă, stăteau trei vătăgani. Unul, Done Măruță, îi era prieten, dar mai mare cu vreo doi ani. Toți trei erau muncitori la oraș. Sabin tresări.

— A, tu erai, măi Done? Iaca și Gheorghe și Ștefan. Bună, băieți!

— Noroc, mă, un-te-ci? răspunse Done.

Sabin le strînse mîna pe rînd. Nu-i mai văzuse de cînd plecase în armată.

— Am auzit că ai terminat armata, zise Done.

— Am gătat cu ea!

— La ce armă?

— Infanterie!

Done strîmbă din nas. Sabin prinse din zbor aluzia și vru să i-o întoarcă:

— Tu poate ai făcut-o la tancuri. Dar să știi, tot infanteria e regina cîmpului.

— S-o crezi tu!

— Te-au făcut să îndrăgești arma!

— Adică, pe tine, nu? După cum văd... Ei, sînt bunc și tancurile.

— Dar n-am făcut la tancuri, ci la radiotransmisiuni. Așa am ajuns la uzină. Meseria învățată în armată m-a ajutat să mă angajez direct muncitor calificat. Mă gîndeam că poate și tu ai prins acolo o calificare. Uite ei, tot la fel; Gheorghe e mecanic, iar Ștefan șofer, că Ștefan a fost tanchist.

Sabin îl măsură zîbind pe fostul tanchist.

— Putea rămîne tractorist, am fi fost colegi... dar s-a vrut orășan.

— Dar piinea îi place? îl zgîndări Done, luîndu-l pe Sabin de după umeri.

Un hohot de rîs sănătos îi cuprinse pe toți.

— Dar ce, mă, noi nu muncim? — zise fals ofensat Gheorghe. Muncim pentru voi! Alianța dintre clase...

— Lasă, mă, nu mai fă pe grozavul, îl temperă Sabin.

Sabin simțea cum se iuțește. Tare ar mai fi vrut să le ardă cîte una zdravănă. Androne observă cum se încrîncenează și schimbă vorba:

— Uite că era să ne certăm din nimica! Ai, bă, Gheorghe, dă-ne cîte o țigară!

Mai întîi Gheorghe nu răspunse: în sinea lui credea că îl va da gata pe Sabin. Duse tacticos mîna în buzunar și scoase un pachet de țigări bune. Începu să-i servească pe ceilalți.

— Vă respectați, remarcă Sabin.

— Ne permitem, răspunse Gheorghe cu un aer de superioritate. Cîștigăm bine... Ia ascultă, Sabine. Pe Done l-ai repezit...

— Nici nu m-am gîndit să-l reped...

— Poate mi s-a părut. Vreau însă să te întreb ceva: Știi tu cît cîștiga tată-to la colectivă? Și el e unul dintre cei mai harnici! Știi?

— Mă Gheorghe! Tu știi bine că Pop...

— Să-l lăsăm dracului pe Pop, cu tot neamul lui! Eu te-am întrebat...

Gheorghe n-apucă să termine ce voia să zică, fiindcă Andone îl înghionti, făcîndu-i semn cu capul spre drum: un grup de fete, una mai ochioasă ca alta, se apropia de ei. Cei trei își luară cîte o poziție studiată, iar cînd ajunseră în fața lor, Andone le strigă voios:

— Bună, fetelor!

— Bună, Done! răspunse una.

O alta, întrebă chicotind:

— Gheorghiță, ai venit acasă?

— Venit...

— Și tu, Ștefane?

— Precum se vede...

Fetele trecură mai departe țăntoșe, fixându-i pe băieți cu ochi curtenitori.

— A venit și Sabin, strigă Done în urma lor.

Un hohot de râs fu răspunsul.

— De ce râdeți, mînca-v-ar tata? le întrebă Ștefan.

Fetele nu se opriă. Una fandosindu-se, aruncă peste umăr:

— Sabin? Păi Sabin a schimbat pușca cu sapa!

Fetele izbucniră în râs. Râsul îi molipsi și pe flăcăi. După ce fetele se îndepărtară, Done se întoarse spre Sabin:

— Măi, tu mi-ai fost prieten de copil. Să cred că mai sîntem? Ar fi o prostie!

— Așa gîndesc și eu.

— Atunci, ascultă-mă bine! Te povățuiesc să vii încă de mîine cu mine! În trei, cel mult șase luni te califici! Orașul e altceva! Cinematografe, teatru, stadion.

— Satul se apropie de oraș, încercă Sabin să se apere.

— Vorbe, vorbe...

— Ce vorbe? S-a construit un cinematograf...

— Pe 16 mm. Vezi imaginea și după un ceas auzi vocea. Îl împușcă pe spion și se aud gloanțele cînd îl decorează pe milițian...

Ceilalți doi riseră.

— Avem cămin cultural...

— Și o ascultați pe lelea Gheorghița, marca „artistă”. Haide, bă, lasă vrăjeala!...

Sabin continuă să argumenteze, de parcă voia să-l întărească pe Done.

— Avem baie comunală...

— O dată pe săptămână. Badea Bud, am auzit că se scaldă cu gacii pe el...

Hohotele de râs deveneau tot mai usturătoare.

— Rîdeți, voi, rîdeți! Dar e un mare progres.

Done și ceilalți doi recunoscuseră că, într-adevăr, satul lor progresase mult, dar nu se putea compara cu orașul!

— Uite ce e, Sabinc, vorbi apăsător și rar Done. Tu faci cum vrei! Că nu am primit și nu primesc nici un sfânt de ciștig, dacă vii cu noi! Noi numai te sfătuim.

Intră și Gheorghe în vorbă:

— Nu vezi, bă, că nici consătențele tale nu te iau în seamă? Ele vor orășeni! Să meargă la lucru cu troleu! Să ia din alimentară ce le trebuie... Să spele rufe cu mașina...

— Și la noi sînt mașini de spălat, se-ncontră ambițios Sabin.

— Dar fetele vor orășeni, mă omule! țipă Ștefan.

— Dar ele nu-s tot de la sat, ca noi? De unde asemenea pretenții? Cine o să mă iubească o să mă ia indiferent că-s de la oraș ori de la sat. Eu zic că lucrul cel mai important este să fii om! Fiecare unde-i place. Uite: mie nu mi-ar place la oraș!...

— Păi, cum să-ți placă? îl întrerupse Ștefan. Cum să-ți placă ceea ce n-ai gustat? Noi știm cum e și la țară și la oraș. Și uite, zău, n-aș mai schimba orașul pe sat!

— Treaba voastră... Acum să vă pun și eu o întrebare.

— Spune, mă!

— Bine! Dacă-ai veni toți la oraș, de unde ați

mai cumpăra pîine, lapte, carne? Ai? Că doar magazinele voastre nu fac singure alimente...

— Ei, doar n-o să vină toți țărani la oraș, mă, ci numai ăia mai isteți.

— Așa ca voi! Sigur n-o să mergem toți la oraș! Sîntem fii de țărani din moși-strămoși! Ne iubim glia! Sîntem legați de ea...

— Bă, Sabine, fain locțiitor politic ai avut! constată admirativ Andone.

— Nu face pe deșteptul! Dacă noi, care ne-am născut la țară, fugim la oraș... atunci... atunci... spune... cine, mă... cine? Cine va rămîne să lucreze pămîntul? — Sabin simțea că îl gîtuie revolta. Voi sînteți deștepți! Dar mai știu și țărani cîte ceva! Ați auzit, mă, de Anteu, cel din legendă? Ța cînd era cu picioarele pe pămînt era de neînvins. De ce? Pentru că puterea și-o trăgea din pămînt. Așa-i și cu țăranul...

— Măi, măi, da' deștept mai ești!

Sabin se făcu că nu aude remarca lui Done și continuă:

— Nu zic, e nevoie ca tineretul de la țară să meargă la oraș, pentru că țara se industrializează în pas alergător. Așa e? Greșesc?...

— Nu! Industria are nevoie de forță de muncă...

— Eu nu spun altfel!

— Atunci, Sabine...!?

— Să meargă cei ce sînt atrași de o asemenea treabă! Iar cei ce iubesc sapa, lasă-i la sapă. Să știți însă, că ăi de rămîn la coada sapei nu sînt, cum cred unii, buni doar de sapă, plug și coasă. Plugul nostru cu nouă cormane și tractorul de 180 cai putere, combina este autopropulsată. Mai vreți ceva?

— Ești dat dracului!

— Oi fi, Done! Sabin făcu o pauză, respectată,

parcă, de ceilalți. Știi ce nu mi-a plăcut la voi?

— Ce?

— Două lucruri.

Privi țință, pe rînd, la fiecare. Văzînd că nu răspund, continuă:

— Întîi că faceți pe grozavii! Parcă ar fi mare lucru de capul vostru, că stați la bloc și noi încă în casă cu acoperiș de țiglă. Dar o să vină vremea cînd o să avem și noi în sat condiții ca la oraș!

— Bă, ne jignești! țipă Done.

— Nu vād care ar fi jignirea! Dacă sînteți serioși, ascultați-mă și sîntem chit. Altfel...

— Sîntem proști, i-o tăie Ștefan.

— Tu ai zis! Dar să nu ne supărăm! Ascultați și al doilea argument. Deși ele sînt mai multe.

Done încreți fruntea. Se vedea că era furios. Gheorghe însă îl potoli:

— Lasă-l, bă, să vorbească!

— Nu știu dacă mai are rost!

— Hal, spune, bă, făcu flegmatic Ștefan.

Sabin îi privi pe rînd și continuă:

— Ați uitat de unde ați plecat? În locul vostru mi-aș face mai des drum pe-acasă. Aș lăsa fetișoarele de la oraș să meargă singure la cinematograf și aș veni s-ajut părinții, colectiva. Că are nevoie de meseriași! Sau măcar părinții! Cînd plecați de aici și mergeți la oraș, săracii vă dau de toate! Pentru ce?

Întrebarea din urmă parcă-i descumpăni pe toți trei. Done Măruță sculpă:

— Ai, du-te dracului! Și-i întoarse spatele, plecînd. Gheorghe și Ștefan se luară după el.

Ștefan simți nevoie să adauge:

— Dă-l, bă, în mă-sa! Țasta-i dobitoc! Vrajeli...

*

* *

Nicodim Boldiș pășea agale prin colbul drumului, cu o mînă vîrită în buzunar și cu gîndul aiurea. Se întorcea acasă de la sediu, unde fusese o ședință cu comitetul de partid. Aflase că secretarul cu probleme de agricultură era nemulțumit de rezultatele colectivei. Discutase în comitet, la care venise și Ion Codică, vicepreședintele colectivei. Nu era mulțumit cum decurseseră lucrurile, mai ales că Ion o bălmăjise rău, atunci cînd îl întrebase cum vor face planul la griu. Că să vezi, că sucită, că-nvîrțită. Ion Codică nu făcea altceva decît să se scuze.

— Bine, loane — spusese secretarul de partid — zici că sînt greutăți. Poate că sînt, dar arată-le pe nume, frate, să luăm măsuri!

Vicepreședintele iar se pornise pe argumentări, scuze și lamentări, așa că pînă la urmă Boldiș îi spusese în față:

— Tovarășe Codică, nu așa se poate realiza planul! Să vorbim și cu președintele și să hotărîm ce-i de făcut! Și mai opriți-l pe inginerul Mărgineanu de la băutură! Poate vă dă el o soluție!

La ieșirea din sediul comitetului de partid, Nicodim Boldiș refuzase invitația vicelui, care se oferise să-l ducă acasă cu GAZ-ul colectivei. Era om din sat și nu-l plăcea s-audă de la alții precum că a uitat de unde a plecat. De altfel, nici nu locuia departe. Casa și-o făcuse cu vreo cinci ani în urmă, cînd se însoțise cu Aneta Preutu, și era mîndru de ea. O ridicase singur, ajutat de neamuri, pe vremea cînd era tractorist la secția care executa lucrările gospodăriei din comună.

Taică-său, Trandafir Boldiș, se stabilise în comună după primul război mondial, cînd fusese lăsat la vatră. De fel era dintr-o comună sălăjană, dar întîlnind-o pe Teofila Răcătău, o vară de-a doua a lui Vasile Tătăranu, rămăsese la ea, după ce se

dusese acasă și nu-și mai aflase părinții, morți amîndoi în împrejurări necunoscute. Fiindcă se dovedise harnic și săritor la nevoie, oamenii îl adoptaseră repede. Văzîndu-l cu cîtă ambiție se încontra Trandafir Boldiș cu greutățile, Vasile Tătăranu nu scăpa ocazia să zică: „Măi vere, tu și-n iad te-ai descurca! L-ai beli pe Scaraoțchi de blană și ți-ai face mintenaș un cojoc, zău așa!“ Trandafir Boldiș se pornise atunci pe rîs, și rîdea cu atîta poftă, cu un rîs gilgiit, de parcă se îneca. Iar cînd contenea, își ștergea lacrămile cu dosul palmei și-i răspundea de fiecare dată: „Așa-i, vere, așa-i! Dac-ar fi nevoie, i-aș lua scurteica încornoratului!“ Și iar se pornea pe rîs, fiindcă era om vesel, petrecăreț din fire, dar chibzuit în tot ce făcea. Cînd s-a pornit al doilea război mondial avea trei copii, două fete și un băiat, pe Nicodim, care era mult mai mic decît fetele. Plecase, vesel, așa cum îi era firea, alături de Șofrone, dar nu se mai întorsese. Toader avea să povestească la întoarcere, după ce ieșise din spital, cum Trandafir Boldiș dispăruse sau, cum zicea el, „se făcuse fărîmc“, în tranșeea unde se-deau amîndoi, la doi metri unul de altul. Suflul exploziei îl aruncase pe Toader într-o parte, ferindu-l de a doua explozie, care-l nimicise pe Trandafir Boldiș.

Rămasă fără sprijin, Teofila Boldiș o dusese destul de greu, fiindcă fetele se măritaseră în alte sate, iar Nicodim era încă mic ca să-i poată fi ajutor de nădejde. Anii trecuseră și văduva nu mai lăsa basmaua ncagră. Își ascunsese durerea în suflet și primise necazurile vieții pieptiș, nedîndu-se în lături din fața lor. Nicodim crescuse lîngă ea, ajutînd-o la început cu slabele lui puteri, iar apoi după ce mai crescuse, se încărcase cu grijile gospodăriei. Cînd se înființase SMT-ul în comună, Ni-

codim fusese primul dintre tineri care se prezentase, cerînd să fie angajat ca tractorist. Învăţase meseria cu sîrg şi curînd fusese primit şi în partid. Era conştiincios şi săritor, nu precupeţea eforturile cînd interesele tuturor o cereau, aşa că instructorul Stana îl propusese pentru o şcoală de partid. După ce o absolvise se reîntorsese în comună, iar adunarea generală îl alesese secretar al comitetului de partid.

De cum îşi luase munca în primire se izbise de greutăţi. Dar ele nu-l speriau, fiindcă aproape se născuse cu ele şi apoi, după ce taică-său pierise în război, numai de ele avusese parte! Oamenii în comună îl stimau, chiar şi cei bătrîni, fiindcă — ziceau ei, „avea în el osul lui Trandafir“. La fel şi tinerii, de o seamă sau mai mari ca el. Obişnuia să-şi zică singur: „În comună avem oameni harnici, pămînt bun, maşinile se înmulţesc din zi în zi, musai, dar musai trebuie să umplem hambarele!“ Şi totuşi hambarele nu erau pline, aşa cum îşi dorea! Vorbise cu Ion Pop, preşedintele! Acesta întîi aruncase vina pe inginerul Nicolae Mărgineanu, apoi o întorsese cu oiştea în spate, susţinînd că oamenii din comună nu-s harnici, că nu vin la lucru cînd sînt chemaţi de brigadieri, că, în sfîrşit, o să ia măsuri pentru ca planul să fie realizat. Nicodim Boldiş se convinsese însă că totul era numai vorbărie goală. Ştia şi el că preşedintele Pop cu toţi ai lui îşi impunea punctul de vedere neluînd în seamă propunerile oamenilor. Ştia că Mărgineanu era beţiv şi încălecat de Pop. Ştia că Pop se avea bine cu cei de la raion, mai ales cu cei de la Consiliul agricol. Nicodim ştia multe şi, într-o zi, cînd îşi pierduse puţin firea, îi aruncase preşedintelui:

— Tovarăşe Pop, dumneata conduci gospodăria

după bunul plac, ca pe propria-ți casă, nu conform statutului!

Ion Pop îl privise întâi uimit, apoi pe fața lui lungă și brăzdată de șanțuri adânci, care o urîteau mult, se întinsese un fel de rînjete. Exclamase:

— Măi, Nicodime, tu ca tată-to ești de șolțic! Apoi continuase cu ton de părelnică supărare: Uite-mă acuzat și de așa ceva, eu, care m-am zbatut atîta pentru amărîta asta de comună!

Discuția rămăsese aici, dar cu alte prilejuri fusese reluată iar Ion Pop jură față de ai lui că va scăpa el într-un fel de „eretele ăsta, care-mi dă roată“. Încercase să-l compromită pe secretar, invitîndu-l la el acasă, unde îl îmbiase cu băutura și vorbe mieroase, iar cînd acesta se ferise de cursele întinse, Pop scosese artileria grea: Aura Brateș, tînăra doctoriță de curînd repartizată în comună, pe care reușise în foarte scurt timp s-o facă să fie omul lui, fiindcă pe ea nimic nu o atrăgea mai mult decît banii și hainele frumoase. Pop îi ceruse Auroi să-l cucerească pe tînărul secretar. Nicodim Boldiș era plămădit însă dintr-un alt aluat și oricît se străduise doctorița, nu reușise altceva decît să-i facă lehamite, prin comportarea ei. De altfel și alți oameni din comună își dăduseră repede seama de caracterul doctoriței. O condamnau că se dăduse pe mîna președintelui și nu-și făcea nici meseria ca lumea. Maria Toancă, asistenta ei, se opunea chiar deschis felului de a fi al doctoriței. Îi și spusese secretarului de partid:

— Tovarășe Boldiș, doctorița noastră n-o să facă în viața ei meserie! Îi zboară gîndurile în altă parte...

Așadar, acum, Nicodim Boldiș se întorcea alene spre casă, tîrșîindu-și pașii prin praful arzător al uliței. Cămașa îl frigea în spate, iar de-a lungul spi-

nării îi alunecau pîrîiaşe subţiri de sudoare spre betelia pantalonilor. Era o zi caldă, foarte caldă de iunie care prevestea alte zile fierbinţi. Cerul era albastru deschis, iar lumina atît de tare, că trebuia să ţină ochii mişi. Cînd ajunse în poarta lui Vasile Tătăranu, se auzi strigat. Întoarse capul şi-l văzu în izmene şi cu picioarele goale, trebăluind la o greblă lată de lemn, cărcia îi schimba colţii putrezi.

— Măi nepoate, ia fă-te încoace! Nicodim se codi să intre, tare ar fi vrut să ajungă, să zvîrle totul de pe el şi să se spele bine cu apă rece. Cedă însă invitaţiei, atît de sinceră a lui Vasile Tătăranu. Deschise poarta şi intră.

— Ai auzit ce-mi face Petru?

Nicodim îl privi mirat:

— Nu!

— Pleacă din sat...

— Cum?

— Uite aşa...

Căldura parcă îi amortise toate simţurile. Din păcate Petru nu era nici primul şi nici ultimul... Îşi trecu mîna peste faţa asudată şi îşi reveni.

— De ce pleacă? Doar este tehnician zootehnist, om cu o calificare de aur în zilele noastre...

— S-a certat cu tartorul de la gospodărie...

— Cu Pop?

— Da!... Brusc, Vasile Tătăranu explodează: Păi bine, măi nepoate, grijană ei de treabă, d-aia am muncit eu? Ai! L-am crescut, l-am îngrijit cum am putut, l-am dat la şcoală şi, uite, acum zice: „Eu plec la oraş! Nu mă înţeleg cu Pop!“ Păi, ce, se cunună cu el? Munceşte la gospodăria noastră, nu în casa Popului!

Nicodim Boldiş parcă nu înţelegea nimic. Poate căldura era de vină. Se lăasă pe vine, lîngă prispa

casei, căutînd puțină umbră. Scoase din buzunarul pantalonilor un pachet boțit de Mărășești, alese una dreaptă și întinse apoi pachetul spre Vasile Tătăranu:

— Nu fumez d-astea, de fabrică. N-au gust!

Nicodim ridică din umeri, iar Tătăranu se dădu aproape de el și începu să-și răsucească o țigară groasă, din tutun și foiță. O răsuci greoi, cu degetele lui boante, apoi scoase vechiul lui amnar și scăpără tacticos. După ce traseră fiecare cîteva fumuri, Vasile Tătăranu se întoarse cu fața spre el:

— Ei, ce zici?

Ca și cînd abia atunci venise, Nicodim Boldiș îl întrebă:

— Despre ce?

— Cum, despre ce? ... Despre daravela asta cu Petre și plecarea lui.

— Știu eu ...

— Păi dar cine să știe mai bine ca tine? Nu ești tu secretarul organizației de partid? Ia-l la întrebări și fă-l să-și vadă de treabă aici, unde s-a născut ...

Nicodim Boldiș dădu din cap, semn că așa avea de gînd să facă! Se hotărî totuși să-i răspundă:

— Dar dumneata ai vorbit cu el, unchiule?

Vasile îl privi mirat.

— D-apoi, cum? Era gata-gata să-l și încing. Că doar eu fi sînt tată și-l vreau binele ...

— Așa-i, unchiule ... Am să stau de vorbă cu el!

— De ce nu acum, că doar este acasă. Vrei să plece?

Boldiș se învoi și Vasile se ridică de lîngă el, făcu trei pași pînă la colțul casei și strigă:

— Petre! Ieși, mă, afară, vrea Nicodim să-ți zică două vorbe.

Ușa scîrții prelung și Petre ieși în curte. Era doar în niște chiloți albaștri, de sport, și cu picioarele goale. Se apropie agale de Nicodim și, fără să zică ceva, îi întinse mîna. Se așeză apoi turcește, cu picioarele sub el, lingă secretar. Acesta se răcorise la umbra casei și își revenise din toropeala căldurii. Nicodim Boldiș îl cercetă mai întîi cu privirea pe Petre, apoi, fără semn de reproș, aruncă vorba:

— Și zi așa, vrei să pleci și tu, vere?

— Vreau, vere, că eu nu mă bag slugă la unul ca Pop.

— Cum vine asta „slugă“, că doar gospodăria este a noastră!?

— Uite așa, bine! Parcă tu nu știi că președintele face ce vrea și cum vrea! De mine n-are nevoie! Mi-a zis-o verde: ori la sapă ori valea...

De sus, din slăvi, două rîndunele picară mai-mai să lovească pămîntul în fața lor, dar cu o mișcare lină zburară spre fundul grădinii. Toți trei le urmăriseră cu privirea. Nicodim Boldiș arată spre ele:

— Așa-i și-n viață, Petre.

Petre se uită la tată-su, apoi la el.

— Nu pricep...

— Ai să pricepi acum: președintele Pop are să-ți trimită vorbă să iei mîine în primire grajdurile de vaci.

— Eu? făcu mirat Petre.

— Tu! Mi-a spus-o azi, la ședință, Ion Codică, vicepreședintele. El zicea că numirea ta ca mai mare peste treburile zootehniei face parte din planul consiliului de conducere al gospodăriei, în vederea redresării sectorului. Ei, ce zici de asta? Ești de acord să preiei conducerea fermei zootehnice?

Vasile Tătăranu sări ca ars:

— Să nu zici nu, că te sudui de mama focului! Petre și Nicodim izbucniră în râs.

— Lasă-l, unchiule, că nu mai pleacă!

Tinărul întinse mîna spre pachetul de țigări al secretarului și scoase din el o țigară, o aprinse și trase lacom din ea:

— Vere, dacă așa stau lucrurile, nu mai plec, că unde-i mai bine ca acasă...

— Așa ziceam și eu, măi băiete, îi luă vorba din gură taică-său.

— Dar ce i-a venit lui Pop de s-a răzgîndit?

— A făcut și el ca alea două rîndunici: n-a vrut să-și rupă gîtul...

— Atunci de mîine sînt la treabă, zise Petre.

Pe la ora șase după-amiază, cînd pojarul se mai domolise, Sabin porni către Ana. Gîndurile îi dădeau năvală, încîlcindu-se în minte și inima-i pornise mai repede. Era duminică, zi de dans la căminul cultural. În sfîrșit, avea să fie aproape de fata pe care o visase noapte de noapte în vremea milităriei. Pe uliță nu era nimeni, mai toți zăbovind pe la umbră, căci ziua fusese nefînchipuit de caldă. Chiar și păsările cerului ședeau ascunse prin tainițe de verdeață, acolo unde nu le puteau lovi săgețile de foc ale soarelui. Doar sus, sus de tot, un uliu făcea cercuri largi asupra satului, ochind, de bună seamă, vreo orătanie din curțile oamenilor.

Cînd Sabin ajunse la poarta Mărunțelului el tocmai ieșea din bucătărie cu o găleată mare, pe care o tira cu greutate spre cotineța porcului. Sabin îl strigă. Mărunțelu lăsă găleata jos, veni la poartă, o descuie și-l îmbie să intre:

— Intră, Sabine, boldcii sînt legați.

Sabin nu se îndreptă imediat spre ușa casei, ci spre găleata plină cu resturi. O ridică ușor și porni spre cotineată. Ca și cînd lucrul acesta s-ar fi cuvenit, Mărunțelu nu spuse nimic, ci îl însoți călcînd repede lîngă el. După ce băiatul răsturnă resturile în troaca porcului, înșlăcă din nou găleata ca s-o aducă la bucătărie. Mărunțelu îl prinse de braț, oprindu-l:

— E și Virgil aici.

Un ghimpe se înfipse în inima lui Sabin. Așadar, taică-său avusese dreptate. Și el, prostul, o visase zi și noapte...

— Și ce-i, dacă este și Virgil? se trezi el zicînd.

Mărunțelu își boți fața într-un fel de zîmbet, și îl bătu pe spate:

— Am zis și eu așa, ca să știi...

Mai aveau cîțiva pași pînă la ușa bucătăriei. Din casă ieși val-vîrtej Ana.

— Sabin! strigă ea și se repezi spre el. Era potrivită de statură, iar lui Sabin i se păru că niciodată nu fusese atît de frumoasă. Și rochia albă, înflorată, ce bine îi venea!

Sabin mută găleata dintr-o mînă într-alta, neștiind ce să facă cu ea. Mărunțelu îi veni într-ajutor, luîndu-i-o. Ajunsă lîngă el, Ana i se opri în față, el voi să-i întindă mîna, dar ea, după o clipă de fereală, îi aruncă brațele după gît și-l sărută pe obraji... De sus, din cer, se pogori asupra lui o muzică de dragoste, doar de el auzită. Tot ce gîndise urît despre ea mai-nainte se șterse ca prin farmec. Ana rămăsese aceeași. Era Ana lui.

Ușa casei se deschise brusc și Matilda ieși greoaie pe treptele din față.

— Ană! țipă ea gros. Nu șade bine unei fete să

facă asta! ... Și tu ce o ții — strigă către Sabin — dă-i pace, că-i încă crudă și proastă!

În spatele Matildei apăru Virgil, lung și deșirat, ca o prăjină. Crescuse mult și — ca toți cei foarte înalți și slabi — era puțin adus de spate. Mărul lui Adam îi era proeminent și se vedea bine pe gîtul lung și subțire. Nasul lung, acvilin și buzele subțiri, ca și ochii șireți, îl făceau să semene mult cu taică-său.

— Sărut-mîna, lele Matilda, zise Sabin. Am venit s-o iau pe Ana la cămin.

— Și dacă ai venit, trebuie să ți-o atîrni de gît.

Sabin simți că roșește. De rușine? De plăcere? Nici el nu-și putea răspunde. Fata se desprinsese de el și plecă ochii.

— Hai în casă! zise ea.

Cu pași mărunți, fata porni înainte, urmată de băiat. Bătrîna și fiul președintelui făcură la fel. În casă era răcoare și bine. Venit din lumina puternică a soarelui, Sabin abia distingea obiectele din camera unde intraseră. Aceasta era mare, mult mai mare decît „odala a bună“ a Savetel Șofrone. Treptat ochii îi se obișnuiră cu întunericul. Pe jos, dușumelele albe erau acoperite cu niște preșuri lucrate la război. O masă mare din stejar bine lustruit era așezată în mijlocul camerei, iar în jurul ei stăteau douăsprezece scaune cu spătarul înalt și cu fundul din piele.

Sabin vedea pentru prima dată camera și se minuna ce bogată era. Nu-și închipuise că Mărunțelu ar fi în stare să aibă așa lucruri bune în casă.

Pe perete era o fotografie mare, a unei femei ce semăna izbitor cu Ana. Băiatul gîndi imediat: „Este mama ei“. Cum se opriase lîngă masă, Ana îl îmblie:

— Stai aici, şi-i depărtase un scaun de masă, ca să-i facă loc.

Virgil se aşezase ca la el acasă. O linişte apăsătoare pogorîse peste cei patru.

Matilda se dezmetici prima:

— Adă apă rece şi dulceaţă, fată, că or să creadă băieţii ăştia că nu ştim să primim oaspeţii!

Ana sări sprintenă de pe locul unde se aşezase şi întrebă:

— De nuci ori de caise? Ei? făcu' ea către Sabin.

— De caise, se hotărî băiatul.

La un semn întrebător cu capul, Ana primi acelaşi răspuns, aşa că ieşi din odaie să pună dulceaţa în farfurioare şi să aducă apă rece.

Liniştea se aşternu din nou. Sabin tocmai voia să deschidă gura, ca s-o întrebe pe Matilda de sănătate, când aceasta i-o luă înainte:

— Şi acum că te-ai întors din armată, ce ai de gând să faci?

— De miine încep să lucrez.

— Tot ca tractorist?

— Tot...

— De ce, maică, n-ai învăţat şi tu carte, că doar pe vremuri erai primul?

Virgil se răsuci pe scaun şi întoarse spre Sabin faţa lui prelungă şi slăbănoagă.

— Chiar aşa, Sabine, de ce nu ţi-ai continuat şi tu studiile?...

Mărul lui Adam îi alerga în sus şi în jos, de-a lungul gîtului, de parcă tot înghiţea ceva.

— Parcă tu nu ştii că nu puteam pleca de acasă şi să-i las pe ai mei singuri, după accidentul lui tata Toader de atunci de la moară?

Şi pe urmă niciodată nu-i tîrziu! Pe de altă parte, dacă vom fi toţi intelectuali, cine mai lucrează

pământul? Chiar dacă ai liceu sau facultate de cîmp nu trebuie să-ți fie rușine!

Discuția fu întreruptă de intrarea Anei. Pe o tavă înflorată aducea două farfurioare pline cu jumătăți de caisă aurii. Așeză tava pe masă, ieși din cameră și se reîntoarce cu două pahare și o cantă mare de apă. Turnă apa în pahare și acestea se aburiră pe loc. Apoi îmbie oaspeții să se servească. Sabin luă o farfurioară și fără multe fașoane mîncă cele două jumătăți de caisă, apoi adună cu grijă tot siropul dulceții. Virgil, în schimb, nu luă decît jumătățile de caisă, apoi săltă paharul cu apă și începu să soarbă cu înghițituri mici. Gogoloiul i se mișca de-a lungul gîtului, de parcă n-ar fi făcut parte din el.

Bătrîna, care îi urmărea cu privirea, nu se putu abține:

— Ce-i, dragă, nu-ți place?

Băiatul roși puțin.

— Ei și dumneata, lele Matilda... Cum să nu-mi placă, dar așa se servește dulceața...

Bătrîna se întoarce spre Sabin:

— Ai văzut ce înseamnă să ai școală? Știi lucruri mai acătării! Noi ăștia de la țară, cu obiceiurile noastre...

Sabin ridică din umeri:

— Eu, cînd îmi place ceva, mînînc tot! Apreciez truda celui care l-a făcut.

— Așa, deci?...

— Așa, lele...

Ana asistase parcă mută. Ar fi vrut să ia apărarea lui Sabin, dar credea că n-are nici un rost s-o facă, fiindcă știa ea că pe Matilda n-o scoți ușor din ale ei. Socoti că era timpul să schimbe discuția.

— Ia spune, Sabine, cum este Bucureștiul?

— Mare și frumos, dar n-aș putea sta tot timpul în el. E un du-te vino permanent.

— Ai stat prea puțin și nu ești obișnuit, interveni Virgil. Eu mă acomodez greu cu satul; m-am dezobișnuit, după atîta timp la oraș! E chestie de calitate, aici...

— Ba, nicidecum, zise Ana. Nici eu nu m-aș simți prea bine la oraș. Sînt deprinsă să simt pămîntul sub picioare... Asta însă nu înseamnă că n-aș vrea să văd și să stau cîteva zile în capitală...

Timpul aluneca ușor ca o sanie pe zăpadă. Luați cu vorba, tinerii aproape uitară că veniseră s-o ia pe Ana la cămin. Era aproape șapte și afară apăruseră semnele nopții. Ziua era înghițită încet și în locul ei cădea întunericul. Primul se dezmetici Virgil:

— Ană, mai mergem azi la cămin?

— Cum de nu! Ai dreptate, dacă mai întîrziem o să ajungem la spartul tîrgului...

Sabin ar fi vrut de mult să-i zică Anei că vremea trece, și ei n-au stat o clipă singuri. Matilda se lăsase pe spătarul scaunului și parcă picotea. Dar bătrîna nu dormea deloc. Din cînd în cînd schimba priviri cu Virgil, ba îi făcea și semne din cap, cînd Sabin nu era atent.

Imboldiți de Ana, tinerii săriră în picioare.

În gestul lor era adunată toată setea de viață a vîrstei. Erau tineri, sănătoși și nu le lipsea nimic. Bătrîna se ridică greoi de pe scaun și își strînse năframa de mătase. Tare ar fi vrut să le spună: „Ehei, ce știți voi ce înseamnă greutatea? Cînd eram și eu fată n-aveam pic de bucurie. Doar muncă, sudalme, din zori pînă-n seară, fie că era duminică sau zi de lucru...” Se rîzgîndi însă pe loc, fiindcă n-avea rost să le spună lucruri de care ea însăși ar fi roșit,

dacă și-ar fi reamintit de ele cu voce tare. În sat, doar Toader Șofrone și nevasta-sa știau trista ei poveste din tinerețe.

Ieșiră toți patru din casă. Mărunțelu ședea la poartă pe banca de lângă gard și cînta dintr-o frunză de salcîm. Țiuitul ei se unea cu al greierilor. Cum n-ajungea cu picioarele pînă jos, și le bălăngănea înainte și înapoi, cum fac copiii. Umbrele înserării fi ascundeau cutele feței și de la o oarecare distanță părea un copil care cîntă fericit. Ana se apropie de el, îl luă de gît și îi sărută obrazul pergmentos:

— Să fii cuminte, tată, că-ți aduc ciocolată!

— Ohohol făcu piticul, fericit. Atunci n-am să mă mișc din poartă pînă veniți. Vocea lui suavă căpătase inflexiuni dulci.

Virgil nu se putu abține să nu șoptească la urechea lui Sabin:

— Cum nu i-o fi scîrbă de pocitania asta?

Răspunsul veni usturător:

— Ție îți este de tată-to, că nici el nu-i Făt-Frumos?

— E altceva, caută Virgil să se scuze.

Înainte de a porni spre cămin, Matilda îl luă de mîină pe Sabin și spuse:

— Tu stai lângă mine, să mă sprijin de tine. Iar către ceilalți doi: Voi luați-o înainte, că noi mergem mai încet. Virgile, dragă, nu uita ce ți-am zis! Și o porniră către cămin: Ana cu Virgil și Matilda cu Sabin. Bătrîna mergea greoi, răsufîind greu. Își trecuse brațul după al lui Sabin și se sprijinea de el. Într-un fel băiatul era fericit, gestul Matildei i se părea un semn de încredere. Dar ar fi vrut să fie el lângă Ana, acum cînd se însera.

În curți gospodarii aprinseseră felinare de vînt, care aruncau lumini sărace în jur. Întunericul as-

cundea semnele de bătrînețe al unor case, nemai-lăsînd la vedere coșcoveala zidurilor mucedă, ca niște pecingini pe fața unui om bolnav. Rar, cîte un cîine lătra în depărtare și ca la comandă, alți trei-patru îi răspundeau din altă parte a satului. O cucuvea porni să-și strige numele. Surprinsă, Matilda se desprinsă de Sabin și scuipă în cele patru vînturi. Tînărul se opri și privi întrebător spre ea. Simțînd nevoia de explicație, i se adresă:

— Așa a fost și cînd s-a prăpădit răposatul meu bărbat! Trei zile în șir a cîntat cucuveaua pe lângă noi...

— Ce putere să albă și pasărea asta, lele Matilda?

— Are, are, mă!

— Sînt credințe vechi, superstiții...

— Or fi, dar cînd cîntă cucuveaua moare carava.

Sabin se porni pe rîs.

— Păi dac-ar fi așa ne-am stinge toți în cîteva săptămîni, că doar îs destule cucuvele și strigă și ele ceva acolo...

— Tu nu știi, că ești mic... Matilda se opri în loc. Își desfăcu năframa de pe cap și o înnodă din nou. Îl prinse din nou de după braț și îl întoarse cu fața spre ea. Sabin era neliniștit. Umbrele celor doi se topiseră în întuneric. Noaptea cădea cu stropi grei și luna încă nu ieșise.

— Sabine — zise Matilda — vreau să am o vorbă cu tine...

— Da, lele Matildă.

Bătrîna însă se codea și nu continuă.

— Dar știi, o vorbă numai între mine și tine...

Sabin deveni curios. Ce i-ar fi putut spune bătrîna? De bună seamă că ceva în legătură cu Ana

și el. Poate că dorea să grăbească însoțirea lor. Fiindcă era clar acum pentru toți ce îi cunoșteau, că ei urmau să se căsătorească. Se cunoșteau de copii și ținuseră împreună visele viitorului.

— Te ascult, lele Matildă.

Se vedea că bătrinei nu-i era la-ndemână să pornească discuția.

— Vreau mai întâi să-mi juri că tot ce ți-oi spune între noi să rămână...

— Bineînțeles...

— Nu, nu, jură-mi pe sănătatea lui Toader!

Ținărul se înfioră. O răceală de gheață îi coborî pe șira spinării. Ce lucruri de taină avea să afle?

— Nu pot face astfel de jurămînt, dar îți dau cuvîntul meu de onoare că n-am să spun nimă-nui...

— Nici Anei, mai ales Anei...

— Nici ei...

— Deci, te juri așa cum spui tu?

— Da. Îmi dau cuvîntul de onoare...

După o nouă pauză, care i se păru lui Sabin ceasuri de tortură, Matilda îl întrebă:

— Tu ții la Ana?

Ținărul răsuflă ușurat.

— O iubesc, lele Matildă! Mi-e dragă mai mult decît lumina ochilor...

— Așa, deci...

— Așa!

— Și vrei ca ea să fie fericită?

— Vreau, cum să nu vreau! Am așteptat cu sufletul la gură revederca cu ea, după ce am fost atîta timp despărțiți. Dar acum n-are să ne mai despartă nimeni...

Ca și cînd n-ar fi auzit ultimele lui cuvinte, bătrîna se opri în loc și-i zise:

— Atunci las-o în pace!

Sabin crezu mai întâi că n-a înțeles. Dar auzise bine și cuvintele aruncate răspicat de Matilda îl loviseră peste obraz ca pleasna biciului. Ar fi vrut să urle, să sară la ea cu pumnii, dar nu reuși decît să articuleze slab:

— Cum?

— Las-o în pace! Las-o cu norocul ei!

— Bine, dar noi sîntem juruiți unul altuia...

— Vorbe de copii. Azi nu mai trăiești din dragoste. Ce e dragostea? Un nimica, acolo. Starea, Sabine, starea contează ca omul să fie fericit! Ori tu n-ai stare și nici ea. Așa că las-o cu norocul ei.

— Am să muncesc pentru ea, am să fac...

— Ce poți face tu, un tractorist, pentru o femeie tînără?

Din vorbele bătrînei se desprindea o umbră de dispreț. Continuă pe același ton:

— A cerut-o cineva cu stare cu... cu, cum se zice, *perspective*.

Brusc în mintea lui Sabin se făcu lumină:

— Virgil! țipă el ascuțit, smucind mîna de care se sprijinea bătrîna.

Gestul tînărului o descumpăni pe Matilda.

— Mî-ai jurat! țipă ea fără glas, ca un horcăit.

— Și Ana, Ana ce zice? întrebă Sabin, fără să-i ia în seamă vorbele.

Simțind că greul trecuse, Matilda îl luă din nou de braț și-l îmboldi la mers.

— Ea încă nu zice nimic, că-i legată de tine. Dar cum îți închipui tu că o fată săracă ar refuza pe un viitor medic veterinar și, în plus, cu tată președinte de gospodărie! Deodată Matilda izbucni în plîns. Numai eu știu ce înseamnă sărăcia și unde te duce ea, făcu ea după ce-și suflase zgomotos nasul. Dacă îl ia pe Virgil, Ana o să fie fericită.

— Nu va fi! se contră Sabin.

— Va fi, Sabine, va fi! Ce poți să-i dai tu? Gîndește-te! Lîngă Virgil ar avea de toate... Al spus doar că ți-e dragă. Atunci, pentru fericirea ei, sacrifică-te tu!

— Dar ea, ea nu va suferi?

— Ba da, dar timpul și copiii vor vindeca rănilile de junețe. Parcă eu nu știu? Am fost și eu tînră, odată...

Din nou îl cuprinse pe Sabin un val de revoltă. Își trase din nou brațul de sub cel al Matildei și spuse șuierat:

— Nu, nu renunț la Ana! În minte îi apăru brusc chipul lui Virgil făcînd dragoste cu Ana. Parcă trăia aievia scena sacrificării fetei. Și Virgil, Virgil îi rînjea sarcastic. „Eu, mă, eu am luat-o, fiindcă-s mai cu moț! Am școală, tata-i președintel! Ce dacă-s lung, slab și mai prost ca tine? Ha, ha, ha!”

Se trezi la realitate cînd Matilda îi aruncă în urechi:

— Nu, n-o iubești!

— Ba o iubesc, dar nu o pot pierde cu bună știință!

— Și dacă ți-aș spune că și Ana îl vrea pe Virgil?

Sabin rămase mut. Așadar, gîndi el, aici voia să mă aducă. Care va să zică și Ana îl vrea. Vrea să fie „doamna doctor“, nu o amărită de nevastă de tractorist. De aceea îl primea pe Virgil acasă. De aceea plecase înainte liniștită, cu studentul alături. El, Sabin, nu mai era nimic pentru ea. Tinerețea se scursese din clepsidră și acum gusta zațul ei amărui. Brusc, îi veni să ridă. Și el, care își făcuse atîtea visuri! Ce vină avea bătrîna că Ana dorea mărire? Era firesc să se poarte așa! Doar fata îi era mai aproape decît el, un străin. Se mai liniști puțin, și îi spuse Matildei:

— Dacă ea nu mai vrea, eu n-o sîlesc! Dragoste cu forța nu se poate!

— Așa, dragă, așa să faci! Dar să nu uiți că mi-ai jurat să nu știe nimeni de vorba noastră...

Sus, pe cer, stelele apăruseră. Noaptea era liniștită.

Cînd Sabin și Matilda ajunseră la cămin, dansul era în toi. Dar tot cheful îi pierise tînărului. Așa, deci, bătrîna avea gînduri mari cu Ana! „Doamna doctor Pop“ — nu suna ca „Ana, nevasta lui Sabin Șofrone, tractoristul“. „Parșivă viață!“ cugetă Sabin.

Dar unde era Ana? Unde era Virgil? Doar pleaseră înaintea lor! Sabin părăsi locul de lîngă ușa și merse de la un capăt la altul al sălii, ferindu-se de perechile care dansau. Nu, nici Ana, nici Virgil nu erau printre dansatori. „S-au oprit pe undeva, la întuneric“, gîndi el. Doamne, dar prost mai fusese! Cum își putuse închipui că, tentată de perspectivele unei căsătorii avantajoase, Ana l-ar fi așteptat pe el! Cine era el?! Un oarecare...

Tras de o parte, lîngă un rînd de bănci pe care tronau mamele și mătușile celor ce se învîrteau prin sală în ritmul muzicii, ținîndu-se strîns îmbrățișați, Sabin încerca să se liniștească. În fond, ce putea face? Dragostea împărtășită înseamnă înțelegere. Cînd una din părți renunță, echilibrul se strică și fericirea devine chin. Sabin tresări. În sală intraseră Virgil cu Ana. Se țineau de mîna și ea ridica cu capul dat pe spate. Vru să se îndrepte spre ea. Fata însă îl văzuse înainte și îi făcu semn, fluturînd brațul. Pînă să ajungă la ea, prin încălceala de dansatori, Virgil o luase în brațe și pornise în

pași ritmați. Sabin se opri lângă ușă. „Primul dans este al iubitului, totdeauna“ — zîmbi el amar, privindu-i cu jînd.

Virgil se lăsa cînd și cînd spre urechea ei și îi spunea ceva, de bună seamă ceva vesel, pentru că fata rîdea scurt, dînd capul pe spate. Sabin îi urmărea cu privirea și simțea cum sîngele i se iuțea prin vine. L-ar fi strîns de gît pe lunganul de Virgil.

Gîndul îi zbura la răzbunare. Dar cum? Să meargă s-o ia din brațele studentului? Dacă-l refuză? Se va face de rîs? Ei și? Privea nehotărît, căutînd un sprijin care n-avea de unde veni. Un vălmășag de gînduri pusese stăpînire pe el. „Răzbună-te! Răzbună-te!“ îl sfătuia o voce dinlăuntru. „Las-o! Las-o!“ îi șoptea alta. „Mergi acasă, și las-o“ îi zicea a doua. Ghimpele geloziei îi scormonea pieptul. Avea senzația că întreaga sală se învîrte cu el. Simțea că i se face greață. Făcu doi pași spre ieșire, lovindu-se de perechile dansatorilor. Deodată simți cum două brațe îl cuprind. Se opri buimac. Era Gherghina, fata care plecase mai de mult la oraș, la o țesătorie și despre care gurile rele spuneau că s-a lăsat de muncă și a apucat pe căi greșite. Acum își zicea Gigi, chipurile era mai modern.

— Hai să dansăm și noi, îl îmbie ea.

Fata nu era deloc urîță, ba chiar frumoasă. Părul blond, strîns într-un coc înalt, îi dădea o alură de copiliță. Era îmbrăcată într-o rochie de lamé, care îi scotea în relief formele. Și Gigi avea ce arăta.

Sabin se opri, descumpănit. Nu știa ce să facă. Fata îl ținea de brațe. Dădu să se smulgă. Dar în clipa aceea vocea care-i șoptise „Răzbună-te“, îi cînta acum ușor în ureche: „Dansează, așa te răzbuni!“ Se auzi spunînd:

— Cu plăcere, Gherghina.

— Pardon! Gigi.

— Bine, Gigi.

Întîmplarea îl apropie numai după cîțiva pași de perechea Virgil-Ana.

— Ai succes, tinere, îi aruncă zeflemitor Virgil. Tocmai ce-ți trebuie!

— Necioplitul! replică tăios Gigi.

— Ana, zise Sabin peste umărul partenerei sale, dansul următor e al meu...

— Nu, Sabine! Acum nu, du-te acasă și culcă-te! Om vorbi mîine.

Dacă s-ar fi putut privi, Sabin i-ar fi dat dreptate Anei. Fața îi era descompusă. Sabin dădu cu totul alt înțeles cuvintelor fetei, mai ales cînd Virgil îi aruncă ironic:

— Ai pierdut trenul...

Involuntar, Sabin ridică pumnul. Gigi, însă, îl strînse de braț, calmîndu-l.

— Nu te potrivești cu el, n-are minte! Apoi și eu sînt femeie! Și orășeancă. Nu ca ea, de la coada vacii...

— Ce ți-am zis? îi făcu Virgil flegmatic. Tot orășanul ciștigă...

Toată noaptea, pînă spre ziuă, Ana dansă cu Virgil. Matilda, așezată la perete lîngă niște babe care moțăiau, era peste măsură de mulțumită. O și vedea pe fată măritată cu Virgil. Părîndu-i-se tristă, într-o pauză îl șopti la ureche:

— Lasă, mamă, bine că ai scăpat de zurbagiul ăla! Virgil te face cucoană!

— Ce cucoană, mamă? se zborșise Ana. Eu sînt de la țară! Nu mă dau în lături de la sapă.

— E greu, fata mamei!

— Nu-i nici un greu.

— Te arde soarele...

— E sănătos!

— Scara te mănîncă țințarii. . .

— Am sînge acru, mamă, nu se leagă de mine . . .

— Taci! Nu fi proastă, încheie discuția bătrîna.

Începea un nou dans. Tinerii se adunau perechi-perechi. Sabin se apropie de Ana și voi s-o ia la dans. Virgil însă o și prinsese de subțiori. Observînd mișcarea, Matilda îi strigă fetei:

— Joacă, mamă!

— Joc, răspunse fata, lăsîndu-se purtată în brațe.

Sabin rămase pironit locului. Perechile îl loveau și îl împungeau dintr-o parte în alta. Așadar, Ana nu mai voia să aibă de-a face cu el.

Cînd se termină dansul, Matilda continuă s-o cîcălească pe fată.

— N-o să te lupți din greu ca mine, pe frig, pe ploale, pe arșită, la cîmp! O să fii cucoană!

Fata spuse răstit:

— Lasă-mă, mamă Matildă! Nu vreau! Ce mi-l vîri pe gît?!

Mai multe priviri se îndreptară spre ele, atrase de tonul fetei. Bătrîna începuse să se foiască, făcîndu-se că-și aranjează năframa. Nu-i plăcea să se știe iscodită de alții. Prinse momentul și îi șuieră fetei răspicat:

— Taci, că ne vede lumea și acasă rup nuiua pe tine. Apoi continuă cu un zîmbet silit: Vei fi fericită, fată! Fericită! Auzitu-m-ai?

— Auzit! Dar fericită nu pot să fiu decît cu Sabin!

— Să-l ia dracu' cel drac pe Sabin ăsta, fu răspunsul Matildei.

Ana voi să mai spună ceva, dar Virgil veni s-o ia iarăși la dans.

— Nu mai vreau, Virgile! Mi-e rău!

— Joacă, fato! insistă bătrîna.

— Nu mai pot, mamă Matilda. Să mergem acasă. Matilda se uită la Virgil și făcu din umeri semn a neputință. Băiatul nu insistă și zise:

— Să vă duc acasă, dacă îi este rău.

— Apoi, să mergem! hotărî bătrîna.

Cei trei părăsiră sala, urmăriți de privirea nedumerită a lui Sabin. Gigi simți greutatea momentului:

— Dragule, hai să mai jucăm!

— M-aș duce acasă, fato.

— Dacă vrei tu. . .

Afară îl lovi aerul rece al nopții care murea. Cercul de foc ce-i strîngea tîmplele lui Sabin părea că se sparge. Simțea chiar o liniște, pe care nu și-o explica. S-ar fi dorit aprig, dar nu putea. Se trezi cu brațele Gherghinei pe după gît, și cu buzele arse de sărutarea-i pătimașă. Tînărul se înfioră. Ar fi vrut să se desprindă din brațele ei, dar căldura fetei îl răscoli. Fata îl simți și-l strînse și mai tare. Dacă i-ar fi privit cineva, nu și-ar fi dat seama că el n-ar fi vrut să fie văzut cu Gigi. Ușa căminului se deschise și cîteva perechi ieșiră zgomotoase. Sabin tresări și se desprînse din înlănțuirea fetei.

— Nu, scumpule! Nu!

— Ne vede lumea.

— Și ce dacă?

— Fii cuminte și să mergem.

— Bine, dacă vrei tu.

Porniră pe ulița satului, ținîndu-se de mînă.

— Mergem la tine?

— Nu, fato! Ne-ar omori tata!

— Atunci, eu stau pe ulița ce duce spre deal.

Sabin ezită:

— N-ar fi mai bine să ne ducem fiecare la casele noastre?

■

— De ce, scumpule?

Fata îl cuprinse și mai pățimașă. Își lipi apoi buzele de ale lui. Le desprinse doar atît cît să spună cîteva cuvinte, care lui Sabin i se părură deosebite!

— Ești atît de dulce.

„Uite că mai sînt și altele, nu numai Ana“ — își zise el.

Sabin se îmbrățișase de multe ori cu Ana și îi plăcea peste măsură de mult. Trupul fetei părea un leac care alină durerea. Sărutările ei îi dădeau bucuria nectarului pe buzele însetatului. Totul era gingaș, curat, pur.

Îmbrățișările Gherghinei erau cu totul altfel. Îl tulburau peste măsură. Parcă roiuri de furnici alergau prin vinele, prin toți mușchii lui. Capul îi ardea. Sărutarea ei era un narcotic ce adormea cugetul, dar îi stimula trupul, trezindu-i dorința pățimașă, pe care nu o mai simțise pînă atunci. O cuprinse și el cu amîndouă mîinile și o strînse cu putere. O căldură plăcută i se răspîndi în corp. Părea că plutește. Sînul ei era rotund și pietros, ca un măr.

În minte îi reveni Ana. Îi mîngîiase și ei sîinii, dar... răsufllarea sacadată și provocatoare a lui Gigi îl făcu să piardă din nou amintirile trecutului.

— Vreau și eu, Sabine, îngîna fata.

— Ce vrei?

— Să te sărut. Gherghina îi descheie nasturii cămășii. El tăcu, pierdut. Buzele ei i se lipiră de piept, fulgerîndu-l. Fata își da seama că a cîștigat.

— Să mergem! spuse Gigi precipitat.

— Hai!

Porniră. Sărutările fetei cădeau cascadă pe fruntea, ochii, nasul, obrajii, urechile, gîtul și gura flăcăului. Ea nu se grăbea. Dorea mai întii să-l zăpăcească de tot! Nu cumva să se răzgîndească! După

ce-l va prinde bine în mrejele ei, Sabin nu va mai putea să scape!

Făcea asta ca să vadă toți din sat că era în stare să aibă pe cineva lângă ea! Sabin îi plăcea. Era atât de pur, de naiv...

Gigi își cunoștea bine interesul. Știa că vin anii când frumusețea și farmecul se ofilesc și că orice femeie e bine să fie la adăpostul unui soț și la căminul ei. Ori Sabin era o bună partidă pentru ea. Băiat chipeș, cu armata făcută, cuminte și harnic, din părinți gospodari.

Încă de când acesta acceptase să meargă cu ea, fata își făcea socotelile: Îl va duce la oraș, îl va îndemna să se angajeze la fabrică, iar ea... Ei bine, ea nu știa încă dacă va sfârși cu aventurile amoroase. Se va orienta, cum se zice, văzînd și făcînd!

După ce dădură colțul unei uliți dosnice, Gigi se opri.

— Aici stau. Din curte un dulău porni să latre.

— Taci, Bumbi! șopti fata.

Cîinele mai zvîrli un lătrat și se duse undeva spre grajd.

În poartă, fata îl sărută pe fecior cu și mai multă patimă.

— Sărutul de adio?

— Nu, scumpule. Hai!

— Unde?

— Cu mine!

— Ce-or zice ai tăi?

— Nu în casă.

— Atunci?

— Hai.

Sabin se lăsă tîrît. Traversară curtea. Bumbi mai lătră de cîteva ori, dar fata îl domoli. Ocoliră grajdul. În spatele lui erau cîteva căpițe.

— Să stăm puțin, hotărî fata.

— Bine.

Gîgi trase puțin fin, ca să stea pe el. Sabin o ajută. Se așezară amîndoi, unul lîngă altul pe brațul de fin. Fata îl cuprinse de după cap și-l trase pe spate.

Un cer senin se deschidea deasupra lor, cu miliarde de stele, una mai aprinsă decît alta, iar luna se ascunsese.

— Ce frumos este cerul! șopti Sabin.

— Da, dar mai frumos ești tu, șuieră Gîgi la urechea lui.

Apoi se ridică, sprijinindu-se pe cot, îi puse capul pe piept.

Lui Sabin sîngele îi curgea năvalnic în vine, bătîndu-i o sarabandă îndrăcită în urechi, era cu totul în stăpînirea fetei. Aceasta îi descheie iar nasturii la cămașă și începu să-i sărute pieptul. Sabin avea impresia că-i un copil mic, mîngîiat de zîna cea frumoasă din basme.

— Tu, Sabine, nu vrei?

— Știi, eu niciodată...

— Taci, scumpule!

Întorcîndu-se spre casă, Sabin încercă să-și adune gîndurile. Petrecuse o noapte cum nici nu și-ar fi închipuit.

O iubește pe Ana, dar Matilda, categoric, nu-l vrea. Va trebui să stea de vorbă cu fata, dar numai cu ea.

„Unde? Și cum?“ se întreba.

Dar iată că în cale îi ieșise Gîgi, care i se dăruise și-i spusese că-l iubește. „Cum știa ca să îmbrățișeze, să sărute“ gîndi el. Ana nu-i ca ea! E

altfel! Lîngă ea avea senzația siguranței! Oare ea o fi tot atît de pasionată în dragoste?

Ajunse în fața casei Anei, tresări. Nu se poate! La poartă sînt două umbre. Este ea cu Virgil. Dar unde o fi lelea Matilda? În zadar îi căută umbra prin întuneric.

Așa, deci! La cămin, în văzul lumii, fata nu putea să danseze cu el. Dar cu Virgil, noaptea singuri, la poartă, putea sta? Gura lumii se astupă din senin?

Își făcu repede o socoteală: plecaseră de la cămin înaintea lui. Cît a stat el cu Gigi la căpița de fin să tot fi trecut vreo trei ore. Și, Ana stătuse cu Virgil trei ore, singuri, noaptea... Un fior de gheață îi trecu prin tot corpul. Dacă și ei...

Cei doi îi simțiră prezența abia cînd se apropie de ei.

- Ce vrei, mă? întrebă Virgil, arogant.
- Păi, ce să vreau, mă duc acasă!
- Pe la poarta ei?
- Pe aici mi-e drumul...
- Numai atît? se băgă în vorbă și Ana.
- Numai atît.
- Bine!
- Adică, ce bine?
- Bine, e bine, pronunță mai categoric fata.
- Adică e mai bine cu Virgil, decît cu mine?
- Poate.
- Mai poți să știi?
- Auzi, pe mine să nu mă batjocorești!

Virgil, care asistase fără să scoată un cuvînt, poate chiar nepăsător și oarecum mulțumit la cearța lor, interveni:

- Ce a fost, a fost, bălele!
- Sabin simți acel „bălele” ca pe o nuielușă ples-

nită peste față. Ar fi voit să sară la el, dar se stăpîni.

— Cu tine n-am nimic, zise el.

— Nici cu ea, hotărî Virgil.

— Cu ea e altceva...

— A fost.

Sabin încercă să înmoaie puțin discuția.

— Măi Virgile, pe noi ne leagă un jurămint.

Nu-i așa, Ana?

— Ne-a legat! răspunse fata.

— Afurisită, îți bați joc de jurămintele! țipă Sabin infundat.

— Nu știi ce vorbești! N-am crezut că ai să vii așa din armată...

Sabin făcu doi pași înapoi. „Nu poți să-ți pul mintea cu o femeie“.

— Of, Ana, nu te ajută mintea, ori sufletul? Păcat! Te iubesc atât... Tocmai mă gîndeam să-ți cer iertare...

— Pe o afurisită n-o poți iubi! îi tăie ea vorba. Și apoi, cum de îți permiți să te porți așa cu mine? Ce am făcut eu?

— Unde ai fost cu Virgil, cînd am plecat de acasă?

— Asta era? Ei bine, prostule — și vocea ei deveni suavă — am trecut pe la poarta lui ca să-și ia țigările.

— Dar cu mine de ce n-ai dansat?

— Ai venit cu aia... Ce crezi tu?... Lasă-mă în pace! Brusc, fata se răsuci și intră în curte, lăsîndu-l pe cel doi unul în fața celui alt.

Asta era?... Sabin, parcă se mai liniști. Totuși gelozia îl rodea în capul pieptului. Se adresă lui Virgil:

— Nu joci cîstit! Știai că e cu mine. De ce te-ai băgat?

— Păi ce, trebuia să-ți cer ție vole? Află că-mi place și mie. Așa că...

— Ești un măgar! Asta ești!

Virgil se îndreptă amenințător spre el și-i puse mîna în piept.

— Bă, pe mine să nu mă măgărești, că te ia mama dracului. Auzi?

— Ce zici, mă?

Pe neașteptate, Virgil îl lovi peste față și-l aruncă la pămînt.

Sabin se ridică scrișnind din dinți și se aruncă peste Virgil. Surprins, acesta se împiedică și căzu.

Din tîrnațul casei Anei se ridică deodată un țipăt:

— Săriți! Săriți!

Ascunsă în tîrnaț, Matilda fusese martoră la întreaga discuție. Cînd cei doi porniseră pîruiala se hotărî să intervină. Nu de mila lui Virgil, nu! Ci pentru că astfel era sigură că se va produce ruptura între Ana și Sabin.

Matilda țipa cît o ținea gura. Ana ieși repede din casă și o trase de mînă.

— Potolește-te!

— Săriți! Săriți! continua Matilda să țipe.

Cei doi se opriră surprinși. Virgil, mai lucid, zise precipitat:

— Să fugim, bă, că ne facem de rîs. Cei doi o luară la fugă care-ncotro.

Ca și cînd ar fi văzut acolo un omor, Matilda striga, striga de zor, neluînd-o în seamă pe Ana:

— Hoții! ... Ala, Sabin al lui Toader Șofrone...

— N-a fost el! negă Ana.

— Ba el! ... Ba el a fost! țipă isteric bătrîna.

Liniștea uliței se așternu tîrziu, după ce lelițele povestiseră pe toate fețele întîmplarea și căzuseră

de acord că, într-adevăr, Sabin Șofrone sârise la bătaie, așa, din senin.

După întâmplarea de la Căminul cultural, sfârșită atât de urît cu încăierarea din poarta casei Anei, Sabin se înhămasse la treabă. Pleca în zori la secția de mecanizare și nu venea decît seara, după ce soarele asfințea de mult. Ai casei bănuiau că s-a întîmplat ceva, dar nu știau ce.

Vestea răfuielii dintre Sabin și Virgil fu adusă acasă de Ionuț, băiatul Emiliei, sora lui Dragomir și verișoara lui Sabin. Acesta trăgea clopotele pe la poarta lui Sin Spînu, după Floarea, fata lui cca mică. De la ea aflase Ionuț că în noaptea de duminică spre luni, Sabin făcuse tărăboi la poarta Anei; ceea ce nu era adevărat. Dar așa umbla vorba, purtată mai ales de Matilda.

Saveta Șofrone zisese scurt după obiceiul ei:

— Nu cred! Matilda umblă cu vorbe, ca să bage discordie între al nostru și Ana.

Adevărul-adevărat îl află Toader de la Mărunțelu, care veni într-o seară pe la ei, chipurile să împrumute o bucată de lanț pentru găleata fîntînii.

— Mie nu-mi place — începu el neîntrebat, cu vocea lui suavă, că lelea Matilda se bagă între copii. Eu zic că s-a născut din nou în ea dorința de căpătuială, ca pe vremea cînd ținea „banca Matilda“. Nu-i ajunge c-a suferit ea, a suferit fi-sa, bărbat-su după urma averii?

Toader Șofrone îl asculta fără să-l întrerupă. Pe el îl interesa un singur lucru: făcuse Sabin ceva de care trebuia să se rușineze ori nu făcuse? Mărunțelu îl liniști pe loc:

— N-a făcut nimic, baci Toadere; s-o iuțit doar puțin. Așa sînt tinerii. De vină-i numai lelea Matilda... Îmi pare însă rău de copii... Crezi că ăla al

lui Pop o s-o ia de nevastă pe Ana? Că, de, o să fie doctor, chiar dacă doctor la vaci.

Fără a se arăta curios, Mărunțelu întrebă:

— Dar Sabin, Sabin ce spune?

— Nimic — răspunse Toader. Schimbă vorba când vrei să-l iei din scurt.

Bătaia dintre Virgil și Sabin a fost comentată și în casa președintelui Ion Pop, dar într-alt chip.

— Bă, l-ai bătut bine, barem?

— L-am învățat eu minte, tată, n-ai grijă! se laudă Virgil.

— Așa-l trebuie! Și dacă-l mai prinzi vreodată la strâmtoare, sparge-i capul, bă! Tot neamul ăstora este al dracului — mai zisese Ion Pop.

Virgil era mîndru și începuse și el să creadă că, într-adevăr, îi dăduse lui Sabin o lecție. Un lucru nu i-a convenit în discuția care urmă:

— Bă, i-a zis Ion Pop — vezi ce faci cu aia, să nu-ți pună un plod pe gît. Trebuie să fie și asta o poamă, că ce naște din pisică, șoareci mănîncă! Așa a fost și mă-sa!

— Tată — încercase Virgil să-l apropie de realitate, nu din respect pentru adevăr, ci pentru interesele lui —, știi, eu țin la Ana...

Pop îl privise mirat:

— Doar n-oi vrea să te însori cu ea?

— Ba, cu... N-apucă să-și termine gîndul, că o palmă zdravănă i se abătu peste obrazul stîng.

— Tu crezi că d-aia te-am dat la școală, ca să te însoțești cu fata lui Truță? Ai? Să nu te mai prind cu iclei d-astea! Distrează-te cu ea, fă ce vrei — deși, într-un fel ți-e neam, sînteți veri de-al doi-

lea — dar să-ți iasă din cap gîndurile astea. Cu tine am alte planuri!

Înspăimîntat, Virgil tăcu milc...

Consfătuirea de la Rotunda îl pusese pe gînduri pe președintele gospodăriei. Întors acasă, judecase pe toate fețele situația și hotărî că, pentru a ieși mai bine din încurcăturile din ferma zootehnică, îl va angaja pe Petre Tătăranu ca șef, era doar tehnician! Va avea astfel pe cine trage la răspundere după cîțva timp!

Planul la grîu avea să-l facă! De cum se reîntorsese întocmi niște acte de calamitare și reușise pînă la urmă să-l înșele pe reprezentantul asigurărilor. Dădu o masă bună, și omul plecă din comună chiar mulțumit. Președintele se „descurcase“. Nu știa cum o s-o scoată la capăt cu planul la porumb, dar nu-și făcea griji, pentru că de ani de zile umfla cifrele realizărilor și nimeni încă nu descoperise că face un fals, că aduce prejudicii țării.

Un lucru îl nemulțumea: inginerul Nicolae Mărgineanu parcă uitase că trecuse printr-o facultate. Nu se mai ocupa de nimic, lăsînd totul în seama lui și a brigadierilor. Ei, văzînd cum merge treaba, se lăsau pe tînjală, amînînd lucrările cîmpului sau chiar făcîndu-le de formă. „Dacă ăștia, într-o zi, mă clănțăne?“ își zicea el. Încercase să stea de vorbă cu Mărgineanu, dar „nepotul“ își vedea mai departe de băutura lui, de parcă n-ar fi fost vorba acolo și de el. Acum luase și alte obiceiuri.

După ce se afuma, o chema pe Valeria, nepoata lui Pop. Cînd se făcea criță, Mărgineanu se pornea pe plîns, amintindu-și de frumoasa lui soție. Valeria se supăra atunci și începea să-l înjure și din

„zdreanță“ nu-l mai scotea. Zăpăcit, de teamă să n-o piardă și pe ea, inginerul îi cădea în genunchi și-i cerea iertare.

Ce mai puteai face cu așa om? Cînd, într-o zi, Pop sări la el cu gura, amenințîndu-l că-i face referat ca să fie scos, spre surprinderea lui, nepoata-sa, Valeria, i se încontră, aruncîndu-i în obraz, fără pic de sfială:

— Dacă plcacă el, unchiule, pleci și matale, crede-mă!

Urmînd sfatul lui Grigoraș, președintele anunță o adunare generală, care urma să dezbată măsurile pentru campania de vară. Cum nu putea pune bază pe Mărgineanu, se ocupă el de tot. Mai întîi scoase dintr-un dosar darea de seamă pentru luna iunie. Pop avea dări de seamă gata întocmite pentru fiecare lună — și făcea modificările necesare, ca să corespundă cît de cît situației. Alcătui un convocator și-l trimise pe frate-său Mihai cu el prin sat, să fie semnat de cei apropiați lor, ceilalți fiind trecuți la „absenți“. În orice caz, avu grijă ca pe convocator să figureze la „prezenți“ mai mult de jumătate din numărul membrilor gospodăriei. Cînd toate pregătirile fură gata, Ion Pop răsufală ușurat. Îi va înșela el și de data asta pe gulerății ăia de la centru. . .

Adunările generale ale membrilor gospodăriei se țineau nu-i vorbă, cu regularitate. Dar de cîțiva ani buni fiecare era aidoma celeilalte, așa cum erau și dările de seamă, doar pe ici pe colo schimbate. Niciodată nu se adunau toți cei ce-și uniseră viața în gospodărie. Dar cei ce veneau erau solidari. Toate hotărîrile luate erau votate în unanimitate. La apel erau prezenți toți cei cu numele Pop. Ceilalți — Andrei, Ardelean, Vasile, Bud, Boacă, Știrbu, Stoica, Ispas, Dudău, Varga, Făgărășan și alții se înru-

deau într-un fel cu Popii ori aveau ceva legături cu ei.

Cînd socotea că totul merge strună, Ion Pop avu o surpriză neplăcută: în sală era și Sabin Șofrone. De unde și cum aflate de ședință, nu știa nimeni, pentru că Mihai Pop nici n-avusese de gînd să treacă cu convocatorul pe la familia Șofrone.

Intr-un fel nu-l prea deranja pe președinte prezența lui în sală.

La ședință lua parte și Toma Grigoraș, care, constatînd că sala nu-i prea plină, se plecă spre președinte și-l întrebă în șoaptă:

— Popule, nu-s cam puțini?

— Jumătate și ceva în plus, tovarășe Grigoraș!

— Vezi, numai să fim în legalitate!

— În legalitate, tovarășe Grigoraș, îl asigură președintele.

— Atunci să începem.

Pop deschise ședința, prezentîndu-l îndelung pe oaspete. Așa cum fuseseră învățați, toți aplaudară. Diplomat, observînd că pe musafir îl flatează, lăsă să se prelungească ropotul aplauzelor. Apoi vicepreședintele, Ion Codică, cumnatul președintelui, prezentă darea de seamă. Totul era descris ca și cînd treburile ar fi mers pe roate. Organizarea muncii excelentă. Participarea la muncă mai mult decît mulțumitoare. Membrii cooperatori bucuroși de felul cum decurgeau treburile în gospodărie și de cîștig. Este adevărat că recolta nu fusese prea mare. De vină erau, ca de fiecare dată, brigadierii și vremea, căci în fiecare an ea dăduse peste cap eforturile oamenilor. Ba plouase prea mult și cînd nu trebuise, ba fusese secetă cînd era nevoie de ploaie, ba venise grindină, ori vînturi puternice.

Raportul fu aplaudat, ca semn de aprobare. Președintele propuse apoi să se citească și planul de

măsurile pentru campania de vară. Inginerul — ținut sub strictă supraveghere să nu se îmbete înainte — prezintă planul de măsuri, la care „s-a lucrat cu multă chibzuință, ținându-se cont de necesități, de potențialul uman și atelaje...”

— Ei, dragi tovarăși, încep președintele. Ați auzit darea de seamă. Ați ascultat și planul de măsuri. Eu ce aș mai putea adăuga? Cred că nimic. La aceste două documente, am lucrat și eu și mulți dintre noi. Le-a văzut și tovarășul, zise el, întorcându-se spre invitat. Ne-a fost de mare folos. Ne-a ajutat, dindu-ne sugestii, sfaturi, idei deosebit de utile pe care le-am primit. De aceea, cred că sînt în asentimentul tuturor să îi mulțumim tovarășului. Președintele se întoarce din nou spre Grigoraș și încep să aplaude.

Cei din sală aplaudară și ei.

— Dragi tovarăși, încep reprezentantul Consiliului agricol raional, vă mulțumim. Noi ne facem datoria. N-am venit în comuna dumneavoastră în excursie. Am venit să ajutăm gospodăria. Pe dumneavoastră.

— Bravo, se auzi vocea președintelui, care încep din nou să aplaude. Bravo!

Grigoraș continuă:

— Noi credem că ați muncit bine și, aplicînd în tocmă planul de măsuri, veți dobîndi succese! Și mai mari!

— Da! Da! Corect! Cine se înscrie la cuvînt? Președintele se ridică în picioare. Se uită pe o hîrtie pe care erau scrise cinci nume: patru Pop și un Nan. Așa, deci, continuă președintele. S-au făcut înscrieri în timpul ședinței, ca să fim mai operativi. Deci, are cuvîntul tovarășul Pop Mihai și se pregătește tovarășul Pop Andrei.

Unul după altul, toți cinci vorbitorii au arătat că lucrurile merg bine în gospodărie, că oamenii sînt mulțumiți, că președintele conduce după metode științifice și iar laude peste laude de parcă altul ca el nu s-ar mai fi găsit prin satele din jur. La urmă se spuneau și cîteva fraze critice, ori autocritice, care sunau cam la fel: mai sînt și lipsuri, dar noi ne luăm angajamentul să le lichidăm.

Cei din prezidiu dădeau zîmbitori din cap, încuviințînd. Cînd ultimul vorbitor încheie, președintele se ridică din nou:

— Epuizîndu-se lista cu cei ce s-au înscris, dau cuvîntul tovarășului...

Sabin Șofrone se ridică și zise:

— Vreau să vorbesc și eu.

Privirile tuturor se îndreptară spre el. Președintele tresări, dar nu lăsă să se vadă. Răspunse mîeros:

— Nu te-ai înscris la cuvînt! Democrație, tovarășe!

— N-ați făcut înscrieri.

— Cum nu? Cei care au vorbit cum s-au înscris?

— Cum, nu știu, poate nici nu s-au înscris.

Ion Pop tipă amenințător:

— Fără calomnii, că...

Grigoraș interveni:

— E o regulă, tovarășe... Apoi către cei din prezidiu: Cum îl cheamă?

Președintele îi șopti:

— Sabin Șofrone.

— ... tovarășe Șofrone. E o regulă!

— Știu, tovarășe. Și doresc să se respecte. Dacă pînă acum nu s-a ținut seama de această regulă, să se țină măcar acum.

— Și ce dorești d-ta? continuă Grigoraș.

— Să iau cuvîntul.

— S-a închis lista, tovarășe, îl repezi președintele.

— E dreptul meu... sări ca ars Sabin.

— Dar principiile democrației...

— Ce tot vorbești dumneata, tovarășe președinte, de democrație? Democrația d-tale este cea a puterii, a căpătuielii personale...

În sală lumea începu să murmure. Erau toți mirați de curajul băiatului.

Grigoraș interveni iar:

— Să fim calmi, tovarăși. Liniște!

— De acord, tovarășe Grigoraș, dar pentru asta nu cer altceva decât să vorbesc, zise Sabin.

Președintele mîzgăli un bilet și-l trimise la cineva în sală.

— O să aveți cuvîntul, hotărî Grigoraș.

— E un huligan, strigă din sală cel ce primise biletul.

Sabin se întoarse spre el:

— Sînt huligan pentru că doresc să iau cuvîntul în adunarea generală? Cînd merg la lucru nu sînt huligan?

— Ai fost la armată. Nu ai mai lucrat în ultima vreme! țipă un alt Pop din sală.

— Dar înainte? Și de acum înainte?

— Ai vrut s-o batjocorești pe fata Matildei, strigă o femeie.

Grigoraș se străduia să restabilească liniștea, bătînd cu pixul în tăblia mesei. Cu mare greutate se făcu liniște.

— Tovarăși, începu Sabin. Aici vreau să vorbesc despre munca noastră! Despre viitorul gospodăriei! M-am întors din armată și vreau să muncesc cinstit...

— Ca tată-to? aruncă unul din fundul sălii, rîzînd.

— Tata muncește cîstît, dar nu-i plătit cîstît!
Președintele țipă:

— Cum asta?

— Așa! Dumneata și socotelile dumitale...

— E prea de tot, zise președintele, aplecîndu-se spre Grigoraș.

— Trebuie să facem lumină! Liniște! țipă și Grigoraș bătînd puternic cu pixul în masă.

Nicodim Boldiș, care într-adins nu fusese ales în prezidiu, urmărea atent întreaga sală. Fierbea! Era revoltat! Nu luase pînă atunci cuvîntul, fiindcă vroia să vadă reacția oamenilor. Cînd îl auzi însă pe Sabin vorbind, îi crescuse inima. Își dădu seama că tînărul este încolțit.

Simți că unii se ridică împotriva lui Sabin Șofrone, și spuse:

— Cer cuvîntul!

Președintele Pop și Grigoraș se înțeleseră dintr-o privire:

— Aveți cuvîntul, tovarășe Boldiș, spuse Grigoraș.

— Sabin Șofrone are dreptate, zise hotărît secretarul. Și dumneavoastră știți foarte bine acest lucru! În sat se petrec lucruri care n-ar trebui să se petreacă! Președintele ia hotărîri de unul singur, nu se sfătuiește cu nimeni! Dispune de gospodărie după bunul său plac, ca și cînd ar fi moșia lui tată-său! Raportează la Consiliul agricol cifre umflate, dezinformîndu-i pe tovarăși despre realitatea Gorneștiului... Se nesocotesc părerile oamenilor!... La momentul potrivit, am să spun mai mult!...

Doar atîta zise secretarul și se așază. Cuvintele lui fură primite cu uimire de către cei din prezidiu. Din sală însă se ridicară multe voci: „Așa-i! Așa-i!“

Ședința se termină cu totul altfel de cum prevăzuse Ion Pop.

La sfârșitul ei, Sabin se îndreptă spre Nicodim Boldiș și pleacă împreună de la cămin. Pe drum secretarul de partid și Sabin mai vorbiră mult. Boldiș i se destăinuie:

— Tare aș vrea să am și eu un aliat puternic, tânăr și iubind satul așa ca tine, să ajung în sfârșit să pot spune în fața oamenilor tot adevărul, să tăiem răul din rădăcină și să începem o viață nouă, curată, în care munca cinstită să fie temelia bunăstării tuturor! Ce zici, vrei să-mi fii alături, sprijin în lupta mea?

— Sigur, tovarășe Boldiș, mai încape îndoială, vreau și eu să avem un sat bogat, o gospodărie de frunte, iar hărnicia să fie la loc de cinste!

A doua zi dis-de-dimineață, Pop îl chemă pe Sabin la el.

— Bună dimineața! tovarășe Pop, zise Sabin.

— Bună, mormăi Pop.

— Ce ai cu mine așa dimineață?

— Tovarășe, ești cam obraznic! țipă la el Pop.

— De asta m-ați chemat? Să mă obrăznicești! Și, mă rog, pentru ce?

— Știi tu cu cine vorbești? se încruntă la el Pop.

— Cu dumneata! Credeam că mă chemi să-ți spun ce n-am putut spune ieri la adunare și i-am spus secretarului de partid.

— Ce, mă-nveți pe mine ce să fac?

— Uite ce e! Sînt om în toată firea și pot să judec! Dumneata ești vinovat față de sat.

— Huliganule! Te leg! . . . țipă Pop.

— Plec! N-am ce vorbi acum. Și nu mă mai înjura, că . . . Sabin lăsă fraza neterminată. Se răsuci pe călcîie și plecă.

— Paznic!

— Da, tovarășe președintel

— Cheamă miliția!

Speriat, paznicul alergă spre miliție. Pe drum îl ajunse pe Sabin:

— Fugi, măi băiete! Ai pățit-o!

— Nu cred...

— O să vezi. M-a trimis după Manolache...

— Doar n-am furat hamurile de la bicicletă!

— Pleacă, bă, Sabine, cu ăsta nu e de glumă...

Sabin nu luă în seamă vorbele paznicului. Se gîdea: „Cum pot fi oamenii așa? Au ei voie să-l batjocorească? Să-l înjure?” Pășea domol, clătînînd din cap. Nu știa ce să-și răspundă. Se auzi strigat și întoarse capul. Era Gigi. Aștepta în fața căminului, în stația de mașină, cursa spre Cluj.

— De unde, așa în zori? îl luă ea la zor ironic.

— De la cumetrie, răspunse el posomorît.

— Și cumetrele au fost lelea Matilda cu Ana?

— Pe dracu...

— Nu cred...

— Ba crede-mă! se răsti Sabin și dădu să plece mai departe. Fata îl prinse de mîină și se lipi de el drăgăstos.

— Te-a alungat mumă-sa? îl mai întrebă ea.

Sabin se înfurie și țipă:

— Ți-am spus că n-am fost acolo! Lasă-mă-n pace!

— Bine! Dar de ce ești așa turbat? Nu ți-am făcut nimic.

— Ai dreptate, Gigi. Tu nu, dar el. El vrea să-mi facă!

— Care el?

Sabin arată cu capul spre locul unde ar fi trebuit să fie casa președintelui.

— Stai! se auzi atunci o voce groasă din josul uliții

Sabin întoarse capul. Era plutonierul Manolache cu paznicul. Simțea cum sîngele începe să-i fiarbă în vine.

— Ai limba cam ascuțită, zise Manolache. Buletinul!

— Nu înțeleg!

Plutonierul se așeză în fața lui, privindu-l pe sub caschetă. Axente, paznicul, se uita crucea, cînd la unul, cînd la altul.

— Uite, de exemplu, acum, continuă plutonierul, ești... ești cu ea...

— Ea? Vedeți cum vorbiți.

— Dimineața, cu o fată! E suspect!

— Ce suspect, tovarășe? Este interzis să conduci o fată la mașină?

Axente era nerăbdător. El avea ordin să-l aducă pe milițian la președinte. Este adevărat, îi spusese în linii mari, atît cît auzise și el, despre ce era vorba. Dar ordinul era ordin.

— Vii și tu cu mine, îi spusese milițianul lui Sabin.

— Eu? De ce? Îți dau un sfat. Dacă vrei să aperi legea, nu te lua după el. Că odată și odată se va alege untul și-ar fi păcat să cazi tras de...

— De cine?

— De cel la care mergi să-ți ceară probabil să mă pedepsești.

— Vom stabili noi ce-l de făcut. Așteaptă-mă aici, ori du-te acasă.

Paznicul pornise înainte. Plutonierul, cu pas alergător, încercă să-l ajungă.

Gigi se uită speriată la Sabin.

— Mi-e frică, zise ea.

— De cine?

— Nu de cine, ci pentru cine...

— Adică?

— Pentru tine.

— Pentru mine să nu-ți faci griji. Lasă-le pe toate în seama mea. Când poți merge, de ce să te tîrăști?

— Dar ce s-a întîmplat?

Cerul era violet și zorile dădeau să crape. Fata făcu un pas spre Sabin și își așeză capul pe pieptul lui.

— Mi-e frică, scînci ea.

Flăcăul o cuprinse cu brațele. Gîndul îi zbura aiurea.

— Vreau să fac dreptate! În satul ăsta Pop taie și spînzură! Uite, pînă și pe plutonierul ăsta l-a innebunit...

— Nu face pe Don Quijote, Sabine. Ai să cazi...

— Poate că ai dreptate. Mă lupt cu morile de vînt... Avu un moment de slăbiciune. Deodată, zise cu voce tare: Ce o să-mi facă?

— În cel mai bun caz o amendă de o mie de lei, pentru insulte. Dar știu eu ce are în cap Pop?

— O mie de lei? făcu mirat Sabin. De ce?

— Fiindcă l-ai insultat, fiindcă vor să te învețe minte... Ai bani?

Sabin ridică din umeri.

— Vezi — continuă fata — de-abia te-ai liberat. E păcat de ai tăi! Pop te cheamă pe la procese...

Spaima se strecură ca o nevăstuică în inima lui Sabin. Abia reîntors din armată și intra în gura lumii... Ce vor zice ai lui? După încăierarea de la poarta Anei, acum altă belea! Se trezi întrebînd:

— Ce să fac?

Fata îl prinse de miini și i se uită în ochi:

— Să vii cu mine!

— Unde?

— La Cluj!

— Și ce să fac acolo?

— Intrî la uzină! În trei-patru luni te calificî. Haide, nu te mai gîndi. Hai, băiete . . .

Să ajungă muncitor! Să stea la oraş! Să poarte zi de zi haine bune, aşa cum purta Done Măruţă şi ceilalţi ca el. Dar el nu voia să părăsească satul. Oraşul nu-l interesa. Totuşi, ar fi vrut să-i facă-n necaz lelei Matilda, dar mai ales Anei. Să vadă şi ele de ce-i capabil! Să vadă că nu-i mai prejos de Virgil! Dar ce se va alege din visurile lui? Şi ce mîndru era de el! Multe nopţi se visase aşezat în scaunul tractorului, conducîndu-l cu îndemînare la arat, dar şi pe uliţele satului, către secţia de mecanizare, şi îşi închipuisse vorbele leliţelor: „Uite-l pe Sabin al lui Şofrone, pe tractor“ . . . Se părea însă că totul se terminase mai înainte de a începe.

— Ei, vii cu mine? îl trezi din gînduri Gigi.

— Şi unde-o să stau?

— La mine! Cît vrei! Am loc . . .

— Îmi închiriezi o cameră? întrebă el, naiv.

— De unde? N-am decît una, stau într-o garsonieră. O să locuim împreună! Se apropie provocator de el. De ce eşti copil? Ai să vezi ce bine o să fie! Haide!

— Să mă mai gîndesc! Ce-or să zică ai mei? încercă Sabin să cîştige timp.

— O să le scrii. O să le explici . . .

— Toţi vor spune că am fugit de frică . . .

— Într-un fel aşa este! Haide!

— Pe dracu, uite-l pe plutonier. Vine! Nu mai am de ales! Merg cu tine! . . .

— Uite maşina! strigă Gigi, prinzîndu-l pe Sabin de mînă. Haide! şi-l trase spre maşina care tocmai frîna în staţie.

Mai mult de ruşine, să nu observe cineva că aproape e tîrît, Sabin urcă scara. Maşina porni greoi,

lăsînd în urmă trimbe groase de colb albicios, care ştergeau silueta plutonierului, venit în fugă după el...

Cînd coborî la Autogara din Cluj, Sabin avu o strîngere de inimă. Tot drumul Gigi turuise lîngă el şi-i descrisese în cele mai trandafirii culori viaţa lor viitoare. Se lăsase furat de vorbele ei, dar nu reuşise să se înveselească, pentru că veselia omului este ca mirosul florilor: nu se înalţă din suflete veştede. Şi sufletul lui se veştejise, după ruptura cu Ana. Fusesse laş, fugise! Îşi aminti de profesorul Alexandru: „Țineți minte — spunea el — în casa dreptății tale poți fi ucis, învins însă niciodată!“ El ocolise lupta: nu putea fi nici ucis și nici învins. Gîndi că oamenii luptă. Da, o să lupte. N-o să rămînă la fuga asta rușinoasă...

Se trezi la realitate cînd Gigi i se atîrnă de braț și-l purtă pe niște străzi dosnice, către un cartier nou, cu blocuri de patru etaje. Nu mai fusese niciodată pe acolo, deși cunoștea Clujul.

Forfota oamenilor din jur îl dezmoțî nițel. Tineri și vîrstnici, în haine de oraș ori în salopete, grăbeau spre locurile lor de muncă, în mînă cu un pachet sau o geantă burdușită. Privindu-i, Sabin îi pizmui, într-un fel. Și-ar fi dorit să fie ca ei. Dar el... el n-avusese noroc! Norocul și-l face omul, iar cînd vine din senin face pomană și nu-ți dă bucurie. Nu, la el nu era vorba de noroc. Asta era soarta lui, era calea pe care trebuia s-o urmeze.

Ghicindu-i, parcă, zbuciumul, Gigi îl lăsă într-ale lui. Doar cînd și cînd îi strîngea brațul. Sabin o privi cu coada ochilor. Era drăguță, mult mai drăguță decît i se părise duminică seara. Amintirea

aventurii lor năvăli ca o vijelie asupra lui, îl umplu sufletul. „Poate că-i și fată bună. Comorile nu le cauți în nori, ci pe pământ, lângă tine“ — gîndi el. Se uită din nou la Gigi. Ea era acum adevărată comoră, fiindcă era a lui și era lângă el. Iluziile rămăseseră departe, la Gornești...

— Iubitule, îi șopti fata.

Se plecă spre ea și primi o sărutare fugară. În jur, oamenii își vedeau de ale lor. „Așa este la oraș. Fapte ce par în ochii țăranului ciudate ori lipsite de bunăcuviință, sînt aici obișnuite, nu supără pe nimeni, pentru că oamenii de aici nu se cunosc între ei și nu-i interesează ce face unul sau altul“. Așa gîndea Sabin, privind chipurile celor pe lângă care treceau.

Noutatea peisajului îl fură pe Sabin. După ce traversară cîteva străzi și meraseră pe una, destul de lungă, cu case mărunțele, cu zidurile pline de pecinginile bătrîneții, aplecate pe o coastă, ieșiră într-o stradă largă, luminoasă, mărginită cu tei roțiți. Mai făcură cîteva pași, apoi Gigi îl trase spre intrarea unei case mari, cu cinci etaje. Era o clădire veche, cu o curte interioară pavată cu dale sparte.

— Haide! îl îndemnă Gigi, trăgîndu-l după ea. Traversară curtea interioară. Dacă fațada casei nu-i dezvăluia vîrsta, zidurile curții vorbeau de la sine. Erau mucedo, coșcovite, cu tencuiala căzută, igrasioase — ziduri răpănoase, de casă veche, cine știe cînd și pentru cine făcută. Un iz iute, de ceapă prăjită, îl lovi de cum se apropiară de o ușă îngustă, cu geamurile sparte, vopsită odinioară, probabil, în roșu, acum de cîoloarea vișinci putrede, pe ici-pe colo bășicată, ca un obraz plin de bube.

Sabin avu un moment de reținere, care-l îndemna să fugă, cît mai era timp. Ar fi vrut să dea

ascultare îmboldului, dar picioarele îl duceau spre gura aceea neagră despărțită de lumina soarelui prin ușa 'cu geamuri sparte.

— Aici stau eu, la cinci, zise Gigi — și o luă înainte pe scări.

Un alt miros îl izbi în nări: mirosea tare a urină de pisică și a motorină.

— Fii atent, să nu aluneci! Portăreasa dă cu motorină pe treptele scării, ca să nu se facă praf și să omoare purcii... O groază de pisici sînt pe aici...

Scara de lemn gemu sub greutatea lor. Zgomotul pașilor ei se amplifică în golul casei scării, de parcă ar fi urcat o trupă. Cînd ajungeau pe un palier, se deschideau uși și ochii curioși ai unor copii ciufuliți sau femei în haine de casă îi urmăreau cu insistență. Sabin se simțea rău, ca atunci cînd te surprinde cineva în pijama. Pe măsură ce urcau, izul de aer stătut creștea și el, distilat în casa scării ca într-un imens alambic.

Sus, la etajul cinci, scara se termina cu un fel de platformă, îngrădită pe o latură de o balustradă din fier forjat. De pe acest palier se deschideau trei uși. Gigi se îndreptă spre cea din mijloc. Scoase din poșetă o cheie și i-o întinse lui Sabin:

— Deschide! De azi încolo, tu ești aici stăpînul!

Sabin lua cheia și se uită la ea. „Cum trebuie pusă în broască?“ Fata sesiză nehotărîrea lui și-l ajută:

— Cu dinții în sus...

Din nou inima îi strigă: „Fugi! Încă mai ai timp!“ Ca paralizat, Sabin rămase cu cheia în mînă, privind-o. Nedumerită, Gigi întrebă mieroasă:

— Ce faci? Mă mai ții mult afară?...

Sabin ezită din nou. În sfîrșit, se hotărî, deschise ușa, se dădu la o parte și-i făcu loc fetei să treacă.

Păși după ea, într-un culoar întunecos, apoi Gigi împinse o altă ușă și pătrunseră într-o cameră luminoasă, cu geamuri înalte. Îl izbi un aer închis, stătut și acru. Camera părea imensă, impresie mărită de lipsa lucrurilor care s-o umple, doar un pat din fier cu saltea acoperită de o cuvertură flendurită, o masă de bucătărie cu mușama cojită pe alocuri și crăpată, două scaune desperecheate și un șifonier cu două uși, dintre care una atârna, gata, să cadă, de parcă trecuse pe acolo un vârtej ce o smulsese din țîțîni. Pereții, cîndva de culoarea humei, erau acum prăfuiți, afumați pe la colțuri. Deasupra patului atârna o cromolitografie, reprezentînd un satir și o nimfă goală, cu forme rubensiene. Pe jos, în loc de covor era întinsă o pătură cazonă, cenușie. Nici ea nu era întreagă: la mijloc avea o gaură, iar capetele îi erau destrămate. Din tavan atârna un bec murdar de muște. Peste tot pe jos, pe pat, pe scaune, pe ușa șifonierului erau aruncate de-a valma ciorapi, pijama, rochii și fuste, un furou care fusese cîndva roz. Dintr-o ochire, Sabin văzu totul și simți că ametește. Sesizînd surprinderea tînărului la vederea harababurii din cameră, Gigi se repezi să le strîngă:

— Am plecat în grabă, iubitele... Să știi însă că la mine este ordine. Miine fac curat... Vrînd să deschidă, ușa care atârna în balama se desprinsese și căzu pe podea bubuind și stîrnind un nor de praf. Văzîndu-l încremenit în mijlocul camerei, fata țipă:

— Ce stai așa popîndău, ajută-mă!

Sabin era amețit. Praful îl înecă și porni să tușească. Dîndu-și seama că tonul ridicat nu era prielnic scopurilor sale, Gigi lăsă totul baltă și se întoarse spre el:

— Ce ai, dragă? Ia un pahar cu apă din bucătărie, zise ea, și-i făcu semn spre culoarul prin care

intraseră. Ca prin vis, Sabin păși în el și deschise o ușă laterală: era baia. O închise și deschise pe aceea de lângă ea. Intră în bucătărie. De aici venea mirosul de acru. Pe masă era o oală cu rămășițe de supă stricată. Alături, într-o cratiță, mucegăiau niște resturi de tocană, cine știe de când uitate acolo. O cană de apă era acoperită cu un strat gros de murdărie. Alături de ea tronau două pahare despe-recheate. Musculițe bețive roiau în jurul lor, atrase de urma de lichid roșu. O sticlă cu etichetă de Fe-tească neagră era pusă pe un colț de masă. Mai era și o scrumieră încărcată cu scrum și mucuri de țigară. Unele aveau urme de ruj. Sabin își dădu imediat seama: chiștoacele cu ruj sînt ale fetei. Celelalte, desigur, ale unui bărbat. „Amantul ei?” — gîndi. Ce să spună? Nimic. Nu avea nici un drept. Fata nu-i ceruse nimic și nici el nu-i făcuse vreo propunere. Ba, mai mult! Gigi fusese drăguță cu el și-i oferise adăpost, ca să scape de necazuri. Chiu-veta era și ea plină de vase murdare. Sabin deschise geamul bucătăriei, apoi se întoarse în cameră. Cu tot efortul fetei, dezordinea era aceeași. Patul vraș-te. Cearșaful murdar. Ieși pe balcon să ia puțin aer. Se împiedică. Aproape nu aveai unde pune piciorul din cauza sticlelor goale.

Gigi se apropie de el și-l luă după gît:

— Hai să ne culcăm. Mi-e așa de somn! Apoi o tulim în oraș. Bem o berică, mîncăm ceva și mergem pe la niște prieteni, să-ți caut de lucru. Bine?

Sabin se întoarse spre ea.

— Uite ce e, Gigi. M-ai primit în casa ta. Îți mulțumesc! Ar trebui să fiu politicoș, dar nu pot! Te rog, înțelege-mă. Nu pot suporta mizeria. N-am trăit în ea, nici acasă și nici la armată.

Gigi vru să protesteze. Sabin continuă:

— Te rog, ascultă-mă! Ne apucăm de treabă și facem lună! Bine?

— Bine, dar...

— Nici un dar. Începem cu bucătăria...

Preț de vreo trei ore Sabin munci pe brînci, făcînd de toate. Gigi era încîntată. Niciodată garsoniera ei nu arătase așa, nici măcar cînd îi fusese repartizată. Acum se învîrtea fericită, într-adevăr fericită, corectînd pe ici-colo mici amănunte. Negăsind cuvinte, spunea încîntată: „Sabine, ești formidabil! Fată trebuia să fii!” Sabin se antrenase cu munca la care pornise și parcă uitase de tot ce pătisese pînă atunci, ba chiar uitase și cu cine plecase și unde se găsea. Avea impresia că era în casa lui, alături de o soție iubitoare. Îl treziră la realitate trei bătăi scurte în ușă, cu pauze egale între ele. Vru să se ridice. Gigi însă îl opri:

— Stai, merg eu.

Fata închise ușa bucătăriei. După ce o deschise pe cea de la intrare, Sabin auzi vocea groasă a unui bărbat: „Ceau, scumpo!” Nu înțelese răspunsul fetei. Dar după un timp se auzi din nou vocea basului, ironică și puțin amenințătoare: „Baftă, scumpo! Ai grijă, nu cumva să răcească!”

Așa începu viața de orășean a lui Sabin...

Plecarea precipitată a lui Sabin din sat veni ca un trăsnet. Ea surprinse mai ales pe aceia care știau despre relațiile dintre el și Ana, dar nu și despre ruptura din ultimul timp: „Ca să vezi ce-i dragoste! I-a tras clopotele ani de zile și pînă la urmă fuge cu Gherghina Tomșa!” Băieții, mai ales, își dădeau coate și comentau cu subînțeles: „Are talente ascunse fata asta! Dacă mi se oferea ocazia și

eu aş fi fugit cu ea". Auzind vestea, Done Măruță rămăsese crucit: „Ați văzut, mă? — le zicea el lui Gheorghe și Ștefan. Ducea cu noi muncă de lămurire și el a făcut vira la Cluj! Fraților, dacă ăsta a șters-o d-acia, înseamnă că, musai, numai orașu-i de noi! Și fii atent, frăție, am început să mă gîndesc dacă fac bine că muncesc la oraș! Mă, că-i dat dracului!" Petre Tătăranu era singurul care îi lua apărarea: „Poate că-i mai bine pentru el... Unui om cu inima zdrobită poți să-i ierți și o faptă necugetată. Dar nu pot să-i iert că s-a înhăitat cu Gîgi!" În sinea lui își spunea: „L-am crezut mai tare. Trebuia să rămînă în sat, orice s-ar fi întîmplat!"

Acasă, la Toader Șofrone, lucrurile stăteau rău. Ca mai întotdeauna cînd avea greutăți, bătrînul căzuse în muțenie. Cînd Saveta îl întreba de una sau de alta, dădea răspunsuri anapoda ori nici nu răspundea. Privea în pămînt. Femeia nu-și închipuise niciodată că omul ei ținea atît de mult la Sabin. Și ea se atașase de el, considerîndu-l ca pe copilul ei, că-l crescuse în băttătură. Dar nu făcea din plecarea lui o tragedie. „O să se întoarcă, ai să vezi!" îi zicea ea mereu lui Toader. El o privea cu ochi goi... Odată, după ce-i repetase toate astea, o întrebase: „Crezi?" „Sigur" — răspunsese ea. „Are să se sature de fata aia și se va întoarce!" Toader Șofrone replicase atunci brutal, aruncîndu-i și un cuvînt greu: „Ești proastă! Sabin n-a plecat pentru o muieră! A fugit de Pop!" Femeia se uitase întii la el surprinsă, apoi ridicase din umeri, gîndind că toți copiii, odată și odată, părăsesc casa părintească. Așa fusese și cu Emilia și cu Dragomir. Plecaseră acolo unde îi trăsese ața. Poate că asta era soarta lui Sabin. Cu ea nu te poți pune. Orice ai face ea se împlinește...

Simbătă seara, la trei zile de la plecarea lui Sabin, Dragomir și Vasile Tătăranu pășiră în curtea lui Toader Șofrone. Saveta făcea mămăligă pe soba din coasta casei și toată curtea mirosea a fiertură. Dragomir aruncă vorba către maică-sa:

— Mamă, numai dumneata faci mămăligă bună...

Saveta ridică ochii, îl privi de parcă avea înaintea ei un străin și continuă să mestecă cu făcălețul. Dar imediat îi păru rău că nu răspunsese băiatului la vorba bună spusă cu inima largă, așa că se întoarse spre el:

— Ți se pare ție, Dragomire! Și Sândica face mămăliga la fel...

Toader Șofrone ședea, ca de obicei, pe lavița de lângă masă și privea undeva, departe. Vasile Tătăranu îi dăduse binețe și se așezase lângă el. Nu-și vorbeau. Se vedea că Vasile căuta ceva să spună și nu găsea. Într-un tîrziu vorbi:

— Azi am fost cu caii la potcovit. Ai tăi au potcoave?

Toader Șofrone se întoarse către el, de parcă ar fi vrut să-i zică: „Ce mă, Vasile, ai căpiat? De cai îmi arde mie?” Dar îi răspunse:

— Au...

— Așa, au...

— Vezi bine...

— Știi — continuă Vasile Tătăranu — calul dacă n-are potcoavă se bate...

Observația îl făcu pe Șofrone să zîmbească. Și copiii știau asta. Era însă bucurios că Vasile îi cată vorba. Asta însemna că este alături de el. Dar putea fi altfel?... Ca și cînd vorbisera despre cu totul altceva înainte, Toader se întoarse spre el, îl bătu cu mîna pe spate și-i zise:

— Sînt amărit, Vasile. Nu de alta, dar îl promiseseam lui Avram să am grijă de băiat. De fapt, acum nu mai este copil. O să se descurce...

— Asta ziceam și eu. La ce să-ți faci inima amară? Parcă-i primul în care a dat Pop?! A dat în mulți! Și pe Petre al meu a vrut să-l gonească. N-are nevoie îmibuibatul ăsta de oameni muncitori și cu scaun la cap. Îi trebuie fleoanțe așa cum e Inginerul Mărgineanu, să le joace ca pe niște păpuși. Dumnezeu-Dumnezeului care l-a închinat. Mă, Toadere, eu mă duc la Pop și-i bag mîna în gît... Să fiu al dracului de n-o fac!

Șofrone îl privi zîmbitor. Îl credea în stare de așa ceva. Dar nu asta era calea de urmat. Trebuiau informate organele superioare ale ministerului și partidul. Nimeni nu poate să-și facă de cap, fără să dea seama de faptele sale. Îl liniști:

— Nu așa, Vasile. I-ai da apă la moară. Ți-ar striga și ție că ești huligan și l-ar obliga pe Manolache să-ți facă actele, ori știu eu ce...

— Păi atunci, o să-l răbdăm la nesfîrșit? Nu, n-ai dreptate! Stana s-a ramolit și-l crede, iar Grigoraș nu vede ce-ar trebui să vadă. Așa că Pop e încă tare pe poziție...

În timp ce Toader Șofrone se străduia să-l facă să priceapă că nu forța lui ar putea schimba atitudinea președintelui, Dragomir se dăduse aproape de Saveta și vorbea cu ea în șoaptă:

— Tot așa pierdut este?

— Tot. Stă în casă sau aici pe bancă și, de nu îl întrebi de vorbă, tace, tace de parcă ar fi mut. Mi-e teamă să nu cadă la pat...

Dragomir o cercetă. Saveta îmbătrînise. Se făcuse mai mică. Fața ei luase culoarea pergamentului și se pungise. Ochii îi fugiseră în fundul capului. Doar privirea lor rămăsese vie, scormonitoare. Și

cu ea îl scotocea pe Dragomir. De când plecase Sabin voise să-l întrebe: „Spune-mi, maică, totuși, de ce a fugit cu fata aia?” Acum prinse prilejul să pună întrebarea ce o chinuia. Dragomir aflate totul de la Petre Tătăranu și de la Mărunțelu. Înainte de a-i răspunde, băiatul chibzui: să-i spună sau nu tot adevărul? Da, îi va spune adevărul:

— Lelea Matilda este de vină! Din cauza ei s-a-ntimplat totul...

Saveta îl privi mirată:

— Cum așa?

— Uite cum a fost... Și îi povesti tot ceea ce știa de la Mărunțelu și-i privea pe Ana și pe Virgil. Pe măsură ce băiatul povestea, fața Savetei se-nne-grea și ochii îi deveneau aprigi. Când Dragomir termină de povestit, femeia se închină:

— Nu s-a săturat de avere... Trăsni-o-ar s-o trăsnească! Vipera, a uitat că de la bani i s-a tras totul!... Și eu, proasta, i-am întins mina când i-a fost greu. Iar Toader s-a luptat s-o bage și pe ea în gospodărie, ca să aibă ce mânca! Și uite cum întoarce ea binele făcut! A rupt inima copiilor, cu poftele ei nesăbuite... Are dreptate ăl de a spus că lupul își schimbă părul, dar năravul ba...

Dragomir n-apucase să-i spună maică-sii că lucrurile nu stăteau atât de simplu, că pe lângă amestecul nepotrivit al Matildei, se pornise și cearta între Sabin și Pop. Pentru că, în fond, Sabin nu plecase ca urmare directă a mașinațiilor Matildei, ci fiindcă, într-un fel, președintele abuzase de puterea ce o avea. Renunță însă să-i mai explice femeii care poate n-ar fi înțeles.

Saveta îl trase de mîneacă și-i făcu semn să-și apropie urechea:

— Dragomire, du-te după el! Nu-l lăsa cu aia... Am auzit că nu-î fată bună...

— Acuș aș pleca după el! Dar unde? Clujul e mare... Poate scrie și atunci îl aduc eu înapoi... Nu-ți face griji, mamă! Nici Sabin nu mai este copil. Știe el să se apere... Îi făcu semn cu mîna să fie liniștită și se apropie de masă, unde taică-său și Vasile Tătăranu ședeau față în față. Iar căzuseră în muțenie.

— Ei, mîncăm ceva? întrebă el.

Cei doi tresăriră. Vasile Tătăranu se ridică repede:

— Atunci eu plec... Cred că ai dreptate, Toader! Nu poți să îndrepti lucrurile singur!...

Saveta răsturnase mămăliga pe un fund de lemn și venea cu el.

— Unde pleci, Vasile! Stai aici, omule, să mîncăm împreună!

— Nu, Savetă, că... Omul lăsă vorba neisprăvită și, îmboldit de vorbele femeii se așeză din nou în fața lui Toader. Dacă zici tu..., continuă el dînd din cap.

Saveta plecă și reveni repede cu trei farfurii și trei furculițe, apoi, tot atît de repede, aduse cratița cu tocană. Mirosea bine. Luă farfuriile pe rînd, puse în ele tocană și așeză cîte una în fața fiecăruia. Se trase după aceea de o parte, lîngă ușa bucătăriei, dar rămase cu privirea ațintită spre ei. Dragomir nu mai așteptă ca tatăl să înceapă primul, așa cum fusese obișnuit din copilărie, ci tăbări asupra mîncării.

— Iuuu! De mult n-am mîncat așa tocană!... Femeia îl privi tristă și repetă:

— Ți se pare ție, Dragomire... O îngrijora muțenia bărbatului. Știa ea bine că omul ei arde în el ca un foc mocnit și-i era teamă. Pentru că arderea asta îl topea cum se topește săul luminării aprinse.

Mai trecuse el o dată printr-o stare asemănătoare, atunci când fusese exclus din partid.

Așezat pe banca de lângă masă, Șofrone parcă nici nu vedea mîncarea. Se uita la farfuria cu tocana maroniu-roșcată, cum te-ai fi uitat într-un li-ghean cu apă, de parcă ar fi vrut să-și vadă chipul în ea. Vasile Tătăranu dăduse întîi să apuce furculița, dar se răzgîndise, văzîndu-și prietenul că nu se atinge de ea. Gospodina îi urmărea cu privirea și-i îndemnă:

— Se răcește tocana, Toadere... Poftește, Vasile...

Bărbații tresăriră. Brusc, trezit din picoteala ce-l cuprinsese, Șofrone făcu semn către Vasile Tătăranu și, ca la o comandă, amîndoi apucară furculițele. Dragomir înfuleca de zor, tăvălind bucăți mari de mămăligă prin tocană.

— E bună, tată, zise el cu gura plină.

Vasile Tătăranu atacase și el cu nădejde mîncarea, după ce gustase din ea. În schimb, Toader Șofrone abia luase o bucățică de mămăligă aurie de pe fundul de lemn și se chinuia s-o rostogolească prin tocană. Văzîndu-l lîncăit, fără poftă, Saveta întrebă într-o doară:

— Vreți să vă dau un vinars?

Spre surprinderea ei, Toader ridică privirea spre ea și zise:

— Da, da! Dă-ne cîte un vinars...

În clipa aceea apăru în poartă Nicodim Boldiș. Văzîndu-i așezați la masă, le ură de departe poftă bună și, după ce se codi puțin, împinse poarta și se apropie cu pași mari. Saveta tocmai ieșea din casă, cu sticla și trei cești.

— Îmi trăiește soacra, zise Nicodim Boldiș cu un zîmbet larg pe buze.

— Să-ți trăiască, Nicodime, că Natallă îi femele bună, îi ură Savetă. Poftim la masă...

— Mulțam, lele Savetă, dar zău dacă am poftă să pun ceva în gură. Nu-ș-ce dracu' am!

— Și tu?

— Păi...

Saveta așeză sticla și ceștile pe masă și continuă:

— Dar un vinars bei?

— Un vinars beau...

— Așază-te atunci aici, și îi arată locul liber de lângă Vasile Tătăranu. Umplu cele trei cești și pleacă după a patra.

Dragomir terminase de mâncat și, fiindcă tată-său nu spunea nimic, se adresă el noului venit:

— Rău faci, Nicodime, că nu încerci din tocana asta! Numai mama știe s-o facă cum trebuie!

Femeia reveni din casă cu a patra ceșcuță și le umplu pe toate. Licoarea gălbuie destrăină liniștea mesei.

— Hai noroc și sănătate! ură Nicodim Boldiș, ciocnind celelalte trei cești.

— O mie de ani pacer! adăugă vesel Dragomir din toată inima.

— Sănătate! spuse și Vasile Tătăranu.

— Pîine, grîu mult... completă într-un tîrziu Toader Șofrone.

Nicodim sorbi licoarea din ceșcuță, se schimbă puțin, luă furculița lui Dragomir și rupse cu ea o bucățică din bulgărele auriu așezat pe fundul de lemn.

— E tare, fiuuu!... Continuă: Peste trei zile începem secerișul.

Ca și cînd n-ar fi știut, deși pînă și pe copii de i-ai fi întrebat ar fi știut de pregătirile ce se fă-

ceau pentru campania de vară, Șofrone îl privi lung și întrebă mirat, mai mult ca să spună și el ceva:

— Da?!

— Totul este gata! Am vorbit chiar azi cu președintele... Dându-și seama, că poate n-ar fi trebuit să aducă vorba despre el, adăugă repede: Păcat că griful e cam rar; am fi putut obține o producție mai bună...

Vasile Tătăranu care, curios, nu spusese decît un singur cuvînt de cînd intrase Nicodim Boldiș în curte, explodă:

— Ia spune, Nicodime, de ce paștele mă-sii îl lăsați pe Pop să-și facă de cap? Ai auzit ce i-a făcut lui Sabin?

Secretarul aruncă pe gît și stropul de băutură ce mai rămăsese pe fundul ceștii, mai luă o bucățică de mămăligă și, fără să se grăbească, răspunse:

— Știu, mi-a spus Axente, paznicul...

— Și tu, tu ce faci? Întîi a vrut să-l alunge pe Petre al meu, acum a reușit cu ăstălaltul... Păi unde o să ajungem, ai?

— Chiar așa, Nicodime, interveni și Dragomir.

Fața secretarului se întunecă brusc. Cuta dintre sprîncene i se adînci și buzele i se strînseră, micșorîndu-i gura frumoasă. Un mușchi prinse a i se bate în colțul stîng al gurii. Ochii căpătară o lucire nefirească.

Întrebările astea și le pusese și el adeseori. Îi spusese de multe ori lui Ion Pop că metodele lui de conducere a gospodăriei nu corespund normelor statutare și de partid. Dar parcă vorbise vîntului! Ba chiar într-o zi, după o discuție aprinsă, la care luase parte și instructorul Stana, care-i acorda încredere nețărmurită președintelui, ăsta îl luase la rost supărat: „Ce te ții de capu' meu, ei?” Și conti-

nuase: „Dacă vrei țapi ispășitori, să știi că am să mă plîng mai sus!“ Nicodim Boldiș știa ce însemna asta, pentru că președintele îl mai pîrise o dată la raion...

— De data asta, fie ce-o fi, mă voi duce eu la raion răspunse Boldiș întrebărilor. Cei de acolo nu știu ce se întîmplă, iar Stana crede orbește în ce-i spune Pop. Buboiiu ăsta trebuie să spargă o dată... Făcu o pauză, privind pe rînd fețele comensilor. Fața i se destinsese. Parcă scăpase dintr-o grea încercare. Se opri cu privirea asupra lui Șofrone. Acesta parcă îmbătrînise în cîteva zile. Cutele de pe față i se adînciseră, iar ochii îi fugiseră în fundul capului. Parcă se și gîrbovisese puțin. Întrebă:

— Ai vreo veste de la el?

— N-avem... N-a scris nimic și nici vorbă nu ne-a trimis... Nu știm nimic de băiat, răspunse repede Saveta în locul lui. Nu prea avea ea obiceiul să intre în vorba bărbaților, dar nu mai putuse răbda. Ar fi dorit să-i ceară lui Boldiș să i-l aducă înapoi pe Sabin.

Toader Șofrone dădu din cap:

— Așa-i.

O ciocîrlie se prăvăli din înaltul cerului însoțindu-și zborul de triluri. Din fundul grădinii îi răspunse sacadat un pitpalac. Păsăretul slăvea ziua aceea de iulie, luminoasă, cu miros de pîine înghiocată între plevele spicului. Șofrone își aminti de vremea cînd era copil și împreună cu frate-său Avram umblau prin grîu, în ajun de seceră, după ouă de prepeliță. Atunci n-avea griji. Iorgu, taică-său, ducea greul. Astăzi... Oftă. De ce plecase Sabin? Oare într-atît îl speriasc Pop? Comentase evenimentul cu Vasile Tătăranu și acesta încercase să-l liniștească: „Lasă-l, Toadere, ăsta-i drumul lui. S-a

Intors de undă a plecat! Nu-ți face griji...“ Îl privea fără să răspundă. Cum să n-aibă gânduri? Ce știa el? Nu-i promisese lui Avram, în decembrie '44, că va veghea asupra băiatului? Și cum veghea-se? Îl lăsase să-l sfișie Pop. În ochii prietenului său citise adevărul: nici el nu credea în vorbele spuse liniștitor. Ele erau menite doar să-i aducă lui pace în sufletul răscolit de ultimele întâmplări. Zîmbise și, hotărît, pusese lucrurile la punct: „Nu, Vasile, Sabin nu-i orășan! Poate o fi fost cînd s-a născut. Dar după ce a trăit atîta timp între noi s-a făcut țăran...“ Nu se putuse abține și continuase amărît: „Prea ușor a renunțat la tot. În viață trebuie să lupți, să te zbați, să-ntorci viața, dacă trebuie. Aici a greșit el. Și pe urmă de ce nu m-a întrebat și pe mine? ... Dacă Avram ar fi putut afla, ar fi fost nemulțumit. Să fiu drept, mie, care l-am ținut loc de tată, îmi pare rău de tot ce s-a întîmplat, tare rău, Vasile...“ Vasile Tătăranu îi dăduse dreptate: „Așa-i, Toadere. Am zis și eu niște vorbe acolo, ca să-ți treacă necazul...“

Cîtă vreme se lăsase furat de gânduri, discuția alunecase pe altă cale, după ce Vasile Tătăranu scosese tutunul și își răsucise cu degetele lui boante o țigară groasă, cu hîrtie de ziar. Nicodim Boldiș îl imbiase cu un „Carpați“:

— Ia, nea Vasile.

— Fugi d-acilea că alea nu-s bune. Am duhănit în armată d-astea făcute, cînd m-a silit sergentul major să m-apuc de tutun. Dar de atunci, numai d-astea răsucite de mine.

— Și pe front ce-ai fumat?

— Tot răsucite de mine. Le stricam p-alea de fabrică și cu tutunul lor îmi făceam altele, dar cu ziar, ca acum, fiindcă nu se găsea foiță.

Cînd Dragomir îi întinse bățul de chibrit, ea să-și aprindă țigara, omul iar refuză:

— Strică gustul. Numai de la iască e bun, și Vasile Tătăranu scăpără cu amnarul, pînă ce apăru un punct roșu de iască. De la ea aprinse, pufăind zgomotos. Cînd termină de răsucit și aprins țigara, continuă: „I-am lăsat vorbă Mălinei, ca să-mi pună în coșciug, pe piept, un pachet de tutun și amnarul cu cremenea. Și știți ce-a făcut parșiva? . . . A doua zi a cumpărat pachetul cu tutun! Auzi a dracului muiere, s-a gîndit că o să mor eu înaintea ei!“ Și începu să ridă zgomotos, rîs carc-i molipsi și pe ceilalți.

Saveta, care se înveselise și ea, văzîndu-l pe Toader rîzînd, intră în vorbă:

— Păi nu i-ai zis tu să cumpere?

— Păi dacă i-am zis, ea trebuia numaidecît să creadă că eu o să mor înaintea ei? Ai?

— Mă, că șod mai ești! zise Saveta, umplînd pentru a doua oară ceștile. Da' mai beți cîte o ceașcă, îi mai îmbie ea.

Bărbații se supuseră, aruncînd pe gît licoarea tare și aromată. Vasile Tătăranu se înecă și porni să tușască. Cînd i se opri tusea zise:

— Auzi tu, Savetă, o știi pe aia a lui Cucuruz?

— Care din ele, că ăsta a avut trei fete, a mai mică de o seamă cu mine?

— P-aia de s-a măritat la Sălcuța cu ăla, Traian Giupalău, ăl de-i ziceam noi Tiribombă, că-i plăcea să dea la horă cu alea de pocne . . .

— Ileana, mă?

— Ileana! Știți — se adresă Tătăranu tuturor — ei au plecat la Cluj. Tiribombă s-a făcut poștaş, iar Ileana îngrijitoare la un spital. El e mai mare cu vreo cinci ani ca mine . . . Ei, cînd au ieșit la benzie . . .

— Pensle, baci Vasile, îl corectă Dragomir rîzînd în hohote.

— Penzie, cum zici tu, s-au întors în sat la Sălcuța. Copiii erau mari, fiecare cu rostul lui, așa că n-aveau grijă. Lucrau via, mai veneau și pe la gospodărie, primeau ceva bucate, bani aveau... Ce mai, o duceau bine. Într-o zi, ședeau ei de vorbă, și Tiribombă îi zice nevestei: „Auzi tu, dacă moare unul din noi, eu o să mă descurc cu penzia...”

Vasile Tătăranu se porni pe ris. Rîdeau toți. Chiar și Șofrone, care completă:

— Păi dacă era sigur c-o s-o-ngroape...

— A îngropat pe dracu! Pe toamnă a suflat în lampă și a rămas Ilcana să-și mănince *benzia*. Așa și cu Mălina mea. De cîțiva ani mi-a cumpărat pachetul cu tutun... Dar cu is ambițios. Nu scapă ea ușor de mine...

Atmosfera se încălzi și parcă Șofrone se schimbase. Saveta era fericită văzîndu-și bărbatul ieșit din muțenia care îl topise. Nicodim Boldiș se distrase auzindu-le vorbele. Pe față îi apăruseră broboane mici de sudoare, deși nu stătea în soare ca să simtă căldura lui cuptor. Totuși, nădușise. Se ridică de la masă, mulțumi Savetei, strînse pe rînd fiecăruia mîna și zise:

— Baci Toadere, știi că toate au un capăt. Pop va da seama pentru tot ce a făcut și face. Ți-o promit eu... Dădu să plece, dar se întoarse din drum. Mă gîndeam că ar fi timpul să te adresezi Comitetului Central pentru a discuta excluderea dumitale din partid...

Șofrone se ridică, ocoli masa și îl luă de braț. Însoțiți de Vasile Tătăranu și Dragomir pășiră rar către poartă.

— Am făcut întîmpinare din nou, zise el, dar potolit. Este a patra. Primele trei le-am expediat

la raion. Răspunsul îl știi: negativ. Au confirmat vechea hotărîre. Acum m-am adresat Comitetului Central...

— Eu am dus-o la poștă, intră în vorbă Vasile Tătăranu.

— Știi, continuă Șofrone, de parcă nu l-ar fi auzit pe Vasile — a dus-o el la poștă și arată spre Tătăranu. Am ticluit-o împreună, așa cum ne-a tăiat capul. Adevărul și numai adevărul... Așa trebuie. Acolo se va ține seama de toate și, sînt sigur, se va lămuri, o dată pentru totdeauna.

— Se va lămuri, baciule Toader, se va lămuri...

Din grădină, pitpalacul își rostea rar numele. Peste trei zile începea bătălia grîului.

Prima noapte în garsoniera lui Gigi fu grea pentru Sabin, se zvîrcolise în așternut chinuit de vise grotești, din care se trezea, din cînd în cînd, leocăcă de sudoare.

Întîi visase că Ana se căsătorea cu Virgil. Se făcea că ședea zîmbitor în fața ofițerului stării civile, alături de Ana și Virgil, iar cînd oficiantul o întrebasese pe fată dacă vrea să-l ia în căsătorie pe Virgil, ea răspunsese „Nu!” Ofițerul zisese atunci: „Atunci de ce ai venit?” „Ca să mă căsătoresc cu Sabin!” „Să vină Sabin Șofrone!” spusese el. Uimit, Sabin răspunsese: „Nu mă pot căsători, sînt însurat cu Gigi”. „Bigamie! strigase ofițerul stării civile. Arestați-l!” „Să vină plutonierul Manolache”. Dintr-un colț, sărise paznicul Axente: „Îndată, tovarășe președinte!” Sabin privise în jur și nu înțilnise decît chipuri necunoscute. Voi să fugă. Picioarele nu-l ascultau; erau ca de plumb. Locul ofi-

terului stării civile fu luat apoi de Ion Pop, care îl amenința cu degetul: „Ha, ha, ha!” rîdea el, dezvelindu-și dinții, ca niște colți de lup. „Huliganule! Acum nu mai scapi! Vine el, Manolache! Ai să vezi tu...” Sabin ar fi vrut să strige: „Dar ce am făcut? Și eu am dreptul la cuvînt! Sînt tractorist.” Brusc, se deșteptase însă cu inima bătînd să-i spargă pieptul. Gigi dormea alături și răsuflea rar, liniștită...

Curînd ațipi din nou, coșmarul reîncepu. De astă dată, asista la căsătoria lui cu Ana. Fata avea însă chipul și trupul Matildei. Alături, Petre Tătăranu îi șoptea: „Fugi, Sabine, nu te însura cu asta”. „Bine, dar e Ana”, îi răspundea el. „A fost Ana, acum a îmbătrinit.” „Cînd?” „Cînd ai fost tu în armată!” Ofițerul stării civile era chiar Ana, Ana pe care o știa el. Sabin voise să întindă mîna spre ea, dar încruntată, îi strigase în obraz: „Cum îndrăznești să pui mîna pe o femeie afurisită! Să vină plutonierul Manolache! Să i se dea amendă!” Toader Șofrone apăru și el alături: „Nu, nimeni n-are voie să-i facă ceva!” Pop cu un pahar în mînă se apropie de el: „Bea!” țipă el.

Băutura era amară și-i ardea gîtul. Ana cu chipul Matildei îl ținea de mînă și spunea întruna: „Nu fugi, ești mirele meu, nu fugi!” Sabin dădea să scape, tras de Petre, dar nu reușea. Cînd izbuti să se desprindă de femeie, se trezi scăldat în apă. O sete aprigă îl ardea pe dinăuntru...

Afară era o lumină crudă. Undeva un cocoș răgușit își încerca glasul. Soarele se afla încă jos, nu ajunsese să bată în geamurile camerei. De pe scară răsunau pașii celor ce plecau la lucru. Alături, Gigi dormea dusă. Cearșaful cu care se înveliseră peste noapte îi fugise sub ea. Pîntecul i se ridica și cobora ritmic, în cadența respirației. Sabin o privi și

simți că roșește. N-avea decît să întindă mîna și era a lui. Ar fi vrut s-o trezească și să se iubească cu ea. Brusc, fata se răsuci pe o parte. Nu mai putea sta lîngă ea. Se ridică binișor și se dădu jos din pat. Fata nici nu-l simți. Continua să doarmă liniștită. Pe față îi înflorise un zîmbet. Visa, probabil și ea.

Pășind pisicește, cu picioarele goale, tînărul pătrunse în bucătărie. Deschise robinetul și apa porni să curgă. Umplu un pahar și-l duse la buze. Înghiți. Apa era caldă și sălcie. Cel puțin așa i se părea. Nu aducea nici pe departe cu apa rece și gustoasă din fîntîna casei lor.

Răceala mozaicului din bucătărie se împrăstia în sus, prin picioare, și-i făcea bine. Își aminti de diminețile răcoroase, cînd, copil fiind, ieșea desculț în curte și alerga prin iarba udă de rouă. Cînd fusese asta? Avea impresia că niciodată nu alergase prin iarbă, că niciodată nu simțise fiorul ce ți-l dau diminețile de vară. Acum era în oraș, prizonier al zidurilor, lîngă o femeie căreia nici măcar nu-i știa numele de familie. Ce știa despre ea? Că băieții din sat îi spuneau Gherghina, iar cei de la oraș, Gigi. Că lucra la o țesătorie.

Geanta ei, uitată aseară pe masa din bucătărie, îl îndemna să găsească explicația lucrurilor neștiute. Întinse mîna s-o apuce. Înăuntru dădu peste nimicuri femeiești, de nu le știa bine rostul: rujuri, creioane colorate, o pudrieră și două pachetele plate, ca niște plicuri ca de chibrit, pe care scria „Vulcan“. Luă în mînă un carnețel ferfenițit: buletinul de identitate. Îl deschise. Înăuntru, îndoite, erau așezate multe bancnote de o sută lei. Nu le numără. Răsfoi buletinul. Dintr-o fotografie pătată îl privea o fată tînără, care abia dacă semăna cu Gigi. Află că pe Gigi o chema Tomșa Gherghina și își aminti de

Arvinte Tomşa, Călăraşul, cum îi spuneau oamenii, tatăl fetei. Şedea undeva, pe lângă vale, într-o margine a satului. Îl puseră pe gânduri cei treizeci de ani ai lui Gigi. Era mult mai mare ca el. Aranjă lucrurile la loc, căutînd să le așeze așa cum fuseseră, deși știa bine că Gigi n-avea să bănuiască niciodată fapta lui urită.

Reveni tiptil în camera unde dormea fata. Se așează lângă ea pe marginea dormezei. Gigi deschise un ochi și-l privi somnoroasă. Întinse o mînă și-l cuprinse peste mijloc.

— Te iubesc, șopti ea.

Sabin o privi curios. „Are treizeci de ani“ gîndi el. O mîngîie pe umăr. Fata se alintă lipicioasă.

Ca un șarpe se răsuci spre el și își lipi buzele de pieptul lui, sărutîndu-l apăsător. Sabin rămase nemîșcat. Gigi se desprinsese și-l întrebă fals mirată:

— Tu nu mă săruți?

Sabin nu răspunse, gîndea că e mult prea mare pentru el.

— Sărută-mă, insistă fata.

El o sărută scurt pe buze.

— Nu așa.

— Dar cum?

— Uite așa.

Îl strinse lângă ea și-l sărută pătimaș. Sabin simți că se pierde. Gîndurile îi fugiră și se prăbuși lângă ea. Tîrziu, istoviți, pe la ora nouă, se sculară:

— Ei, fato. Asta-i oră de sculat? o certă el.

— Ei și?

— Cum, ei și? Ne lenevim!

— Las că începi tu lucrul! Te vei trezi cu noaptea în cap!

— Sculatul de dimineață e sănătos.

— Fugi, mă!

Acest „mă“ sună dogit în urechile tînărului.

Sări din pat și fugi în baie. Gol, cum era, intră sub duș. Apa călduță îi făcu bine. Simți cum forțele îi revin, cum redevine el însuși, cum gîndurile i se limpezesc. „Azi plec de la ea, n-am ce căuta aici“ — hotărî și părăsi baia ud (fiindcă nu găsise prosop să se șteargă), dar fredonînd vesel o melodie.

Cînd dădu ochii cu Gigi, o văzu întinsă pe pat și fumînd. Sabin îi evită privirea. Îi era jenă de ea, acum la lumina zilei. Hainele erau pe un scaun lîngă șifonier. Se șterse pe corp cu maieul, apoi se îmbracă repede, ca la armată. Abia după ce simți hainele pe el întoarse privirea spre ea.

— Domnișoară, este ora de sculare! zise el, ceremonios.

Ea îl privi pe sub gene, cu ochii mijiți. Se alintă:

— Și dacă nu vreau?

— Vei rămîne nemîncată, fiindcă voi consuma tot ce există în bucătărie! . . .

Gigi începu să rîdă:

— Ha, ha, ha, înseamnă că ești la fel de flămînd ca și mine. Apoi schimbă tonul: N-am nimic pe acolo! O să mîncăm în oraș! Brusc, zvîrli țigara într-o scrumieră mare cît o fructieră și sări jos. Sînt gata în cîteva clipe, adăugă ea și pătrunse în baie. De acolo se auzi zgomotul apei, apoi, la fel de repede precum intrase, reapăru cu apa șiroind pe ea. Se duse glonț la șifonier, trase din el un prosop mare și se șterse fără pic de rușine. Se îmbracă și ea și coborîră scara de lemn, care gemea sub greutatea lor, însoțiți de izul acela de urină de pisică, rîntaș și igrasie.

O mașină îi duse pînă la Operă.

— Cunoști Clujul? îl întrebă Gigi.

— Puțin, răspunse Sabin.

— Asta e Opera. Uite și catedrala. Pe aici au defilat trupele românești, victorioase împotriva fascismului — turui Gigi transformată în ghid de ocazie. Uite și Casa Armatei. La colț este o cofetărie foarte frumoasă, unde se găsesc niște prăjituri a-ntîia. Hai să mîncăm ceva.

Sabin se lăsă dus de fată, ca și cum ar fi fost amețit.

Se așezară la o masă mai retrasă. O vînzătoare tină, îmbrăcată într-o uniformă liliachie, îi întrebă ce doresc.

— Cîte un ecler și înghețată cu fructe, comandă Gigi.

Vînzătoarea le puse dinainte farfuriile cu prăjituri și cupele cu înghețată. Sabin mîncă eclerul, iar înghețata îi provocă o foame mai aprigă. Ar mai fi vrut două-trei ecleruri, dar n-avea bani. Gigi degustă, cu gesturi delicate. Plăti și lăsă fetei un bacșiș mare.

— Acum mergem spre centru.

În stradă, Gigi explică.

— În dreapta, drumul spre București, pe dealul Feteleacului. Sus a fost granița care a rupt inima Ardealului. Tot pe dealul ăsta foarte periculos, cu multe curbe, este un loc unde e gol de aer. Șoferii spun că și motorul se îneacă.

— Ai fi bună de ghid, zise Sabin cu bunăvoință. Fata se prefăcu a nu înțelege.

— În partea aia se merge spre aeroport. Apoi la Apahida, un nod de cale ferată, pe urmă la Dej, Gherla, Baia Mare, Sighet.

Fără să vrea, Sabin începu să fie mîndru de Gigi. E pricepută, își zise el. Dar pe loc își reaminti: are treizeci de ani...

— Iar acum să pornim pe drumul ăsta pînă la centru...

Sabin privi. O stradă cu două sensuri, despărțită de un culoar de asfalt și verdeață. Intrară în mai multe magazine. La „Universal“ găsiră cîteva lucruri pe placul fetei, toate pentru el: pantofi, pantaloni, cămăși. Mîinile le erau pline de pachete. Sabin făcu un calcul. Gigi cheltuisese ceva bani! „Cînd o să-i dau înapoi?“ gîndi el.

— Gigi!

— Da.

— Cîștigi bine sau astea sînt economiile tale?

Fata se făcu că n-a auzit întrebarea. Îl prinse de mînă și-l trase într-o cafenea.

— Hai să bem o cafea. Ai să cunoști cîteva tipi interesanți care pot să te ajute să intri undeva.

Înăuntru fum și larmă, acoperită de vocea răgușită a unui cîntăreț.

Sabin mai spera că va fi dus în familia unor oameni cinstiți. Dar n-a fost așa. Pînă aproape de miezul nopții tot fusese dus prin cafenele, baruri și restaurante și silit de Gigi, prin semne discrete, să bea felurite băuturi, multe cafele, să cunoască fete și băieți de seama lui. Oameni fără nici un căpățîi, după cîte înțelesese el, ăștia erau așa-zii prieteni ai lui Gigi.

Sabin descoprea o lume nouă, necunoscută pînă atunci. Oare asta este fața orașului? se întreba el, copil crescut la țară. Anturajul fetei nu-i plăcea. Ar fi vrut să cunoască altfel de oameni. Oameni adevărați, dintr-o bucată. Toți însă păreau să n-aibă altă treabă decît să umble brambura prin localuri, să bea și să fumeze. Oare așa fîi poți cîștiga existența? Așa poți să-ți faci un rost în viață? Nu-i venea să creadă! Era dornic să ajungă cît mai repede într-o

fabrică, să învețe o meserie! Gîgi nu era însă deloc grăbită. Îi făcea mereu observații.

— Civilizează-te, Sabine, șlefuieste-te! Acum ești la oraș, nu la țară.

— Îmi stă bine și ca țăran.

— Uite, că n-o să mai fii țăran.

— De ceasuri tot umblăm ca niște hăndrălăi din crișmă în crișmă...

— Prin restaurante și cafenele, îl corectă Gîgi. Lumea bună vine aici tîrziu. Ai văzut și tu lumea, ai cunoscut oameni.

— Oameni! făcu disprețuitor Sabin. Care?

— Ăla de... cum să-ți explic? Ăla din restaurant e fiu de avocat.

— Dar el ce e?

— El? A fost student.

— Și acum ce e?

— Nimic! S-a certat cu un profesor. Mi-a povestit. „Păi cu am personalitate. L-am băgat în mă-sa“.

— Și l-au dat afară.

— Ei și! Are cu ce trăi! Taică-său cîștigă bine!

— De ce nu cîștigă el?

— N-are chef să muncească. Ce-i fraier?!

— Atunci cum poate să mă ajute?

— Nu el, taică-său.

— A mai promis și ăla bărbos de-ți era lehamite să te uiți la el.

Fata făcu ochii mari și își duse mîinile la cap: a spaimă:

— Vai, Sabine. Dar ăla e cel mai mare cartofoar al Clujului!

— O fi fost și el student, te pomenești!

— Bineînțeles, la filosofie.

— Și de atîta filosofie a schimbat cărțile de școală pe cele cu birlici, cu fanți și cu dame...

— Ei, bine! La tine toți au cusur! Poate și Jani.

— Care dracu a mai fost și ăsta, că în fiecare circiumă am cunoscut doi-trei urangutani.

— Cel care m-a sărutat...

Sabin simți un nod în gât. Fata observă și căută să îndulcească impresia.

— Pe obraz. Părintește, bineînțeles.

— Și vorbele lui au fost tot părintești?

— Ce mi-a spus?

— Nimic, doar „păsărico-dragă“, „puiculiță scumpă“, „ți-ai schimbat coafura?“, „cînd te vād?“

— Sîntem prieteni.

— Cît de prieteni?

— Of, Sabine. Fata îl sărută și rîse. Ești gelos? Ce bine îmi pare! Înseamnă că mă iubești!

Sabin se feri.

— Se uită lumea la noi!

— Nu se uită nimeni! La oraș nu e ca la țară! Își vede fiecare de ale lui!

— Dar nu-i frumos!

— Tu crezi că-i frumos să stai ca popîndăul?

— Știu eu ce-i frumos și ce nu e...

Gigi se opri și îl prinse și pe el de braț, obligîndu-l să stea locului.

— Și după tine, spune drept, ce-i frumos? Văd că-ți place dragostea! Sabin simți că roșește. Nu știa ce să răspundă. Îți place oricum? insistă fata, zîmbind complice.

Cîțiva oameni întoarseră capul după ei. Sabin avea impresia că parcă stă gol în fața lor. Hotărî să răspundă ceva, altfel nu scăpa de ea.

— Frumos e să nu faci de astea pe uliță, chiar dacă-i noapte!

— Bine. Cu tine nu-i de glumit, că ajung la ceartă. Și nu vreau!

— Nici eu.

Se reîntoarseră acasă, cu un taxi, târziu, după ora două noaptea. În mașină Sabin ațipise. Era mort de oboseală, căci nu era obișnuit să se culce atât de târziu. Și nu reușise să facă nimic. Nimeni, din cei întilniți, nu-i promisese că-l vor ajuta să întreprindă vreo fabrică. Hotărî ca în dimineața următoare să se prezinte singur oriunde va vedea o întreprindere. Căzu într-un somn greu, fără vise.

Ca și cînd i-ar fi ghicit gîndul și ar fi știut că vrea să rămînă singur, Gigi încercă, pe ocolite, să-i spună că astăzi are treabă și, mai ales, că vrea să iasă singură în oraș. Nu trebui să insiste prea mult ca să obțină de la el promisiunea, c-o s-o aștepte și că va fi „cuminte“. Era, de altfel, ceea ce își dorea și el. Cu o zi înainte hotărîse s-o părăsească. Astăzi voința parcă îi dispăruse. Nu știa de ce, dar se simțea bine în prezența ei. „M-am îndrăgostit de ea?“ — se întrebă. „E o prostie, abia o cunosc!“ — își dădu singur răspunsul. „Am să plec, totuși, chiar astăzi!“ își zise. Dar în sinea lui, nu știa dacă o să fie așa.

Pe masă, alături de hainele cumpărate ieri, Gigi îi lăsase o sută de lei și un bilețel, scris pe un colț de ziar: „Iubițel, cheltuiește-i și gîndește-te la mine!“ Gigi.

Tentat de prospețimea pantalonilor noi, bej deschis, și de moliciunea cămășii, Sabin se gîndi să le încerce. Nu mai purtase niciodată așa ceva și nici pantofi de antilopă. Intră în baie și aruncă multă apă pe el. Cu plăcere, îmbracă lenjeria și pantalonii, apoi se privi în oglinda șifonierului. Îi ve-

neau bine și se simțea mulțumit. „Cînd voi lucra, voi putea să-mi cumpăr lucruri dintr-astea!”

Se învîrți apoi ce se învîrți prin casă, își aruncă privirea pe fereastră și văzu vremea frumoasă de afară. Pe străzi, lume multă: „Am să plec și eu”, își spuse flăcăul. Se mai uită o dată în oglindă și ieși.

Încotro s-o apuce? Puținii pietoni pe care-i întâlnea erau îmbrăcați subțire și totuși se vedea că nădușeau strașnic. Mergea încet, fără de grabă. În spate, cămașa i se lipise de picle. Pantoful stîng începuse să-l bată ușor: așa-i totdeauna cînd ai pantofi noi.

Pașii îl purtară pe străzi necunoscute, unele cu case urfite, pline de pecingini igrasioase, coșcovite și buboase, altele cu case arătoase și grădini frumoase. Mizeria era încă alături de bunăstare. Fără să-și dea seama, se pomeni undeva în centrul orașului. Recunoscă chiar un restaurant unde fusese cu Gigi cu o seară înainte. La ora aceea, aproape de amiază, localul părea mort. Ar fi băut o bere. Suta din buzunar îl îmbia. Dar ea nu-i aparținea, așa că renunță. Cînd să traverseze, se auzi strigat:

— Sabin!

Întoarse capul. La trei pași de el ședea Iuliu Rațiu, ginerele lui Iosif Molnar, fostul morar din sat.

— Ce faci, măi, prin Cluj hai-hui? Întrebă Iulică Rațiu și-l strînse în brațe.

— Curat hai-hui, baciule Iulică! Mă bucur că te-am întâlnit, răspunse Sabin.

— Hai, măi, să bem o bere, că m-a topit zăduful ăsta, și-l trase spre restaurantul pe lîngă care trecuse. Intrară.

În local era răcoare. De cum intrai, o gheară de gheață ți se puneă în piept și-ți prindea răsufierea.

Sabin simți cum pielea i se contractă și un fior îl zgudui ușor. Mișcă puțin din umeri și senzația neplăcută se transformă în bucurie.

În fața paharelor pline cu bere, Iuliu Rațiu îi puse întrebarea de care Sabin se ferea:

— Unde lucrezi acum?

Ar fi putut scorni cine știe ce, dar răspunse cinstit:

— Nicăieri. Vreau să găsesc ceva de lucru pe aici, și făcu un gest larg cu mîna, care trebuia să închipule orașul și tot ce-i aparținea.

Rațiu nu răspunse imediat, ci se uită la el parcă neîncrezător. Ridică paharul, îi făcu semn să-l imite, ciocniră și goliră paharele. Berea era rece și proaspătă. Ospătarul, atent, turnă din nou lichidul auriu în pahare. Ca și cînd n-auzise răspunsul, Rațiu îl învălui într-o privire admirativă și constată:

— Dar ești elegant! Te ține bine bătrînu'!...

Constatarea veni ca o palmă usturătoare. Sabin plecă ochii și un val de căldură îl cuprinse, împurîndu-i obrazii. Era oare o ironie sau Rațiu chiar îl admira, pentru că el era îmbrăcat simplu, cu niște pantaloni de doc cenușii și o cămașă albăstruie.

— Baciul Ilică, am fugit din sat! mărturisii Sabin.

Interlocutorul nu păru surprins. Zîmbetul i se adînci, parcă mai mult.

— Au plecat și alții, uite eu, de pildă.

— Dumneata ai plecat, eu am fugit. Este altceva!

— Școala ai terminat-o, parcă? schimbă vorba Rațiu.

— Da. Și? ... Uite-mă acum tăind frunză cîiniilor la oraș...

— Ai avut vreun conflict cu... Pop?

— Cu el. Trimisese pe Manolache după mine...

Rațiu făcu o mișcare bruscă pe scaun, care gemu sub el.

— Sper că n-ai făcut nimic care să atingă legile statului?

— Bineînțeles că nu! Am fost oprit să-mi exercit cel mai elementar drept, să-mi spun părerea despre munca în gospodărie... Și Sabin începu să depene toate întâmplările petrecute de la ședința în care luase cuvîntul, pînă ce ajunse la momentul cînd plutonierul plecase după el. Nu-i spuse însă cu cine plecase și unde stătea.

Rațiu ascultase atent, fără să-l întrerupă. Cînd Sabin sfîrși, se răsuci pe scaun.

— Ce să fac? întrebă Sabin.

Ca și cînd nu i-ar fi auzit întrebarea, Rațiu vorbi ca pentru sine, dînd din cap cu tristețe:

— Pop, Pop, mercur, mercur omul ăsta... Apoi i se adresează direct: Dar Boldiș, Boldiș, ce spune?

— Cred că i-a pus gînd rău și lui. Popii nu sînt în relații bune cu el...

— Asta-i rău... Oamenii, oamenii însă ce spun, ce fac? insistă Rațiu.

— Cei tineri, ca și mine, fug la oraș. Cei vîrstnici încearcă să se acomodeze... Rezultatele gospodăriei sînt proaste ca și cîștigurile oamenilor. Dar parcă poți să faci ceva cînd „consiliul Pop” ține în mînă friiele? Nicodim Boldiș, secretarul de partid, încearcă să se opună din răspuțeri. Din păcate, nu prea reușește. Are încă puțini oameni alături de el. Și nici el nu prea știe, cred, cum să acționeze. De ce nu o cere sprijinul organului superior de partid? La Rotunda, comuna megieșă, nu se întîmplă așa! Acolo toți stau în jurul președintelui colectivei și al organizației de partid. Și lucrurile merg bine. Oamenii nu fug la oraș, pentru că au de toate. Se poate oare lăuda Pop cu alte realizări, decît alea

personale? De ce? De ce există o diferență atât de mare între Rotunda și noi?! Dezinteresul lui Pop și al inginerului Mărgineanu care trebuie să conducă și să administreze bunurile gospodăriei explică tot! Exemplul personal al lui Pop a influențat în rău chiar și pe oameni care dintotdeauna au muncit din zori pînă-n seară, ca să smulgă pămîntului roade. Mă uitam în jur, în preajma casei noastre. De ce nimeni nu mai cultivă grădina? Odinioară, nu prea demult, pe valea Gorneștiului, de la moară în jos, grădinile se țineau lanț. Știi și dumneata, de altfel! Azi au dispărut. Acolo se cultivă grîu și porumb. E mai simplu și mai comod. Oamenii își procură tot ce au nevoie zilnic de la oraș. Aproape în fiecare zi o căruță merge la oraș să aducă zarzavaturi, pîine, brînză, carne și chiar pui! Auzi dumneata! Nu vreau să spun că tata-Toader a fost un președinte bun. Departe de mine gîndul de a face din el un erou! Dar, crede-mă, așa ceva nu se întîmpla cînd el era la cîrma obștei. Pop fură oamenilor încrederea în viitor. De ce? Uite, Petre Tătăranu, prietenul meu din copilărie, s-a întors de la școală cu gînduri să spargă pietre în pumnii Pop i-a tăiat aripile! E drept, am auzit că pînă la urmă l-ar fi primit. Dar poți să știi ce e în capul lui Pop? El nu face nimic fără scop! Cine știe ce-l așteaptă pe Petre...

Sabin se opri. Răsufli precipitat. Se antrenase în perorația asta contra lui Pop și alor lui. Iulică Rațiu ascultase și el fără să facă vreo observație. Dar fața lui nu mai era zîmbitoare. O cută adîncă i se săpase la rădăcina nasului. Din cînd în cînd, clipa des, de parcă o lumină supărătoare îl lovea în ochi. Bău încet paharul de bere pînă la fund.

— Deci este adevărat. zise el.

— Sigur că este adevărat! Tot ce-ți spun este numai adevărul! strigă Sabin.

— Să lăsăm asta, ia spune-mi, Sabine, ce știi tu despre taică-tău?

Tinărul fu surprins de întorsătura pe care o lua discuția. Nu se aștepta ca Iulică Rațiu să-i pună o astfel de întrebare. Ridică din umeri, apoi cuprins parcă de frenezie, se porni:

— Știu toate de la tata-Toader. De altfel, eu îmi amintesc puține lucruri despre părintele meu. Pot spune că am deschis ochii la țară deși m-am născut la oraș și aveam trei ani când am fost adus în sat. Dar vreau să aflu adevărul despre el! se înflăcăără Sabin și lovi, fără voia lui, cu palma în masă. Nu cred — urmă el, silindu-se să fie calm — ca tatăl meu să fi fost capabil să facă ce i s-a reproșat după moarte! Nu! De altfel, nu cred nici că a fost drept ca atît eu, cît și frate-său, Toader Șofrone, să tragem ponoasele unei presupuse acuzații. E ușor să acuzi pe cineva cînd nu mai este și nici nu se poate apăra! Sabin iar se iuțise.

— Așa-i, dar acum lucrurile se vor lămurii! Astăzi știm mai multe decît acum mai bine de zece ani, zise Rațiu. Știi că Toader s-a adresat Comitetului Central, în legătură cu excluderea sa din partid și totodată a adus în actualitate cazul Avram Șofrone și situația lui în partid?

Sabin clătină din cap.

— Da, da! — continuă Rațiu — Toader nu s-a lăsat și-l admir... Din nou schimbă discuția: spune-mi, ai de gînd să dai la facultate ori... Lăsă fraza neterminată și făcu un gest din mîină, care putea să însemne orice.

— Ca să fiu cîstit, am venit să-mi caut un loc de muncă, după necazul cu Pop... Apoi...

— Apoi?

— Apoi voi încerca să aflu adevărul despre tata...

Iuliu Rațiu îl învălui într-un zîmbet părintesc, îl bătu pe umăr și-i zise:

— Pot să-ți dau un sfat?

— Nu îndrăznisem să-l cer.

— Atunci ascultă! Treaba asta cu taică-tău e în curs de rezolvare! Tu înhamă-te la treabă! Agricultura are nevoie de specialiști, de oameni care să iubească pămîntul, să le fie dragă munca! Uite ce zic eu: dă examen la agronomie, la fără frecvență...

— Pentru asta trebuie să fii angajat, trebuie să am și eu un loc de muncă...

— Am să caut să te ajut. Deocamdată ce ai zice de un post la serele orașului? Hm?! Flori, legume... Am să te recomand eu, sînt sigur că n-o să regreti. Și fiindcă vrei să te interesezi de tatăl tău, du-te la sindicatul tipografilor și cere acolo adresa lui Valeriu Moș. De situația în partid a lui Avram și a lui Toader Șofrone se ocupă acum tovarășul Lazăr Lăzăreanu. N-avea grijă! Lucrurile încep să se lumineze... Brusc, își privi ceasul. Tii, dar ce trece timpul! Și eu trebuie să fiu la o ședință la Comitetul de partid... Du-te și caută-l pe Valeriu Moș!... Uite și telefonul meu. Sună-mă zilele astea, poate am noutăți, zise, în timp ce îi scria numărul pe un colț de șervețel.

Puțin mai tîrziu, Sabin plecă din restaurant. Trăia un sentiment de mulțumire, de încredere și speranță în viitor.

Afară, zăpușeala crescuse. Era trecut bine de ora prînzului. Cămașa i se lipi de spate. Dar inima continua să se zbuciume. Și zbuciumul ei se precipita,

pe măsură ce pașii îl purtau grăbit, pe străzi, către sediul sindicatului tipografilor.

Acesta se afla într-o clădire mică dar spațioasă, străjuită de o parte și de alta de două rînduri de pini înalți, cu crengile rare și frunzele verde-închis. În față, două rînduri mari de trandafiri de culoarea singelui îi dădeau clădirii un aspect vesel, îndulcind culoarea cenușie a zidurilor. Ferestrele, înalte și înguste, de modă veche, erau vopsite tot în roșu; păreau ochii unui bolnav de conjunctivită.

Sabin pătrunse prin poarta de fier a grădinii și traversă alcea ce ducea la sediu. Deși făcuse numai cîțiva pași de la stradă, îl învălui o răcoare parfumată. Se opri la ușa larg deschisă și ascultă. Nu se auzea nici un zgomot. Părea că în clădire nu era nimeni. Se gîndi că programul se terminase.

Era însă numai o părere, pentru că se auzi telefonul și pe cineva răspunzînd: „Alo! Alo! . . . Sunați pe ălălaltu' . . . Acolo-i tovarășu Sima! Eu îs omu' de servici . . .” Așadar, în sediu mai era cineva, gîndi Sabin.

Urcă cele trei trepte ale clădirii și pătrunse prin ușa larg deschisă. În față se desfășura un culoar lung, cu cîte două uși laterale și una în capătul lui.

Prima din dreapta era deschisă. Pășii spre ea și se opri în prag. Avea în față o cameră mare, spațioasă, cu dușumeaua dată cu bradolină, cu pereții rozalii, pe care erau lipite afișe.

În birou era un om rotofei, cu fața rotundă și rumenă, ce ședea prăbușit pe un fel de banchetă, așezată la perete, în apropierea unui birou mic, pe care tronau: o cană cu apă și șase pahare, o mașină de scris acoperită cu o husă de mușama și telefonul. Era, de bună seamă, omul de serviciu, cel a cărui voce o auzise de afară, care se uită lung la Sabin și-l pofti să intre. Sabin făcu trei pași și se opri.

— Bună ziua, tovarășe!

— 'Nă ziua, răspunse omul, căscînd. Pă cin-cauți?

— Tovarășul președinte este aici?

— Azi n-ai dat la țintă. E miercuri și-i plecat
pă teren... Da' ce treabă ai? Pentru bilete de odih-
nă?

— Nu, nu... O chestiune personală... Dar to-
varășul vicepreședinte?

— Adică tov' Poenaru?

— Nu știu cum îl cheamă! Dar aș vrea să-i vor-
besc...

Omul de serviciu îl privi de sus pînă jos și, pro-
babil mulțumit de felul cum arăta, îi răspunse tără-
gănat:

— Păi zic io să nu-i vorbești? Se sculă de pe
banchetă, făcu cîțiva pași spre ușă și se întoarse
spre Sabin: Ai o țigare? Uite că am rămas fără...

Sabin scoase din buzunar pachetul și l-l întinse.

— Snagov, poftim.

— Oho! făcu omul de serviciu. E bune și as-
tea...

— Știi — chițăi el, hlizîndu-se — io acilea fu-
mez de toate... Întinse mîna și luă o țigară, pe
care o băgă cu grijă în buzunarul cămășii lui cadri-
late țipător colorate. Haide! zise el.

Sabin porni pe urma lui, trecu pe culoar și se
opri în fața ușii.

— Aici, zise omul de serviciu, care ciocăni pen-
tru el.

Dinăuntru se auzi un „intră!“ profund. Omul de
serviciu îl bătu cu palma sa lată pe spate și-l zori:

— Hai, intră, că acu se termenă programu'!

Cînd Sabin intră în birou, Poenaru tocmai sco-
tocea printr-un teanc de dosare. Era un bărbat de
vreo patruzeci de ani, uscățiv, cu un început de
chelier spre tîmple, în rest cu un păr bogat, negru

și inelat. Sprincenele stufoase se îmbinau deasupra unui nas puternic, adus în față ca pliscul unui eret. Două cute adânci în obraji accentuau impresia de slăbiciune pe care o aveai la prima vedere. Dar era numai o părere, fiindcă trupul era masiv, cu umeri largi. Gura, mare, bine conturată de buzele răsfărțate, avea colțurile lăsate, de puteai să crezi că acu-acu o să izbucnească în plâns. Purta o cămașă albă cu mâneci scurte, de gulerul căreia atârna o cravată vișinie, cu nodul lărgit. Haina era așezată pe spătarul scaunului.

Poenaru ridică privirea din dosare și îi făcu semn cu mâna să se așeze pe unul din scaunele cu spătar înalt de lângă masa rotundă. Zise:

— O secundă și vă ascult. Avea o voce plină, de bariton.

Sabin observă că atunci când vicepreședintele îl privise, impresia de tristețe de pe fața lui se ștersese, colțul buzelor ridicându-se într-un suris atrăgător, care îi dezvăluia o dantură perfectă.

Negăsind, poate, ceea ce căuta, Poenaru închise dosarul prin care umbla, îl împinse puțin înainte, se lăsă pe spătarul scaunului și spuse, zîmbind:

— Sînt la dispoziția dumneavoastră! Despre ce este vorba? Doriți bilete pentru concediu?

— Nu, răspunse Sabin, care, brusc, își dădu seama că planul său, menit să-i facă expunerea cît mai clară, se năruise. Nu, n-am venit... N-am venit propriu-zis pentru mine, deși într-un fel și eu...

Sesizînd, parcă, încurcătura tînărului, Poenaru îl ajută:

— Să știți că nu mă grăbesc! Luați-o cu începutul! Cum vă numiți?

— Sabin A. Șofrone. Acesta-i numele meu, se prezentă el. Făcu o pauză scurtă și, ca prin farmec, gîndurile i se limpeziră, reamintindu-și tot ceea ce

dorise să-i spună vicepreședintelui. Tatăl meu, Avram Șofrone, a fost tipograf. Poenaru ridică din umeri, semn că nu-l cunoaște. Sabin continuă: A lucrat pînă prin 1940 la meșterul Vasile Dăncuș, cînd a fost arestat. Poenaru ridică din nou din umeri; nici de Dăncuș nu auzise. Tata a fost ilegalist și a murit în 1945, la spital, în urma unor răni căpătate la o manifestație... Sabin făcu o pauză, de care profită vicepreședintele, ca să întrebe, puțin contrariat de ceea ce auzea:

— Bun, și eu cu ce vă pot fi de folos?

Sabin îl privi surprins. Colțurile gurii i se lăsară în jos și parcă iar era gata să plîngă.

— Aș vrea să aflu adresa unui tipograf. A lui... Valeriu Moș.

Sfîrșise tot ce avea de spus.

Poenaru se foi în scaun și tuși, dregîndu-și glasul baritonal.

— Personal, începui eu, nu l-am cunoscut nici pe tatăl dumitale, nici pe meșterul Dăncuș. Despre Dăncuș am auzit ceva. A fost om de ispravă. Așa spun cei ce l-au cunoscut. Eu nu sînt de pe aici, ci din Arad, încheie el, ca o scuză. După o pauză Poenaru continuă: În ceea ce-l privește pe Valeriu Moș, lucrurile sînt mai clare. Un moment!

Răsfoi un carnetel de pe birou, apoi trase telefonul în față, ridică receptorul și începui să formeze un număr. Cu fiecare mișcare, colțurile gurii i se ridicau, dezvelindu-i dinții albi. Schița de zîmbet îi apărea de fiecare dată cînd forma o cifră, luminîndu-i fața. După ce formă întregul număr, așteptă. Se lăsă pe spătarul scaunului și ținu receptorul la ureche, sprijinindu-l cu umărul. Cînd de la celălalt capăt i se răspunse, vicepreședintele zise cu vocea-i baritonală:

— Poenaru la telefon!

Urmă un schimb amabil de întrebări și răspunsuri. Apoi vicepreședintele zise:

— Tovarășe Preda, ai putea dumneata să-mi dai adresa lui Valeriu Moș? Știu că a ieșit la pensie anul trecut... Interlocutorul întrebuse, probabil, pentru ce, fiindcă după o pauză scurtă, Poenaru continuă: E la mine un tovarăș... Șofrone și vrea să afle amănunte despre tatăl său... Poenaru trozni din degete: Șofrone și mai cum? șopti el către Sabin.

— Avram...

— Avram Șofrone, repetă tare Poenaru în receptor. Din nou pauză. Preda începuse să-i spună ceva, dar Sabin nu auzea decît un murmur slab, deși Poenaru îndepărtase receptorul de ureche, ca să-i permită și lui să audă zisele interlocutorului. Din cînd în cînd, Poenaru încuviința dînd din cap, de parcă l-ar fi avut pe celălalt în fața ochilor.

După aproape cinci minute, Poenaru, care pînă atunci nu făcuse altceva decît să aprobe, luă un creion și scrisese ceva pe o bucățică de carton alb, de mărimea unei cărți de vizită. Încheie convorbirea și așază receptorul pe furcă. Se aplecă spre birou și de astă dată îi zîmbi de-a binelea lui Sabin.

— Ești norocos, tovarășe Șofrone! Chiar tovarășul Preda, cu care am vorbit acum, l-a cunoscut pe tatăl dumitale... Mi-a spus și mie cîte ceva. E... e o situație mai complicată... Dar du-te la dînsul și ai să afli tot ce te interesează. Sau, mai precis, ceea ce știe și el. Ai să-l găsești acolo și pe Valeriu Moș; îl va chema el...

Sabin se ridică de pe scaunul cu spătar înalt. Era gîtit de emoție. Îi mulțumi călduros vicepreședintelui Poenaru și părăsi sediul sindicatului, cu adresa lui Andrei Preda în buzunar.

Afară arșița se mai domolise. Soarele începuse să moară, însă ochiul său incandescent era încă fixat

asupra oraşului. Era ora cinci după-amiază. Cum trece timpul! gîndi Sabin. Întrebă un trecător unde-i strada Fîntînei. Acolo, la numărul 12, locuia Preda. Află însă că-i pe undeva, în cealaltă parte a oraşului. Sabin hotărî să ia un autobuz. În staţie căpătă de la un elev toate lămuririle, aşa că peste o jumătate de oră era în faţa casei.

Sabin învălui cu privirea curtea şi casa. I-ar fi plăcut să aibă şi el aşa ceva. Se decise să intre. Încercă poarta. Era deschisă. O împinse uşor şi ea se răsuci lin în balamale. Păşi în curte şi o porni spre casă, pe o cărare prunduită, nu mai lată de un metru, pe marginea cărcia erau deschise potirele divers colorate ale florilor de piatră. În faţă, sub o boltă de viţă ce ascundea intrarea în casă, era o masă de fier cu patru scaune. Pe unul dintre ele stătea un bărbat. Era Andrei Preda.

— Numele meu este Şofrone... Sabin Şofrone, spuse tînărul, plecîndu-se puţin înaintea omului ce şedea pe scaun.

Acesta se ridică grooi, sprijinindu-se de tăblia mesei, îi cuprinse palma în palma lui mare şi zise:

— Andrei Preda. Te aşteptam. O să vină şi Valeriu, tovarăşul Valeriu Moş, pe care iniţial îl căutai.

Sabin avea în faţă un bărbat înalt, ciolănos, cu o faţă brăzdată de cute adînci. Gura mare, cu buze groase, era acoperită cu o mustaţă stufoasă, colilie, îngălbenită pe la colţuri, din cauza fumatului. Părul îi era aproape alb. Ochii, de un albastru ca oţelul, îl priveau sfredelitor, cîntărindu-i fiecare parte a corpului. Omul continuă:

— Nu te supăra, caut pe chipul dumitale asemănări cu ale lui Avram. Au trecut atîţia ani... Dar stai jos!

Se aşezară unul în faţa altuia, în faţa mesei me-

talie, vopsită verde, pe tăblia căreia era așternută o față de masă în cărouri roșu cu alb.

Sub boltă de viță era răcoare, mai ales că pământul prănduit de sub ea fusese stropit cu apă. Cîteodată, o pală de aer cald se abătea, ca să aducă aminte celor ce ședeau sub boltă că în afara ei era zăcluf.

Scuzîndu-se, Andrei Preda porni greoi spre ușa casei. Omul lipsi doar cîteva clipe. Refrîtors, se așeză pe scaun. Întrebă pe un ton egal:

— Unde lucrezi? Întrebarea îl descumpăni pe Sabin, mai ales că și prima întrebare a lui Iuliu Rațiu fusese tot asta. Fulgerător gîndi: „Pentru oamenii aceștia care au trudit toată viața, munca este lucrul cel mai de preț”. Pară, dînd un răspuns neutru:

— Am venit acum din armată...

Discuția se lega greu. Sabin avea impresia că omul din fața lui îl cercetează fibră cu fibră. Mai mult, simțea că îl pătrunde în creier și interceptează gîndurile. Se gîndea de ce o fi întîrziînd Valeriu Moș, cînd Preda spuse:

— Valeriu trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta...

În momentul acela ieși din casă o femeie cu un sort înflorat înăinte, pe care gazda o prezentă lui Sabin drept soția lui, și puse pe masă două farfuriore cu dulceață și două pahare cu apă. Zise:

— Luați, este de nuci, eu am făcut-o.

Sabin mîncă dulceața și bău lacom apa din paharul aburit. Din nou Andrei îi citi gîndul:

— Am în spatele casei un puț adînc, de pe vremea cînd încă pe stradă nu se trăsese apa și canalul...

— E foarte rece și gustoasă. Aduce cu aceea de la noi, de acasă, se simți dator tînărul să adauge.

— Cele mai bune puțuri se fac pe timp de secetă. Eu l-am săpat pe al meu în '46 ...

Atunci se auzi poarta deschizându-se și închizându-se și pași pe cărare. Fără să întoarcă privirea, fiindcă ședea cu spatele spre stradă, Sabin fu sigur că venise Valeriu Moș.

Noul venit era la fel de slab ca și Andrei, dar mult mai scund. Un zîmbet cald îi înflorise pe buze, cînd se prezentă și-i strînse mîna lui Sabin:

— Valeriu Moș, fost tipograf, actualmente pensionar ...

Înțelegînd neastîmpărul tînărului, Preda deschise imediat discuția.

— Nu mă miră faptul că te interesează ce a fost cu tatăl tău. Si el era mistuit de neostenita dorință a cunoașterii, a aflării adevărului. Prin asta te recunosc drept fiul fostului meu prieten Avram Șofrone ...

Andrei se opri, căutîndu-și cuvintele.

— Mă bucur că te-am cunoscut. Trebuie însă să-ți mărturisesc, cu părere de rău, că am să-ți spun puține lucruri despre Avram, bineînțeles în problema care te interesează, fiindcă l-am cunoscut cu foarte mulți ani în urmă. Trebuie să știi — și cu asta mă laud — că eu l-am atras în șuvoiul activităților politice ... Și începu să-i povestească cum l-a cunoscut pe Avram Șofrone la meșterul Horváth, cum au luat parte la manifestații socialiste.

Valeriu Moș asculta, privind și admirativ prietenul. Se lăsase pe spătarul scaunului și-l învîlula pe Andrei Preda cu o privire caldă. Uneori dădea din cap, vrînd să-i întărească spusele, luminiîndu-și fața din cînd în cînd cu cîte un zîmbet. Cînd Andrei făcu o pauză mai lungă, semn că-și închelase cuvîntul, Valeriu Moș se mișcă în scaun și zise:

— Preda are dreptate! Așa a fost! Tinere, să nu

uit! nciodată că totul se cîştigă prin luptă! Pasivitatea este un semn al slăbiciunii, de cele mai multe ori... Dar eu nu ştiu să vorbesc aşa frumos ca el. Nu sînt şi nici n-am fost vreodată un bun vorbitor. În schimb, Avram, tatăl dumitale, a fost! Zimbi. Crezu că face o glumă cînd continuă: Se vede că el şi cu Andrei au învăţat la şcoala meşterului Dăncuş. Uite, de pildă, prietenul de faţă... Lui nu-i place să se vorbească despre el, dar eu nu mă pot abţine. Da, da, lasă-mă să-i spun băiatului, insistă el la protestele lui Preda. Andrei, cum spuneam, pînă în preajma războiului a tot învăţat, căci, trebuie să ştii, pe vremea cînd l-a cunoscut pe tatăl tău nu ştia nici să scrie, nici să citească. Sîngur o spune şi astăzi, uneori cu nostalgie, dar şi cu întemeiată mîndrie. N-a precupeţit eforturile şi a învăţat. Astăzi eu mă mîndresc că mă număr printre cei apropiaţi lui. Dar să-l lăsăm pe Andrei...

Soţia lui Andrei Preda mai aduse o farfurioară cu dulceaţă şi pentru Valeriu Moş, apoi se trase la o parte lîngă uşa casei, pe un scăunel, cu un ghem de lînă în poală, din care începu să împletească cu andrelele.

Soarele se lăsase mult spre culcuşul lui şi razele veneau acum pieziş peste case. Sub bolta de viţă, lumina începuse să pălească, iar chipurile celor trei pierdeau treptat din contururi.

— L-ai cunoscut bine pe tata? întrebă Sablin, adresîndu-se lui Valeriu Moş.

Omul răspunse aproape mecanic:

— Bineînţeles! Am activat mult timp împreună! De altfel, trebuie să-ţi mărturisesc că de o lună de zile încoace nu eşti primul care mă întreabă dacă l-am cunoscut pe Avram Şofrone. M-au mai întrebat şi alţi tovarăşi, ultimul a fost tovarăşul Iuliu

Rațiu, de la raion. Sabin se simți obligat să-i spună, poate și pentru a-l flata puțin:

— Chiar dînsul m-a îndrumat spre dumneavoastră!

— L-am cunoscut pe Avram Șofrone în '37, la doi ani după ce ispășise pedeapsa dată de tribunalul militar. Întîmplarea ne-a adus unul lîngă altul la mitingul de protest împotriva politicienilor vremii. Odată cu Avram, am cunoscut-o și pe Anca, mama dumatăle. Să știi că a fost frumoasă. Deslușesc pe chipul dumatăle, deși au trecut ani de atunci, multe din trăsăturile ei. Lucra într-un atelier de croitorie, dacă îmi aduc eu bine aminte. Alături de Avram, aș putea spune că făcea minuni. Știa să organizeze, să explice oamenilor de ce trebuie să luptăm împotriva exploatării, a fascizării țării. Și îl iubea mult pe Avram...

Valeriu Moș făcu o pauză, ca să-și aprindă o țigară. Sabin îl imită. Ar fi fumat mai demult, dar nu îndrăznise s-o facă. Se înserase. Deasupra mesei de sub boltă femeia aprinse un bec gălbui, sărac în lumină. Sabin ar fi vrut să afle mai multe despre mama sa. Întrebă:

— S-a chinuit pînă a murit?

Valeriu Moș ezită o clipă:

— Nu, nu s-a chinuit. După ce a fost eliberată de la Siguranță, la vreo două luni, am observat că slăbise tare. Din obraji îi pierise culoarea, iar sub ochi avea mereu cearcăne. Într-o zi trebuia să ducă unui tovarăș, cu care avea ea legătura, un pachet de manifeste. Atunci i-a venit rău și a căzut pe stradă. Un alt tovarăș care o urmărea, veghind asupra ei, a dus-o acasă cu o birjă... La ea boala a fost galopantă. Nu, nu s-a chinuit... S-a prăpădit într-o săptămînă. S-a stins ca un pui plătînd...

Avram era un om tare, primea loviturile cu fruntea sus, dar atunci a fost profund afectat. La înmormintarea Ancăi l-am văzut frînt, ca un copac doborît de furtună. A plîns. Eram alături de el, cu meşterul Dăncuş. Erai şi tu, dar mititel. Vera Dăncuş te ţinea în braţe. N-ai cum să-ţi aduci aminte. . .

Sabin simţi nevoia să mai aprindă o ţigară şi o aprinse. Încercase de multe ori să reconstituie din memorie chipul mamei sale. Îi era imposibil. De altfel, abia reuşea să şi-l amintească şi pe al tatălui. Valeriu Moş continuă:

— Pierderea soţiei l-a îndurerat mult pe Avram dar l-a îndrîjit mai tare în lupta noastră. Nu-şi precupeţea deloc eforturile. Îmi dădeam seama că este capabil să-şi pună, fără preget, chiar viaţa în joc, ca să ducă la bun sfîrşit sarcinile ce îi erau încredinţate. Muncea mult, pînă la epuizare şi adeseori îi spuneam: „Lasă-le, Avrame, lasă-le şi odihneşte-te!“ El se uita la mine, zîmbea şi spunea: „Încă nu, mai am ceva de terminat“ — şi se inhăma vîrtos la treabă. Aşa era el. . .

„Aşadar, ăsta era tata“ îşi zise Sabin. Fără să vrea, roşi la gîndul că el lăsase atît de uşor lupta cu Pop. Taică-său n-ar fi capitulat. El însă. . . Dar ascultă mai departe relatarea, care începea să dezvăluie adevăruri pe care nu le ştia.

— În 1940, aflaţi în ilegalitate, activam la Braşov, în rîndul muncitorilor de la IAR. Atunci au căzut mulţi dintre ai noştri. Avram, cu şi încă zece tovarăşi am fost arestaţi într-o casă conspirativă. Agenţii Siguranţei au venit la fix, cum se zice. Ne-au luat ca din oală, deşi ne asigurasem ca de fiecare dată cînd ne întîlneam mai mulţi într-o casă conspirativă. Cineva trădase. Şi nu putea fi decît unul dintre noi. Dar care? Interogatoriile la care am fost supuşi au fost aspre. Ore în şir, cu lumina lămpilor

puternice fixată în ochi, trebuia să răspundem la aceeași întrebări: „Cine este legătura ta superioară?“ „Spune numele a încă doi comuniști!“ Am luat poziția mutului și n-am răspuns. Am fost bătuți la sînge, apoi ni s-au întocmit dosare. Ne-am întîlnit toți cei arestați odată în boxa acuzaților. Pedepsele au fost între trei și cinci ani. Numai Lazăr Lăzăreanu, unul dintre noi, a primit doar un an și trei luni. De ce? Nu mi-am dat răspuns atunci. La Aiud, unde am fost întemnițat, am avut timp să reflectez. Și deodată, mintea mi s-a luminat! Trădătorul nu putea fi decît Lazăr Lăzăreanu...

Sabin nu se putu abține și ridică tonul fără să vrea:

— Bine, dar acest tovarăș s-a ocupat și de excluderea din partid a unchiului meu, Toder Șofrone!... Nu mai găsi cuvinte.

Andrei îl prinse de braț:

— Ușurel, dragă, ușurel... Știm și noi asta, o știu și alți tovarăși! Așa că nu-ți pierde firea. Ascultă! Zii, Moșule, mai departe, îl îmboldi el pe Valeriu Moș. Acesta rămase cu privirea ațintită spre becul chior, care lumina galben deasupra lor. Zeci de gize de felurite forme, dar toate în culorile nopții, zburau bezmetic în jurul globului arzător. Unele se izbeau de el și, ca împinse de un magnet, săreau departe, unde dogoarea nu se făcea simțită. Altele mai filfăiau de cîteva ori din aripi și cădeau ca niște pietricele.

Valeriu Moș ridică degetul spre bec.

— Dragul meu, lucrurile stau în viață ca în jurul acestui bec. Privește! Cine nu-i apt, nu-i pregătit să suporte lumina și căldura, își arde aripile și pică. Dar ascultă, pentru că abia am formulat acuzația și n-am susținut-o...

Vorbele lui Valeriu Moș îl copleșiseră pe Sabin.

Așadar nu taică-său trădase, nu el își vinduse tovarășii! O căldură moleșitoare puse stăpînire pe el. Era atît de bucuros. „Deci, tatăl lui nu era vinovat! Cînd va auzi vestea asta tata-Toader!“ gîndi el. Fu trezit la realitate de Valeriu Moș, care-i pusese mina pe umăr.

— Mă ascuți? întrebă el.

Sabin tresări.

— Sigur! Cum s-ar putea să nu ascult astfel de vești?

— Atunci, te rog, ceea ce auzi ține numai pentru dumneata! Lasă-i pe alții să acționeze, mai bine zis lasă partidul să se ocupe de greșelile unor oameni ce s-au dovedit oportuniști sau chiar dușmani ai orînduirii noastre! Trebuie să ai încredere în partid! ...

— Iertați-mă, vorbele astea m-au uluit pur și simplu, deși, în sinca mea, nu l-am crezut niciodată vinovat pe tata! Ziceați de argumente. Dar sînt ele contestabile?

— Nu, nu sînt! Sînt certe! Astăzi nu mai pot fi puse în discuție! Dar ascultă! Cum ziceam, aveam certitudinea trădării lui Lăzăreanu! Am ținut totul în minte! Nimeni nu-mi cunoștea secretul! Am făcut însă o greșeală. La un an și jumătate de la intrarea noastră în detenție, am fost anunțat într-o zi că sînt chemat la vorbitor. Începuse războiul. Nu știam cine poate fi. Mă gîndeam la soție. Dar nu, la vorbitor am dat cu ochii de Lazăr Lăzăreanu. Nu arăta deloc că ar fi părăsit numai de cîteva luni închisoarea. Atunci ghimpele îndoiieli mi s-a înfipt în inimă. Dacă ar fi fost vinovat n-ar mai fi trecut pe la tovarășii săi aflați sub lacăt. Îmi dăduse și pachet. Eram chiar bucuros. Numai cine a simțit zăvorul pe dinafara ușii poate aprecia pachetul care cuprindea pîine, slănină și țigări. Vizitatorul m-a în-

curajat, zicându-mi că războiul care se pornise va fi începutul sfârșitului pentru dictaturile burgheze. Îl credeam și îmi pedepseam gândurile ce îl condamnaseră. Nu, nu putea fi el. Înainte de plecare mă întrebă din vârful buzelor: „Unde stă Ciocîrlia? Am să-i transmit un mesaj extrem de urgent!“ „Ciocîrlia“ era numele conspirativ al unui tipograf care împînzea uneori Brașovul cu manifeste antifasciste. Eram singurul din grupul nostru care-l cunoștea și știam unde poate fi găsit. Crezînd că „Ciocîrlia“ este în pericol, i-am dat adresa. O săptămînă mai tîrziu, „poșta secretă“ din închisoare mi-aducea vestea morții lui „Ciocîrlie“. Fusese surprins de Siguranță și fugise după ce fusese somat să stea. Știrea m-a încremenit. Din nou am făcut legătura între Lazăr Lăzăreanu, informația dată de mine și împușcarea lui „Ciocîrlie“. Atunci mi-a căzut vâlul de pe ochi. Eu îi semnasem sentința tipografului! Mă dădeam de ceasul morții și îmi pusesem în gînd să fac într-un fel și să-mi pun capăt vieții. Trei zile mai tîrziu însă, „poșta secretă“ făcu o corectură în știrile pe care ni le transmitea: „Ciocîrlia“ nu fusese ucisă! Scăpase din mîinile Siguranței. Mă gîndeam atunci să anunț într-un fel pe cei de afară, privitor la concluzia la care ajunseseam în legătură cu Lazăr Lăzăreanu. Mi-a fost frică să folosesc „poșta secretă“. Dacă lucra sub supravegherea satrapilor Siguranței? Așa că am tăcut. Nimeni nu bănuia secretul pe care-l dețineam. Ulterior am fost mutat prin cîteva închisori și n-am mai avut legături cu tovarășii mei. Legasem însă alte fire, cu alți oameni. În preajma lui 23 August 1944 m-am îmbolnăvit grav. N-aș putea spune ce am avut. Eliberat din închisoare de tovarășii din afară, am zăcut fără cunoștință cîteva luni. Cînd mi-am revenit și m-am restabilit era sfârșitul anului '44. Am întrebato

Avram Șofrone. Mî s-a spus că plecase pe front. L-am așteptat cu sufletul la gură să se reîntoarcă. Ne-am revăzut în treacăt, o dată. I-am spus ceea ce gîndeam despre Lazăr Lăzăreanu. A rîs! Nici lui nu-i venea să creadă: „Moșule, nu-i decît o simplă coincidență“, astea au fost cuvintele lui.

Valeriu Moș făcu o pauză. Apoi continuă:

— În '46, Avram Șofrone și-a aflat sfîrșitul. Grav rănit în timpul unei manifestații, cînd niște bande înarmate au atacat adunarea noastră pașnică, a murit după cîteva zile. Reacțiunea reușise, în fine, să doboare un adevărat brad. Dar ca întotdeauna cînd se face o răritură în brădet, prin ea zvîcnesc spre soare alții, și unul la locul celui căzut.

Așa s-a întîmplat și atunci. Dispărînd Avram Șofrone, Lazăr Lăzăreanu a fost împuternicit să preia sarcinile de care răspundea defunctul. Pe nesimțite, Lăzăreanu a urcat apoi treptele scării sociale.

În același timp, tovarășul cunoscut sub numele conspirativ de „Ciocîrlia“, în urma unei verificări de rutină a informat despre modul cum era să cadă el. Cine îi cunoștea adresa? Eu! Am fost chemat să dau relații și atunci a explodat bomba: Lazăr Lăzăreanu a comunicat organelor centrale de la regiune că Avram Șofrone a fost un agent al Siguranței strecurat în partid. El, chipurile, făcuse în așa fel ca să fim prinși de agenți și tot el ar fi divulgat adresa „Ciocîrliei“. Cuvîntul său a fost crezut.

Concomitent Lăzăreanu m-a atacat și pe mine. În discuțiile purtate am spus tot ce știu și mi-am permis să fac niște presupuneri. Am fost acuzat de calomnie și pînă la urmă m-am ales cu un vot de blam. Lăzăreanu nu s-a lăsat... A fost numit secretar cu probleme agricole la raion, în locul lui Mărgărit. A aflat că Avram Șofrone are și un frate,

pe Toader, care era președinte de gospodărie colectivă. A discutat cu instructorul Stana, un muncitor cinstit, în felul său, dar cam stinghist, și i-a influențat acțiunile. Până la urmă, Șofrone a fost destituit din funcția de președinte al gospodăriei și exclus din partid pentru motive pe care le știți și voi...

Sabin Șofrone nu se putu abține și-l întrerupse:

— Dar cine este acest tovarăș Lazăr Lăzăreanu?

— Ca întrebarea ta să fie corectă, formulează-o astfel: cine a fost Lazăr Lăzăreanu?

— De ce?

Andrei Preda îl bătu ușor peste braț:

— Ascultă-l pe Moș, și-ai să vezi. Zi, Moșule, nu-l mai fierbe pe băiat.

Valeriu Moș scutură scrumul țigării și-și continuă vorba:

— Tot ce-ți spun acum, știu de aproape un an. Lazăr Lăzăreanu era fiul unui fost prăvăliaș din Sibiu. Intrase mai întâi în rândurile tineretului comunist, pe vremea când studia la București Dreptul. Apoi, cu câțiva ani înaintea evenimentelor pe care ți le-am relatat, a fost primit și în rândurile partidului, aflat în ilegalitate. La început și-a adus o contribuție valoroasă cauzei noastre. Provenea din rândurile intelectualității.

Descoperit de agenții Siguranței și amenințat cu deportarea, atît el cît și familia lui, Lazăr Lăzăreanu a devenit unică țintă a Siguranței.

Așadar, el era trădătorul strecurat în rândurile noastre! Cum în timpul războiului și după el mulți tovarăși care l-au cunoscut i-au pierdut urma, fiindcă s-a mutat de la Brașov la Cluj, a reușit să se strecoare și să se cațăre, lovind în stînga și-n dreapta. Anul trecut, însă, Lazăr Lăzăreanu a murit subit: infarct!

— Licheaua! făcu Sabin. Cum pot fi unii oameni așa? A umplut de noroi familia noastră... N-o să-l iert, chiar dacă a murit!

Andrei Preda îl întrerupse:

— De ce te miri? Pentru el, Avram Șofrone era persoana ideală pentru a-și ajunge scopurile: nu mai exista, ca să-l contrazică.

Se făcu tîrziu. De undeva, se auzi un greiere spărgînd liniștea groasă, cleioasă, ce căzuse peste cei trei.

În sfîrșit, lui Sabin i se luase o piatră de pe inimă! Știa că nu este departe ziua cînd se va face lumină în cazurile Șofrone...

Mergea. Noaptea i se deschidea în față și-l cuprindea aidoma unei mări liniștite, de păcură. De cînd mergea? Încotro se îndrepta? Nu știa nici el. Gîndurile i se adunau mănunchiuri, dar nu putea alege vreunul. Totul în minte se topea în aduceri amînte. Așadar, ai lui fuseseră victime ale unei erori, determinate de mașinațiile unui om...

De undeva, de la grădina de vară, ajungeau la el crîmpeie de melodii... Și el mergea cu pași egali.

De cînd aflase adevărul, o bucurie nemaicunoscută îi invadase sufletul. Ar fi dorit să chiuie, să strige lumii întregi mulțumirea care-l copleșea!

Traversă o stradă și se pomeni în fața unui scuar cu cîteva bănci în mijloc. Se prăbuși pe una din ele. Ceasul de la mină arăta ora zece. Luna încă nu-și arătase fața argintie, dar cerul era spuzit de stele.

Gîndurile îi fugiră spre cei de acasă, spre cei pe care îi părăsise fără să le spună o vorbă. „Mîine am să le scriu“, își zise. Se lasă pe spătarul băncii și alcătui în minte depeșa ce urma să le-o trîmită.

Ezită câteva momente, neștiind cum să înceapă: „Dragii mei părinți“ sau numai „Dragii mei“? Se hotără pentru prima formulare, fiindcă de fapt Toader și Saveta Șofrone îl crescuseră ca pe un fiu. O luă de la început. „Dragii mei părinți. Mai înainte de orice, vă rog să mă iertați pentru că am fugit“. Se opri și înlocui în scrisoarea gândită cuvintele „am fugit“ cu „v-am părăsit atât de brusc“. Apoi continuă: „N-am dorit acest lucru, dar împrejurările m-au silit. Cred însă că am greșit, de aceea vă cer iertare“. Făcu o pauză și gândi mai departe: „Sînt la Cluj. Aici m-am întîlnit cu baciul Ilică Rațiu, care mi-a prieluit o mare bucurie: mi-a înlesnit legătura cu un tovarăș care l-a cunoscut pe tata — șterse „tata“ și înlocui cu „fratele dumitale“, tată-Toadere. De la dînsul am aflat adevărul!“ — sublinie în gînd cuvîntul. Să știi că Avram Șofrone n-a fost vinovat de trădare, ci a fost victima unei mașinații, căreia i-ai căzut pradă și dumneata“.

Curmă șirul gîndurilor și își spuse că ar trebui să le scrie ceva și despre el. Avea planuri mari. Se hotără ca frazele ce-l priveau să sune așa:

„Eu îmi voi lua servicii aici, la Cluj. Baciul Ilică Rațiu s-a oferit să mă sprijine. Am să încerc chiar să dau examen la facultate, deși nu prea sînt pregătît. Nu vă faceți gînduri negre despre mine. Sînt sănătos și toate sentimentele mele bune sînt îndreptate spre voi, dragi părinți.“

Ar fi vrut să-i întrebze despre toți cei dragi: Petre, Vasile Tătăranu, Mărunțelu, dar, mai ales, despre Ana. Hotără: „Nu! Anei o să-i scriu, ca să mă explic cu ea“.

Sabin se lăsă în voia răcoarei și liniștii. Scrisoarea gîndită plecase spre locurile, unde își petrecuse copilăria. Se simțea eliberat de o grea povară.

Unde se va duce acum? În ce casă își va petrece

noaptea? Nu ştia încă. Să rămână aici, sub cerul liber? Oricum, trebuia să mai meargă o dată la Gigi, să lase hainele de pe el şi să le ia pe ale lui. Dacă s-ar duce acum? Gigi îi apărui înaintea ochilor. De ce fusese atât de sever cu ea? Nici măcar nu o întrebuse, nu avusese cu ea vreo explicaţie. Oare nu greşea şi el? Poate că-şi făcuse o părere greşită despre fata care îi întinsese, dezinteresat, o mână de ajutor, când avusese nevoie! Trebuia să stea de vorbă cu ea. Viaţa îi dovedise că, uneori greşeşti atunci când condamni un om. Trebuia să se explice cu Gigi! Aruncă restul de ţigară, se sculă şi porni spre locuinţa fetei. Va hotărî miine ce va face. Acum simţea nevoia să împărtăşească unei fiinţe bucuria şi satisfacţia ce-l cuprinseseră. Şi Gigi era singurul suflet căruia i se putea destăinui...

După dibuiri şi ocoluri, Sabin Şofrone ajunsese la locuinţa ei. Străbătu curtea interioară şi pătrunse spre scara ce ducea la etaj.

Neluminată, casa scării părea un hău pierdut în abisuri, de n-ar fi persistat mirosurile grele. Urmind balustrada scării, Sabin începu să urce pisi-ceşte. La fiecare pas lemnul scării scotea gamete ce se amplificau în liniştea nopţii. La un moment dat, avu de gând să-şi scoată pantofii, crezînd că desculţ va face mai puţin zgomot. Se răzgîndi. Ajuns sus, pe palierul în care se deschidea uşa garsonierei, avu o surpriză. Toemai se pregătea să caute cheia, cînd o pereche de braţe moi, catifelate şi parfumate îi înlănţui gîtul.

— De cînd te aştept! murmură şoptit Gigi. N-am putut închide ochii şi te-am simţit de cum ai pus piciorul pe scară, îi spuse ea cu glas scăzut, în vreme ce-l conducea de mîna, prin întuneric.

Încăperea era luminată cu un bec mic roşu, ce împrumuta obiectelor din jar o culoare sîngerie,

căldă. Sabin se lăsă să cadă pe un soacum. Era obosit. Un val de întrebări îl potopi. Sabin ar fi dorit să-i povestească tot ceea ce afluase, dar se mulțumi să spună:

— Astăzi e cea mai fericită zi din viața mea!

Cu mâini dibace, Gigi îl ajută să arunce de pe el hainele, apoi îl conduse în baie să se spele. Apa nu curgea. Cada, în schimb, era plină, așa că Sabin se afundă în ea, răcorindu-se.

Așezată pe marginea băii, fata îl spală ca pe un prunc.

— Răule, de ce nu mi-ai lăsat câteva cuvinte pe o bucatică de hirtie, să știu de tine? M-am speriat! Am crezut că ți s-a întâmplat ceva... Să nu mai faci asta niciodată...

Deși ar fi dorit să-i spună multe, s-o întrebe, s-o descoasă, să-i mărturisească dorința de a o părăsi, Sabin nu fu capabil să-i zică nimic. În lumina purpurie a camerei feclorului se așeză la masă și Gigi îi puse de mâncare. Scoase și o sticlă de vin.

— Mănincă și să bem! Dacă ești fericit, fă-mă și pe mine!

Sabin mîncă și bău cu poftă.

O undă de satisfacție îl cuprinsese și, în sine, iertă fetei totul. O întreabă doar atît:

— Unde ai fost azi?

Surprinsă de întrebare, Gigi se bîlbîi:

— Eu?... Am... Am fost... Am să-ți spun totul...

Văzînd încurcătura în care se afla, Sabin o ajută:

— Cea mai bună minciună este adevărul. Dar dacă nu-l poți spune, nu te silesc!

Fata tatonă:

— Ei bine, am fost cu Rojiko să vindem niște lucruri din pachet. Cineva le-a primit și noi le-am... Gigi se lăsă în genunchi lîngă el. Continuă. Dar

n-am să mai fac așa ceva, dacă nu-ți place! . . . Ce vrei, iubițel, sînt unii care n-au pe ce cheltui banii și dau oricît pentru o cîrpă, numai să fie din „pachet“, cum zic ei . . .

— Dar ai lipsit de la fabrică, insistă Sabin.

Cu candoarea ce o caracteriza uneori, îi răspunse:

— Dar, iubițel, am avut un liber, fiindcă am lucrat într-o duminică. Brusc, schimbă vorba și tonul. Sări în picioare și luă din șifonier un pachet: Ți-am adus și ție ceva. Desfă-l!

— Nu trebuia să cheltuiești bani, și așa sînt deocamdată o povară pentru ti . . . , nu mai putu continua, pentru că Gigi îi astupă gura cu un sărut.

— Să nu mai zici niciodată asta, spuse ea cînd îl eliberă. Desfă-l, a fost plăcerea mea . . .

Pachetulul era legat cu o panglică îngustă multicoloră. Desfăcu fundița, apoi hîrtia și scoase o cravată. În lumina roșiatică a camerei părea stropită cu rubine.

— S-o vezi ziua, la lumină, este o splendoare, îl asigură Gigi.

Sabin avu un moment de slăbiciune și simți că-i vin lacrimi în ochi și i se așează un nod în gît. Oare, într-adevăr, fata asta îl iubea? Dovezile ei de dragoste păreau limpezi. Totuși, simțămintele lui rămaseră acolo, departe, unde era Ana.

Afară, undeva în vecini, un cocoș cîntă de ora trei. Un altul îi răspunse răgușit. O nouă zi se pregătea să iasă în lume . . .

Sabin nu putea dormi. Gigi la fel. Ședeau amîndoi în capul oaselor, sprijiniți cu spatele de perna proptită de lada patului. Cînd Sabin îi spuse că ar putea lucra la sere, ea protestă:

— De ce la sere? Am aranjat eu să lucrezi ca șofer. Meserie curată. opt ore, cîștig bun . . .

— Dar eu vreau să dau examen la facultate!
Din nou Gigi protestă:

— Ce-ți trebuie ție facultate? N-ai învățat destul? Crezi că ai să câștigi mai bine, ori vrei ca lumea să-ți zică „dom' inginer“?

Era greu să-i explice acum fetei de ce dorea să intre la facultate și nu la oricare, ci la agronomie. N-ar fi înțeles! Aprecie însă că parțial avea și ea dreptate. Va putea el face față examenului de admitere? Până în toamnă mai erau câteva luni. Trebuia să revadă materia de examen: algebră, botanică, chimie, și în plus să mai și lucreze. Protestă, de formă:

— Dar n-am carnet de șofer...

— Asta-i o problemă? Ai fost tractorist, știi să conduci. Faci o școală de o lună de zile, apoi dai examen pentru carnet. Simțind că Sabin cedează, Gigi continuă: Între timp, te pregătești și dai și examen la facultate. Ei, ce zici?

— Am să văd. S-ar putea să ai dreptate...

*

* *

Călcîndu-și pe inimă, Sabin merse cu Gigi la un vecin, om în vîrstă, așezat, cu copii mari, care îi primi bine. Era un neam îndepărtat al fetei. Acesta, Anghel Baboie, lucra la o întreprindere de transporturi auto.

— Dacă zici că ești tractorist și ai și clasele de liceu, apai examenul e floare la ureche îl încurajă Baboie. Am să te iau cu mine pe mașină, să-ți fac calificarea la locul de muncă, cum se zice...

Intr-adevăr, n-a fost greu pentru Sabin să deprindă înțelesul semnelor de circulație. După două luni avea în buzunar carnet de șofer

Pasionat la început de noua meserie, făcea cursele cerute de foaia de parcurs, apoi întors la garaj, meşterea pînă tîrziu la maşină. Deşi îşi propusese să-şi alcătuiască un program în care să intre şi ore de studiu pentru examenul de facultate, se limita strict la obligaţiile profesionale.

Mai greu i-a venit să-i telefoneze lui Iuliu Raţiu şi să-i spună ce făcuse. Acesta se bucurase de hotărîrea lui, zicîndu-i: „E bună şi şoferia, Sabinel! Îţi doresc succes! Cu problema aceea mai ai răbdare, se va rezolva curînd.“ I se luă o piatră de pe inimă cînd auzi încurajările lui Raţiu. Acum se înhămă mai vîrtos la treabă, pînă într-o zi, cînd Gigi îl luă la rost:

— Sabine, aşa nu mai merge!

— Ce nu merge? întrebă el mirat.

— Treaba! Muncеşti toată ziua, de dimineaţă pînă seara! Vii acasă frînt de oboseală! Nu mai putem merge nicăieri...

— Ei şi? Lasă că te duci tu, făcu el ironic.

— Şi uită-te în ce hal eşti! Apoi se lipi de el: Eşti gelos?

— Nu sînt, am zis şi eu aşa. Ce să fac? Am un camion vechi. Trebuie să meşteresc tot timpul la el. Altfel nu merge. Şi dacă nu merge, nu cîştig nimic, fiindcă sînt plătit la kilometru...

— Şi despre cîştig e vorba, îl întrerupse Gigi. Am cunoscut pe cineva, un inspector de la RATA.

— Unul din ăia care iese la drumul mare şi-ţi face greutăţi! Am văzut eu d-ăştia! Oricum o întorci, tot ei cad în picioare, îţi mai ară şi cîte o amendă! Dar ce-i cu el?

— Am vorbit pentru tine! Te poate angaja la ei!

— Măi, fato, eu nu vreau să fiu inspector!

— Nu ca inspector! ţipă ea. Şofer pe cursă! Se

cîştigă bani! Faci opt ore. Eşti domn! Umblî cu oameni, nu cu marfă.

Parcă vestea îi conveni lui Sabin. Opt ore însemna timp pentru învăţătură.

— Bine, dar ce fac cu calificarea, am contract să lucrez la ăştia doi ani!

— Plătim calificarea şi basta.

Aşa deveni Sabin şofer la RATA. Primi o maşină aproape nouă. Avea un casier tînăr, vesel. Tot timpul rîdea, fluiera, ori cînta. Pasagerii erau mulţumiţi. Într-o zi, şeful autobazei îl întrebă de unde este. Tînărul îi spuse. „Atunci să te dau pe cursa care trece prin satul tău“. „Bine. Cum doriţi dumneavoastră!“ „Să ştii că-mi plăci“, încheie şeful disuţla.

Acum Sabin trecea zilnic prin sat. La fiecare cursă se întâlnea cu consăteni de-ai lui. Uneori cu Toader Şofrone sau cu Dragomir. Ultimul era mîndru de el. De, nu oricine era şofer...

Cînd se întâlni prima dată cu Şofrone, Sabin avu o strîngere de inimă. I se păru că omul care îi ţinuse loc de tată atîţia ani îl ocolea. Ba chiar avu senzaţia că-i era ruşine cu el. Explicaţia şi-o dădu singur. Aflase şi el, probabil, că convieţuia cu Gherghina lui Tomşa.

Încercase să lege o discuţie cu Toader, întrebîndu-l dacă are nevoie de ceva, dacă relaţiile cu preşedintele gospodăriei, Ion Pop, erau mai bune. Bătrînul răspundea monosilabic, prin „da“ şi „nu“, iar cînd se apucase să-i povestească ce aflase despre Avram Şofrone, îi tăiasc scurt vorba: „Ştiu, a fost Iulică. Raţiu şi mi-a spus“. Ai lui condamnau legătura sa cu Gigi, asta era explicaţia stînjeliei lui Toader.

O discuţie cu Vasile Tătăranu se dovedi mai prielnică. Omul nu-l evitase, se băgase chiar în su-

fletul lui, cerîndu-i într-un fel socoteală pentru ceea ce făcuse.

— Bine, măi Sabine, ce dracu ai avut de i-ai lăsat pe toți și-ai fugit cu aia? Că doar nu te-ai dus peste pămînt cu ea, să nu se afle? Măi, Toader și Saveta sînt cătrăniți. Altfel vedeau ei însoțirea ta cu o fată. Păi nu? Tu ai făcut-o hoștește. Și ai lăsat-o și p-aia de izbeliște și de risul lumii. Că-mi zicea deunăzi Mărunțelu că nu mai știe de unde mai are fata atîtea lacrimi. Se poate, măi băiete?

Îl durea ceea ce auzea despre ai lui. În schimb, îl bucura frămîntarea și întristarea Anei. Dori să schimbe vorba.

— Ce face Petre? Lucrează la ferma de vaci?

— Lucrează pe dracu! La vreo două-trei luni după ce ai plecat tu a dat dosu' și el! E și el prin Cluj, nu știu ce face. Mi-a trimis săptămîna trecută scrisoare și cinci sute de lei... O fi bine pe unde o fi...

— Dar ce a zis cînd am plecat eu? se interesă, ...abin.

Vasile Tătăranu se porni pe rîs gros.

— Te-a-njurat! „Ai văzut, mă tată — zicea el — parșivul mă-ndemna pe mine să rămîn în sat și el a șters-o! E dat în mă-sa!“ Așa a zis... Te-ai supărat?

— Aș! De ce să mă supăr? Poate la fel aș fi zis și eu despre el! Fiecare face după cum îl taie capul...

— Așa, vezi, zic și eu. Am cunoscut odată, pe cînd eram pe front, în războiul ălălalt, pe unul de lingă Ocne, care zicea că omul trebuie să fie slobod să facă ce vrea. „De ce să-i pui mîna-n gît să facă ce vrei tu? lasă-l pe fiecare să gîndească cu do-vleacul lui, că d-aia îl are pe umeri!“ Mai zicea el o vorbă: „Mă, nu mă învăța să fiu prost, că pot să

flu prost și singur“. Așa, vezi! D-aia zic și eu. Acum aveți fiecare capul vostru pe umeri și puteți să faceți ce vă îndeamnă el. N-ați vrut să stați aici? treaba voastră! Dar pe unde vă duceți, nu ne faceți de rușine pe noi, ăștia, de v-am dat viață, că atunci se schimbă lucrurile! Asta s-o spui și lui Petre al meu, dacă-l vezi prin Cluj...

— Am să-i spun, baciule Vasile, dacă-l întilnesc, îl asigură zîmbind Sabin.

Vorbele despre Ana îl tulburară profund pe Sabin. De unde știa Vasile Tătăranu că Ana suferă pentru el? Când părăsise precipitat satul, Ana era în relații bune cu Virgil Pop, fiul președintelui. Ori Virgil era student... Îl fulgeră ideea că greșise imens atunci când fugise din sat. Ce putea să-i facă Pop?! Cel mult plutonierul Manolache putea să-l amendeze... El însă se speriasse și se lăsase tirât într-o aventură pe care o plătea scump. Acum ducea cu el amintirea primei iubiri.

Într-o dimineață, când se îndrepta spre stația centrală din Gornești ca să ia navetiști, Sabin o văzu de departe pe Ana. Mergea pe partea dreaptă a drumului. Se ducea, de bună seamă, la sediul gospodăriei, unde era contabilă. Ce să facă? Să accelereze și să fugă? Să oprească? Să încetinească? Să-i vorbească? Alese ultima variantă. Dar dacă îi va întoarce spatele, ori îl va obrăznicii? „Ce-o fi, o fi!“ își zise el și redusese viteza autobuzului, căutînd să-l păstreze în rînd cu fata. Ea mai întîi se sperie, dar văzînd cine este la volan, continuă să meargă, ca și cînd nu l-ar fi recunoscut.

— Ana!

Ca și cînd atunci l-ar fi văzut, întoarse capul mirată și își alcătui pe loc o figură zîmbitoare.

— Bună dimineața, Sabine! Așa de dimineață la plimbare?

— Bună dimineața, Ana. Pe dracu, la plimbare; îmi fac serviciul! Tu ce mai faci? Încotro te duci? Dacă mergi la sediul gospodăriei — și Sabin era sigur că acolo merge — urcă sus, te duc eu.

— Prea multe întrebări deodată! Află că sînt bine și că mă duc la servici, precum vezi! În privința invitației să știi că prefer să merg pe jos. Bună ziua! Ana sări peste șanțul drumului. Mergea fără să-l mai bage în seamă.

— Ana! Ana! mai strigă Sabin după ea.

Fata însă continua să nu se mai uite la el.

Autobuzul demară și se pierdu într-un nor de praf.

Altădată — era într-o după-amiază — o întîlni la poartă. Căută un motiv să intre în vorbă cu ea, pentru că avea pasageri. Opri și întrebă:

— Pot să iau de la voi o găleată cu apă, să pun la radiator?

— Poți!

— N-o să zică nimic lelea Matilda?

— Nu-i acasă!

— Nici baci Mărunțelu?

— Nici...

Sabin luă găleata dintr-un loc anume unde se țineau și bagajele și se opri în fața fetei.

— Ești tare frumoasă, Ană! spuse el încet, să nu fie auzit de pasageri.

— Mai ceva ca nevastă-ta? îi răspunse ea zeflemitor.

— N-am nevastă! îl întoarse Sabin răspunsul.

— Atunci ți-e ibovnică!

Replica fetei îl plesni ca un bici. Nu mai putea îndura! Făcu un pas spre poartă:

— Hai în casă, să stăm de vorbă! Aici ne vede lumea și o să țipe călătorii la mine!

— Nu merg!

- De ce?
- Pentru că ai coborît doar să iei apă.
- Crezi?
- Sabine, totul între noi s-a terminat! Tu ai ales! N-am să-ți stau-nainte!
- Și jurămintele noastre? Ai uitat? O apucă de mînă.
- Eram copii. Lasă-mă! zise — și porni spre casă.

Din autobuz cineva strigă să se grăbească. Cîțiva începură să facă haz de idila lor. Sabin se rupse din locul unde încremenise și veni la puț. Deși n-avea nevoie de apă, trase cu nădejde găleata cu apă din fîntînă, luă apă și o turnă în radiator de formă. Se urcă apoi la volan și porni mai departe.

Pe obrazul fetei, rămasă în ușa casei, apărură cîteva lacrimi. Nu erau primele...

Drumurile în comuna natală nu mai erau pentru Sabin o plăcere, așa cum își închipuise șeful autobazei și cum, de altfel, crezuse și el la început. Fiecare întîlnire cu unul din cunoscuții lui apropiați, ori cu Ana, erau tot atîtea momente de chin. Suferca.

Într-o seară, îi spuse lui Gigi că renunță la șoferie. „Ești nebun?“ țipase ea. „O meserie atît de bună! Cum îi poți da cu piciorul?“ Dar, probabil, ghicise motivele ce-l determinau să ia o astfel de hotărîre, pentru că își îndulci glasul și îi spuse: „Bine, iubițel, cum vrei tu!“.

Întîmplarea făcu să întîlnească într-o zi, pe stradă, pe vechiul său prieten Done Măruță. Primul îl văzu Done:

- Sabin Șofrone, stai că trag! țipă el și-l plesni cu palma peste spate.
- Done! Ce faci, măi băiatule?
- Mă, ești un mare pișicher! Zi așa: „eu nu

plec din sat; eu rămân pe baricade" — se izmeni el — și tușt — o ștergi cu gagica la oraș! Am auzit că ești șofer la RATA. Așa-i?

— Sînt...

— Cîștigi bine? Ești mulțumit? Vezi că ai ajuns la vorba mea... Păi ce, aici este ca în sat?

Valul de întrebări îl potopi pe Sabin. Pînă la urmă Sabin i se destăinuie:

— E bine ca șofer. Dar cu aș fi vrut să lucrez la sere ori în fabrică, dacă am venit la oraș.

Pe loc, Done Măruță îi oferi soluția:

— Atunci hai la noi, la uzină!

— Măi, măi. Pînă îmbătrînesc să-mi tot schimb slujba!...

— O schimbi pînă afli ce-ți place!

— La cîmp, Done! La cîmp aș vrea să-mi aflu împlinirea!

— O ții și tu una!

Sabin oftă adînc. Îl copleșeau aducerile aminte și planurile ce și le făcuse odinioară.

— S-ar putea să ai dreptate, dar eu nu renunț! Ține minte, tot ce v-am spus atunci, cînd erai cu Gheorghe și cu Ștefan, a rămas în picioare. Pe noi, toți cei care am trăit atîția ani la țară, dorul cîmpului are să ne bîntuie!...

Done Măruță schimbă vorba:

— O mai iubești? întrebă el făcînd semn cu capul, undeva departe.

— Tu ce crezi?

— Că da.

— Atunci de ce întrebî?

— Așa. Din nou Done Măruță îi puse o întrebare care îl deranjă:

— Și cu Gigi...

— Ce-i cu Gigi?

— Te însori cu ea?

Sabin făcu o pauză, apoi răspunse:

— Încă nu m-am hotărît. Am să văd...

Fără să-și dea seama, Sabin simți o pornire vrăjmașă față de Done. Ar fi vrut să-i dea un pumn zdravăn, să cadă la pământ.

— Dacă o plăci, de ce n-o iei? Ea încă te iubește, ascultă-mă pe mine.

Sabin oftă.

— E greu, Done. Vezi tu, eu mi-am complicat singur viața. Am schimbat-o în ceva din care nu prea știu cum să ies...

— Greu, negreu, trebuie să-i dai de capăt. Cu Gigi ce ai de gând să faci?

— M-ai întrebat și adineauri. Nu știu. Tu ce ai face în locul meu?

Done Măruță rămase cu ochii plecați câteva clipe, de parcă ar fi găsit soluția. Ridică privirea și replică:

— Nici eu nu știu!... Dar, ia spune, te înțelegi cu ea?

Întrebarea aceasta și-o pusese de multe ori și Sabin în ultimul timp. Dar nu putea să-și dea un răspuns care să-l mulțumească. Alesese o viață caldă.

— În mare, da! Sint însă unele lucruri asupra cărora mai reflectez.

— A dracului treabă! Știi vorba aia: „Între două nu te plouă, dar nici bine nu-ți merge!“ Așa și cu tine. Clătină, sincer trist, din cap. Lasă, bătrîne, te descurci tu! Dar ia spune: vii mâine la uzină?

— Mîine sînt în cursă.

— Lipsește! Doar n-o crăpa lumea...

— Nu se poate! Oamenii trebuie să ajungă la fabrici și eu n-am anunțat să numescă înlocuitor.

— Atunci învoiește-te pentru marți.

— Marți? Bine, vin marți!

Deodată Done Măruță pufni în ris, gata-gata să se înece:

— Mă, să-ți spun una, de-ai să te crucești. Petre Tătăranu a plecat de la vaci! Ei, ce zici?

Done Măruță credea că-l dă gata cu vestea asta. Sabin replică zimbînd:

— Știam!

— Dar ce lucrează și unde, sînt sigur că nu știi!

— Asta este adevărat. Spune, sînt pregătit să cad de pe scaun!

— Chiar că ai să cazi. Petre este os-pă-tar, silabisii el, la grădina „Garofița!”

Sabin schiță gestul celui care se prăbușește de pe scaun.

— Te-am dat gata, nu?

— M-ai dat! făcu Sabin.

— Ca să vezi cum le întoarce viața pe toate! De altfel, ce să te mire, făcu el fals serios: vinde mititei, fripturi, bere și vin. E plin de lovele. Cînd nu sînt în fonduri merg pe la el și am asigurate fripturica și o baterie la gheață. Prietenii nu se uită. Iă-i și tu o vizită. Sînt convinși că s-ar bucura...

În marțea următoare, cînd se întîlniră, Done Măruță își duse consăteanul la serviciul personal al uzinei unde lucra. Un om tînăr, cu privire deschisă, îi puse cîteva întrebări referitoare la viața sa. Sabin îi răspunse la toate, cu sinceritate.

Omul de la serviciul personal îl privi dintr-o parte și zise:

— Procedezi cum dorești, tovarășe Șofrone. Dar dacă te decizi să devii strungar, noi te primim. Trei luni de calificare la locul de muncă și devii muncitor cu toate drepturile. Singur hotărăști.

— Vine, tovarășe Iancu, anticipă Done Măruță.

— Lasă-l, tovarășe Măruță, nu-l influența.

— Nu-l influențez. Dar trebuie să vină! Vreau să lucrăm alături.

Sabin lăasă impresia că se gîndește, pentru că hotărîse dinainte ce avea de gînd să facă.

— Bine. Vin. Ce trebuie să fac?

— Te așezi pe scaun. Uite o hîrtie. Un pix. Scrie cererea.

Sabin se așeză și Iancu îi dictă cererea către director.

Un val de emoție îl gîtui, cînd își așternu semnătura. Își pregătea o nouă viață, dar se depărta de tot ce își dorea mai mult: voise să lucreze în aer, acum se închidea între pereții uzinei.

Nu mai fusese niciodată într-o uzină. Totul i se părea gigantic. Strungurile enorme, iar ghilotinele de tăiat oțelul și presele, adevărate mașini fermecate. Se întreba în sinea sa, dacă și el va fi capabil să manipuleze cu pricepere astfel de coloși. Și tot el își răspundea, îmbărbătîndu-se: „și de ce nu?”

Peste trei zile era nou angajat . . .

Lucra în schimburi, dar numai opt ore. Venea dimineața sau după ora prînzului ori seara — cînd era schimbul lui — monta cartela la ceasul de la poartă și se îndrepta cu pași egali spre hala de lucru. Strungăria îi plăcea, iar Done Măruță se dovedise nu numai un prieten bun, ci și un tovarăș de nădejde. De cîteva ori, la greu, cînd Sabin fusese decepționat de piesele ce-i fuseseră refuzate de controlul de calitate, Done Măruță nu pregetase să rămînă cu el peste schimb, la un strung de rezervă, și să-i arate unde greșise! Pentru tot ceea ce făcea, Sabin îi era recunoscător.

De cîteva ori, Done Măruță îl invitase la „o bere“, dar, cu diplomație, ca să nu-i rănească amorul propriu, pretexta diferite treburi urgente și evitase invitația. Nu-i plăcea să bea.

Transferarea rapidă a lui Sabin la uzină o surprinse pe Gigi. Deși fusese de acord cu părăsirea meseriei de șofer, nu se aștepta ca Sabin să pună hotărîrea atît de repede în practică.

Cînd, într-o zi, îi privi mîinile, tăiate și înțepate de șpan, exclamase:

— Uite ce mîini ai! Cînd erai pe mașină aveai mîini de domn! . . .

Fără să ridice tonul, Sabin replicase:

— Niciodată n-am vrut să fiu *domn*. Noțiunea aceasta este pentru mine sinonimă cu *trîntor*. Prefer mîinile de ciocănar.

Discuția se opri aici, dar el știa că fusese generată și de banii mai puțini pe care-i primea. Gigi, în schimb, ciștiga bine. Cel puțin așa îi spunea lui Sabin, care vedea la ea destui bani, luați pe orele suplimentare, pe care le făcea adeseori și duminica.

Într-o seară, cînd Gigi întîrziase mult peste orele obișnuite, Sabin o așteptă, dar la un moment dat, obosit, adormi. Se trezi cînd se auzi strigat:

— Sabine! Sabine, dormi?

Era Gigi. În cameră întuneric. Trecuse de miezul nopții.

— Aprinde lumina, șopti el.

Gigi orbecăi spre comutator, dar se împiedică și căzu.

— Aul țipă ea. Sabin sări din pat s-o ajute. Aprinse repede lumina și o ridică. O prinse după mijloc și o tiră spre pat.

— Ai băut! țipă el revoltat.

— Și ce vrei tu?

— Să nu mai bei!

Îl privi cu ochi tulburi, legănându-și capul. Părul i se desfăcuse în șuvițe și îi alunecase pe față, urîțind-o.

— Nu-i stă bine femeii, mai adăugă tînărul. Strică și frumusețea . . .

— Și nu-ți mai plac? îl întrebă ea, arțăgoasă.

— N-am spus asta.

— Ba ai spus! Ba ai spus! repetă Gigi lovind cu un pantof în podea. Sabin i-l smulse din mîini. Fata articula greu cuvintele. Repeta întruna: Ba ai spus! Ai spus! Ai spus! și se lovea cu palmele peste față.

— Liniștește-te, căută Sabin s-o calmeze.

-- Vreau să mor . . .

Încercă s-o dezbrace. Acțiune grea și nereușită.

-- Haide să faci un duș, o luă el cu binișorul. O să-ți treacă!

-- Du-te dracului! țipă ea. Du-te dracului la țărâncă aia a ta! O înecă un hohot de plîns.

Abia acum în ea răbufnise gelozia. Lui Sabin îi veni să zîmbească. Orgoliul lui de bărbat era satisfăcut. O ridică încet în picioare. Îi era milă de ea, sentiment oribil, dar care, știa, nu se putea transforma în dragoste. E drept, o plăcea pe Gigi și se simțea bine cu ea. Gigi plîngea hohotind. Trebuia s-o liniștească.

— Taci, prostuțo, cum poți să vorbești așa? Se aplecă și o sărută. Hai, liniștește-te! Ea încetă plînsul. Ți-e mai bine?

— Da, și îl cuprinse după gît. O duse ușurel la baie, o dezbracă și o așeză sub duș. Apa îi făcu bine. Revenit în cameră, o muștră blînd:

— De ce bei, Gigi?

— De supărată!

— Supărată? De ce? Pentru ce?

— De ce? Tu nu înțelegi? Și se agăță din nou de gîtul lui.

— Nu.

— Să-ți spun?

— Aștept.

— Chiar nu știi?

— Nu.

— Naivule!

Cuvîntul fu însoțit de un sărut. Gigi își revenise. Il înlănțui cu brațele și-i astupă gura cu sărutări fierbinți.

Treptat, voința bărbatului fu înfrîntă...

Cînd se liniștiră, Sabin spuse aceeași frază interogativă:

— De ce ești supărată?

— Răule, făcu ea pe imbufnata.

— Sînt rău. Dar de ce bei?

— Din cauza ta.

Răspunsul îl surprinse.

— Cum?

— Fiindcă sînt singură! A nimănui! Fetele de la... — ezită, apoi continuă — fabrică au început să ridă de mine. Stau cu un amant. Nemăritată.

— Asta era, deci?

Gigi se ridică pe coate.

— Asta nu-l nimic? E totul. Totul! Auzi?! Totul!

— Și dacă te iau, nu mai bei?

— Nul Jur.

— Bine...

Sabin nu spusese decît „bine“, cuvînt care avu o influență parcă magică asupra feței. Se repezi asupra lui și-l sufocă cu un noian de sărutări. Ore întregi suportă asaltul ei. Afară se ivise ora violetă, cînd cerul, înaintea zorilor, capătă culoarea liliachie, dar Gigi îi tot oferea dovezi ale dragostei ei nețărnumite.

După două nopți de iubire Sabin avu ocazia să se așeze singur și să reflecteze. Avea impresia că Ana se află în fața lui și îi reproșează acel *bine* promițător spus cu ușurință lui Gigi.

Cu imaginea celor două femei în suflet, Sabin se lăsă pradă unor gânduri contradictorii. Fuma. Scrumiera era plină de resturi de țigară. Unele, strivite înainte de a fi ajuns la jumătate, mărturiseau iritarea, nehotărîrea lui Sabin.

Ușa de la balcon, pe jumătate deschisă, lăsă să pătrundă un firicel de aer. Nu se simțea, dar se vedea după felul cum destrăma rotocoalele de fum înșiruite doar pînă la jumătatea înălțimii camerei, precum covrigii de sfoară în ajunul sărbătorilor. Sortite unei existențe efemere, rotocoalele piereau unul cîte unul în ceața albăstruie, stratificată parcă pe nuanțe și densități.

Simțea că se sufocă. Căută cu privirea spre pervazul ferestrei un termometru, pe care știa bine că nu-l are în casă. Gestul era pesemne reflexul obișnuinței deprinse la uzină, unde, imediat ce trecea pe coridorul strîmt, străjuit de bara metalică și mișca mecanic brațul drept pentru a-și monta fișa de prezență, ridica ochii spre termometrul aflat pe zidul camerei serviciului administrativ.

Se uita la termometru de șase ori pe săptămînă, cu obișnuința navigatorului care-și consultă busola. De ce? N-ar fi putut spune! Poate din dorința de a se verifica dacă anticiparea ticluită pe porțiunea străbătută cu pas elastic pe trotuarul ce însoțește malul drept al Someșului este aproape de adevărul mercurului din bastonașul de sticlă. Sau, poate, rădăcinile-i țărănești îl întorceau cu fața spre... starea vremii.

Se întreba merou, care a fost rostul termometru-lui, de vreme ce ei, constructorii de motoare elec-

trice, nu lucrau în funcție de timp, nu lucrau sub cerul liber, ci în ditamai hale acoperite cu oțel și sticlă. Ei erau „nemijlocit“ legați de buna organizare și de „disciplină“ — cum obișnuia să spună Ștefan Sabău, organizatorul grupei sindicale, ori de câte ori îi strîngea și-i dăscălea despre norme și plan ritmic.

... Și fumul ăsta înecăcios, care nu se mai destramă, face, parcă, și mai mică încăperea de „la cucurigu“... Trecuseră doar două zile de cînd Gigi promisese că n-o să mai bea. Dar, spre neplăcuta lui surpriză, chiar de a doua zi uitase. Zimbea candid, de parcă nu s-ar fi întimplat nimic. Sabin sperase în zadar că ar putea s-o supună, s-o modeleze după voia și gîndirea lui. Iluzie naivă. Năravul prinsese rădăcinii adînci! Gherghina pretindea azi să i se zică numai Gigi, după cum pretindea că nu poate trăi fără pantofi cu toc „cui“, fără țigări super-long, cafea și cite o „fiolă“ de Brandy...

... Cit să fi trecut de cînd venise acasă, se întrebă Sabin. Trei ceasuri, poate mai puțin. După ieșirea din schimbul de dimineață, mai zăbovisе preț de vreun ceas, un ceas și jumătate prin piață, cu sarcini precise trasate de Gigi. Printre precupeți dădu roată, de cîteva ori, pînă se decise să cumpere niște morcovi acoperiți de un strat grosior de pămînt, iar la „Alimentara“ izbuti să cumpere și ouă și o bucată de salam. Acasă ajunsese cam pe la cinci, cînd soarele nu apucase încă să se ascundă după casele de peste drum. Acum parcă începuse să coboare inserarea și în odaie era chiar răcoare, nu ca astă vară, cînd dogoarea fîi amintea de un cuptor încins. Aici, sus în colivie, cum obișnuia el să numească garsoniera, trăise într-adevăr clipe de desfătare. Astăzi însă asta nu-l mai bucura. Sufletul

lui, ființa lui interioară nu era alimentată cu nimic. Și ea era dornică, nesățioasă de cunoaștere.

Pe Gigi, ca de obicei, n-o găsi acasă. De astă dată nu mai găsi nici obișnuitul bilețel: „Sînt la Rojiko. Papă ce găsești. Pa, iubițel“.

Întins pe patul hodorogit, gîndea că pe drept cuvînt camera aducea a colivie, iar el, cu un scațiu ce se zbate neputincios, înecat în fum.

Acasă..., casă cum avea în sat, era cu totul altceva. Acolo în livada cu meri, tavanul nu era ca aici, aproape de țeastă, de parcă cel ce construise casa drămuise fiecare centimetru cub de aer. Acolo — în livadă, la poalele căpițelor cu fîn proaspăt cosit — tavanul era cerul, bolta nituită în stele, ori arsă de pojarul soarelui. Acolo de-ar fi vrut să fumeze, putea să tot fumeze, numai că nu simțea nevoia. Căci peste tot domnea o pace și o tihnă fără de seamăn, cuprinzînd cîmpuri și case, oamenii și suflete. După locurile acelea jinduia Sabin.

Ușa se deschise și Gigi pătrunse încet, clătinîndu-se în cameră. Sabin se făcu că doarme. Se întorsese cu fața la perete, respingînd îmbrățișarea ei...

Zbuciumul orașului nu-i pria. Poate de aceea căutase refugiul în țigară. Deprinsese obiceiul în armată, dar acum se apucase zdravăn de fumat. Fuma întruna. Chiar și noaptea cînd se trezea.

Odată se întrebasese: „De ce mă sinucid?“ Nu găsise răspuns să-l mulțumească, așa că nu se lepădase de obicei. Gigi, fumătoare pasionată, îi alimenta viciul. Se gîndise într-o zi și ajunsese la concluzia că fumatul transformat în pasiune — cum ziceau unii — nu-i decît o reflectare evidentă a slă-

biciunii, a lipsei de voință. Ajunsese, chiar să-și declare singur: „Da, n-am voință! Sînt un om slab!”

Cînd ieși de la uzină era ora paisprezece și douăzeci. Mîncase la cantină și era într-o stare de bună dispoziție. Done Măruță era în schimbul dol. „Să-l caut pe Petre“, îi fulgeră prin gînd.

Și gîndul nu-l mai părăsi. Se interesă unde este „Grădina Garofița“ și porni iureș către ea. Nu era departe de uzină. Se mira cum de nu dăduse peste Petre, în rarele lui peripluri.

Grădina era pe colțul dintre două străzi. O delimita de ele un gard de lemn, acoperit cu viță sălbatică. La mese era lume multă. Intră și se îndreptă către bar, unde știa de la Done Măruță că lucrează Petre Tătăranu. În bar însă servea o femeie roșcată, planturoasă, ce manipula cu dexteritate halbele.

Profitînd de o clipă de răgaz — i se adresă:

— Tovarășu Tătăranu este aici?

Femeia îl privi cu ochi critic și-l cîntări. Nu-i răspunse la întrebare, ci îi puse alta:

— Da' cin-sînteți?

— Un prieten din... n-apucă să încheie fraza, pentru că femeia îi și dădu răspunsul:

— Azi ești al treilea... Vezi că-i colț, după lăzile alea... Și îi făcu semn cu mîna spre niște lăzi cu sticle goale, stivuite unele peste altele. Sabin mai apucă să audă: „Toți banii și-i bea cu ăștia...” „Ăștia“ erau de bună seamă „prieteni”.

Înghiți gălusca, făcu un slalom printre mese evitînd citiva inși și ajunse în dosul stivei de lăzi. Petre Tătăranu era acolo, stăpîn singur pe o masă. Avea în față o ceașcă cu cafea și două pahare goale.

Cînd l-a zărit, Petre Tătăranu a sărit în sus de bucurie:

— Bă, să mă bată Dumnezeu, dacă nu mă gîndeam acum la tine! Îl luă de umeri și-l scutură, să-

rutîndu-l zgomotos pe ambii obraji. Stai jos, bă! Aici eu îs bos. Jean! țipă el de acoperi întregul varcarm al grădinii. Jean! mai strigă o dată.

De după stiva de lăzi apăru un ospătar de vîrstă mijlocie, îmbrăcat într-un smocking vechi, lustruit, cu reverele uzate.

— Da, dom' doctor! La ordine!

— Jeane, îl vezi p-ăsta?... E ăl mai bun prieten al meu... Repede, două coniacuri mari cu apa afe-rentă. Nu uita, gheață în apă! Priceput?

— 'Țeles dom' doctor, și ospătarul făcu o reveren-ță slugarnică și se îndepărtă mergînd de-a-ndaratele, pînă ce ajunse la stiva de lăzi, cînd se întoarse și dispăru dintr-o singură mișcare.

Sabin Șofrone îl privi zîmbind. Petre Tătăranu era nițel făcut. Îl întrebă:

— De cînd ești tu doctor, mă?

Petre Tătăranu ridică din umeri.

— Ei, fac și eu aici pe doctoru'. În fond, ca teh-nician zootehnist știu destule ca să-mi arog măcar titlul de doctor prost... Deși, știu eu dacă sînt și prost?

— Din moment ce n-ai făcut față pe unde ai fost ești, chiar dacă nu ești..., încercă Sabin un joc de cuvinte.

Petre Tătăranu îl privi cu ochi tulburi.

— Nu bă, nu sînt prost! Cît privește chestia cu „dom' doctor“, le-am spus ăstora că sînt medic ve-terinar și că n-am vrut să mă duc acolo unde am fost repartizat, fiindcă era la mama dracului...

— Și te-au crezut?

— Bineînțeles! Mai ales după ce i-am făcut res-ponsabilului injecții... Eh, ce știi tu? Dar stai — se dezmetici el — de ce m-ai mințit mă, și ai plecat din sat? strigă el amenințător.

— Pentru că nu mai puteam sta!

— Dar mie cum îmi ziceai? Nu fi iezuit!

Sabin simți vorbele lui Petre ca niște palme pe obraz. Își aducea perfect de bine aminte de discuția lor și el, Sabin, fusese cel care dezertase! Era vrednic de dispreț. Încercă o apărare șubredă:

— M-am certat cu ăla și mi-a fost frică...

Petre Tătăranu dădu din cap, apoi îl prinse de mină.

— Nu te condamn, Sabine, nu! Am zis așa. Îmi vine uneori să mă pedepsesc și sînt capabil să te înțeleg. Ascultă-mă pe mine! ridică el tonul: Pop și toți ca el stau pe scaun fiindcă eu, tu și alții ca noi am fugit din fața lor și ne-am aciuat pe aici, pe la oraș; cum se spune avem un loc calduț. Zii că nu-i așa?!

Sabin încuviință. Petre avea dreptate. N-apucă să-și declare consimțămîntul, pentru că apăru ospătarul cu coniacele și apa.

— Dom' doctor, coniacele dumneavoastră...

Petre Tătăranu îl privi de jos în sus. Zise:

— Măi Jeane, fiindcă sînt cu dînsul, pe care-l cunosc de pe vremea cînd eram atîtica — și arată cu mîna pînă la tăblia mesei — îți dau voie să-mi zici pe nume, Petre! Petre, măi, ai înțeles? ridică el tonul.

Ospătarul îl privi timp și slugarnic.

— Înțeles dom'. . . Petre, se corijă el.

După ce plecă ospătarul, îi făcu semn lui Sabin către cel ce adusese coniacurile:

— Îl vezi? Pentru un pol este capabil s-o vîndă și pe mumă-sa. D-aia îl țin la distanță. . .

Ciocniră. Coniacul era bun și Sabin simți cum îi pătrunde în măruntaie și acolo pune ceva în mișcare, fiindcă după cîteva clipe de la prima înghițitură avu senzația că nu mai este cel care venise, ci altul, mai înțelegător, mai luminat.

Ca și cînd ar fi reluat firul unei idei, Petre Tătaranu se pomeni scuzîndu-se:

— Am fost în tura de dimineață. Acum mă răcoresc. Am și eu dreptul să fiu client, adică să comand, nu? Dădu din mîna a lehamite. Asta precis nu te interesează... Brusc răbufni: Desigur, ai să mă întrebi ce ești tu acum? Fiecare cu ale lui! Dar să știi, Sabine, că pe mine m-au adus aici gologanii. Dacă n-am putut să fac ce-am vrut și pentru ce eram pregătit, atunci să fac ceva bănos. De ce să stau în grajd și să fiu prostul lui Pop sau al lui Mărgineanu ori... — nu găsi numele pe care voia să-l spună, dădu din mîna și continuă —, cînd pot fi aici „dom' doctor”? Se aplecă teatral spre Sabin: Aud? Ce-ai zis...

Sabin nu spusese nimic, mimă ceva din buze, ca să intre în jocul lui.

— Care-va-să-zică ești de acord, nu?

— N-am spus asta, replică Sabin. Închipuie-ți, ce ar fi dacă toți ne-am face ospătari, de pildă, sau frizeri? Nu, nu sînt de acord cu tine. Hai, să nu bagatelizăm lucrurile. N-am venit să-ți reproșez plecarea din sat, așa cum, probabil, nici tu nu-mi reproșezi mie. Vreau să spun că mie îmi pare rău.

— De ce nu te întorci?

— M-am gîndit și la varianta asta. Ea, deocamdată, nu stă în picioare. Mă voi întoarce, Petre, așa cum ai să te întorci și tu...! Să lăsăm asta acum...

— Ai dreptate, Sabine. Îmi pare rău însă de bătrîni. Tata doar nu plîngea, cînd am plecat de acasă. Parcă-l aud și acum: „Te lasă, mă, pe tine inima să lași văcuțele astea pe mîna oricui și să fugi? De ce nu i-ai băgat ăluia mîna în piept? Atunci am ridicat din umeri. Astăzi nu mai știu ce aș fi răspuns. Cînd mi-am luat ziua bună de la baci Șofrone — că eu n-am fugit ca tine! — mi-a zis: „Decît să dați

dosul unu cite unu, mai bine v-ați aduna toți și am îndrepta lucrurile în gospodăria noastră, că de aici mîncăm pîine... Du-te Petre, du-te, mi-am pus nădejdea în voi..." Se gîndea și la tine și îi tremura glasul.

Sabin își mușcă buzele, își închipuia durerea celor de acasă. Simți că-i vin lacrimi în ochi. Ca să mascheze, trase o gură din coniac, tuși și astfel lacrimile iscate de vorbele lui Petre le puse pe seama tăriei băuturii. Dacă Petre i-ar fi spus atunci: „Sabine, hai să ne întoarcem“, s-ar fi ridicat de la masă și ar fi plecat pe jos la Gornești.

O liniște nefirească se așternu între cei doi. O destrămă Jean, ospătarul, care se înfățișă nechemat:

— Mai doriți ceva?

— Încă două coniacuri, Jeane...

— Eu n-aș mai bea, zise Sabin nehotărît.

— Atunci coniacele să fie mici! preciză Petre.

— Imediat, două mici, repetă Jean și dispăru după stiva de lăzi.

— Dar nu ți-am spus ce-am pățit. Ascultă și crucește-te! spuse Petre Tătăranu.

Sabin era pregătit să primească destăinuirea prietenului său.

— Știi și tu — începu Petre — că după ce m-am trimis practic la plimbare, Pop m-a chemat înapoi și mi-a dat în primire ferma de vaci. M-am gîndit că-l zgîlțise bine Nicodim Boldiș, secretarul de partid. Drept să-ți spun, gîndul ăsta mă ungea pe inimă. Dar nu era ăsta motivul, deși Boldiș îl zguduise într-o ședință... Buun! Iată-mă, așadar, șef de brigadă. Fac un proces verbal de luare în primire și constat, din acte, că am furaje berechet. În baza furajeră sufla însă vîntul. Mă duc la Aristide Lungu, brigadierul care avea în grijă și furajele și-l întreb: „Măi tete Lungule, unde-l

finul? Unde-s concentratele?“ „Acolo — zice el — un' să fie?“ „Măi tete Lungule — mă înfig eu în el — te faci că plouă? Ori mă crezi ținut să-ți înghit brașoavele?“ Omul nu și nu, că furajele sînt acolo! „Hai de mi le arată!“ țip eu. „N-am timp acum, fiindcă m-a pus președintele să cîntăresc vițeli...“ și-mi întoarce spatele și pleacă repede-repejor.

Dau să plec și eu, hotărît să mă opresc în fața lui Pop și să-i zic tărășenia cu Aristide Lungu. Dar ce să vezi? Președintele Ion Pop venea zîmbind către mine: „Baciule, îi zic eu, voiam să vin la dumneata“. „Și de ce n-ai venit? Ușa e la mine deschisă pentru oricine!“ Îi spun în cîteva vorbe ce mă durea și-l văd deodată că își dezvelește iar dinții într-un zîmbet larg și mă bate pe spate. „Bravo, feciorule! Bravo! Așa-mi plac mie oame-nii cu care lucru! Să nu le treacă alții înaintea! Aristide este un prost! Nu-l duce mîntea să-ți spună că am transformat întreaga cantitate de furaje în unități nutritive, iar pe acestea le-am echivalat în porumb, și porumbul este în hambare!“ Eu am rămas trăznit. El, pungaș bătrîn, mă întreabă candid: „E ceva neclar?“

După momentul de uluială, îmi pică și mie fisa. „Baciule — zic eu atunci — dă-mi mie cheile — la hambar, ca să gestionez eu cantitatea de porumb atribuită ca furaj. Că vezi dumneata, eu cu actele și altul cu boabele?! Nu merge!“ El se uită la mine dintr-o parte și face pe miratul, de parcă nici usturoi nu mîncase, nici gura nu-i mirosea. Strîns cu ușa, zise: „Bine, bine, am să-ți dau porumbul atribuit vacilor. Dar trebuie să mai revizuim cantitățile, fiindcă prostul ăla de Aristide precis că a încurcat socotelile. Cred că ar trebui să primești cam...“ și spuse un număr de tone mai mic de vreo zece ori decît cel din acte. M-am declarat de acord

șt ne-am despărțit în relații bune. Ce puteam face? Nu voiam să provoc de la început o ruptură între noi. Mi-am luat și eu însă măsuri de siguranță. Întîi l-am informat pe Nicodim Boldiș de toată tărșenia, apoi l-am zăpăcit cu gura două zile la rînd pe Aristide Lungu, pînă ce a semnat procesul verbal pe care-l făcusem eu. Dar am făcut o greșală: am lăsat actul într-un dosar, în cămăruța din grajdul doi, unde este biroul brigăzii. Peste cîteva zile dispăruse. Îl luase Lungu fără îndoială, îndemnat, probabil, de Pop după ce aflase că l-am zăpăcit și l-am făcut să semneze actul.

Mărunțelu mi-a deschis ochii și el. Martor mut la discuția mea cu președintele, Mărunțelu venise la birou și-mi zise: „Petre, ăsta trimite porumbul vacilor la deal. Caută tu notele de decontare a furajelor pe cîteva luni înapoi și o să vezi că toate grajdurile au primit fin și concentrate. Dar numai pe hîrtie. Am ținut bieteile animale cu paic, coceni și porumb mucegăit, fiindcă pe ăsta nu-l pot vinde“. Am verificat și, într-adevăr, așa era.

Mă gîndeam: „Asta a fost pînă să vin eu! De acum încolo schimb calimera!“ Dar ce, parcă am putut? Din motive diverse, nu primeam concentrate decît în cantități foarte mici. Animalele erau căzute. A trebuit să fac sacrificări de necesitate, căci, îmi dădeam șeama, pierdeam degeaba atîtea animale! Și, într-o zi, să vezi bomba...

Venisem din zori să fiu la primul muls pe linia grajdului. Puseseam în vedere mulgătorilor și îngrijitorilor că aveam să dau afară pe oricine aș fi prins cu lapte furat. Știam că fără control afirmațiile sînt simple cuvinte aruncate în vînt. Așa că zilnic eram primul la lucru, împreună cu baciul Mărunțelu.

Petre făcu o pauză ca să soarbă puțin coniac și să-și aprindă o nouă țigară. Continuă:

Omul acesta, Sabine, m-a uimit. Cît îl știi de mic și de nevolnic, pe atît este de harnic. Grupa lui de vaci din grajdul doi nici nu seamănă cu celelalte. Le țesală, le adapă, le pune așternut de paie, mă rog, face tot ce trebuie. La producția de lapte este pe departe în fruntea tuturor. De aceea îl dădeam mereu exemplu. De altfel, să știi că pe rezultatele lui m-am bazat eu cînd mi-am zis că pot să schimb ceva. Mărunțelu arătase că se poate. „Cu o floare nu se face primăvară“, spune proverbul, dar se anunță venirea ei.

Eram ambițios și pe măsură ce vremea trecea căutam să-mi apropii și pe ceilalți îngrijitori. Zlate, țiganul de care ți-am mai povestit, a început să mă asculte și, binișor, simțeam cum se întronează ordinea și disciplina. Am izolat vacile bolnave de cele sănătoase, am început tratamente intensive, mortalitatea de vițeii au scăzut. Dar m-am luat cu vorba și m-am depărtat de ce era esențial.

Cum ziceam, venisem eu în dimineața aceea de vreme, făceam inspecția zilnică, mă rog, dădeam furaje, aplicam tratamente și mă retrăsesem în birou să fac niște situații. Nu trecu o jumătate de oră și mă pomenesc cu președintele Pop și inginerul Mărgineanu. „Aici stai, măi șefule de brigadă?“ — mă întrebă răstit Pop „Aici“, răspund eu, crezînd că se referea la locul unde am biroul. „De ce nu ești în grajd?“ continuă el grav. „Păi sînt ca și în grajd, ne desparte de el doar peretele ăsta“, și am bătut în zidul de faianță. „Dumneata ar fi trebuit să fii pe linia grajdului și nu ești! Animalele sînt bolnave, nu sînt furajate ca lumea, producția de lapte sub posibilități. Toate denotă că nu ești capabil să conduci brigada. Din momentul acesta ești desti-

tult! Tovarășe Inginer-șef, faceți actele necesare!“ S-a întors pe călcîie și călcîind cu grijă să nu-și murdărească pantofii de balegă a plecat. M-am uitat la Pop, eram uluit. După ce mă străduisem atît și începusem să am rezultate! Și toate astea doar în cîteva luni! Pop ridică parșiv din umeri și-mi șopti: „Ce să fac, mă Petrică, asta e!“ și a plecat după celălalt care ieșise înainte. . .

Petre Tătăranu se opri și-l privi trist pe Sabin. Așa a scăpat Pop și de mine. Restul, în mare îl știi. Păi nu-i mai bine alci, ospătar? Dacă îi făceam jocul cu furajele și cu alte matrapazlicuri aș fi fost bun; fiindcă am fost corect și am vrut să fac ceva, n-am fost bun. Și m-au dat afară!

Din nou căzu peste ei tăcerea. Era grea, apăsătoare.

Sabin îl bătu consolator pe umăr:

— Lasă, Petre, nu încape îndoială: într-o zi trebuie să crape măgarul! Aia pe care se bazează el n-o să-l țină în circă o viață; porcăria asta nu poate dura o veșnicie! Vine el și momentul adevărului, atunci să te ții! . . .

Cînd se despărțiră, cerul era spuzit de stele, iar Petre Tătăranu fredona încet: „Lume, lume soro lume!“

În fiecare sîmbătă pe la orele șase după-amiaza — bineînțeles, cînd nu lucra în schimbul doi — Sabin o însoțea pe Gigi în vizite. De astă dată, veselă ca un cintezoî, Gigi îl anunță că vor merge la Rojiko. Era prietena cea mai bună a ei, după cum singură zicea.

Rojiko avea vreo douăzeci și ceva de ani. Era plăcută la vedere și îți lăsa impresia unei păpuși

vorbitoare. Ceea ce te atrăgea la ea era privirea candidă, asociată cu o fizionomie feciorelnică, impresie accentuată de nasul în vînt și de doi ochi codați, albaştrii. Părul arămiu îi cădea în valuri pe spate. Nu era înaltă și nici corpulentă. Sînil mici abia i se ghiceau sub rochie. Vorbea peltic, defect care contribuia într-un fel la aerul ei de nevinovăție.

Sabin Șofrone o cunoștea mai mult din spusele lui Gigi. Este drept, o întîlnise în cîteva ocazii, dar nu schimbaseră prea multe vorbe. O dată, la începutul legăturii lui cu Gigi, pe cînd cutreierau prin localuri, Rojiko îi spusese: „Sabin, vreau o portocală!” Neputînd rezista îmboldului de a-l satisface dorința, Sabin se ridicase de la masa unde se așezase grupul și cumpărase de la bar o portocală. Necunoscînd manierele elegante, venise cu fructul în mînă și îl pusese înaintea fetei. Discret, Gigi îl trăsese atunci de mîneacă și îi șoptise că nu este de bon ton să vii așa, ca de la piață, cu fructul în mînă și să-l oferi unei domnișoare. El trebuia doar să-l comande ospătarului, iar acesta să i-l aducă pe o farfurie, dichisit cum trebuie și cu un cuțit alături.

Aflată lingă el, Rojiko îi mulțumi și fără să ia în seamă scuzele lui Gigi, mușcase zdravăn din coajă, apoi se apucase să-l curețe tacticos.

Venirea altor cunoscuți la masa lor, determină apropierea scaunelor, care și așa erau destul de înghesuite. Sabin era acum încadrat strîns, dintr-o parte și de alta, de Gigi și de Rojiko.

În seara aceea erau invitați de Rojiko, dar nu la ea acasă. Gigi explicase: „Știi, fata nu face menaj și nici n-ar vrea să-i deranjeze pe cei din casă. . .” Sabin n-avea nimic împotrivă, deși ar fi preferat să stea acasă la televizor, căci cumpărase între timp.

Întîlnirea avu loc la un restaurant în centru,

unde Rojiko reținuse o masă de douăsprezece persoane. Dacă n-ar fi reținut-o, deși stabiliseră să vină devreme, n-ar mai fi găsit nici o masă liberă, pentru că simbăta seara multă lume dorea să petreacă și să asculte o orchestră.

Rînd pe rînd, sosiră invitații primiți cu zîmbetul pe buze de Rojiko. Se coafase și purta o rochie liliachie din mătase, care îi scotea în relief silueta feciorelnică.

În afară de el, Gigi și Rojiko, mai veniră cîțiva artiști plastici — așa îi recomandase amfitrioana — cu prietenele lor. O pereche, Vali și Toni, îi rețină atenția, întii pentru că Rojiko le rezervase locuri lingă ei, apoi pentru că nu te-ai fi așteptat ca un bărbat bine, puțin cam slab, ca Valentin Căldăraru, să aibă o prietenă asemeni Antoanetei Radian. Aceasta era înaltă cît o beldie, slabă, ciolănoasă, fără formă, cu fața prelungă, smeadă, aproape lipșită de buze, cu nasul lung și subțire, adus ca o seceră. Părul cînepiu, îl purta tuns scurt, băiețește. Întreaga ei ființă emana un aer masculin, dacă n-ar fi avut sprîncenele pensate și lungite cu creionul pînă spre urechi, precum și unghii lungi, violent lăcuite cu roșu sîngeriu.

Făcînd un semn ușor către Toni, Gigi îi șoptise lui Sabin: „E ca un băiețoi! E iubita lui Vali, pictorul“. O urmări pe Toni discret: Aceasta se comportă într-adevăr ca un băiețoi prost crescut: fumă mult, bău la fel, plescăi din limbă și trînti paharul pe masă după ce-l dădu de dușcă; în plus, vocea ei răgușită, căpătă o notă de accentuată vulgaritate, cînd după mai multe pahare de vodcă începu să-și improspăteze limbajul cu vorbe străine și înjurături birjărești. La un moment dat, Sabin se întrebă cum de o acceptă pictorul, care părea liniștit și la locul lui.

Seara se desfășură altfel, plăcut. Ceea ce-l impresionă în mod deosebit pe Sabin fură discuțiile dintre artiști. Se deschisese pentru el un fel de fereastră spre o lume necunoscută, pe care o ignorase total pînă atunci.

La un moment dat, plasticienii se grupară la capătul mesei unde stătea și el, în jurul lui Valentin Căldăraru, femeile trecînd treptat spre celălalt capăt. Unul dintre artiști, căruia ceilalți îi spuneau Urechilă, probabil datorită urechilor lui mari și lăsate, atacă subiectul artei abstracte.

Discuția promitea să fie tot mai interesantă, dar Toni Radian se sculă de la locul ei, se apropie de Căldăraru și-i șopti ceva la ureche. Pictorul ascultă atent, apoi fața i se luminează într-un zîmbet larg. Încuviință. Toni se reîntoarce la locul ei ca și celelalte fete. Astfel, grupul artiștilor fu fărîmițat. Gigi îl prinse de braț pe Sabin și-i șopti la ureche:

— Acum mergem la Vali, ne-a invitat Toni. Dar nu toți. Vine și Rojiko!

Sabin ar fi preferat să meargă acasă. Oboselii de peste zi i se adăugase și alcoolul băut. Îi părea însă rău că discuția pictorilor fusese întreruptă brutal de Toni. Considera că erau singurii tipi interesați pe care îi cunoscuse de cînd împărțea garsoniera cu Gigi. Pînă atunci avusese ocazia să întîlnească o faună de tineri și mai puțin tineri, cu profesii diverse, cei mai mulți însă fără profesii. Sabin chiar se întrebase: „De unde au ăștia bani să cheltuiască pe cafele, pe țigări și pe băutură?” Treptat, își dăduse seama că avea de-a face cu niște paraziți sociali, trăitori pe spinarea părinților sau din expediente.

Împăciuitoare ca întotdeauna, Gigi îi „explicase” motivele pentru care cutare și cutare nu este încadrat, pentru ce nu caută un loc de muncă, pen-

tru ce trăiește pe seama părinților, a unui așa-zis prieten sau prietenă. Pentru ea, motivele paraziților erau plauzibile. Sabin însă nu înțelegea, nu voia și nici nu putea să înțeleagă modul lor de viață. Fusesse crescut de mic în dragoste de muncă, și tot ceea ce văzuse el în casa lui Toader Șofrone era legat de muncă, de respect. Lumea în care intrase nu se dădea în brînci după „oase rupte“, cum obișnuia Gigi să spună.

După ce Rojiko achită nota ospătarului prin Vali, porniră pe jos către atelierul pictorului. Erau cinci: Vali, Toni, Rojiko, Gigi și Sabin.

Cînd ajunseră la atelierul lui Valentin Căldăraru era trecut puțin de ora zece. Era o noapte plăcută de toamnă. Atelierul, de fapt o fostă prăvălie cu oblon la stradă, fusese amenajat de artist în așa fel ca să-i fie și atelier și locuință. Pe peretele din fund, Vali construisese din birne și scînduri negeluite, date cu lac incolor, două priciuri suprapuse, acoperite cu cîte o cergă miștoasă. O ușă laterală dădea într-un culoar întunecos și murdar, în care se deschideau și alte cîteva uși. Aici pictorul mai avea o cameră mică, îngustă, în care nu intraseră decît un pat de fier, o măsuță și un șifonier cu două uși.

Ideea de a vizita atelierul unui pictor îi surisese la început lui Sabin. Cînd însă păși în el, simți o mare deziluzie. Pereții atelierului nu erau îmbrăcați de sus pînă jos cu picturi, așa cum își închipuise el. Artistul, mai practic, îi decorase desenînd pe ei cu cărbune și cretă colorată. Privind încilceala de linii drepte, frînte și curbe, trase parcă fără nici o noimă, Sabin rămăsese uluit. În vîlmășagul de linii colorate negru, roșu, galben, violet, Sabin se străduise să descopere chipuri de oameni, de mașini și animale, de păsări și pomi — fiindcă aceasta ar fi reprezentat, după el, vîltoarea vieții — dar nimic

din ceca ce vedea nu-i amintea de așa ceva. „Asta-i artă abstractă” — gândi el. Se întrebă cine ar putea aprecia astfel de creații. Răspunsul îl primi chiar de la artist: „Sint neînțeles. În viziunea mea totul trebuie să curgă, să se efiloze. De aceea mă exprim prin linii”. Află apoi că de fapt artistul își câștiga existența ca decorator de vitrine pentru produse alimentare.

Încăperea era mare, de cel puțin cinci metri pe șase. Lângă peretele din dreapta, cum intrai, era așezată o masă lungă, plină cu pensule, creioane, foarfeci, dălțițe, ciocane și multe alte unelte necesare unui artist plastic. Alături, cartoane și rame cu pânză pe ele, așteptau lângă un șevalet acoperit cu o pânză, „probabil o nouă creație, încă nedefinitivă”, gândi Sabin.

Pe peretele din stînga, artistul confectionase, tot din lemn, negluit dar lăcuit, un minibar, care părea să fie substanțial dotat cu băuturi de toate felurile.

Lângă minibar era o combină muzicală, Grundig. O masă mică, țărănească, cu trei picioare, înconjurată de scăunele confectionate din buturugi, alcătuia o „sufragerie originală”.

Dintr-o ochire Sabin înțelege intenția artistului. Folosind mobilier diferit, dar realizat într-o manieră asemănătoare, voia să illustreze ideea că încăperea multifuncțională reprezintă de fapt îngemănarea mai multor odăi. Aprecie ideea și îi plăcu.

Pe priciul de jos, tronau un vraf de perne divers colorate. De cum au intrat în atelier, reverențios, Vali se scuză pentru neorînduiala din încăperea, deși totul era la locul său, și invită oaspeții să-și ocupe locuri. Fiecare căpătă o pernă drept scaun. Gigi îl trase pe Sabin lângă masa cu trei picioare, Rojiko puse perna lângă combina muzica-

lă și porni picupul, iar Vali, ajutat de Toni, desfăcu o sticlă de coniac, din care fiecare primi un pahar plin și obligația să-l bea tot, imediat, pentru „încălzire“. Deși băuseră destul la restaurant, sticla se dovedi curînd prea mică. Sabin se miră cu cită ușurință bău conținutul ruginiu al paharului. O nouă sticlă, altă marcă însă, o urmă pe prima. De astă dată asociată cu un rînd de cafele, făcute de Toni pe un aragaz miniatural — de „voiaj“ cum îl lămurise Gigi că se numește. Cafeaua era aromată și tare. Efectul ei asupra lui Sabin fu invers celui dorit, în loc să-l trezească, îi dădu o stare de moliciune și euforie, care accentuă efectul coniacului. Cînd și coniacul se termină, Vali aduse din cămăruța din spate o damigeană pîntecoasă cu vin. „Fec-tească regală — anunță el — un deliciu; ambrozic pentru zei!“

Vinul reuși să-i pună la pămînt pe toți băutorii. Se fumase mult. Aerul devenise greu și părea zvîrlit în încăpere din gura unui vulcan: mirosea puternic a tutun și a băutură. Se făcuse prea cald... Gigi ieșise la un moment dat tiptil pe ușă, împreună cu pictorul. Lipsiseră mult, femeile începuseră să facă apropouri obscene, la care Sabin trebuise să tacă. De dincolo se auziră niște zgomote ciudate, înfundate. Cele două rîseră deșănțat. Apoi tînărul își vîrșă necazul în paharele multe, uitase de sinc, dar bănuiala i se strecurase definitiv în suflet. Nu mai știa cînd și cum se întorseseră cei doi și nici cum ajungesc acasă împreună cu Gigi.

După noaptea aceea apocaliptică, explicația lui Gigi fu brutală...

Deși Sabin n-ar fi vrut, se spuse lucrurilor pe

nume. Și, contrar previziunilor sale, Gigi ajunsese pînă acolo încît să-l acuze de nerecunoștință. În locul discuției, îi zvirlise în față, ca pe niște cîrpe murdare de care te lepezi la prima ocazie, vorbe pe care nu și-ar fi putut închipui că ea ar fi fost în stare să le spună vrcodată.

Revoltată, la un moment dat, după ce mai întîi căutase să se scuze, să ceară iertare pentru un moment de slăbiciune, Gigi trecu de cealaltă parte a baricadei și porni un atac furibund împotriva lui.

Ea îl scosese din existența anonimă ce i-o ofereea satul! Ea îi dăduse adăpost! Ea îi găsisese o slujbă! Ea se sacrificase ca el să aibă asigurată existența! Ea îl învățase să se poarte în lume! Ea îi desferecase lumea plăcerilor! Ea... Ea!... Ea!...

Reproșurile merseseră și mai departe. De unde crezuse el că avusese tot ceea ce i-a oferit ea? De unde? Nu, nu fusese o sfîntă! „Orașul poate fi o scoică imensă care ucide sau creează oameni și personalități. Da, de doi ani nu mai știe ce este aceea fabrică, muncă cinstită, cotidiană, ca alte femei! De doi ani ducea o viață balansată parcă pe o coajă de pepene! Pentru el acceptase cele mai dezonorate compromisuri și companii. Pentru el era decisă să facă orice, numai să-l știe aproape. De ce? Era un prost! Nici atîta lucru nu înțelegea?... Îl iubea! Da, da, îl iubea! Era primul om pe care îl iubea! Primul bărbat căruia i se oferise din dragoste, nu din interes!... Nu credea că este capabilă de astfel de sentimente? Naivitatea lui era și prostie pe deasupra!...

Și acum, fiindcă știe tot, putea pleca! Ea nu-l mai dorea! Un suflet mic ca al lui, n-avea ce căuta în inima ci mare... Sabin ieșise înainte ca ea să-și termine tirada.

Lăsase acolo tot ce îi cumpărase ea pe cînd îl con-

sidera viitorul ei soț. Plecase doar cu câteva schimburi de bumbac învelite într-un ziar și cu un costum de haine cumpărat din banii câștigați de el.

În duminica aceea de octombrie, mergînd pe străzi fără nici un căpătii, Sabin avea impresia că se descătușase, că se eliberase de o grea povară, care-l apăsase și ținutise, paralizîndu-i mișcările. Acum se putea dedica, liber, idealului ce-și propusese: să învețe agronomia.

Un vînt rece, stîrnit din senin, îi aminti că este doar în haină și cămașă și, deși era încă dimineată, trebuia să se gîndească din vreme la un adăpost pentru noaptea ce avea să vină. Cunoștea în oraș doi oameni pe care putea conta: Petre Tătăranu și Done Măruță. Se hotărî însă pentru Petre, fiindcă știa unde să-l găsească. Se îndreptă spre grădina „Garofița“.

O durere sălbatică îi strîngea țeasta, ca un cerc de foc. Și totuși, cînd îl părăsiseră gîndurile se trezi fluierînd. „Ce ușor uită omul!“ își spuse, fără să ia în seamă gospodarii ce veneau de la piață cu sacosele pline de cartofi, morcovi ori varză și îl priveau compătimitor. „Probabil, își zic ei, — gîndi Sabin — e un fluieră-vînt!“ și-i veni să ridă. Nu, el nu era un vîntură-lume, știa ce are acum de făcut!

Cum era încă devreme, grădina nu se deschisese. Un rînd de lăzi blocau intrarea, semn că era interzis accesul clienților. Se strecură totuși printre ele, dar n-apucă să facă doi pași că îl luă în primire un băiețandru, care umplea frapierele cu sticle de bere și gheață.

— Hei, tovarășu', încă nu s-a deschis! După ora nouă! Mai este. . .

— Îl caut pe tovarășul Petre Tătăranu, explică Sabin.

— A, pe dom' doctor! E' la bar, își bea cafeaua. Strigă: Nea Petrică, te caută cineva!

După cîteva clipe, Petre Tătăranu ieși din baracă ce ținea loc de bar, bucătărie și birou. Era îmbrăcat cu un impecabil smocking de culoarea vișinei putrede. Văzîndu-l pe Sabin se luminează la față:

— Ura, bătrinel! Dar ce-i cu tine prin locurile astea așa de dimineață? Te-a gonit Gigi de-acasă? glumi el.

Sabin îi strînse mîna întinsă și îi răspunse tot în glumă, deși spunea adevărul:

— Ai ghicit!

— Hai înăuntru, să bei și tu o cafea.

Sabin îl urmă și intră în baracă. Se așezară la o măsuță de serviciu, iar de acolo Petre strigă către bucătăreasa planturoasă care robotea lîngă plita unui aragaz:

— Kati, mai pune de o cafea!

Femeia se întoarse spre ei și îi privi cu niște ochi spălăciți, afundați în grăsimi. Broboane mari de sudoare îi acopereau fruntea, deși în baracă nu era cald. Din cînd în cînd se ștergea pe față cu capătul șorțului ei, de un alb îndoielnic.

— Bine, bine, bodogăni ea.

Petre Tătăranu se întoarse spre Sabin și-l privi cercetător:

— Arăți rău.

— Nici nu-i de mirare. . .

— Dar ce ai făcut azi noapte? Că te știam om la locul tău.

— Am descoperit că sînt un mare prost!

— E, asta-i bine, dacă descoperi la timp, fiindcă mai ai vreme să îndrepti lucrurile, nu?

Sabin avu deodată o senzație de vomă. Duse

mîna la stomac și se frecă ușurel. Petre nu scăpă gestul.

— Măi — zise el — eu cred că tu ar trebui să mănînci ceva gras și acru! E cel mai bun leac. La mișcarea mîinii lui Sabin, semn că nu, continuă: Nu protesta, pentru că am trecut și cu prin astea. Te-ai intoxicat azi noapte cu alcool! Te doare capul? Sabin constată că cercul de foc ce-i încingea capul dispăruse.

— Nu! răspunse el.

— Așteaptă-mă!

Petre Tătăranu se sculă și porni cu pași egali către bucătăreasa planturoasă. Zăbovi puțin lingă ea, apoi se întoarse cu un coșuleț cu pîine și un castron cu castraveți murați. Cînd îi văzu, Sabin se bucură. Îți aduc și friptură grasă, mai spuse Petre, și se întoarse lingă aragaz. Într-o tavă sfîrșiau niște bucăți de carne și cîțiva cîrnați. Mirosul lor veni pînă la Sabin. Nemaiputînd răbda, Sabin luă un castravete și mușcă din el. Era acru, crocant și îi făcea bine. Îl mîncă pe tot. Cînd să-l ia pe al doilea, se întoarse și Petre cu două bucăți de carne prăjită.

— Mănîncă! îl îndemnă el.

Sabin abia atunci descoperi că-i era foame. Mîncă cu poftă. Carnea, deși prăjită, nu friptă, era bună. Cînd termină de mîncat, era parcă alt om.

— Ei, altfel vezi viața acum, recunoaște!

— Într-adevăr, Petre, parcă-i alta... M-am despărțit de Gigi, spuse el brusc.

Petre îl privi în ochi și nu păru deloc mirat.

— Mă așteptam. Vorba aceea: toate în lume au un capăt, numai salamul două! încercă el să glumească. Arată spre pachetul cu care venise Sabin: Probabil acolo ai trusoul, nu?

— Asta-i tot ce am realizat pentru mine de cînd sînt cu ea. Dar n-are importanță!

Făcu o grimasă. Ar fi vrut ca Petre să-l întrebe, să-l descoasă, să-l determine, la mărturisiri. Dar acesta nu se arătă deloc curios. Discreția era una din calitățile lui. Sabin se simți obligat să-și motiveze acțiunea.

— Am fost naiv, măi Petre. Am crezut că toți oamenii sau, mă rog, cei cu care conviețuiești, sînt cinstiți. Cr fi, dar eu m-am fript. . .

Încet, fără să se grăbească, Sabin Șofrone îi povesti prietenului său tot ce se petrecuse între el și Gigi. Cînd sfîrși, Petre nu făcu nici un comentariu. Se rezumase la atît:

— Tot răul spre bine! Să nu regreti, fiindcă sînt sigur că n-ai avea ce. . . Ca și cînd ar fi intuit motivul principal pentru care Sabin venise la el, încheie: Acum ai nevoie de o locuință. Bani ai?

— Trel mii la CEC. Lichizi vreo două sute și ceva. . .

— Îți ajung, deocamdată. Astăzi n-am să lucrez. Așteaptă să mă schimb și merg cu tine.

Peste o jumătate de oră plecau împreună spre locuința lui Petre.

De cînd venise în Cluj, Petre Tătăranu schimbase cîteva gazde. Dacă pe prima o acceptase, temporar, oricum, pe măsură ce timpul trecea și el căpăta experiență de viață, exigențele îi sporeau. „Măi — zicea el în drum spre casă — o gazdă bună trebuie să întrunească cîteva condiții: mai întîi să fie curată, apoi să nu fie prea curioasă și să se bage în sufletul tău, iar în final să fie ieftină.“

Hotărîră că dacă n-ar găsi imediat gazdă, Sabin să locuiască cîtva timp la Petre. Vor suplimenta chiria coanei Ionica cu doi-trei poli și ea n-o să protesteze. Lucrurile aveau însă să se așeze altfel și mult mai bine decît se așteptaseră ei.

Coana Ionica — o bătrinică de vreo șaizeci de ani, mărunțică și cu părul alb — fi primi ca o mamă. Le făcu o cafea și-i îmbie să ia loc pe scaun în bucătăria curată, ce-i ținea ei loc și de dormitor, fiindcă n-avea decât două odăi, din care una era închiriată lui Petre, apoi plecă în vecini, să rezolve „chestia“, cum zicea ea.

După vreo jumătate de oră se întoarse veselă ca un cintezoî gureș și le spuse că treaba este ca și făcută, dacă domnul Sabin nu este pretențios. O vecină, Mitana Mardare, văduvă cu trei copii, avea de închiriat o cameră mobilată. Porniră toți trei într-acolo, să vadă camera și să vorbească de preț. Coana Ionica îi avertizase, însă, că femeia nu primește chiriaș decât o persoană serioasă — și ca o asigurase că domnul Sabin este — care nu vorbește măsări, nu vine beat, nu face scandal, nu primește persoane străine, deoarece ea avea copii și nu șade frumos. „Din partea asta, o asigurase Petre, să n-aibă nici o grijă. Prietenul meu este ca o fată mare.“ „E bine atunci, măică, e bine“, dăduse din cap, mulțumită, coana Ionica.

Camera era bună. Avea un pat larg cu somieră, un șifonier și o măsuță. Pe jos un covor de iută, verzui. Deasupra patului o pereche tânără în haine de nuntă. Desigur, domnul cu doamna Mardare la cununie.

Căzură de acord asupra prețului camerei. Sabin îi lăsă un aconto și plecară, urmînd ca a doua zi să se mute.

Duminica aceea Sabin a petrecut-o cu Petre. Seara a rămas la el. Înainte de a adormi se gîndi la Ana. Ea o fi fericită?

În săptămânile care urmară despărțirii de Gigi, Sabin se cufundă trup și suflet în muncă. Lucra în uzină la strung, iar după orele de program citea în bibliotecă, pentru a se apropia de secretele meseriei, cât și pentru a cunoaște cât mai multe. Cu aceeași rivnă — după principiul cel puțin o oră pe zi! — începuse să învețe pentru examenul de admitere la facultatea de agronomie.

Într-una din zile, Sabin Șofrone plecă de la uzină cu Ștefan Petrache, secretarul U.T.M.-ului. Avusesese cu el o lungă discuție în pauza de masă, discuție care de fapt începuse chiar din primele zile ale angajării lui. Sabin își povestise viața, neuitând să-l vorbească despre Avram și Toader Șofrone, despre Vasile și Petre Tătăranu, despre Păpurică și Ion Pop, și bineînțeles despre Ana și Gigi.

Ștefan Petrache ascultase cu interes crescînd evenimentele relatate.

— Și așa, sfîrși el, am ajuns în uzină...

— Neprevăzutul te pîndește la orice pas, de aceea trebuie să fii pregătit să-l întîmpini, spuse Ștefan.

— Mie, acest neprevăzut, uneori nedorit, ar putea să-mi schimbe viața...

— Ce să-ți spun? Sînt încă destul amatori de viață ușoară, care fac echilibristică pe ața vieții, și al dreptate, uneori reușesc în mișcolănturile lor. Aceștia ocolesc adevărul, profită de împrejurări și se cațără uneori în ierarhia socială, sfidînd principiile de etică și echitate. Cel mai adesea însă își rup gîtul...

Nu după mult timp, cei doi tineri se despărțiră ca doi buni prieteni.

Pe la mijlocul zilei, cerul devenise cenușiu și se lăsase atât de jos, că puteai să-l atingi cu mîna. Picase deodată și un puiuleț de ger. Trecătorii mergeau zgribuliți pe stradă în pardesle sau lodene și căutau grijulii în sus, sperînd că va veni odată zăpada. Și într-adevăr, speranțele lor fură împlinite: înții rar, cîte un fulg alburiu, apoi tot mai îndesat, zăpada se porni să curgă din cerul acela jos.

Cînd Mărunțelu coborî din autobuz la autogară, stratul de zăpadă îi trecea peste glezne. Și de sus fulgii continuau să cadă întruna. Peste vreo oră, timp în care mersese și întrebasese ici-colo, Mărunțelu se pomeni în fața uzinei unde lucra Sabin. Aflase de la Petre Tătăranu, cînd acesta venise în sat, că Sabin este acum strungar și că lucrează la uzină. Nu-i spusese însă lui Petre că are de gînd să vină la oraș.

Mărunțelu uluise cu glasul lui suav pe portarul colțat. Pe urmă, după ce-i auzise glasul, colțatul se înmuiase și-l chemase în ghereta lui, să stea pe un scaun lîngă geamul ce dădea spre ceasul de pontaj. Cînd muncitorii începuseră să iasă din primul schimb, Mărunțelu mulțumi de găzduire, iar portarul exclamă: „Doamne, dacă l-aș auzi noaptea p-ăsta, ași zice că m-a îmbiat Sfîntul Petru să intru pe ușa raiului. Mare comedie: să dai așa glas unei astfel de arătări!”

Deși ninge acum cu fulgi mari, Mărunțelu se postase în fața porții și privea cu atenție pe cei ce ieșeau.

Cînd Sabin ajunsese la poartă, îl văzu.

— Ce faci, baciule Grigore, aici? îl întrebă

— Te așteptam pe tine.

— Pe mine? se miră Sabin și prin minte îi fulgeră gîndul că s-a întîmplat ceva acasă. E careva bolnav pe acolo?

— Ferească Dumnezeu! făcu piticul.

— Uf! Am crezut că te-au trimis cu vreo veste rea. Hai să mergem la autobuz, fiindcă nu stau prea aproape de uzină și pe vremea asta. . . Dar poate că vrei să te duc pe undeva?

— Nu, eu am venit la tine! Merg oriunde vrei.

Sabin își făcuse planul ca în după-amiaza aceea să meargă la un cinematograf. Nu mai văzuse de mult un film, fiindcă aproape zilnic rămânea să învețe la biblioteca uzinei. Acolo era cald și nu-l deranja nimeni. Sosirea Mărunțelului îi schimba programul.

Deși îl asigurase că nu se întâmplase nimic cu ai lui, Sabin avea certitudinea că ceva se petrecuse prin sat, altfel Mărunțelu n-ar fi venit în oraș. „Ana? se întreabă el. Să fi pățit ceva?”

— Ce face tata Toader? întrebă Sabin, schimbînd vorba.

— Bine, răspunse Mărunțelu. E cam necăjit din cauza ta. Și el și mătușa Saveta și. . . Ana!

— Ana?! rosti flăcăul melancolic.

Mărunțelu simți nuanța tristă din glasul lui și încercă să-i întoarcă gîndul în altă parte. Nu înainte însă de a-și spune răsplat pîrerea.

— Eu cred, Sabine, că Ana te iubește mult. Sărmana de ea!

Afară începuse să se întunece. Zăpada se așezase și cădeau încă fulgi. Mărunțelu se uită afară și zise:

— Eu o să mă duc la autogară.

Sabin îi puse mîna pe braț:

— Unde să pleci acum, baci Grigore? Ce, asta-i vreme de plecat la drum? Mergi la mine și mîi peste noapte! Fața piticului se luminează.

— Să merg la tine, ai?

— Da, baci Grigore.

— Bine, măi Sabine. Of, dar prost mai sînt! Că ți-am adus și eu ceva de acasă și nici măcar nu ți-am spus. Am în traistă un dărab de slănină, o pîine și-un caș proaspăt. Voi aveți p-aici d-astea, dar nu-s așa gustoase ca alea de casă...

Cînd ajunseră acasă, se întunecase. Ușa le-o deschise Mitana, care-l luă pe Mărunțelu drept copil și-l puse să se descalțe la ușă. Același lucru îl făcu și Sabin, fiindcă nu voia să-i ude preșurile.

— Lăsați, domnu Sabin, eu i-am zis băiatului, că știți cum sînt copiii, nu stau locului.

Sabin zîmbi.

— Coană Mitană, dînsul e de la mine din sat și... N-apucă să-și termine vorba că Mărunțelu se dădu în vileag singur:

— Eu is pitic, cucoană! Un fel de om mare în piele de copil.

Mitana rămase și ea uimită cînd auzi vocea omului acela de o șchiopă.

— Iartă-mă, zise ea încurcată, dar... vezi...

— Nu-i nimic, coană Mitană. Hai, baci Grigore, la mine în cameră...

— Să vă fac un ceai, poate sînteți înghețați, îndrăzni Mitana.

— Nu-i nevoie, cucoană. Am eu ceva contra frigului. Dumneata adu cîteva păhărele, zise Mărunțelu.

Intrară în camera lui Sabin. Era cald și plăcut. Mărunțelu o răscoli cu privirea.

— Aici stai? întrebă el.

— Aici, baci Grigore.

— Păi, singur?

— După cum vezi...

— Eu credeam că... Mărunțelu se opri și dădu din mîină. N-are nimic. Scoase din traistă pîinea de

casă, slănina și cașul învelite într-un ștergar, și o sticlă de vinars.

Mitana intră cu trei păhărele și le așează pe masă. Mărunțelu le umplu și ridicînd unul, zise:

— Bine v-am găsit sănătoși! și azvîrli licoarea pe gît. Își pungi apoi fața și suflă, ca și cînd ar fi sorbit jar. E tare! zise el.

Mitana sorbi un pic, apoi luă păhărelul și se duse la ea în cameră, unde copiii erau curioși să știe cine e „băiatul“ care a venit la nenea Sabin.

După plecarea ei, Sabin observă că Mărunțelu cerceta cu ochi sfredelitori camera, de parcă ar fi căutat ceva.

— O să dormim împreună, baci Grigore.

— Și nu stai cu nimeni? mai întrebă o dată piticul.

— Nu ți-am spus că stau singur!? Un gînd puse stăpînire pe el. Continuă după o scurtă pauză: Baci Grigore, dumneata cauți ceva și nu vrei să-mi spui.

Mărunțelu își boți fața în ceva care voia să fie un surîs și încuviință:

— Da, Sabine. O caut pe Ana!

— Pe Ana? La mine? N-am văzut-o din toamnă, cînd făceam curse la Gornești cu autobuzul. Ce să facă ea la mine?

— Știu eu. . . A plecat din sat. . .

Sabin rămase împietrit.

— Cum a plecat?

— Bine, într-o zi, așa, fără să spună la nimeni!

— Și unde este?

— Nu știu, credeam că a venit la tine și stai cu ea. . .

— Nu, n-a venit!

A doua zi, dimineața, Mărunțelu plecă înapoi în sat, lăsându-l pe Sabin cu spaima în suflet. Unde putea să fie Ana?...

Ziua se aduna strop cu strop și înghițea întunericul. Stelele piereau văzînd cu ochii, hăpăite de o culoare lăptoasă ce se întindea dinspre răsărit, cuprinzînd cerul. De colo, de departe, unde nu puteai să vezi nimic altceva decît cîmpul, cîmpul întins și fără de movile ori de alte forme de relief, părea că se înalță o lumină imensă, cu multe degradeuri de roșu. Era soarele. Noaptea lăsase doar amintiri în inimile celor care acum, în faptul zilei, foiau pe lîngă casă.

Ieri ninsese.

Zăpada, puțină, acoperise cu un strat subțire cîmpul, lăsînd dezgolite spinări negre, acolo unde terenul era denivelat.

De cum ieși soarele, ștreșinile prinseră să curgă, anunțînd moină. Ulițele, arate de roțile tractoarelor, aveau să se transforme iar în adevărate mlaștini.

Oamenii rămăseseră pe lîngă casă. Mai toți aveau un singur gînd: să facă rost de lemne. Era decembrie și încă nu aveau ce arde în sobă peste iarnă. Este adevărat, vremea fusese bună, dar se stricase brusc. Mulți reușiseră să obțină de la Ocolul Silvic, contra plată, cîte doi-trei steri de lemne. Dar se năștea întrebarea: cu ce îi aduci, fiindcă nu prea aveau cai. Conducerea gospodăriei îi asigurase pe toți că transportul lemnului de la pădure avea să fie făcut cu cele patru tractoare ale ei. Dar pe cine să mulțumești mai întii? Tractoriștii primise-

ră, într-adevăr, ordin să aducă lemnele în sat, însă nici gând să se respecte ordinea hotărîtă. Mai întâi își aduseră lor lemne, apoi rudelor și pe urmă celorlalți. Dar și aici era o „ordine”: trebuia să le dai și lor ceva, altfel. . .

Încă din zori, Vasile Tătăranu se dusesese la Silviu Știrbu, pentru că Victor, mezinul acestuia, era unul dintre tractoriștii ce transportau lemne. Pe Silviu Știrbu îl găsisese robotind prin curte, lângă o grămadă uriașă de crăci, pe care le scurta cu toporul.

— Bună dimineață, măi Silviu! zise Vasile Tătăranu, care intrase în curte fără frică, știind că prea puțini mai țineau cîini. . .

Silviu lăsă toporul jos și-l privi, zîmbind. Nu-i răspunse la urare, ci, bănuind pentru ce a venit, trecu la subiect:

— Păi așa devreme, Vasile? Nici nu s-a sculat omu'!

— Devreme-nedevreme, eu am venit mă, ca să nu-l ia altul. Să-mi care mie și lui Toader, că sîntem alături. . .

— Păi el de ce n-a venit?

— Umblă greu, mă! Am venit eu. . . Ai, du-te și scoală-l pe ficioru-to!

— Păi vezi? Mă duc să scol eu copilul pentru voi. . .

— Hai, mă, că l-om plăti. Ce, crezi că sîntem milogi? . . . Te-ai făcut și tu al dracului. . .

— Așa-i lumea, fă-te și tu. . .

Vasile Tătăranu se așeză pe buturuga pe care Silviu Știrbu tăia crăcile și scoase pachetul cu tutun. Răsuci o țigară, apoi îi întinse pachetul și lui Silviu. El dădu să ia pachetul, dar se răzgîndi:

— Am d-alea făcute, și scoase din buzunar un pachet cu „Carpați”. Astea-s mai bune, mă, hotări el, după ce aprinse și trase cîteva fumuri.

— Or fi, dar așa sînt eu obișnuit, răspunse Vasile Tătăranu după ce-l privi de jos în sus și dădu din cap, ca și cînd ar fi vrut să-i zică: „Te-ai ajuns, bă, și tu!“ Acu vreo douăzeci de ani, continuă Tătăranu, era unu' Naste, din Merișani, care tot așa: o viață fumase numai mahorcă d-asta din pachet. Nu știu cum o făcut că mai spre bătrînețe o încropit ceva avere și s-o apucat să fumeze țigări făcute, mai bune și mai scumpe ca mahorca. Dar n-o apucat să se bucure prea mult de asta, că într-o zi o căzut bolnav și din rău i-o fost mai rău. L-or dus la babe. I-or dat fierturi, i-or descîntat, dar degeaba! Naste a luat-o pe calea aia fără drum-napoi. Atunci fi-so o chemat un doctor. Asta l-o consultat, l-o întrebat și după ce s-o spălat pe mîini, că l-a tot sucit și l-a tot ciocănit, i-o spus: „Mă, dacă mai fumezi țigări d-alea făcute mori, că nu-s de nasu tău!“ Și Naste s-a lăsat de alea făcute și s-a întors la mahorcă. N-a mai murit. . .“

Silviu Știrbu căzu pe gînduri, apoi se însenină la față:

— Bă, eu fumez puține, numai așa. . . Zvîrlî țigara la jumătate arsă și porni spre casă. Mă duc să-l scol pe Victor!

Vasile Tătăranu îl mină din urmă:

— Du-te, mă, Silviu, du-te! Că odată am fost prieteni, ai uitat?

De cînd era șef de echipă, Silviu Știrbu începuse că încropească ba una, ba alta, își făcuse casa nouă, măritase două fete și însurase un băiat. Dar se schimbase ca om. Nu mai era prieten nici cu Tătăranu, nici cu Șofrone, nici cu Spînu, și nici cu alții cu care copilărise și împărțise necazurile. Acum, în schimb, era bine cu „naș“ Ion Pop, care îl ajutase, și din vorba căruia nu ieșea. La fel ca și alții din sat. Silviu Știrbu nu lipsi mult. Se reîntoarse cu

vestea că Victor s-a sculat și că într-o oră este gata.

— O oră? întrebă mirat Vasile Tătăranu.

— Da, mă, ce, e mult? Până se îmbracă, până mănincă... Dar ia spune: voi sintetizi trecuți pe listă, fiindcă, vezi tu...

— Sintem, dar mai spre coadă și n-o să mai apucăm lemne, dacă vine zăpada...

— Atunci... și mișcă două degete de la mîna dreaptă. Vezi tu că și băiatul are nevoie...

— Dăm, mă, și noi, ca toată lumea! Parcă nu știm că ia de la toți? Ce, banii noștri nu merg? Ați ajuns și voi ăștia, de care are lumea nevoie, ca popa Murărașu: luați de la toți, chiar dacă omul nu are ce băga în oală.

— Ei, că n-o să sărăciți și voi pentru o sută de transport, că, de, motorina costă, tractorul se strică, are nevoie de piese...

— Așa-i, mă Silviu, parcă tractorul e al lui...

— Nu-i al lui, dar l-a luat în primire și, vezi tu, răspunde pentru el. Al lui Șofrone de ce a plecat din sat? Că se făcea și el om. De, e bine la oraș cu haimanalele?! Parcă nu știe tot satul că se ține cu Gherghina lui Tomșa?! Al tău tot așa... Păi nu era mai bine să-și vadă de treburile lor aici în sat?

Vasile Tătăranu îl privea și aproba, dînd ușor din cap. În colțul gurii îi apăruse un zîmbet ironic.

— Ai dreptate, mă! Și dacă-l periau pe naș-tu Ion ar fi ajuns mari... Bă, hai să nu mai vorbim de asta, că simt cum începe să-mi fiarbă singele în mine! Tu nu vezi că Popii i-au încălecat pe toți, și orice ai face, dacă nu zici ca ei, dai cu oiștea-n gard? De ce pleacă lumea din sat?

— Dă proști!

— Așa zic și eu, într-un fel. Că dacă ar fi deștepți i-ar pune mîna în gît lui Pop și l-ar întreba:

„Cine ești tu, mă, să stea lumea drepti naintea ta? Pe ce te bazezi tu, mă, cînd dai șuturi la ăi de nu-ți plac?“ Vasile Tătăranu se roșise la față și încerca zadarnic să răsucească o țigară. Nu-i reușea. Zvirli foița ruptă și tutunul din ea și zise: „Dă-mi și mie una făcută!“ Aprinse țigara și continuă: Mă, eu am mai vorbit cu tine odată, dacă ții minte, cînd a fost Toader Șofrone în spital! Oamenii au plecat din sat fiindcă n-au cîștig bun. Fiindcă Pop și ai lui nu se îngrijesc de ce le trebuie oamenilor. Uite la Rotunda! De ce de acolo nu pleacă nimeni?...

— Păi...

— Păi-păi, îl îngîină Vasile Tătăranu, să-ți spun eu: fiindcă n-au nici un motiv. Acolo conducerea gospodăriei este pe mîini bune și oamenii sînt mulțumiți. Asta e, s-o știi și tu.

Silviu Știrbu nu auzea pentru prima dată vorbele astea și nu numai de la Vasile Tătăranu. I le mai spusese și alții. La început stătuse în cumpănă: să se cumetrească sau nu cu Ion Pop? Îl hotărîse într-o zi, la moara cea nouă, Stelian Stoica, acum ajutor de morar. „Ce, ești prost, vere? Zii ca Popii și o duci bine! Uită-te la mine! Îmi merge rău?“ Și, într-adevăr, lui Stelian Stoica toate îi mergeau în plin, de cînd se hotărîse să aprobe și să susțină tot ceea ce zicea președintele. „Ce, dacă nu era naș Ion Pop ajungeam eu vreodată ajutor de morar? Doamne ferește! Mă, vere, Popii-s tari, dă-țe cu ei și o să vezi, că n-o să-ți pară rău! Cumetrește-te cu el...“

Și Silviu Știrbu se cumetrise cu familia lui Ion Pop. Imediat fu făcut șef de echipă. Apoi nașul îl ajută cu bani — bineînțeles împrumutîndu-l și cu materiale, fără bani, și într-un an ridicase casă nouă. Apoi chivernisise zestre și fetelor. Se făcea și el că nu vede autocamionul gospodăriei cînd ple-

ca plin cu porumb sau grâu fără să aibă acte. Nu întreba și nu-l interesa nimic. După principiul: „Ce-ai văzut n-ai văzut, ce-ai auzit n-ai auzit!“ Îi erau mereu în minte vorbele lui Stelian Stoica: „Mă vere, Popii-s tari!“ Văzuse și el de altfel că nimeni nu-i stătea înaintea lui Ion Pop. Cine se încontra cu el nu câștiga niciodată.

Cu membrii gospodăriei, de pildă, președintele avea o metodă personală care nu dădea greș. Când vreunul devenea colțos îl ardea la zile-muncă pînă îl ustura sufletul. Iar între patru ochi îi spunea verde: „Ca să te înveți minte, mă, altădată. Aici eu sînt șeful!“ Și omul se cumînța, fiindcă n-avea ce face. Încercaseră unii să se plîngă celor care veneau de la raion, dar fuseseră bruftuluiți și tratați ca puturoși.

În ceea ce îi privea pe specialiștii gospodăriei metoda era alta, dar urmărirea tot punerea lor cu „botul pe labe“, cum obișnuia Pop să-i zică în glumă „nepotului“, inginerul-șef Mărgineanu. Astfel, dacă vreunul dintre specialiști „uita“ să-i mîngieie orgoliul și să „ajute“ la rotunjit buzunarul, intra, vrînd-nevrînd, în conflict cu „nepotul“ Mărgineanu. Și acesta, bine strunit de Pop, știa să-i facă atîtea mizerii și zile fripte indezirabilului, încît acesta pleca de bună voie, zicînd mulțumesc că a scăpat. Dacă se ambiționa și primea lupta, refuzînd să plece, era transferat „disciplinar“.

Alertat de fluctuația mare a specialiștilor, instructorul Stana îi spusese președintelui. Acesta însă îi explicase că este vorba de „aventuriști“, de cadre „fără pregătire“, de oameni pe care gospodăria nu se poate baza. Și instructorul convins prea ușor, în cele din urmă aproba acțiunile lui Pop...

Aceasta era situația în gospodărie. Așadar, cui predica Vasile Tătăranu?

— Mă, Vasile, de ce-l înjurați voi, ăștia, pe cumătrul Ion Pop, ai? întrebă Silviu Știrbu de parcă ar fi trăit în alt sat.

Vasile Tătăranu se uită la el ca și când îl vedea pentru prima oară, apoi clătină din cap:

- - Mă, tu te-ai prostit de când ai! Cum, mă, de ce-l înjurăm? Păi tu ai uitat, măi, când l-a adus Truță Mălai cu toți frații lui cît era de amărît? Ai uitat ce ne spunea el la ședințe, pe urmă intrase în partid — și unii îl credeau așa cum l-a crezut și Șofrone — că ăl de se îmbuibă pe spina-re a altora este un exploatator? Ai uitat, mă?

— N-am uitat, așa-i! zise Silviu Știrbu și se așează lîngă el pe buturugă.

— Și astăzi ce face, mă, cumătru-tău, ai? Fură, măi Silviu! Și ceea ce este mai rău e că murdărește cu noroi calitatea pe care o are. Nu i-ar mai putrezi oasele și lui Truță, că și ăla era o lipitoare!...

Silviu Știrbu era vădit încurcat. De cîteva ori voise să-l întrerupă pe Vasile Tătăranu, dar parcă nu îndrăznise. Scoase pachetul cu țigări din buzunar, luă două și-i întinse una. Tătăranu o luă fără să se uite la ea. Fumau în tăcere.

— Și ce-ai vrea tu să fac, mă? explodează Silviu Știrbu. Să fac și eu ca tine și ca ăilalți care se-ncon-trează cu Pop? Tu crezi că eu sînt chior și nu văd matrapazlicurile lui? Vrei s-ajung și eu ca voi?... Zi mă, zi! și Silviu Știrbu îl înghiontea mereu.

Vasile Tătăranu nu-i răspunse la întrebare, ci îi puse alta:

— Uite, mă Silviu, îți place că și fiu-to a început să facă matrapazlicuri? Îți place că a început să pretindă bani pentru treburi pe care este obligat să le facă? De ce să-i plătesc lui, ca să-mi aducă lemnele de la pădure? Dacă am de plătit ceva ar

fi drept să plătesc gospodăriei, nu lui. Voi faceți avere pe spinarea altora. Și asta nu este drept.

— Nu este, știu și eu, acceptă Silviu Știrbu, dar așa face președintele. Crezi că pot schimba lucrurile? Vorba aia: „Peștele de la cap se-mpute“!

Se părea că cei doi nu vor ajunge la vreun rezultat. Fiecare o ținea pe a lui, cu toate că Silviu Știrbu era conștient că Vasile Tătăranu avea dreptate. Se ridică de pe buturugă, cu gândul să reîn-ceapă a tăia crăcile. Ar fi vrut să-i zică lui Vasile: „Dă-te, mă, la o parte, să tai lemne“, dar nu-i venea. Cu omul ăsta, și cu Șofrone, ori cu Sin Spînu și mulți alții copilărise, fusese pe front, și când fusese vorba de înființarea gospodăriei colective fusese alături de ei. Acum el era de o parte, iar ceilalți de alta. De ce? N-aveau oare aceleași interese? Nu voiau să așeze temelie zdravănă pentru bunăstare? Ba da, dar între ei intervenise Pop. El știuse să atragă și să respingă. Atrăsese pe unii ca să-l susțină, iar pe alții îi înlăturase ori îi ținea la distanță, ca să nu-l încurce. Și el, Silviu Știrbu, țăran sărac, care pînă mai ieri, cînd încă nu se născuse colectiva, fusese alături de toți ceilalți care se luptaseră pentru ea, trecuse de partea lui Ion Pop. La fel făcuse și Stelian Stoica, Lajos Varga și alții. Ce să facă acum? Un ghimpe i se răsucea în suflet și nu-i dădea pace. Avea dreptate Tătăranu. Dar pînă la Dumnezeu te mănîncă sfinții. De ani de zile Pop făcea ce făcea și nimeni nu se lega de el. Și toți ai lui prosperau. O idee îi lumină deodată mintea.

— Mă Vasile, aveți lemne multe de adus?

— Trei stîjjeni eu, trei Toader...

— Gata, băiatul n-o să vă ia nimic pentru transport și ca să vezi că nu sînt al dracului vin și eu să vă ajut la încărcat.

Vasile Tătăranu îl privi neîncrezător.

— Faci tu asta, mă Silviu?

— O făc, fiindcă tu ai dreptate! Nu-i drept ca Victor al meu să vă ia bani, cel puțin vouă care îmi sînteți prieteni de o viață. Lovi-o-ar boala de lăcomie... Că de la Pop n-am învățat lucruri bune... Țipă către ușa casei, în pragul căreia apăruse Victor în izmene: Da' îmbracă-te odată! Aștepti să se facă de amiază?

Bălatul intră în casă și după cîteva minute ieși îmbrăcat. În picioare avea niște cizme mari de cauciuc. Dădu binețe lui Vasile Tătăranu și-l întrebă:

— Pentru lemne?

— Pentru lemne...

— Da' știi, o sută de transport...

Vasile Tătăranu n-apucă să răspundă, fiindcă Silviu Știrbu i-o luă înainte:

— O sută pe dracu'! Nu mai iei nici un ban!

— Cum, tată? Încercă Victor să protesteze.

— Așa cum auzi! Și să nu mă superi că-ți dau vreo două după ceafă...

— Lasă, mă Victore, că facem noi și cinste, încercă să-l liniștească Vasile Tătăranu, doar sîntem oameni...

— Știu eu cum faceți voi cinste, și Victor plecă bodogănind.

— Lasă-l, mă Vasile, c-o să-și vină și el în fire. Pe toți i-a stricat Pop...

— Atunci mă duc să-l iau pe Toader și pornim încet spre pădure. Voi o să ne ajungeți din urmă...

Și Vasile Tătăranu plecă încet spre poartă.

Rămas singur, Silviu Știrbu își zise: „Are dreptate! Ne-am rupt de sat și ne-am dat cu Popii care n-au nimic cu satul, ci numai cu punga lor. Oare e vreo deosebire între Truță Mălai și văr-su Ion Pop? Eu cred că asta de-acum este mai rău...”

În drum spre casă Vasile Tătăranu gîndea oarecum la fel, numai că el îi condamnă deopotrivă și pe cei care se lăsaseră ademeniți. „Parcă ce, îl silca cineva să joace cum le cîntă Pop? Lăcomia și neomenia i-a adunat! Trebuiau să se alătore lui Nicodim Boldiș! L-ar fi sprijinit, ar fi întărit organizația de partid! Se vede treaba însă că nu prea aveau încredere în Boldiș, măcar că bietul om se ia la harță ca un zmeu cu Popii.“

Pe cînd gîndea așa, Tătăranu îl zări în poartă pe Șofrone de vorbă cu Mărunțelu.

— Toadere, strigă el de departe, ia-ți toporul și haide! Ne-ajung din urmă Silviu cu fecioru-so.

Șofrone făcu semn din cap că a înțeles și intră în curte, să ia toporul. De la plecarea lui Sabin parcă mai îmbătrînise. Pășea rar, cu rețineri, de parcă pipăia locul înainte de a-și așeza picioarele. Tot mai des se plîngea de dureri de șale, de altfel normale, cum îi spusese și doctorul, după ce îl consultase. Un accident ca al lui lasă urme. Saveta obișnuia să-i aducă aminte că totul i se trăgea de la oameni, care acum doar nu îi întorceau spatele. El însă îi replica blînd: „Ei, și cu tine! Așa a fost să fie! Ce-s oamenii de vină?“ Dar îl dureau vorbele ei, pentru că găsea în ele un simbul de adevăr.

Cu toporul sub braț, ieși pe linie. Mărunțelu ședea tot la el în poartă.

— Merg și eu, pîn-la douăsprezece n-am ce face.

Șofrone zîmbi în sinea lui. Omulețul ăsta nevolnic voia să-l ajute. Cu Mărunțelu de o parte și cu Vasile Tătăranu de cealaltă, Toader o porni încet spre pădure. Înainte să-i strige Vasile că aranjase pentru transportul lemnului, Mărunțelu îi povestea un lucru de neerezut: de ce plecase Ana din sat. Ca și Sabin, ca și Petre, Ana era o altă victimă a familiei Pop.

Plecarea Anei fusese îndelung comentată, dar nimeni nu ştia adevăratul motiv pentru care fata părăsise satul. Umblaseră felurite zvonuri, dar erau numai zvonuri. Chiar Mărunţelu, „tatăl“ ei, ca şi Matilda de altfel, fusese convins la început că Ana fugise la Cluj după Sabin. De aceea Mărunţelu îl vizitase pe Sabin. Dar, ajuns acolo, se convinsese că băiatul era străin de fuga fetei. Ce se întâmplase în realitate?

După incidentele neplăcute petrecute la căminul cultural şi mai apoi, lumea începuse să vorbească despre Ana şi Virgil Pop, legîndu-i unul de altul, ca pe nişte viitori soţi. Umbla zvonul precum că Matilda mai păstra încă obiectele de aur, luate odată cu japca, şi că avea de gînd să le dea Anei zestre, cînd se va mărita, motiv pentru care Ion Pop, preşedintele ar fi încuviinţat ca tinerii să se căsătorească. Dar erau numai vorbe!

Cînd Ion Pop auzise despre scandalul de la căminul cultural şi că Virgil al lui ar fi în vorbă cu Ana, avusese grijă să-i spună fiului: „Distracţia e una, înşurătoarea e alta. Cu tine am gînduri mari, mă!“ Cu alte cuvinte: „Vezi bă ce faci, nu te-n-curca pînă la înşurătoare!“

Pe de altă parte, Ana nici nu se gîndea la o căsătorie cu lunganul lui Pop, chit că acesta era student, avînd viitorul asigurat, fiind şi fiul preşedintelui. Chiar a doua zi după plecarea neaşteptată a lui Sabin Şofrone, ea îi spuse studentului că n-au nici un rost vizitele lui, pentru că ele nu fac decît să provoace vorbe în sat, vorbe ce nu-i sînt deloc pe plac. Virgil Pop era însă îndrăgostit de Ana şi acceptă răcirea relaţiilor cu durere în suflet. În sinea lui se şi vedea căsătorit cu Ana şi aşezat gospodăreşte. Taică-său, însă, îi distrusese în faşă orice vis despre unirea lor. Peste cîţva timp, cînd pojarul

din inimă i se mai stinsese, avea și el să-și dea seama că, într-adevăr, între Ana și el existau piedici, ridicate mai ales de stările lor materiale. Ajunsese și el la concluzia că este bine ca fata să vină într-o căsătorie cu zestre și, dacă se poate, aceasta să fie cât mai mare. Treptat, focul se stinsese și sub cenușă acum nu mai mocnea nici jar.

Cea care suferea cel mai mult era Matilda. Bătrîna crezuse că Ana va reuși să-l determine pe Virgil s-o ia de soție și vedea în unirea lor o cale de rezolvare a viitorului fetei: „De, zicea ea, băiatul învață carte și tată-so este ce este. O să-i dea și lui oareșce“. Așa că atunci cînd Ana îi spusese lui Virgil: „Între noi n-a fost, nici nu poate fi nimic!“, bătrîna simțise cum i se frînge ceva în inimă. „Dai cu piciorul norocului!“ încercase ea s-o întoarcă din drum pe Ana, dar ea nici nu mai voise să discute.

Plecarea lui Sabin îi lăsase în suflet un gust amar și de multe ori se trezise cu lacrimi în ochi. „De ce a făcut asta?“ se întreba Ana în nopțile de nesomn, cînd îi veneau în minte toate întîmplările ce-l determinaseră pe băiat să părăsească satul. De fiecare dată începea prin a-l condamna, mai ales că știa de legătura lui cu Gigi, ca pînă la urmă să-și spună că, totuși, ea este de vină. N-ar fi trebuit deloc să accepte curtea asiduă a lui Virgil, ci ar fi trebuit să-și deschidă inima în fața lui Sabin, să-i spună cît de mult așteptase venirea lui din armată, și cît de dornică era să se căsătorească cu el. Ar fi trebuit... Dar nu făcuse nimic din toate astea. Se lăsase furată de cochetăria feminină... Acum regreta...

Angajată contabilă la gospodărie, Ana încercase să uite întîmplările nedorite din ultima vreme, înhălmîndu-se temeinic la treabă. Și treabă era bere-

chet! De cîțiva ani, de cînd era șef contabil Manole Mărăcineanu, lucrurile nu erau roze nici în contabilitatea unității. Fără să vrea, Ana descoperirea mai în fiecare zi acte neinregistrate, valori neluate în seamă, sume de bani nescăzute. Tot mai des o apuca seara la măsuta ce-i ținea loc de birou, unde buchisea cifre peste cifre, căutînd să intre în miezul lor. Mărăcineanu o trimitea de multe ori acasă, cu vorbă blîndă, dar ferm: „Hai, fată, că s-a isprăvit ziua de lucru!” și tot de atîtea ori ea îi arăta că a găsit ceva care nu-i în regulă. Atunci șeful contabil mijea ochii și zicea: „Da, da, așa este!” și o împingea de la spate spre ieșire. „Hai, om vedea și nuine!”

Pe la începutul lui decembrie, Manole Mărăcineanu intră în panică. Tînăra contabilă dăduse peste niște acte care arătau negru pe alb că gospodăria lusesse păgubită de o mare sumă de bani, rezultată dintr-o neglijență în înregistrarea actelor primare. Șeful contabil nu se speriasese într-atît că se descoperise „neglijența”, fiindcă el o știa, ci mai ales pentru că Ana Coroamă îl anunșase că avea de gînd să comunice conducerii gospodăriei tot ceea ce găsise, la adunarea generală de sfîrșit de an. Asta însemna că aveau să afle și alții despre mișcolănturile sale. Se duse de aceea, într-o seară, la președintele Pop și-i spuse tot ce știa fata.

După ce-l beșteli bine, fiindcă o lăsase să-și bage nasul unde nu-i fierbea oala, Pop luă o hotărîre definitivă: fata trebuia scoasă urgent de la contabilitate. „Bine, dar cum?” întrebă șeful contabil. „N-am nici un motiv!” Pop îl privise disprețuitor și-i aruncase în față: „Mă, tu nu ești bun de șef! — decretase el. Adică, ție îți stă-nainte fița aia? Inventează ceva și scoate-o!”

Trei zile se chinuise Manole Mărăcineanu să inventeze ceva, dar mintea nu-l ajuta, așa că reveni la precedent, spășit și neputincios. „Mă, dacă n-aș fi eu, v-ați duce dracului cu toții! Ce-i așa greu? Inventează un scandal!” Mărăcineanu nu vedea însă mai departe decât vârful nasului, așa că Pop trebui să ia el de coarne problema: „Lasă mă, că văd eu de ea!” În noaptea care urmă, șeful contabil dormea liniștit: știa că dacă Pop a pus gând rău cuiva, nimeni nu poate scăpa.

Chiar în seara aceea, Ion Pop făcu o vizită inginerului-șef Mărgineanu. Spre surprinderea lui, acesta nu era încă beat. Ședea în fața unei tigăi cu carne prăjită și se chinuia să-i dea de capăt. Lângă el, privindu-l, era Valeria, care turna în pahare, fiindcă niciodată, acasă, nu-l lăsa să bea singur. Privirea inginerului era tulbure și din când în când un ochi îi pleca razna, fugind de celălalt.

— Bună seara, mă copii! făcu Ion Pop. S-ar zice că-mi trăiește soacra. Dar ea, săraca, de mult este oale și ulcele! Fără să fie îmbiat, se așeză la masă și luă din tigaie o bucată de carne. Trebuia mai prăjită, Valeric! observă el.

— Păi da, dar domnu', nu, că-i e foame. Nu-ș ce are de la o vreme! răspunse Valeria, îmbufnată.

— Ei, prostii! făcu Mărgineanu. Dar ce te-o adus pe aici?

Ion Pop nu răspunse, continuă să mestece bucata de carne, apoi bău un pahar cu vin. Întrebă de una, de alta, ca și când el n-ar fi fost la sediul gospodăriei în ziua aceea. Se gândise îndelung la planul său și tot ceea ce făcea, era bine gândit. Când isprăvi de mâncat, scoase o țigară și o aprinse. Refuză încă un pahar cu vin și pe față își așternu o mască foarte serioasă.

— Măi nepoate — începu el — am cu tine o vorbă. Da' o privește și pe Valeria, așa că stați amîndoi potoliți și am să vă zic tot. Trase un fum adînc, apoi continuă: Uite despre ce este vorba. Făcu iar o pauză. Se întoarse spre Mărgineanu și-i zise cu un adînc reproș: De ce nu ești tu om serios, nepoate?

Mărgineanu rămase cu dumaticatul în gît.

— Cum... nu sînt? Am tăiat porcul ăsta împreună cu Ion Codică, dumitale nu ți-a spus?

Pop dădu din mină a lehamite:

— Nu de porc este vorba, mă! E vorba de ceea ce faci tu...

— Păi, ce fac?

— Ești nesperios și mă faci de rîs! Și pe urmă, gîndește-te și la femeia asta! — și arăta spre Valeria, care-l privea cu ochi timpi.

— Să mă ia dracu dacă știu despre ce-i vorba! se jură inginerul.

— Adică vrei să-ți spun de la obraz?

— Spune, că eu mă simt curat față de dumnea-ta...

— Bine! Ascultă, Mărginene — începu de data asta Pop cu un ton oficial — te-am primit aici și te țin ca pe o rudă, fiindcă mă gîndesc și la Valeria. Ai aici de toate, nu-ți lipsește nimic. Spune-mi, te rog, te ții după capul fetii Mărunțelului?

— Ceee?! țipă Valeria în locul lui.

— Copii, fiți cuminți și ascultați-mă! Nu vreau scandal!

Mărgineanu se uită la Pop ca și cînd ar fi avut în față o arătare de pe altă lume.

— Cum... cum... Ce-ai zis? abia reuși el să articuleze.

— D-aia nu-i mai intru în voie de la o vreme, se izmeni Valeria.

Pop interveni prompt:

— Stai, Valerie, stai! Eu n-am date precise. Mi s-a spus doar că domnu' îi trage clopotele Anei Coroamă...

— Să mă bată Dumnezeu dacă... Mărgineanu n-apucă să termine ceea ce avea de spus, că Valeria îl și plesni peste ceafă cu palma.

— Nesătulu' dracului, lasă că te învăț eu minte! Și-o s-o învăț minte și p-aia. A umblat cu unu, cu altul și acum se bagă peste oameni serioși?! Ei, las' pe mine!...

Ion Pop zîmbi în sinea lui: mersese mai ușor decît își închipuise! Ana Coroamă nu mai avea zile în gospodărie! Intervenți, de formă:

— Mă copii, s-ar putea să fie numai o vorbă veninoasă, scornită...

— Ce vorbă scornită? Așa este, unchiule! Din nou o palmă răsună în spinarea inginerului-șef.

Revoltat, Ion Pop se sculă de pe scaun și porni spre ușă:

— Dacă nu se poate discuta cu voi, eu plec. Am vrut să vă apăr de răi și voi... Lăsa vorba neterminată și ieși din casă. N-apucă să ajungă pînă la poartă, că și auzi strigăte și înjurături. „Lasă, că nu moare el dintr-o bătaie!” își zise în gînd.

A doua zi, pe la ora nouă, cînd erau toți la sediul gospodăriei și veniseră oamenii cu treburi, Valeria apăru mînioasă și, fără să spună nimic, își înfipse mîinile în părul Anei, strigînd: „Na, haimanao, să te mai legi de bărbați însurați!” Fata rămase stană de piatră și fu nevoie de intervenția celor din birou ca s-o scoată din mîinile Valeriei. Din clipa aceea, Ana nu mai apăru la sediul gospodăriei.

Trei zile mai tîrziu — timp în care stătuse la pîndă cu urechile ciulite, precum copiii, ca să afle

noutăți — președintele se adresa șefului contabil: „Vezi, mă Manole, cum se rezolvă problemele? De n-aș fi eu, ar trage cîinii cu dinții de voi...” Și așa scăpă Ion Pop de un om care putea să-i creeze greutate. . .

De la Mărunțelu, Șofrone nu aflase decît despre scandalul provocat de Valeria și despre acuzațiile aduse fetel.

— Și uite așa, baciule, încheie Mărunțelu trista întimplare a Anei, fata, de rușne, plecă din sat. Am zis atunci că, de, ea de copil fusese cu ochii pe Sabin al dumatule, s-a dus la el, la oraș. Am fost și acolo, dar nu era. Lelea Matilda mă îmboldea să cutreier lumea după ea, și m-aș fi dus, dar unde? Aseară a venit la noi domnul învățător Alexandru și mi-a zis că fata este la Rotunda. S-a dus acolo educatoare, la creșă. . .

Vasile Tătăranu, care ascultase ultima parte a povestirii Mărunțelului, rostogoli o înjurătură bolovănoasă la adresa familiei Pop și încheie:

— Mă, ăsta ne scoate pe toți din sat, ascultă-mă pe mine!

— Eu nu cred, intră în vorbă Mărunțelu. O să pună ordine Nicodim Boldiș! Ș-apoi presimt eu că se va întoarce acasă și Sabin!

— Cine, mă? întrebă Toader Șofrone. Băiatul meu? Și mie îmi spune inima că se va întoarce. . .

Vestea plecării Anei din sat stîrni furtună în inima lui Sabin Șofrone. Așadar, gîndi el, și ea a trebuit să plece! Cît ar fi vrut ca fata să-l fi căutat! Să fi venit la el! S-ar fi salvat și ea și el. Dar, se părea că, într-adevăr, între ei nu mai rămăseseră decît amintirile. Fără să vrea, îl cuprinse o

tristețe pe care nu era capabil s-o alunge, făcându-l să jînduiască după vremurile cînd, copil fiind, mergeau pe malul heleșteului ținîndu-se de mînă. Dacă ar fi știut unde se află Ana, n-ar fi pregetat să alerge într-acolo.

Inchise durerea în suflet și căută să uite, propunîndu-și să se arunce cu toată puterea și priceperea în clocotul zilnic al uzinei. Dar, fără voia lui, îi veneau în minte amintiri, legate de întîmplări din Gornești. Atunci, mai mult ca oricînd, îl răscolea gîndul că el este al pămîntului, și că numai acolo se va simți om întreg. Hotărî, de aceea, să învețe cu mai mare stăruință, ca să poată intra la facultatea de agronomie, la cursurile fără frecvență.

După ce-l conduse pe Mărunțelu la Autogară, Sabin, care se învoise de la fabrică în dimineața aceea, mergea agale, urmărind uneori cu privirea oamenii pe care nu-i văzuse niciodată în viață. Treceau pe lîngă el, zgribuliți, muncitori tineri sau mai în vîrstă, elevi, studenți. Pe aceștia din urmă, mai ales, îl cerceta mai atent, poate din dorința de a-i imita. Două fete sprintăre, înroșite la față de gerul care plîsca, îi tăiară drumul, încrucișîndu-se cu el. Gata-gata să dea peste ele! Fetele, chicotînd, îi aruncară priviri încurajatoare. Ba una zise și cîteva vorbe, neînțelese de el, dar care o făcură pe cealaltă să chicotească și mai tare. Erau bine îmbrăcate și Sabin ar fi fost tentat să intre în jocul lor, dacă nu și-ar fi adus aminte că lodenul de pe el era ros pe la mîneci, iar în buzunar n-avea decît 15 lei. Zîmbi și el și porni mai departe.

Deodată, își aminti că Iulică Rațiu îl sfătuisese să-l caute din cînd în cînd. Avea telefonul lui. Intră într-o tutungerie, cumpără un pachet cu „Carpați” și se îndreptă spre telefonul prins în peretele de lîngă ușă. Formă numărul și așteptă. De la celălalt

capăt al firului îl răspunse o voce morocănoasă, care-l întrebă pe cine caută, apoi pentru ce. Își spusese numele și inventă un motiv. Abia atunci i se făcu legătura. La aparat se și auzi vocea baritonă-lă a lui Iulică Rațiu, care întrebă cine îl caută:

— Sabin Șofrone, la telefon, tovarășe Rațiu.

O exclamație de uimire, zgomotos manifestată, îl făcu pe Sabin să îndepărteze puțin receptorul de ureche.

— Ei!... Bine, măi băiete! Așa ne-a fost vorba? Te-ai dat la fund! De ce nu mi-ai mai telefonat?

— Spun pe a dreaptă: m-am sfiit, baciule Iulică... tovarășe Rațiu... , știu că ești foarte ocupat...

— Folosește primul apelativ, că-mi place mai mult! Urmă o mică pauză. Unde ești?

— Într-un debit, pe lângă Autogară. L-am condus la mașină pe baciule Mărunțelu... A fost pe la mine pentru...

Ca și când n-ar fi auzit ultimele cuvinte, Iulică Rațiu, îl întrerupse.

— Sabine, vino imediat la mine, urgent! E de bine...

Cu sufletul înaripat de o bucurie nedeslușită, Sabin se avîntă spre sediu. Nici nu știu când ajunsese. Iulică Rațiu îl aștepta. Îl pofti să ia loc.

— Sabine, să-ți dau o veste bună: Am în față o hîrtie pe care scrie... Ascultă: „Din cercetările efectuate reiese că activitatea comunistului Avram Șofrone din perioada ilegalității a fost exemplară și că semnele de întrebare care planează asupra ei au rezultat în urma unor acțiuni cu caracter dușmănos și diversionist. Ca atare, comunistul Avram Șofrone este reabilitat...” Nu uita, sîntem în 1965, nu mai putem continua să dăm apă la moara minciunii!

Sabin închise ochii. Inima i se transformase într-o pompă uriașă care zvîcnea cu forță. Așadar, așa cum simțise în adîncul sufletului, tatăl său nu fusese un trădător!

— Ei, ce spui? Acesta-i răspunsul anchetei făcute de Comitetul Central! Nimeni nu trebuie sancționat pentru vini imaginare! Să nu uiți asta nicio dată, Sabine! Adevărul curat e dovedit!

— Nu, n-am să uit, răspunse slab Sabin. Îți mulțumesc, baciule!

— Nu mie! Eu n-am fost decît un simplu pion! Partidul nostru e puternic... forța lui crește tot mai mult! De acum înainte mulți nedreptățiți vor primi sau chiar au primit asemenea reabilitări.

— Dar tata-Toader? întrebă Sabin.

— Toader va primi și el înapoi carnetul de membru...

— Timpul, cum se spune din bătrîni, le rezolvă pe toate. Pentru că timpul aduce cu el noul, aduce, de cele mai multe ori, și adevărul. Și adevărul este unul singur...

— Dar să-ți mai spun ceva, la Agronomia din Cluj au mai rămas cîteva locuri neocupate. Nu-ți dă inima ghes?

Sabin tresări. Nu se aștepta la așa ceva! Întrebă:

— La fără frecvență?

— Nu, la zi.

Răspunsul îl întristă. Sperase cu o secundă înainte. Iulică Rațiu continuă:

— Ai putea încerca! Ți se asigură cămin și masă, iar dacă iei note bune și bursă! Ce zici?

Sabin avu impresia că-i zîmbește o rază de soare. Student la zi, cît și-ar fi dorit...

— Ei, nu răspunzi?

— Știu și eu? Cînd se dă?

— Pe cîncisprezece! Ai mai avea nouă zile! Te-ai mai pregătit?

— Da, dar nu știu dacă suficient...

Iulică Rațiu îl indemnă, însuflețit:

— Încearcă! Sint sigur că știi mai mult decît alții! Du-te, înscrie-te, și — capul sus! Trebuie să reușești!...

Cînd ieși de acolo, Sabin simțea că tot ceea ce zăcuse ascuns în sufletul lui, toate speranțele colbuite își făcuseră loc spre lumină. Nu era fiul unui trădător și norocul părea că-i surîde, deschizîndu-i poarta spre ceea ce-și dorise dintotdeauna. În urechi îi sunau cuvintele lui Iulică Rațiu: „Trebuie să reușești! Trebuie să reușești! Trebuie să reușești!”

Dacă la început n-avea un motiv anume pentru a-l vizita pe Petre Tătăranu, acum avea. Era cineva cu care putea să împărtășească bucuria. Grăbi pasul spre stația de autobuze și în mai puțin de un sfert de oră păsea în restaurantul unde lucra Petre.

Deși era dimineată, localul era aproape plin. Văzîndu-l, Petre îi făcu semn cu capul și-i strigă, să se facă auzit:

— Du-te lîngă sobă, vin acum!

Lîngă soba de teracotă, în jurul căreia cîțiva făceau roată încălzîndu-se, era o masă de serviciu, plină cu tacîmuri, pahare și coșuri cu pîine. Sabin intră și el în hora celor ce dădeau roată sobei. Această era călie și nu încălzea pe cei ce o îmbrățișau.

Petre Tătăranu veni repede spre Sabin.

— Șezi aici, zise el, luînd un scaun de la o masă apropiată, pe care-l așeză lîngă masa de serviciu. Dădu într-o parte tacîmurile, paharele și coșurile, și-l întrebă pe Sabin:

— Vrei o ciorbă de bur~~ta~~?

Sabin nu mai mîncase niciodată ciorbă de bur~~ta~~

— E bună? făcu el nehotărît.

— Ce să-ți zic? Prima oară și eu am avut rețineri! Acum mănînc trei ciorbe și nu mă satur. Ce zici?

— Adu-mi una atunci.

Petre plecă în fugă, iar Sabin se dezbracă de loden, îl puse pe spătarul scaunului și se așeză. În fumul localului prost luminat de niște ferestre mici, fețele consumatorilor păreau toate la fel. „Aștia nu lucrează?” — se întrebă el. Și tot singur își dădu răspunsul: „Poate sînt în schimbul doi”. Mai repede decît își închipuise, apăru Petre cu ciorba.

— Stăpîne, masa este servită! zise el și se plecă ceremonios, ca în marile restaurante.

— Petre, răspunse Sabin, zîmbind, eu venisem să-ți dau o veste. . .

— Mănîncă întii și scuză-mă puțin! Mai am o jumătate de oră și mă linistesc! Acum e bătaia peștelui, cît e ciorba asta! Pe urmă oamenii se duc care-ncotro!

— Dar aveți clienți!

— Avem, că-i ciorbă bună. . . Așa că. . .

Ciorba era fierbinte și avea o aromă bună. Sabin gustă și, spre surprinderea lui, constată că era, într-adevăr, gustoasă.

Nu după mult timp, Petre se întoarse:

— Ciorba s-a terminat, așa că sînt al tău. Ce mai faci? Nu te-am mai văzut de aproape o săptămînă.

— Ce să fac? Deocamdată bine! Am veștii! Și Sabin îi povesti mai întîi de vizita Mărunțelului, apoi spuse marca bucurie primită de la Iulică Rațiu.

— Mă, ești bun de cinste! Ai o zi binecuvîntată! Hai noroc! și ciocniră cite un păhărel de vinars. Dacă ar afla tata veștile astea, ar face-o lată cu baci Toader, ascultă-mă pe mine.

Se înnoptase. Cite ore trecuseră oare de cînd stătea Sabin cu fruntea lipită de geam? Afară, circulația mașinilor se rărise. Și zgomotul străzii se calmase. Prin fața ferestrei, pe faleză, grupuri-grupuri de oameni, femei și bărbați, copii, tineri și vîrstnici, se plimbau. Mai încolo, marea continua să se zbată în neliniștea ei de-o veșnicie. Sabin nu mai distinge valurile, nu le mai vedea cum se ridică lucitoare înainte de-a se zdrobi lîngă țarm. Le ghicea numai forma și jocul moștenit. Știa că vin de departe, din larg, le simțea cum se adună încet-încet, pînă se compun în tăvăluguri de tone de apă, care totuși își pierd forța înainte de a ajunge la mal. Știa că vin de departe, cum de departe îi veneau și amintirile: „Dar ce m-o fi apucat de m-au năpădit cu atîta putere gindurile? se întrebă el. De ce mă hărțuiesc și în acest sfîrșit de vacanță? De ce-o fi omul croit să n-aibă liniște, chiar și atunci cînd o caută, cînd îi este necesară ca aerul?“

Nu găsi răspunsul la aceste întrebări! Nu-l găsi, ori, și mai adevărat, nu insistă să-l găsească! Se simți obosit. Obosit și singur! Îl invadase dintr-odată dorul de cei dragi, de Ana și de Mădălina, fata lor. Îi era dor de tatăl lui, Toader, și de Vasile Tătăranu, sfătosul lui vecin. Dar Nicodim Boldiș ce o fi făcînd acum? Dar ceilalți oameni din sat?

Oare lucrurile merg așa cum trebuie? Muncile agricole se desfășoară așa cum le-a spus el oamenilor să le țină seama? Se simțea vinovat, el, ca in-

giner-șef că s-a învoit să plece în concediu în plină vară. Nu mai făcuse așa ceva niciodată de când se reîntorsese în sat, în Gornești. Era neobișnuit să lași munca cîmpului în plină desfășurare și să pleci. Numai că el plecase în concediu împotriva voinței lui. Fusese obligat să plece. Doctorul Anastasie Goga i-a prescris urgența tratamentului cu soare și sarea mării. Boala lui veche la coloană recidivase.

— Refuzînd să pleci la mare acum, riști să nu te mai poți mișca, să te anchilozezi, Sabine, îi spusese limpede doctorul, după ce consultase radiografiile. Se temea el însuși de un asemenea verdict, dar, neavînd ce face, i-l comunicase prietenului și pacientului său.

„Fire-ar să fie de coloană!” zise Sabin, după care se trîntise nervos pe pat.

În cameră era întuneric. Se vedea numai, din cînd în cînd, lumina țigării, de fiecare dată cînd trăgea din ea. Rar, încăperea era invadată și de farurile vreunei mașini, faza lungă. Atunci, Sabin își acoperea ochii cu palmele, jenat de lumină.

„Ciudată această stare, această plăcere de-a rămîne singur în întuneric”, își zise, după ce strivi mukul țigării în scrumiera de pe etajera de lîngă pat. „Dar am să dorm acum, își promise și se întoarse cu fața la perete. Am să dorm!”

Se chinui însă zadarnic. Somnul nu se lipi de el. Amintirile continuau să-l copleșească, să-i alunge somnul... Luase examenul la agronomie. Nu fusese ușor, concurența era destul de mare. El se pregătise cît putuse, paralel cu munca din fabrică. Facultatea iarăși nu fusese ușoară. Îi era greu, mai ales, să-și procure cursurile. Dacă reușea s-o facă, lucrurile mergeau, căci avea memorie bună. La absolvire revenise în sat. A cerut comisiei de repar-

tlăzare să i se dea lui postul liber din Gornești. Comisia îi înțelese dorința și, când se văzuse cu reparația în buzunar, își luase rămas bun de la prietenii din oraș și, într-o zi, dis-de-dimineață, se îndreptase spre sat. Făcuse drumul pe jos, cum își promisese încă înainte de-a se prezenta la examenul de admitere: „Dacă-l iau, n-am să mă duc acasă decât pe jos!“. Cît fusese student nu avusese vreme să mai viziteze satul, decât rareori. Ținuse legătura cu ai lui prin scrisori. Și mai venise din când în când să-l vadă pe tata Toader Șofrone. Și Nicodim Boldiș, secretarul de partid, îl căuta ori de câte ori se afla, cu treburi, în oraș. El, mai cu seamă, îl ținea la curent cu viața satului, a cooperativei agricole. „Adevărul și mersul vieții sînt mai puternice“ îi spusese odată, pe cînd Sabin abia intrase în anul patru. „Ești așteptat, Sabine! Toată lumea te așteaptă! Părinții tăi, oamenii și...“ Secretarul observase pe fața tînărului o ușoară grimasă, după ce rosti pe acel și... Se întrerupse, fiindcă nu știa cum s-o interpreteze. Sabin nu se trădă mai mult. Întrebasese doar ce mai fac președintele Pop și ciracii lui. „Se clatină“, veni răspunsul. „Înseamnă că oamenii s-au convins de ei, că nu-i mai urmează“, spusese studentul. „Unii fuseseră convinși chiar de la început, dar nu avuseseră ce face, se dăduseră și ei cu cei mai tari. Acum...“ „Acum, îi luă vorba din gură Sabin, vrei să spui că ești dumneata mai tare, baciule Nicodim“. Boldiș ocoli răspunsul direct. Spuse doar alît: „Organizația noastră a crescut, Sabine“.

Apoi Sabin venise în sat. Se înserase bine cînd el bătuse în ușa lui Toader Șofrone. „Cine-i?“ se auzise vocea acestuia. „Deschide, tată! Eu sînt, Sabin!“ veni răspunsul de afară. „Nu se poate!“ spusese mama, cînd aceasta apăru în prag. „Ai venit dragul mamei, ai venit?“ îngîină ea pierdută și îl cu-

prinse în brațe. „Doamne, cît te-am așteptat! Dar eram convinsă că o să te întorci! Nu ne poate lăsa băiatul nostru acuma la bătrînețe, ziceam noi. Și, uite, te-ai întors!“.

Toader Șofrone se ridică emoționat de pe patul pe care stătea întins. „Gata, Sabine, acum nu mai pleci! Ești al nostru! Al nostru și al satului! Oamenii de cînd te așteaptă... Tovarășul Boldiș mi-a spus că a vorbit cu tine. Că v-ați înțeles să te reîntorci în sat.“ „Să discutăm despre lucrurile astea altădată. Acum sînt obosit și, credeți-mă, mi-e o foame de lup.“ „Acușica pun cina. Numai să mestec mămăliga. Hai, dezbracă-te și așază-te la masă.“ „Bem un vinars?“ își întrebă Toader Șofrone fiul. „Bem. De ce să nu bem?“

Seara aceea, acasă, fu calmă și caldă. Cei trei vorbiră pînă tîrziu despre viitor. Bătrînul Toader Șofrone deschise discuția despre ceea ce-l rodea: situația colectivei. Tînărul știa că, de acum încolo, ca inginer, gospodăria, producția și oamenii vor însemna pentru el preocupări zilnice. Și într-adevăr, chiar din dimineața următoare, Vasile Tătăranu, în loc de bun venit, îi strigă peste gard, îndată ce-l zări în curte:

— Sabine, dacă dai bir cu fugiții în fața lui Pop ăsta, mai bine întoarce-te de unde ai venit. De cînd te așteptam, să punem umărul la muncă!

— Da' tare mă iei, baciul' Vasile, mai bine hai să-ți strîng mîna, că nu ne-am văzut de mult.

— De mult, se înmuie Vasile Tătăranu și se apropie de gard. Hai noroc! Dar de Petre al meu ce știi? schimbă vorba vecinul.

Sabin Șofrone nu-și mai amintea acum ce-i spusese despre Petre. Poate îi vorbise mult despre prietenul lui, care-l ajutase în anii studenției. Își aducea aminte, în schimb de întîlnirea cu Pop la

sedîul gospodăriei colective. Se duse chiar a doua zi, să-i comunice că s-a prezentat la post, ca inginer agronom și că vrea să se apuce de lucru. Pop se temuse de întoarcerea lui! Se temuse, dar spera că n-o va face. Mai cu seamă că, președintele răs-pîndi fel de fel de zvonuri urite despre Ana, cu siguranța că vor ajunge și la urechile tînărului. Multe dintre ele chiar ajunseseră... Se gîndea apoi că un absolvent de facultate nu va avea curajul să ia taurul de coarne într-o unitate agricolă care nu mergea ca lumea.

— N-ai găsit de lucru în altă parte? îl întîmpinase Pop cînd îl văzu. Ori te bate gîndul să-mi iei locul...

— Nici una, nici alta, tovarășe Pop, i-o reteză Sabin. Am cerut să lucrez în comuna mea natală, atîta tot. Dar dacă vedeți că locul dumneavoastră nu mai e în fruntea gospodăriei, cu atît mai bine! Poate vă veți realiza în altă muncă...

— Hm! făcu președintele. În altă parte, ai? Și cine să ducă greul aici? Să te las pe dumneata, un țînc, în fruntea colectivei? Vrei s-o duci de rîpă de tot?

— Tovarășe Pop, se enervă tînărul inginer. Aceste lucruri nu le hotărîm noi doi! Fiți sigur de un lucru: pînă acum nu mi-a trecut prin cap că aș putea să vă iau locul. M-am reîntors să-mi fac meseria de inginer. Și asta am s-o fac cu toată priceperea, vă asigur. N-am să dezertez din sat, ca odinioară!

— Cine știe? făcu Pop. Eu încă am putere... Auzindu-l vorbind astfel, Sabin îl pironi cu privirea și zise:

— Puterea o are adunarea generală, tovarășe Pop, oamenii, cooperatorii! Dar asta se pare că n-ai învățat-o pînă acum!

— Eu am plecat pe cîmp! Consideră-mă deja angajat în luptă!

Supărat de insolența președintelui, inginerul își pierdu pentru o clipă calmul. De aceea i se adresă lui Pop cu o formulă din care se vedea, dacă nu disprețul pentru atitudinea acestuia, asprimea judecății ei. Îi întoarse spatele și ieși. „Nici măcar nu i-am spus la revedere“, își aminti Sabin. „Nici nu merita, de altfel! Au dovedit-o faptele lui, cît timp a mai rămas în funcție de președinte. Faptele și vorbele.“

Pe cînd gîndea astfel, întunericul din cameră fusese spart de lumina a două faruri de automobil. Auzi motorul acestuia duruind și apropiindu-se. Lumina farurilor năvălea din ce în ce mai puternică în încăperea. Juca pe pereți, pe mobilă. Motorul se opri la un moment dat, dar farurile nu se stinseră. Luminau ca și cînd încăperea ar fi fost inundată de razele lunii. Și astfel, printr-o asociere la care nu se aștepta după iritarea pe care i-o produsese rememorarea episoadelor cu Pop, îi veni din nou în minte imaginea Anei și a fetiței lor. Pe Ana am întîlnit-o, atunci, destul de tîrziu, de la reîntoarcerea mea, își aminti. Îi căutam calea, dar ea se ferea! Iar eu eram atît de prins cu treburile de început! Seara, cînd veneam de pe cîmp, mă sfătuiam cu Boldiș ce aveam de făcut a doua zi. Primeam sfaturi de la tata Toader, de la Vasile Tătăranu. Toți trei îmi purtau de grijă, să nu greșesc, să nu mă pripesc. Erau în toi muncile toamnei, culesul, semănăturile. Povețele lor m-au ajutat mereu. Munceam, munceam și de Ana aproape că uitasem după o vreme. Pînă m-a întrebat Boldiș: „Tu cu Ana te-ai văzut, Sabine?“ I-am spus că nu, și secretarul, hotărît, m-a rugat să-l însoțesc chiar în seara aceea acasă la Ana. „Te așteaptă, mă, Sabine!

Te așteaptă de cinci ani. N-o mai chinu! Hai, chiar acum la ea! Era lună, ca acum, se trezi inginerul vorbind singur. Rîse apoi, căci în clipa următoare, motorul oprit în fața hotelului se puse în funcțiune și „luna“ dispăru. . .

Rămas din nou în întuneric, îl năpădiră alte și alte gânduri. Ii apărură în minte alte și alte întâmplări petrecute în Gornești în anul revenirii lui acasă, al reîntoarcerii la dragostea dintîi, Ana, pămîntul, satul și oamenii printre care crescuse și învățase să privească cerul și cîmpurile. Revăzu, parcă aieva, toate întâmplările petrecute la adunarea generală cînd fusese ales el președinte. Ii sunau în urechi luările de cuvînt ale oamenilor, știa pe de rost, parcă, ce spusese Nicodim Boldiș și Gheorghe Cocor, secretarul adjunct, Vasile Tătăranu și Floarea Ispas, șefa fermei pomicole. Se bucurase atunci că oamenii își mărturisiseră încrederea în el, ca fiu al satului. Ciudat e că nu-i păruse rău de atitudinea cooperatorilor în privința comportării președintelui Pop. Pe oameni nu-i mai interesa ce fusese! Se bucurau să creadă că va fi bine! Ana, contabilă, se dusesese la el, după adunare, în văzul lumii, și-i strînsese mîna, felicitîndu-l. Chiar lîngă el se aflau atunci Boldiș, Toader Șofrone și Vasile Tătăranu. În fața lor, fericit dar și emoționat peste măsură, Sabin o ceruse în căsătorie pe Ana. Această se pierduse, simțise că-i fuge pămîntul de sub picioare și, ca să nu cadă, se sprijinise de Vasile Tătăranu. În locul ei, i-a răspuns acesta:

— Cu o condiție: să vă fiu eu naș și să facem nunta de acum într-o lună!

— Accepți, Ana? o întrebase Sabin.

— Sînt fericită, oameni buni, sînt fericită!

Atît mai putuse vorbi biata fată și în ochii ei

izbucniră lacrimile. Ca s-o liniștească, Boldiș o sfătuise să-și înăbușe plînsul, să nu vadă lumea. . .

„Draga de ea!“ își spuse Sabin. Se ridică apoi din pat și se îndreptă spre fereastră. O deschise. Se sprijini de pervaz. Aproape, dincolo de faleză și plajă, ghici marea. O văzu chiar, mai mult cu mintea, nu cu ochii. Semăna cu un ogor imens, roditor, ca pămîntul din satul lui, Gornești. . .

Lector: MARIN GHEORGHE
Tehnoredactor: CORNEL CRISTESCU

Bun de tipar: 4.IV.1989. Apărut: 1989
Comanda nr: 2899
Coli de tipar: 9,25

Tiparul executat sub comanda nr. 625
la ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ CLUJ
Municipiul Cluj-Napoca
B-dul Lenin nr. 146
Republica Socialistă România

